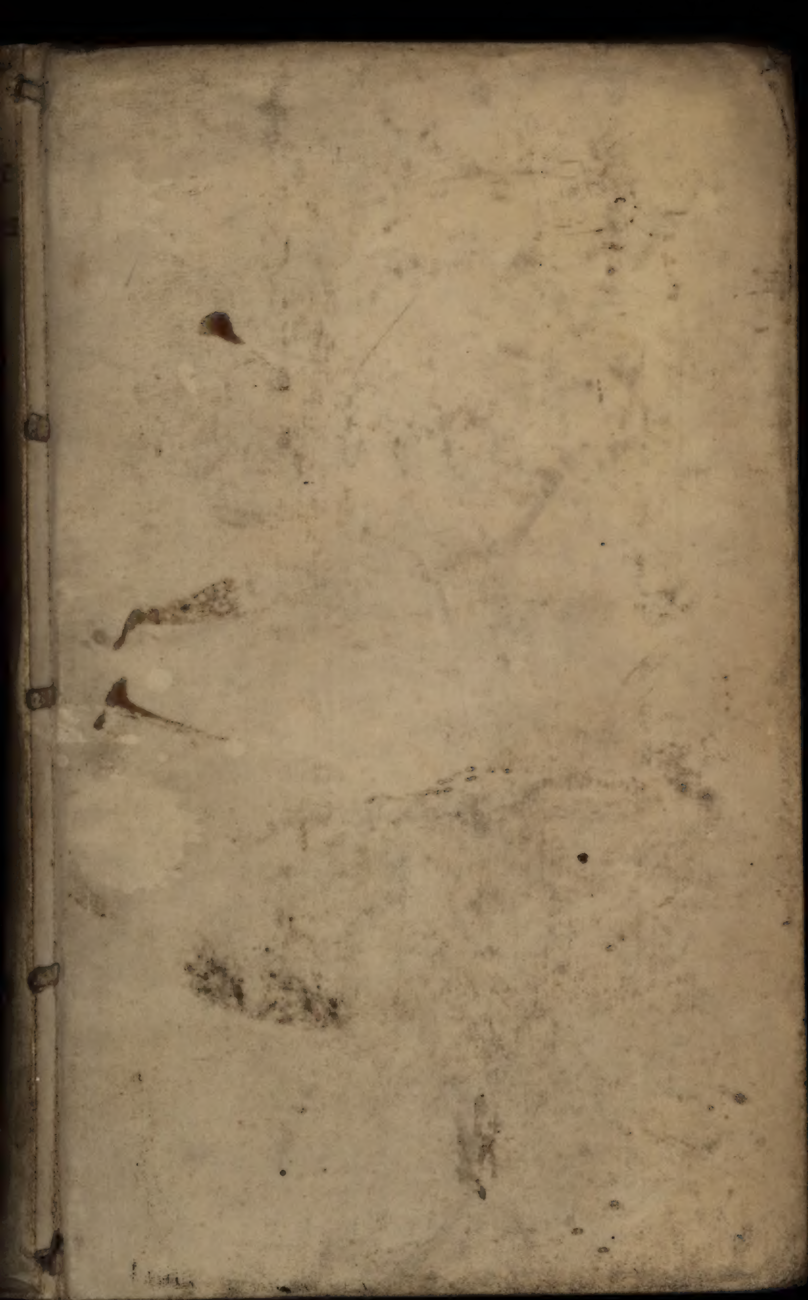
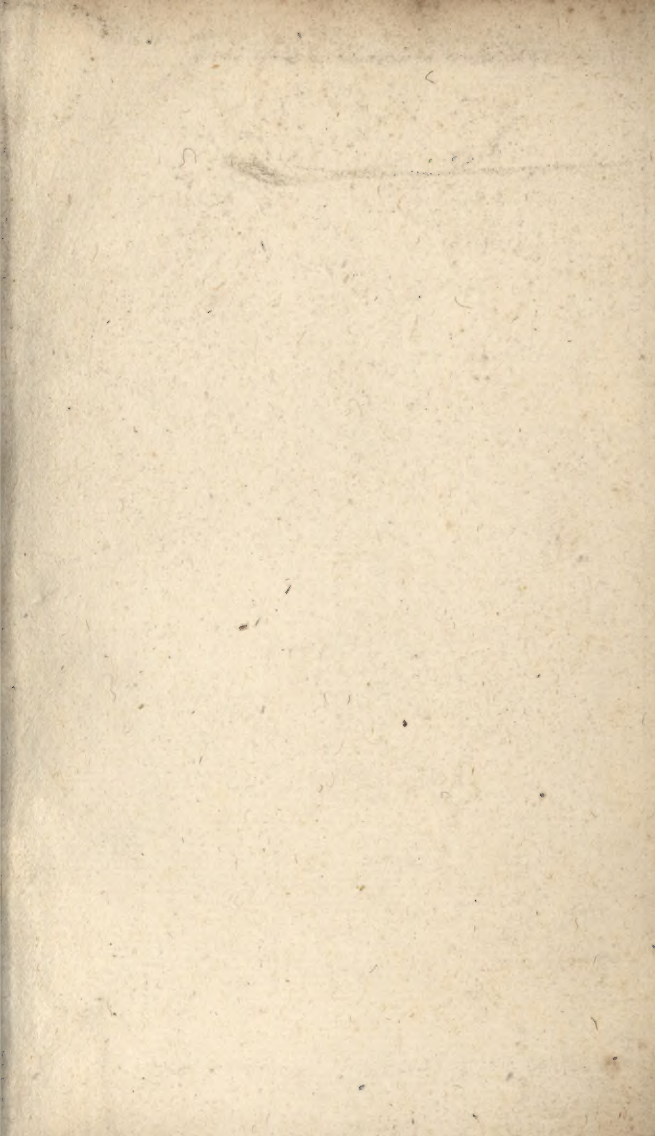

FORT
HILL

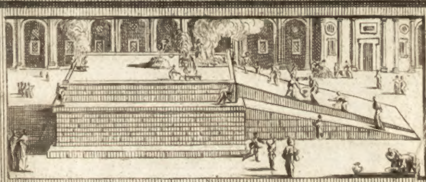
LURLEY
MANOR

ANTIQVITATES SACRAE VETERVM HEBRAEORVM

Delineatae ab HADRIANO RELANDO.

Ultrajecti apud GUILLIELMUM BROEDELET.

J: Goeree In: et Fec:

ANTIQUITATES SACRAE VETERUM *HEBRAEORUM* DELINEATAE

AB

HADRIANO RELANDO.

TRAJECTI BATAVORUM,

Ex Officina GULIELMI BROEDELET, Bibliopolae. M D CC XII.

ARGUMENTA CAPITUM

PARTIS PRIMAE,

DE LOCIS SACRIS.

ARGUMENTA CAPITUM
PARTIS SECUNDAE,
DE PERSONIS SACRIS.

AR-

ARGUMENTA CAPITUM

PARTIS TERTIAE,

DE REBUS SACRIS.

AR-

ARGUMENTA CAPITUM

PARTIS QUARTAE,

DE TEMPORIBUS SACRIS.

PARS

PARS PRIMA DE LOCIS SACRIS.

CAP. I.

De Terra Sancta.

I. REgio duodecim tribubus Israëliticis a Mose & Josua adsignata appellatur terra Sancta: cujus Sanctitatis decem gradus Judaei distinguunt in *Celim*, *cap.* 1. *misn.* 6. quorum respectu alia ejusdem terrae loca aliis sanctiora censentur. Dicitur etiam Terra Dei, *Hos.* 9. 3. & *Terra* הארץ κατ' ἐξοχὴν *Ruth.* 1. 1. *Menachoth.* VIII. 1. *Kiddusch.* 1. 9. Terra Israëlitica, 1 *Sam.* 13. 9. *Ezech.* 7. 2. Syria Palaestina, Judaea, Phoenice: quae nomina, pro diversa ratione temporum & auctorum qui iis utuntur, aliquando latius aliquando minus late patent. Sunt etiam qui hanc terram Canaan nuncupent, quum tamen regio trans Jordanem sita & inhabitata a §. I. Nomina.

tribubus Ruben, Gad, & dimidia Menasse pars terrae Canaan non fuerit, & a terra Canaan distinguatur *Jos.* 22. 9. sic ut illa pars tantum terrae Israëliticae, quae cis Jordanem fuit, terra Canaan appellanda sit. Idem de nomine terrae promissae *Heb.* 11. 9. dicendum est, quod neutiquam convenit toti illi regioni quam 12 tribus occuparunt, sed ei tantum quae cis Jordanem fuit. *Num.* 32. 11.

§. II. Termini.

II. Fines ejus fuerunt ad austrum נחל מצרים *fluvius Aegypti*, quo nomine non Nilus, sed fluvius ad quem urbs Rhinocolura sita fuit, intelligendus est, & desertum צן *Tzin*, litus australe lacus Asphaltitis & in parte trans Jordanica Arnon. *Jos.* 15. 4. 47. & *Num.* 13. 22. ad boream regio Sidoniorum, montana anti-Libani, & civitas Dan circa ortum Jordanis, a quo oppido usque ad Berschebam 160 milliarium Romanorum spatium esse scribit Hieronymus. Ad occidentem erat mare magnum, ad orientem Arabia. Fuere tamen in hac regione urbes plurimae, quae sorte quidem tributae Israëlitis nunquam tamen ab iis occupatae fuerunt: & stante Templo utroque diversis temporibus magna pars hujus terrae Gentibus cessit.

III. O-

III. Olim quidem divisa fuit haec terra in Regnum Sichonis & Ogi quod trans Jordanem erat, & regiones gentium Cananaearum, quae septem recensentur *Act.* 13. 19. *Deut.* 7. 1. Chittaei, Girgasaei, Emoraei, Cananaei, Perizzaei, Chivvaei & Jebusaei. Decem vero *Gen.* 15. 19. Deinde in portiones duodecim tribuum divisa est, sic ut trans Jordanem esset regio Rubenis, Gad & dimidiae Menasse, cis vero reliquarum novem & dimidiae, quarum termini *Jos.* 15. *& seqq.* describuntur. Tum in regnum Judae, quod duas tribus continebat Judam & Benjaminem, & Israëlis quod complectebatur decem, 1 *Reg.* 11. 39. & 2 *Chron.* 15. 9. distingui coepit: quae distinctio abductis per Salmanassarem Israëlitis cessavit. 2 *Chron.* 34. 6. §. III. Partitiones veteres.

IV. Stante Templo secundo divisa est in (1) Judaeam quae complectitur regionem tribuum Judae, Benjaminis, Simeonis & Danis ex parte, (2) Samariam, id est, terram Ephraim & dimidiam Menassis, (3) Galilaeam, id est, regionem Issascar, Zabulon, Aser & Nephtali: quae in superiorem & inferiorem dividebatur, (4) Peraeam trans Jordanem extensam a §. IV. Et novae.

Machaerunte Pellam usque, (5) Gaulonitin, Batanaeam, Trachonitin, quibus Auranitis & Ituraea solet adjungi. Denique in toparchias undecim fuit divisa, & in tetrarchias. Vide *Act.* IX. 31. *Matth.* 4. 25. *Joseph. Antiq.* XIV. 23. *&* III. *de bell. Jud. c.* 4. *Plinium l.* V. 14.

§. V. Samaria an pars terrae Israëliticae.

V. Postquam Samaritani aliis sacris addicti in terra Israëlitarum sedes fixerunt, terra quidem eorum & domus & viae & receptacula aquarum pro mundis habita fuerunt a Judaeis. *Mickvaoth.* VIII. 1. & terra ipsa ob antiquam possessionem & promissionem Abrahamo factam terrae Canaan accensebatur. Verum incolae ipsi invisi maxime erant Judaeis, & neglecta regione Samaritanorum Judaei terram suam in tres partes diviserunt, יהודה ועבר הירדן והגליל *Judaeam*, *Peraeam*, & *Galilaeam*. *Scheviith.* IX. 2. *Bava Bathra.* III. 2. *Cetuvoth.* XIII. 10. Atque unaquaeque harum regionum divisa iterum fuit in ההר שפלה ועמק *montanam*, *campestrem*, *&* *vallem*.

§. VI. Syria num pars terrae Israëliticae.

VI. Syria, סוריא, quo nomine Judaei comprehendunt terras Mesopotamiae oppositas ad occidentem Euphratis, Syriam Zoba, & Achlab a Davide terrae Israëliticae adjectas, in quibusdam rebus paris esse

esse conditionis censetur cum terra Israëlis, in quibusdam diversae. Ideo totum terrarum orbem Judaei in tres partes dividunt, in (1) ארץ ישראל *terram Israëlis*, id est, המחלקת בשבטים quae distributa est inter 12 tribus (2) סוריא *Syriam* & (3) חוצה לארץ *regiones extra terram Israëlis*: sic ut Syria nec terra Israëlis fuerit, a qua distinguitur *Schevüth.* VI, 2. *Bava Kama.* VII. 7. nec tamen regionibus extra eam sitis accensenda, a quibus distinguitur *Schevüth.* VI. 6. *Orla.* II. 9. *Gem. Hieros. Challa.* 58. 3.

§. VII. Syriae jura qua in re similia terrae Israëliticae.

VII. In tribus autem Syria similis erat terrae Israëliticae. 1. Qui agrum emerat in Syria habebatur ac in suburbiis Hierosolymitanis emisset. 2. Agri ejus ad decimas & jura anni Sabbathici obligabantur. 3. Pura habebatur, si quis ex terra Israëlitica eam intrare posset, non tacta terra Gentium. In reliquis similis erat, regionibus extra terram: qualia tria a Judaeis notantur. 1. Regio erat immunda si quis eam intrare non posset nisi per intermediam terram gentium. 2. Libellus divortii e Syria allatus habebatur ac si e regionibus extra terram allatus fuisset. 3. Qui servum vendiderat in Syria censebatur

ac si in regionibus extra terram vendidisset.

§. VIII. Regiones extra terram quae.

VIII. Quicquid terrarum erat praeter Israëliticam & Syriam, nuncupatur a Judaeis חוצה לארץ *extra terram*, & ארץ העמים *terra Gentium*, *Oholoth*. 11. 3. *Nazir*. VII. 3. *Gem. Hier. Schabbath*. 3. 3. *Gem. Hier. Jevamoth*. 8. 1. *Gem. Hier. Scheviith*. 36. 2. unde gentes vicissim dictae עמי הארצות *Ezr*. 9. 1. *Gem. Cetuvoth*. III 2. qui diversi sunt omnino a עמי הארץ sive *illiteratis*, qui opponuntur τοῖς חברים sive *literatis*. *Gem. Hierosf. Schabbath*. 3. 1. *Tahoroth*. VIII. 5. *Gem. Pesachim*. 49. 1. Erant tamen regiones quatuor, terrae Israëlis vicinae, Aegyptus, Babylonia, Ammon & Moab quodam respectu distinctae a reliquis regionibus extra terram, quippe quae primitias & decimas quoque frugum dabant.

§. IX. Privilegia terrae Israëliticae in Sacris.

IX. Non nisi ex terra Israëlitica manipulus Paschalis & panes Pentecostales adduci debuere, quum aliae oblationes sive privatae sive publicae etiam ex regionibus extra hanc terram peti possent. *Menachoth*. VIII. 1. secundum verba Dei *Exod*. 12. 25. & *Levit*. 23. 17. Primitiva etiam ex hac terra sola petebantur, uti videtur dici in *Celim*. 1. 6. sed Syria hac parte cen-

se-

ſetur uti terra Iſraëlitica, & ex ea quoque primitiva deferebantur Hieroſolymas.

§. X. Fluvii & Lacus terrae Iſraëliticae.

X. Flumina & torrentes, quibus haec terra rigabatur, maxime celebres ſunt Jordanes, cujus vera origo eſt in lacu Phiala, non circa Paneadem, Kiſchon, Cana, Cedron, Beſor, Crith, Schorec, Jaboc & Arnon. Lacus erant, Aſphaltites, qui non aliunde quam ab inſigni ſalſedine aquarum maris ſalſi nomen obtinuit, longus ſtadia 580, latus 150: Lacus Tiberiadis ſive mare Galilaeae longum ſtadia 100, latum 40. & Lacus Samochonites, longus ſtadia 60, latus 30. *Joſeph. de Bell. Jud.* V. 5. & III. 18. *Joſeph.* IV. *de Bell.* I.

§. XI. Montes, Valles & Campi.

XI. Inter montes celebrantur Libanus, aliis Antilibanus, Carmel, Chermon, Thabor, Gilboa, Garizim & Ebal, praeter montes Hieroſolymitanos. Valles ſunt, vallis Cedron, Joſaphat, filiorum Hennom, Rephaim, Ajalon, Achor, Schittim, Botri, Regis. Inter campos eminuit *μέγα Πέδιον* ad utramque ripam Jordanis, campus Megiddo ſive Eſdraël, & *μέγα Πέδιον Λεγεῶνος*.

CAP. II.

De Urbe Hierosolyma.

§. I. Nomina.

INter urbes terrae Sanctae eminet urbs Hierosolyma, quae & ipsa Sancta dicitur κατ' ἐξοχὴν *Matth.* 27. 53. *Gem. Sota.* 47. 1. & urbs, *Gem. Cetuvoth.* 111. 1. Vetus ejus nomen Jebus fuit *Jud.* 19. 11. deinde Jeruschalaim & Jeruschelem, (quod nomen a Salomone videtur accepisse voce composita ex ירוש & שלם, quasi *possessionem* dicas *perennem pacis*, unde Graecum Ἱερουσαλήμ & Ἱεροσόλυμα natum est, & Salem *Psal.* 76. 3. Romanis dicta est Aelia Capitolina, a Mohammedanis بيت المقدس quod nomen hodiernum est.

§. II. Rationes pro situ urbis in Benjamin.

II. Rationes, quae tribui Benjamin hanc urbem vendicant, hae sunt. 1. Quod *Jos.* 18. 27. inter urbes Benjaminitarum recenseatur. 2. Quod *Jos.* 15. 8. terminus dividens terras Judae & Benjamin ducatur per vallem filiorum Hennom ad latus Jebus ad meridiem quae est Jerusalem; sic ut Jebus fuerit ad septentrionem hujus termini. 3. Quod *Judic.* 1. 21. Benjaminitae dicantur non potuisse expellere Jebu-

busaeos. 4. Quod Moses *Deuter.* 33. 12. praecinat fore ut Deus inter humeros Benjaminis requiescat.

III. Ab altera parte rationes quae tribui Juda Hierosolymam vindicant hae sunt. 1. *Jos.* 15.63. leguntur filii Judae non potuisse expellere Jebusaeos. 2. *Ps.* 78.68. dicitur elegisse tribum Juda montem Sion quem dilexit: 3. Filii Juda, narrantur *Jud.* 1.8. cepisse Hierosolymas. 4. *Jer.* 37.2. Jeremias legitur Hierosolymis egressus esse in terram Benjamin.

§. III. Rationes pro situ in Juda.

IV. Ad conciliandam utramque sententiam notandum est. (1) Hierosolymam in confiniis utriusque tribus sitam fuisse. *Jos.* 15.8. (2) non semper urbes esse expugnatas ab iis ad quos pertinebant, uti Bethel urbs Benjamin expugnata fuit a domo Josephi *Jud.* 1.22. (3) urbes non semper pertinuisse ad illam in cujus portione sitae erant. Vide *Jos.* 19.11. (4) variam fuisse magnitudinem Hierosolymae pro varia ratione temporum, sic ut olim, *Jud.* 1.8. in tribu Juda, postea autem in tribu Benjamin sita esse potuerit, vel tota vel magna ex parte: adeo ut terminus Judam & Benjaminem dividens per atrium Templi transire potuerit, quod Judaei tradunt

§. IV. Modus haec conciliandi.

in *Gem. Zevachim fol.* 54.1. & 118. 2. *Gem. Megilla fol.* 26.1.

§. V. Montis Zion situ ad austrum urbis.

V. Sita fuit urbs in regione montana, insidens quum maxime esset extensa duobus praecipue montibus, Zioni & Acrae. Zionem ad austrum, Acram ad boream esse locandum apparet ex descriptione murorum quae apud Josephum *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. extat, & mox dabitur §. X. Porro ex historia obsidionis ultimae apud Josephum *l.* VI. *de Bell. c.* 8. ubi Romani a septentrione urbem invadentes & perrupto muro primo atque altero, redactaque in potestatem suam urbis regione septentrionali, necdum tamen Zione potiti fuisse dicuntur.

§. VI. Rationes pro situ Zionis ad boream examinatae.

VI. Contra stare videntur (1) verba *Ps.* 48. 3. ubi montem Zion ad latera aquilonis collocari volunt: sed legitur tantum in Hebraeo, *mons Zion*, *latera aquilonis*, הר ציון ירכתי צפון ita ut hae duae partes praecipuae urbis recenseantur; vel si concedamus reddendum esse *ad latera aquilonis*, nihil aliud eo notabitur quam Zionis latus aquilonare, quod Acrae erat obversum, pulcherrimum esse adspectu, quod Josephus *lib.* VI. *de Bell. Jud. c.* 6. confirmat. (2) Testimonium Josephi scribentis,

bentis, turres Psephinam, Hippicum, &c. fuisse ab aquilone, & illis turribus adjunctam fuisse regiam, sitam in Zione. Sed haec ita non leguntur in Josepho. Hippicum ille non locat ad septentrionem urbis sed Zionis. Regiam non jungit turri Psephinae, sed Hippico. (3) Verba *Ezech.* 40.2. ubi Propheta super montem excelsum, Moriam sc., collocatus vidit urbem ad austrum. At hinc non efficitur Zionem fuisse ad boream: imo Zion ipsa illa urbs fuit, urbs Davidis dicta, quam vidit ad austrum.

§. VII. Mons Moria.

VII. Pars Zionis dici potest mons Moria, cui ponte & xysto junctum fuisse constat, & murus ipse Zionis usque ad porticum Templi occidentalem protendebatur. Quare etiam Templum in monte Zion structum fuisse, & Deus in Zion habitasse legitur. Turris Antonia huic monti adjacebat ad angulum qui occasum & septentrionem spectabat, illiusque arcis & totius montis Moriae ambitus erat 6 stadiorum, quum urbs universa ambitum haberet stadiorum 33.

§. VIII. Mons Acra.

VIII. Acra nomen videtur accepisse ab ἄκρα sive arce Antiochi illic condita, quam Simon Chasmonaeus solo aequavit.

Insita

Insita illi monti erat urbs inferior, uti superior Zioni, a qua valle intermedia disjungebatur. Eminebat olim prae Moria, sed ad Templi decus & columen Chasmonaei eum depressiorem reddiderunt.

§. IX. Mons Bezetha.

IX. Collis Bezetha, situs ad Septentrionem Templi e regione turris Antoniae (quae ad boream Templi erat) sero Urbi fuit adjectus & munitus. Accensetur denique collibus Urbis Hierosolymitanae Ophel, *Neh.* 3. 27. ad austrum Templi, & orientem Sionis, quamvis Josephus hunc locum χῶρον, non λόφον, aut ὄρος nuncupet, & ipse 4 modo λόφους sive colles urbis memoret, Sionem, Acram, Moriam & Bezetham.

§. X. Muri tres.

X. Cingebatur haec Urbs muro triplici. Primus isque antiquissimus montem Zionem complexus, a turri Hippico (ad occidentem urbis) protendebatur ad Xystum & porro, donec desineret ad porticum Templi occidentalem: ab altera parte ad occidentem Hippici in austrum flexus orientem petebat circa fontem Siloam, & conjungebatur porticui Templi orientali. Murus alter Acram cingebat ad septentrionem, & a porta γενναθ, usque ad turrim Antoniam protendebatur. Ter-

tius

tius ab Hippico initium sumens versus turrim Psephinam in latere septentrionali ad occasum, & inde regionem ad boream Templi comprehendens circa vallem Cedron (quae montem olivarum ab urbe sejungebat ad ortum) muro primo conjungebatur.

XI. Portae urbis hae recensentur a Nehemia, *cap.* 3. ubi ambitum urbis describit §. XI. Portae.

1. Gregis.	7. Domus Eljasib.
2. Piscium.	8. Aquarum.
3. Vetus.	9. Equorum.
4. Vallis.	10. Orientalis.
5. Sterquilinii.	11. Judicii.
6. Fontis.	

At plurium tum in Sacro codice tum in scriptis profanis fit mentio, quae tamen an ab ante recensitis distinctae fuerint, non adeo certum est, quum binomines esse potuerint; & eidem portae סור 2 *Reg.* 11.6. nomina septem in sacris literis tribui tradatur in *Gem. Hieros. Eruvin. fol.* 22. *col.* 3. uti nec an omnes portae exteriores urbis fuerint; nec quis situs his attribui debeat aut usus,

quo-

quoniam apud Judaeos uſus portarum non modo erat ad introitum & exitum ſed & defenſionem urbium, ac publicos conventus Seniorum, 2 *Chron.* 26. 5. *Ruth.* 4. 2. *Deut.* 21. 19.

§. XII. Loca extramuralia.

XII. Extra has loca quaedam celebria urbi proxima fuere, uti Mons olivarum ad ortum, in tria culmina ſurgens, combuſtione vaccae rufae & Soſpitatoris noſtri adſcenſu in coelum nobilitatus, uti & loca vicina, inter quae eſt Betphage, vicus in latere orientali montis oliveti, & plane diverſus a בית פגי Talmudicis memorato, qui tantum non ipſis moenibus urbis includitur, ſic ut extra moenia Hieroſolymae idem ſit ac *extra murum Bethphage.* חוץ לחומת בית פאגי *Gem. Menachot.* 78. 2. Bethania, qui locus idem eſt forſitan cum חנות בני חנון *Gem. Hieroſ. Pea.* 16. 3. vel חנויות בית היני *Gem. Bava metzia.* 88. 1. Gethſemane: Mons Golgotha ad occaſum; vallis Cedron, a torrente ejuſdem nominis dicta, vallis filiorum Hinnom, & fons Silöe ad radicem Sionis verſus auſtrum.

§. XIII. Privilegia Urbis.

XIII. In *Gem. Bava kama.* 82. 2. Hieroſolymae privilegia prae aliis urbibus terrae Sanctae haec recenſentur. Non pernoctare.

noctare illic cadaver, nec ossa mortui eo inferri: non locari aedes: non concedi illic habitationem proselyto inquilino: non esse illic monumenta sepulcralia, exceptis iis gentis Davidicae & Chuldae: non esse in ea hortos: non seri nec arari, nec plantari arbores (quid? quod arbores frugiferas ad 25 cubitos ab urbe removendas, infrugiferas ad 50 legatur in *Bava bathra*. 11. 7.) nulla esse illic sterquilinia, Meniana aedium, fornaces calcarias, non ali gallos gallinaceos, domos ibi non vendi secundum legem mancipii *Lev.* 25. 30. sed semper redimi posse, domos lepra non infici, urbem exemtam esse ex earum numero quae impulsu aliorum ad cultum falsi Numinis seduci possent & lata sententia exscindi, vitulam decollandam ab ea non offerri, nec eam tribui alicui speciatim esse attributam.

§. XIV. Templum.

XIV. At praecipuum Urbi Hierosolymitanae decus conciliabat Templum in colle Moria exstructum, de quo accuratius agendum est, ubi prius Tabernaculum, in cujus locum Templum successit, cum Vasis Sacris lustraverimus, ut convenientia & distinctio quae inter utrumque intercedit clarius intelligatur.

CAP.

CAP. III.

De Tabernaculo ejusque situ.

§. I. Tabernaculi nomina.

I. TAbernaculum, sive aedes sacra, exstructa ab Israëlitis in deserto oberrantibus, appellatur in Codice Hebraeo אהל מועד (quod nomen & antea tabernaculo Mosis, extra castra erecto, datum fuit, *Exod.* 33. 7.) מקדש, משכן, היכל, אהל העדה, Graece σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, ναὸς μεταφερόμενος, &c.

§. II. Situs in castris.

II. Tabernaculum hoc erectum fuit in medio exercitus Israëlitici: ita tamen ut ab oriente Moses & Aaron cum filiis suis, a meridie Kehathitae, ab occidente Gersonitae, a septentrione Meraritae, proxime illud cingerent, *Num.* 3. 23. &c. & longius remotae essent tribus, ad orientem, Juda, Isaschar, Zabulon, ad meridiem, Ruben, Simeon, Gad; ad occidentem, Ephraim, Manasse, Benjamin; ad septentrionem, Dan, Aser, Naphtali, *Num.* 2. 3. &c. His autem quatuor vexillis (ד' דגלים) quoniam ita cingebatur, uti nucis intimum (הסירה) quatuor מגורות sive partibus circumjacentibus,

tibus, nuci comparari Iſraëlitas *Cantic.* 6. 8. notatur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 35. *col.* 1. Atque ita tria ſe quaſi produnt caſtra I. Dei, ſcil. Tabernaculum cum atrio. II. Levitarum. III. Populi Iſraëlitici. Quibuſcum convenerunt, reſpectu ſanctitatis, rerumque & perſonarum quae ad illa admittebantur diſcrimine, ſtante Templo tria haec ſpatia. I. Atrium magnum, quod complectebatur atrium Iſraëlitarum & Sacerdotum. II Atrium mulierum, ſpatium antemurale & mons Templi. III. Urbs Hieroſolyma *Gem. Zevachim.* 116. 2. Quam traditionem confirmat ſcriptor *Ep. ad Hebr.* 13. 11. 12. qui extra caſtra populi idem cenſet ac extra Hieroſolymam.

§. III. Tranſlatio ad loca diverſa.

III. Migrante exercitu ipſum quoque migrabat cum iis Tabernaculum in deſerto, ita ut medium in exercitu locum obtineret. *Num.* 10. 21 licet arca foederis exercitum anteiret. *Num.* 10. 33. quod ubi emenſi eſſent Iſraëlitae & tranſiiſſent Jordanem, in Gilgal primo ſubſtitit, dein Schiluntem (quod Joſua Ephraimita, & locus in medio regionis, nec inamoenus eſſet) fuit tranſlatum. *Joſ.* 18. 1. ubi diutiſſime permanſit, & parietibus lapi-

deis (quare בית appellatur 1 *Sam.* 1. 24.) & aedificiis nonnullis extrinſecus ad varios uſus circumdatum videtur fuiſſe, 1 *Sam.* 3. 3.) donec Nobam delatum, & inde Gibeonem, tandemque Hieroſolymam, in Templo Salomonico repoſitum fuit, 2 *Chron.* 1: 3. 4.

§. IV. Signum tranſlationis.

IV. Signum tranſlationis Tabernaculi Deus dabat per columnam, quae noctu ignis, interdiu nubis ſpeciem gerebat, & multa habebat ſingularia Divinae potentiae & providentiae argumenta: uti quod Aegyptiis perſequentibus tenebras fecerit dum luceret Iſraelitis. *Exod.* 14 20. quod ex illa Deus proſpexerit, *Exod.* 14. 24. quod totum exercitum ſuperne colluſtrarit *Neh.* 9. 19. *Exod.* 40. 38. *Jeſ.* 4. 4. Quare etiam populus Iſraeliticus, *Exod.* 33. 10. Aegyptii *Num.* 14. 4. & ſcriptores ſacri *Neh.* 9. 12. pro inſigni Dei beneficio & re miranda eam habuerunt.

§. V. Loca arcae varia.

V. Arca autem foederis, praecipuum Tabernaculi ornamentum, pluries locum mutavit, quam ipſum Tabernaculum. Quamvis enim certam in Sancto Sanctorum ſedem haberet, quamdiu Hebraei in deſerto oberrabant, quum tamen Jordanem tranſiiſſent, juſſu Dei e Tabernaculo

lo eruta circa Jerichuntem ferebatur: dein ad montes Garizim & Ebal delata fuit (*Jos.* 8:33.) tum in Tabernaculo Schilunte diu reposita, post in aciem educta & a Philistaeis capta sed remissa, in Bethsemes aliquandiu & Kiriathjearim substitit. Inde eam David Hierosolymam transferre tentavit, sed poena divinitus Uzae inflicta territus in domo Levitae Obed Edom illam reliquit: at metu suo liberatus maxima pompa eam intulit in aedem, quam ei paraverat in Zion. 2 *Sam.* 6: 17. distinguendam a Tabernaculo quod erat Gibeone 2 *Chron.* 1: 3, 4. Ubi permansit, nisi quod Zadoc eam ad breve tempus inde extulerit, donec Templo Salomonico fuit illata. 2 *Chron.* 5: 5.

§. VI. Chronologia mansionum Tabernaculi, & arcae.

VI. Diversas hasce tum tabernaculi tum arcae mansiones ita per annos 479, qui effluxerunt ab exitu *Israëlitarum* ex Aegypto vel ab exstructione Tabernaculi usque ad conditum Templum primum, 1 *Reg.* 6: 1. digerunt Hebraei in *Gem. Zevachim* 118. 2. & *Gem. Hierosol. Megilla.* 72. 4. Confer *Midras Ruth*, *fol.* 46. 1.

Tabernaculum fuit in deserto annos	39
In Gilgal, 7 annis quibus occupata, & 7 quibus distributa fuit terra	14
In Nob	13
In Gibeon	44
In Schilo fuit reliquis annis intermediis	369
Summa	479

Arca autem fuit in deserto, annos	39
In Gilgal licet inde educta Jerichuntem & ad montem Ebal	14
In Schilo sed inde ad tempus educta Sichemum *Jos.* 24: 1. Bethelem *Jud.* 20: 27. Mizpam. *Jud.* 20. 1. & 7 mensibus ultimis in terras Philistaeorum 1 *Sam.* 6: 1.	369
In Kiriathjearim & aede a Davide parata in Zione reliquos	57
	479

§. VII. Area fueritne VII. Sunt qui putent duas fuisse arcas, unam quae in Tabernaculo fuerit, alteram

ram quae praeiverit exercitum. R. Juda una an
bar Elai illam in qua tabulae legis fractae duae.
erant praeivisse, alteram in qua integrae
erant semper in Tabernaculo fuisse existi-
mat. *Gem. Schekalim. fol.* 9. 1. *Gem. Hie.
rosol. Sota.* 22. 2. sed verior videtur sen-
tentia unam fuisse, quod una tantum con- 1
fici jubeatur *Exod.* 25: 10. & 35. 12. u- 2
nam gestaverint Levitae. *Num.* 7: 9, 10.
una in Tabernaculo reposita fuerit *Num.* 3
10: 33. *Deut.* 31: 26. una transiverit Jor- 4
danem *Jos.* 3: 3, 5. & ea capta nulla su- 5
perfuerit. 1 *Sam.* 4: 3. Quod si arca Dei
alio loco fuisse legatur, quam ubi ex
Chronologia mox data liquet arcam Ta-
bernaculi sedem suam habuisse, non pro-
pterea altera arca fingenda est: sed ad tem-
pus potuit e sede ordinaria fuisse educta.
Quod facit ad illustranda verba 2 *Sam.* 11:
11. & 2 *Sam.* 6: 12. quamvis alii per arcam
cistam τῦ Ephod intelligant.

VIII. Sunt inter Christianos qui exi- §. VIII. U-
stiment, eo tempore quo arca & Taber- sus Excel-
naculum in terra Israëlitica ad diversa lo- sorum quis
ca migrarunt, licitum fuisse sacrificare in stante Ta-
Excelsis, *Jud.* 6: 26. 1 *Reg.* 3: 2. quae bernaculo.
tamen Templo exstructo prohibita fue-
runt: alii vero putant nunquam Excelsa a

Deo permiſſa fuiſſe, quae illicita agnoſcunt omnes Iſraëlitae *Joſ.* 22: 19. 32. quaeque Deus vetuit *Deut.* 12: 2. & ubi ſacra fieri juſſit in loco quem elegit, ſc. Tabernaculo, licet idem elegerit aliquando hunc illumve ſingularem locum; quod legem generalem non deſtruit. Ita enim ſtante Templo Elias in monte Carmelo ſacrificavit. 1 *Reg.* 8: 9. quum tamen non licuerit, niſi in altari Templi Hieroſolymitani ſacra facere. Sed jubente aut probante Deo id fecit, & fecerunt omnes quotquot bene fecerunt: quotquot autem male, illorum exempla fas & jus hoc fuiſſe non teſtantur.

§. IX. Judaeorum de Excelſis ſententia.

IX. Judaei autem de uſu Excelſorum ita ſtatuunt in *Zevachim.* 14. 14. Confer *Gem. fol.* 119. 1. & *Midraſch coheleth fol.* 102. *col.* 1. ea licita quidem fuiſſe ante exſtructum Tabernaculum, ſed hoc exſtructo illicita, donec in Gilgal pervenerunt, quando caſtra Tabernaculum cingere deſierunt (confer *Lev.* 17: 3.) deinde cum in Schilo per annos 369 eſſet Tabernaculum, & quies מנוחה Iſraëlitis conceſſa, excelſa iterum illicita fuiſſe, *Deut.* 12: 9. Poſtea quum Tabernaculum in Nob & Gibeon eſſet per 57 annos, licita fuiſſe

(ſic

(sic ut in Nob & Gibeon esset במת ציבור, excelsum populi totius, 2 *Chron.* i: 2. vel במה גדולה uti appellatur *Megilla.* i: 10. distinctum ab aliis privatis, במות יחיד,) donec Templum Hierosolymitanum (הנחלה l.c. & *Exod.*15:16.) usum Excelsorum abolevit. Confer *Gem. Megilla fol.* 10: 1. & *Gem. Hieros. Megilla* 72: 4. ubi quidam נחלה de Schilo & מנוחה de Templo interpretantur. Iidem tradunt Excelsa privata destituta fuisse. 1. Impositione manuum. *Levit.* 1: 3. 2. Mactatione ad Septentrionem, *Lev.*1:11. Sparsione circumquaque peragenda, *Lev.* 1: 5. 4. Agitatione, *Exod.* 39: 4, 24. 5. Adductione, *Levit.* 2: 8. 6. Fertis, *Levit.* 2: 26. 7. Officio Sacerdotali, *Levit.* 17: 6. 8. Vestibus, *Exod.* 29: 30. 9. Vasis, *Num.* 4: 12. 10. Odore Deo grato, *Levit.* 1: 9. 11. Distinctione inter sanguines superiores & inferiores, *Exod.* 27: 5. 12. Ac lotione manuum & pedum: *Exod.* 28: 43. haec enim Tabernaculo aut Templo in sacro codice, locis citatis, adstringi.

CAP. IV.

De Atrio Tabernaculi.

§. I. Atrii magnitudo.

I. ATrium, in quo aedes ipsa exstructa fuit, longum erat 100 cubitos, latum 50, circumdatum velo, affixo columnis aereis 5 cubitos altis: quam altitudinem nonnulli non a solo ipso sed a vertice altaris ducunt. Vide *Gem. Eruvin.* 2. 2. Harum 20 destinatae fuere lateri meridionali, 20 lateri boreali, 10 occidentali & 10 orientali, quarum 4 portam constituebant, & 3 hinc 3 inde fuerunt collocatae, quarum tamen alterutra quum in supputatione seriei columnarum vicinarum jam numerata fuerit, in universum 59 columnae fuerint *Exod.* 38: 9. coll. *Exod.* 27: 9.

§. II. Distantia columnarum a se invicem.

II. De situ harum columnarum non convenit inter Philologos. Videntur omnes (exceptis 4 illis quae portam constituebant, & ornatus commoditatisque gratia longius a se distabant) aequali spatio fuisse a se invicem disjunctae, sic ut spatio 5 cubitorum unius columnae axis ab axe alterius abfuerit: quod cum συμμετρίᾳ

&

& proportione Architectonica melius convenit, quam fingere columnas ad occidentem longius a se dissitas quam ad meridiem & septentrionem.

§.III. Situs earundem.

III. Atque ita quidem, ubi viginti columnae, latus meridionale compositurae, fuere exstructae, vigesima prima in eadem serie referenda est ad seriem sequentem cujus prima est; cui novem additae a latere atrii occidentali decem efficiunt. Undecima autem in eadem serie iterum ad latus sequens referri debet, cujus prima est; & illi novendecim additae faciunt 20 columnas lateris hujus. Sed vigesima prima ad latus orientale referatur oportet, quod decem columnas habebat (quarum tamen una angularis sive extrema in descriptione lateris meridionalis cujus partem facit jam recensita fuit, sed & huc aeque referri potest) tres hinc & tres inde, aequali intervallo cum reliquis totius atrii distantes. Quum vero spatium 20 cubitorum in hujus lateris medio destinatum portae fuerit & velo distinctum ex 4 columnis suspenso, non opus est columnas portae, & quasi postes, prope conjungere & fere apponere proximis columnis e tribus illis modo memoratis, sed

designato hinc & inde a lateribus 15 cubitorum spatio columnas duas collocare, & inter has alias duas medias, quae quatuor simul efficiant *Exod.* 38: 15, 18.

§. IV. Materia altaris. IV. Erat in atrio non longe ab introitu Tabernaculi (*Exod.* 40: 29.) altare, Hebraeis מזבח, ligneum quidem sed aere obductum. *Exod.* 27: 1, 2. quare aeneum appellatur 2 *Chron.* 1: 5. & laminae e thuribulis aereis *Num.* 16: 38. ei adaptatae sunt. Terreum nuncupatur *Exod.* 20: 24. respectu terrae ingestae, qua replebatur, ut ignem & victimas sustineret. In Schilo pro terra lapides substitutos volunt Judaei: quo nonnulli referunt *Exod.* 20: 25. & *Deut.* 27: 6. ubi Deus jubet trajecto Jordane altare ex lapidibus impolitis sibi exstrui in monte Ebal: quod & fecit Josua *Jos.* 8: 31.

§. V. Forma altaris. V. Formae erat quadratae, longum 5 cubitos & totidem latum, (*Exod.* 38: 1.) tres vero altum, intus cavum, uti dicitur *Exod.* 27: 8 instructum opere reticulato, & quatuor cornibus ad 4 angulos, ut & clivo annulisque quatuor ad immittendos vectes quibus portabatur. *Exod.* 27: 1. & *seqq.* & 38. 1. opus autem Bezaleelis, uti ibidem & 2 *Chron.* 1: 5. appellatur.

V. Cli-

VI. Clivus, כבש, per quem adſcendebatur ad altare, carebat gradibus *Exod.* 20: 26. ſed aequali ſuperficie ad illud ſurſum ducebat, qui an ex terra aggeſta an aſſere uno vel pluribus conſtiterit incertum eſt. Quia autem circuitus altaris, qui in ſummo eſſe vix potuit ob anguſtiam ſpatii, & ſub quo opus reticulatum fuit, memoratur *Exod.* 38: 4. & ſanguis victimarum cornibus adſpergi, infra ambitum quoque ſpargi, & ad baſin effundi nonnunquam debuit, inde triplicem clivum, unum medium eumque altiſſimum, alterum ad dextram, tertium ad ſiniſtram, ducentes ad utrumque altaris circuitum, uti in altari Templi Secundi, multi ſtatuunt: alii tamen putant unum circuitum ſuffeciſſe huic exiguo altari, maxime quum nullorum praeterea mentionem faciat ſacer ſcriptor, & formae altaris portatili vix conveniant.

§. VI. Clivus ejus.

VII. Opus reticulatum aereum מעשה רשת & מכבר, quaſi *augmentum* dicas, (cui affixi erant 4 annuli, quibus altare portebatur) nonnulli in ſummo altaris locant, ſic ut igni alendo & comburendis victimis inſervierit; alii vero illud volunt extrinſecus cinxiſſe partem inferiorem

§. VII. Opus reticulatum.

rem altaris a basi usque ad medium, vel ipsi illi parti hoc opus insertum fuisse; quo nos ducunt verba *Exod.* 38: 4, ubi dicitur *infra ambitum* altaris fuisse, מלמטה עד חציו *ab infima parte usque ad medium.* Usum ejus Judaei in *Gem. Zevachim.* 53: 1. fuisse volunt eundem, qui fuit fili rubri in altari Templi secundi, scilicet, distinguere inter sanguines victimarum vel superiori vel inferiori parti altaris adspergendos. Potuit etiam sustinuisse circuitum altaris, & quia ultra longitudinem latitudinemque altaris, quae fuit 5 cubitorum, paulum se extendebat, nomen מכבר tulisse.

§. VIII. Ignis. VIII. Supra hoc altare perpetuus ignis alebatur, divisus, ut Judaei volunt, in tres focos, unum ad combustionem victimarum, alterum ad adolendum suffitum, tertium ad alimentum ignis perpetui secundum mandatum Dei, ex quo reliqui foci extincti denuo restaurari possent: qui ignis coelo demissus *Levit.* 9: 23. in eo conservatus fuit usque ad exstructum Templum Salomonicum, vel virtute Dei, ut quidam volunt, vel alimento novo quotidie a sacerdotibus ministrato.

IX. Prae-

IX. Praeterea erat in atrio inter altare & Sanctum, paulo tamen vicinius meridiei, uti Judaei tradunt (quia non id sed altare dicitur esse לפני אהל מועד) Labrum aereum, insistens scapo aeneo: non ex aere oblato, *Exod.* 38: 29. sed speculis mulierum הצבאת (confer 1 *Sam.* 3: 22.) confectum, e quo sacerdotes manus & pedes lavabant. *Exod.* 30 18. *Exod.* 38: 8. Alterius labri Moses non meminit ad lavandas carnes victimarum: uti nec qua ratione Labrum illud prius portaretur, quod Alexandrini Interpretes, inserto commate quod in textu Hebraeo non invenitur, narrant *Num.* 4: 15. Καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ συγκαλύψουσιν τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὰ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς. Quae quidem hoc fere modo lecta fuerunt a Cyrillo, *lib.* XIII. *de adorat. in spir. & ver. p.* 456. Et convenit cum iis Pentateuchus Hebraeo Samaritanus, & versio Samaritana in quibus hoc comma legitur ולקחו בגד ארגמן וכסו את הכיור ואת כנו ונתנו אתם אל מכסה תחש ונתנו על המוט.

§. IX. Labrum.

CAP.

CAP. V.

De Sancto & Sancto Sanctorum.

§. 1. Magnitudo Tabernaculi, & asseres.

I. LOnga erat tota aedes Sanctum & S. Sanctorum complexa, intus mensurata, cubitos 30, lata 10 & totidem alta. Latera ejus constabant ex asseribus, קרשים, sive στύλοις, ligni שטים *Schittim*, quod genus arboris esse in solitudine Arabiae, spinae albae simile colore & foliis, ea magnitudine ut latissima ex iis tabulata caedantur, fortissimum quoque & incredibilis levitatis ac pulcritudinis, testatur Hieron. *comm. ad Joël.* III. *p.* 1368. Hi erant numero 48, & obducti auro, longi 10 cubitos, lati cubitum & dimidium, *Exod.* 26: 16. crassi cubitum unum, quod colligitur ex testimonio Judaeorum, & latitudine Tabernaculi interna, quae fuit, teste Philone, 10 cubitorum, quorum novem efficiunt 6 asseres occidentales *Exod.* 26:22. & dimidius cubitus hinc & inde asserum duorum angularium, ita ut in reliquam latitudinem asserum angularium, cubitalem scilicet, impingant eamque tegant crassitie sua asseres laterales: remaneat-

neatque internum Tabernaculi ſpatium latum cubitos decem.

II. Hi ad meridiem, occidentem, & ſeptentrionem erecti, ſinguli duabus argenteis baſibus, אדנים, quibus altitudo cubiti tribuitur in *Gem. Schabbath.* 98: 2. inſerebantur per ידות, ſive protenſas hinc & inde eminentias manuum ad inſtar, quae duae in unoquoque aſſere ab uno & altero latere baſibus immiſſae, & pinnis יתדות *Exod.* 38: 31. ubi pinnae Tabernaculi diſtinctae a pinnis atrii memorantur, quamvis alii putent pinnis terrae infixis vela ipſa firmata fuiſſe, *Exod.* 27: 19. ſtabilitae erectos aſſeres ſervabant. Praeterea erant in unoquoque Tabernaculi latere *tranſtilla* (בריחים) exſtrinſecus per *uncos* (טבעות) miſſa & unum medios aſſeres permeans, lignea illa ſed auro obducta, *Exod.* 26:28. de quorum longitudine diſputatur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 12. *col.* 2.

§. II. Baſes, pinnae, & tranſtilla.

III. Superne obductum erat quatuor velis, quorum infimum partem quoque laterum extrinſecus ita tegebat, ut ad plagam occidentalem unius cubiti ſpatio a ſolo diſtaret, ad meridiem & ſeptentrionem duobus cubitis; longum enim erat cubi-

§. III. Velorum magnitudo, ſitus & materia.

tos

tos 28, latum 40: alterum vero longum cubitos 30, latum 44: anterius, uti nonnulli volunt, duorum cubitorum ſpatio complicatum & dependens; ab occidente, aeque ac ad ſeptentrionem & meridiem a terra per ſpatium cubiti diſtabat *Exod.* 26: 12. 36:8. Hujus complicationis cauſa pars una hujus veli ex 6 cortinis fieri jubetur, ut tota ſexta cortina huic uſui inſerviat; & quod ad cetera, laqueoli anſulaeque veli primi & ſecundi eodem loco inter Sanctum, & Sanctum Sanctorum exiſterent. Sunt tamen qui putent per duos cubitos ſive ſpatium dimidiae cortinae חצי היריעה ultra velum primum ab occidente hoc velum ſecundum fuiſſe porrectum, adeo ut per ſpatium cubiti humo incubuerit, & ab oriente nihil fuerit dependens nec cortina ſexta complicata ſe extenderit ultra velum primum, quod videtur convenire cum verbis Dei *Exod.* 26: 12, 13. Tertii veli & quarti magnitudinem Moſes non tradit. Priora duo יריעות appellantur, poſteriora מכסה. Alexandrini primum ἀυλαίας vocant (quod ſc. ex decem cortinis conſtaret, quas & Epiphanius *adv. haer. p.* 252. δέκα ἀυλαίας vocat) reliqua δέῤῥεις. Veli primi materia linum erat retortum שש משזר & lana

lana trium colorum, hyacinthina, purpurea & coccinea. Secundum constabat ex pilis caprinis. Tertium ex pellibus rubris arietum. Quartum ex תחשים, de quibus disputatur in *Gem. Schabbath fol.* 28. 1. & 98. 2. & in *Gem. Hier. Schabbath* 4. 4. & *Midrasch Coheleth.* 90. 2.

§. IV. Laqueoli & ansae velorum.

IV. Velum primum, quod constabat ex 10 cortinis, יריעות (*Exod.* 26: 1.) 28 cubitos longis & 4 latis, quarum 5 simul junctae & consutae partem dimidiam totius veli constituebant, uti & aliae 5 alteram partem dimidiam, in medio connectebatur laqueolis ex lana hyacinthina ללאות, 50 in uno latere, 50 in altero *Exod.* 26: 5. quos ansulae aureae קרסים, 50 numero, conjungebant. Sub his ansulis (תחת הקרסים) velum interius sive פרכת distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum jubetur suspendi *Exod.* 26: 33. Velum secundum constabat ex cortinis undecim, longis cubitos 30, latis 4, in duas partes divisum, quae connectebantur sibi mutuo per laqueolos, & per ansulas aereas *Exod.* 26: 11. quarum una ex 5, altera ex 6 cortinis constabat.

§. V. Conclave ante-

V. Tabernaculum duo conclavia complectebatur, 4 columnis ligneis auro ob-

 ductis

rius sive Sanctum. ductis insertisque basibus 4 argenteis & velo פרכת intermedio a se invicem separata, quorum unum Sanctum, & σκηνὴ πρώτη *Hebr.* 9: 2. alterum Sanctum Sanctorum & σκηνὴ δευτέρα appellatur. Sanctum, in quod nulli, nisi Sacerdotibus quorum opera ibi requirebatur (nam extra tempus ministerii non licebat) intrare licuit, longum erat cubitos 20, latum & altum 10, & ab oriente in ipso introitu 5 columnas ligneas auro obductas habebat, insertas basibus sive stylobatis aereis, & velum dependens, (מסך) quod tamen respectu operis differebat a velo Sanctum & Sanctum Sanctorum discernente, quum hoc sc. inter Sanctum & Sanctum Sanctorum מעשה חשב illud רקם fuerit. *Exod.* 26: 31, 36.

§. VI. Vasa Sancti & eorum situs. VI. Tria erant potissima hujus Sancti ornamenta, Lychnuchus, Altare suffitus, & Mensa panum propositionis. Lychnuchus collocatus erat ad latus meridionale Tabernaculi, *Exod.* 40: 24. sive Sanctum introeunti ad sinistram, mensa panum propositionis ad latus septentrionale, utraque secundum traditiones Hebraeorum a latere tabernaculi remota spatio cubitorum duorum & dimidii, altare suffitus inter

ter illa erat medium. Haec autem tria non valde propinqua velo exteriori, per quod ex atrio patebat introitus, nec etiam velo Sanctum a Sancto Sanctorum distinguenti, videntur fuisse; sed loco intermedio collocata; ita tamen ut Altare suffitus plagae orientali propius fuerit, secundum Hebraeorum sententiam, quam Lychnuchus aut Mensa panum.

§. VII. Lychnuchi descriptio.

VII. Lychnuchus, dictus מנורה, totus erat aureus, constans basi (ירך) & scapo, qui & ipse מנורה dicitur, *Exod.* 25: 34. e cujus lateribus hinc & inde tres rami surgebant, sic ut illi cum scapo septem lychnos, instructos ellychniis extrorsum vergentibus, quia jubentur lucere על פניה *Exod.* 25: 37. sustinerent, crateribus (גביעים) 22, malis (כפתרים) 11, & floribus (פרחים) 9 ornati, secundum computum Gemaricorum in *Gem. Menachoth. fol.* 28. 2.

§. VIII. Figura Lychnuchi secundum Judaeos & situs.

VIII. Lychnuchi figura describitur *Exod.* 25: 33. & 37: 17. Judaeorum autem traditiones ita eum depingunt in *Gem. Menachoth.* 28: 2. Scapus fuit 18 palmorum, complectens palmos 3 (ubi erant tres pedes, quibus insistebat, & flos) palmos 2 inornatos & laeves, palmum 1

 (in

(in quo erant crater, malògranatum & flos) palmos duos laeves, malogranatum unius palmi (ſupra quod utrinque rami ſurgebant) palmum laevem, malogranatum unius palmi (ſupra quod alii duo rami) palmum laevem, malogranatum unius palmi, (ſupra quod alii duo rami) palmos 2 laeves, denique palmos tres, in quibus erant (quod ornamentum ſolum habebant reliqui 6 rami) crateres tres, malum & flos. Medius lychnus horum ſeptem, ad quem ellychnia omnium aliorum erant converſa, occidentalis vel veſpertinus נר מערבי appellatur, & uti ſcapus, cui inſidebat, reliquis ramis erat ornatior, ita & ipſe ellychnium habuiſſe dicitur converſum ad Sanctum Sanctorum: quamvis alii putent non propterea מערבי dictum, ſed quod ab una veſpera ad alteram luceret ſemper, licet alii extinguerentur. De ſitu Lychnuchi in Sancto diſputatur: quidam volunt ramos ejus ab oriente ad occidentem protenſos fuiſſe, quod omnia vaſa aedis ſacrae juxta longitudinem domus collocata fuiſſe in *Gem. Menach. fol.* 98. 1. traditur, excepta arca: alii inter Auſtrum & Septentrionem, ut ita aptius concipi queat medium lychnum occidentalem fuiſſe appellatum. IX.

§. IX. Usus lychnuchi nocturnus.

IX. Ardebant lychni septem hujus lychnuchi תמיד semper coram facie Dei, id est, singulis noctibus, *a vespera usque ad mane* מערב עד הבקר *Exod.* 27: 21. *Levit.* 24: 3. quare accendebantur בערב 2 *Chron.* 13: 11. aut בערבים *inter duas vesperas*, *Exod.* 30: 8. sed mane sacerdotum munus non erat להעלות את הנרות accendere lucernas, (id erat munus vespertinum) sed להיטיב *concinnare*, id est, sordes tollere &c. quando extinguebantur lychni. 1 *Sam.* 3: 3. qui duo actus distincti respectu temporis etiam nominibus his distinguuntur *Exod.* 30: 7. & 8. quod fieri debuisse non videtur, siquidem idem fuisset vespertinum idem matutinum, lychnos scilicet accendendi, officium. Quod si stante Templo secundo Judaei etiam interdiu lychnos hos sive omnes sive aliquos lucere voluerint, ut ignis esset ἀθάνατος in Templo (quo Diodori Siculi & Josephi testimonia nos ducere videntur) non tamen vel jussisse hoc Deum, vel in Tabernaculo hunc morem observatum fuisse arbitramur. Usui lychnuchi inserviebat oleum idque purum, cujus dimidius logus sufficiebat unicuique lychno *Menachoth.* IX. 3. ita ut lucere posset per

noctem longissimam Tebeth. *Gem. Hier. Joma.* 39: 4. Deinde מלקחות forcipes aurei, מחתות, vascula quibus prunae imponebantur, & phiala olei.

§. X. Altare suffitus ejusque situs & forma.

X. Altare suffitus male nonnulli in Sancto Sanctorum collocatum voluerunt, quia scilicet 1 *Reg.* 6: 22. המזבח אשר לדביר appellatur, & quia θυμιατήριον χρυσοῦν *Hebr.* 9: 4 in Sancto Sanctorum fuisse dicitur, nam illud לדביר notat non in ipso דביר, sed ante illud לפני הפרכת ante velum distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum, uti dicitur *Exod.* 30: 6. vel לפני ארון העדות *ante arcam foederis Exod.* 40: 5. in medio sc. Sancti e regione arcae quae in medio Sancti Sanctorum erat, collocatum fuisse altare, quum mensa & lychnuchus non essent e regione arcae sed ad latus utrumque Tabernaculi. De θυμιατηρίῳ quod *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse legitur, vide infra §. XXIV. Ligneum erat sed auro obductum, ad crassitiem denarii, uti legitur in *Gem. Eruvin.* 19: 1. longum cubitum unum, & latum, altum vero duos, in summo quatuor cornibus ad 4 angulos, & limbo (זר) circumquaque, ornatum, superne (בנגג) solidum, cui imponebantur

bantur prunae ex vaſculo effuſae cum ſuffitu adolendo. *Exod.* 30: 1. Hoc ut commodius portaretur, annuli duo aurei lateribus erant affixi, per quos immittebantur vectes; qui an ſemper annulis immiſſi manſerint, an vero tantum, quum altare alio portandum eſſet, diſputatur.

§. XI. Deſcriptio ipſius ſuffitus.

XI. Suffitus ipſe, ſive pulvis aromaticus, dicitur *Exod.* 30: 34. componi ex his quatuor, נטף· שחלת· חלבנה· לבנה זכה· id eſt, uti vulgo redditur, *gutta* (ſcilicet opobalſami, ſed Maimonides explicat per عود بلسان id eſt, ξυλοβάλσαμον, quo Syri ὡς ἀρώματι χρῶνται, teſte Strabone *l.* XVI. Γεογραφ.) *onyche*, (اظفار طيب *unguibus aromaticis* Maimonidi, vel partibus quibuſdam junci odorati Syriaci quas ungues appellari teſtatur *Plinius*, *l.* XXI. 18.) *galbano aromatico* (ميعه *ſtacte*, *ſtyrace*, eidem) *&* *thure puro.* At Judaei in *Gem. Kerituth.* 78. 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. ſeptem praeterea memorant aromata in ejus confectione adhiberi ſolita, quae Moſes conſulto praeteriit, 1. Myrrham (مسك, *muſcum* Maimonidi, ſed male) 2. Caſiam. 3. Spicam nardi. 4. Crocum. 5. Coſtum. 6. Calamum aromaticum. 7. Cinnamum.

mum. Confer *Jes.* 45: 23. *Jerem.* 6: 20. *Syracidem cap.* 24: 17, 18. & Josephum de *Bell. Jud.* 6: 6. Hæc præcedentibus juncta undecim efficiunt אחד עשר סממנין dicta in *Midrasch Schir Haschirim. fol.* 12. 4 & 21. 3. Quibus alii addunt, כפית הירדן, ambram Jordanis, מעלה עשן, herbam qua fumus suffitus recta adscendebat, & מלח סדומית, sal Sodomiticum, quod magis exsiccare, digerere, & extenuare quam alia salia testatur Galenus *lib.* IV. *de simplic. medic. facult.* quae sine certo pondere aromatibus miscebantur.

§. XII. Præparatio suffitus.

XII. Haec omnia ut probe misceri possint, in mortario aeneo redigi debuerunt in pulverem. *Exod.* 30: 36. & onyx praecipue sive שחלת fricari *sapone Carschinae*, בורית כרשינה, & lavari *vino Capparisin* יין קפריסין *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. Haec peragenda fuisse dicunt Judaei in atrio, ubi & servabatur suffitus, (certe stante Templo II is mos obtinuit) in usum totius anni quantitate 368 librarum confectus, donec vel vesperi vel mane semis ex eo adoleretur. Vide *Gem. Schevuoth* 10: 2. Has autem libras 368 ita Gemarici supputant in *Gem. Kerituth fol.* 28. 1. ut sint,

הצרי והצפורן והחלבנה והלבנה

Singula 70 librae, id est, universim 280

כר וקציע שיבול נרד וכרכום

Singula 16 librae. 64

12 librae הקושט 12

3 librae קילוף 3

9 librae קינמון 9

368

XIII. Mensa ad Septentrionem Sancti collocata erat, ita ut ejus longitudo conveniret longitudini aedis, cui imponebantur 12 panes, dicti *facierum* פנים, sive propositionis, etiam לחם המערכת *Nehem.* 10: 33. Lignea erat, auro obducta, alta cubitum cum dimidio, longa cubitos duos, sive palmos 12, (*Menach.* XI. 5.) ita quidem ut panes (qui 10 palmos longi erant antequam replicarentur, at 6 palmos postquam essent replicati) longitudine sua latitudini mensae essent aequales; & latitudine sua (quae erat singulis 5 palmorum, adeoque junctim, quia duo erant panum ordines, palmorum 10) tegerent 10 palmos longitudinis mensae, & spatium 2 palmorum intermedium relinquerent acerris thuris destinatum. Erat autem mensa cubitum (Nota cubitos esse 6 palmorum omnes, excepto altari aureo, cornu, circuitu, & fundamento altaris exterioris. *Gem. Hieros.* §. XIII. Mensa panum propositionis.

rof. Schekalim. fol. 9. *col.* 2. & *Gem. Menachoth.* 97. 1.) lata unum, circumdata in medio, ut videtur, altitudinis menſae cingulo palmari ſive zophoro, מסגרת, cujus ope pedes 4 jungebantur, quodque ambiebatur corona, זר dicta, diſtinguenda omnino ab alia corona זר quae ipſam menſae tabulam cingebat. De illa agitur *Exod.* 25: 25. de hac *Exod.* 25: 24. & quatuor pedibus, quorum ſingulis affixus erat annulus, non pendulus, ſed fixus, (quod & ex origine vocis טבעות & teſtimonio Joſephi *lib.* III. *Ant.* 7. colligitur) cui vectis immitti poterat quum portaretur, innitebatur. *Exod.* 25: 23.

§. XIV. Supellex ad menſam pertinens.

XIV. Vaſa quatuor praeterea memorantur, *Num.* 4: 7. ad uſum menſae fabricata. I. קערות poſitae ſupra menſam, *Exod.* 37: 16. quas lances ſive patinas fuiſſe putamus (uti *Num.* 7: 14.) II. כפות acerrae thuris (quales *Num.* 7: 14.) III. & IV. קשות ומנקיות quo duplici nomine putamus unam rem, reſpectu duarum qualitatum, inſigniri, calamos ſcilicet duros & intus cavos, qui inter panes ponebantur: nam idem uſus utriſque adſcribitur ſc. קשות הנסך nuncupantur *Num.* 4: 7. & de מנקיות dicitur *Exod.* 25: 29. אשר

יסך

יסך בהן, & de קשות idem dicitur *Ex.* 37: 16. ſcilicet tegendis panibus inſerviebant, ita ut liber aëri daretur inter panes tranſitus.

XV. Panes hi, pecunia aerarii ſacri emti (*Neh.* 10: 33.) oblongi erant, 10 palmos longi, quinque lati (uti traditur in *Menachot*. xi. 4.) quibus Hebraei eminentias duas laterales, vel cornua, קרנות, attribuunt, ad altitudinem 7 digitorum, nata ex gemina panum in extremitatibus replicatione, unde potiſſimum panes facierum vel laterum dictos exiſtimant. Hujus figurae character Talmudicis eſt ן. 10. 5. 7. Craſſi erant digitum unum, & confecti ex farina puriſſima ſine fermento continentes ſinguli duas decimas Ephae diſpoſiti duobus ordinibus in menſa, diſtincti tamen, ne unus alterum premeret, & ut aëri liber ad illos pateret aditus, calamis aureis, quales tres inter unumquemque panem collocatos volunt, excepto ſupremo qui duobus tantum innitebatur. *Gem. Menachoth* 97. 1. Singulis autem Sabbathis panes recentes ſubſtituebantur, *Lev.* 24: 8. & illi qui in Sancto collocati fuerant comedebantur a Sacerdotibus accedentis & recedentis Ephemeriae, non ante

§. XV. Panum figura & uſus.

ante nonum nec post undecimum diem a coctione. *Erachin.* 11. 2. *Gem. Pesachim.* 47. 1. Una cum hisce panibus mensae imponebantur duae acerrae thuris, quas nonnulli super geminos eorum ordines, alii verisimilius inter illos in ipsa mensa collocatas fuisse arbitrantur.

§. XVI. De Libamine in mensa sacra.

XVI. Non desunt, qui una cum panibus mensae sacrae imposita libamina existiment, 1. quod *Exod.* 37: 16. & alibi vasa imposita mensae legantur, אשר יסך בהם, id est, uti illi reddunt, *quibus libetur*, *ἐν οἷς σπείσεις.* 2. quod *σπονδεῖα* memorent in mensa fuisse Interpretes Alexandrini, Philo, Josephus. 3. quod fertis libamina jungi soleant. 4. quia *Exod.* 30: 9. de altari suffitus speciatim mandatur, super eo libandum non esse. Sed obstat haec sententia constanti Judaeorum traditioni, nec ullum in Sacro Codice habet firmamentum, ipsaeque illae rationes quatuor istius ponderis non videntur, ut nos cogant illi opinioni subscribere: nam 1. illud יסך reddimus *tegetur*: nec est quod obstet. II. *σπονδεῖα* male reddiderunt Interpretes Graeci, quos Philo sequitur: quibusque ut in Aegypto viventibus haec ignorantia rituum Hierosolymitanorum

po-

potuit ſubrepere. Joſephus autem σπονδεῖα ſcribit a Pompejo viſa, at non impoſita menſae ſacrae, aut vino repleta, ſed cum pecunia ſacra, congeſtis aromatibus aliiſque quae extra Sanctum fuerunt, aut certe eſſe ſolebant: ne dicamus de latiori uſu vocis σπονδείων, aut quod forſitan vaſcula aurea, libamini vini in altari exteriori inſervientia, in Sancto repoſita eſſe aliquando potuerint: nequaquam tamen uti libatoria reſpectu panum ſacrorum habenda. III. Fertis omnibus libamina juncta fuiſſe falſum eſt. IV. quia in altari ſuffitus libatio interdicitur, ergo in menſa libamen fuiſſe non ſequitur.

XVII. Videtur & in Sancto fuiſſe Lecythus olei ſacri, quod Zadok Pontifex M. ex Tabernaculo petiiſſe legitur ut Regem Salomonem ungeret, quod multi putant idem fuiſſe cum illo oleo quo ſacerdotes ungebantur, unde in *Targum Coheleth*, *cap.* 7: 2. legitur משחא דרבותא דהוא מתרבי על ריש מלכיא וכהניא. Alii vero putant, quum Deus oleo ſacro, quo ſacerdotes ungi voluit, ullum praeterea mortalium ungi vetuerit, alio oleo unctos fuiſſe Reges quam ſacerdotes: utroſque tamen oleo ſacro, ſed diverſi generis. Quamvis dici poſſet id interdictum Dei ſpecta-

§. XVII. Reliqua vaſa Sancti.

spectare ea tempora, quae tunc erant, quum nulli adhuc Reges essent in populo Israëlitico. 1 *Reg.* 1: 39. Praeterea in Sancto fuisse videtur codex in quo Samuel jura regni descripsit. 1 *Sam.* 10: 25.

§. XVIII. Sanctum Sanctorum.

XVIII. Sanctissimum Tabernaculi adytum, Hebraeis קדש קדשים & דביר quod per λαλητήριον reddit Hieronymus in *Comm. ad Epist. ad Ephes. cap.* 2. Graecis ἅγια ἁγίων dicitur. Separatum hoc erat a Sancto columnis & appenso velo pretiosissimo, חשב, quod appensum fuit illis columnis ligneis & auro obductis, insertisque basibus argenteis sub isto spatio quod laqueoli & ansulae connectentes utramque partem veli primi Tabernaculum tegentis occupabant, תחת הקרסים *Exod.* 26: 32. Nulli post Mosen, nisi Pontifici Maximo, introire in hoc Penetrale concessum fuit. *Num.* 7: 89. *Hebr.* 9: 7. & solo quidem die Expiationis quatuor vicibus, 1. Ad suffitum adolendum. 2. Spargendum sanguinem Juvenci. 3. Et hirci. 4. Ad exportandum thuribulum & acerram. At ubi vel ipsius vel aliorum quoque opera illic necessario requireretur, & ipse & Sacerdotes id intrabant.

§. XIX. Ar-

XIX. Praecipuum hujus Conclavis ornamen-

namentum fuit Arca foederis, dicta ארון הברית, κιβωτὸς &c. opus quidem Bezaleelis, & distincta, ut nonnullis videtur, ab arca lignea Mosis quae fractas foederis tabulas complectebatur. *Deut.* 10: 3. alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, ex ligno Schittim fabricata, & auro obducta, supra limbo aureo, qui cingebat arcae incumbens operculum, & ad latera in latitudine 4 annulis aureis, quibus immissi vectes protensi versus Sanctum semper inerant, ornata. *Exod.* 25: 10--15. sic ut longitudo ejus conveniret latitudini aedis. ca foederis descripta.

XX. Alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, extrinsecus sc. mensurata: nam, quia operculum etiam cubitos duos & dimidium longum erat, incidisset in arcam, si tanta fuisset longitudo arcae interna. Erat autem cubitus sex palmorum אמה בת ששה טפחים, uti dicitur *Gem. Bava bathra.* 14: 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 3. Sic ut una cum operculo altitudo arcae fuerit 10 palmorum. Operculi enim crassities unius palmi fuisse legitur in *Gem. Nidda.* 26. 2. *Gem. Schabbat.* 92. 1. *Gem. Sanhedrin* 7. 1. Obser- §. XX. Arcae magnitudo.

ſervant Judaei, quum reliquorum vaſorum Tabernaculi memoretur in ſacro Codice longitudo, latitudo atque altitudo, operculi altitudinem, ſive craſſitiem, non dediſſe Moſen. Sed palmarem eam fuiſſe colligunt ex limbo menſae palmum alto. *Ex.* 25: 25. quoniam ſc. eaedem phraſes de utroque adhibentur, de uno vaſe judicium ferunt ſecundum aliud, דנין כלי מכלי. *Gem. Hieroſ. Schabbath.* 2. 4.

§. XXI. Operculum arcae. XXI. Pretioſiſſima hujus arcae pars fuit Operculum aureum, quod Hebraice כפרת dicitur, Graece ἱλαστήριον, ſive Propitiatorium, quod ſolenni Expiationi quotannis inſerviret ſanguinem adſperſum excipiendo. Ante hoc Pontifex M. inter vectes conſtitutus digito ſanguinem ſpargebat ſolenni die Expiationis, ſemel ſurſum & ſepties deorſum. Sunt qui velint ipſi huic operculo ſanguinem adſperſum non fuiſſe, nec ad illud pertigiſſe: alii vero omnino ſanguinem ei adſperſum fuiſſe, de qua re jam olim diſputatum fuit in *Gem. Joma.* 55. 1. & in *Gem. Hieroſ. Joma.* 42. 3.

§. XXII. Cherubini ſupra operculum. XXII. Supra hoc operculum duae imagines aureae Cherubinorum paſſis alis ſurſum, ac ſibi mutuo obverſae & inclinatae verſus operculum, eminebant. Horum

rum figura quae fuerit incertum fere eſt: niſi quod conſtet imagines fuiſſe alis, facie, pedibus, manibuſque inſtructas. Facies humana ipſis non fuit, nam *Ezech.* 10: 4. facies Cherubini & facies hominis diſtinguuntur: nec per omnia hominibus ſimiles fuiſſe indicio eſt quod *Ezech.* 10: 8. legatur manum humanam iis fuiſſe ſub alis. Sunt qui putent, quia quae *Ezech.* 1: 10. facies bovis dicitur, appellatur *Ezech.* 10: 14. facies Cherubini, facie illos bovina fuiſſe, & quia Cherubinus Jeroboami bos appellatur *Hoſ.* 8: 6. ſed 1 *Reg.* 7: 29. diſtinguuntur boves & Cherubini: nec dubito, ſi ſacri ſcriptores voluiſſent nos magis accuratam habere formae Cherubinorum notitiam, clarius & copioſius deſcripturos fuiſſe.

XXIII. In ipſa arca ſervabantur duae tabulae lapideae foederis, longae 6 palmos, totidem latae & tres craſſae, uti Judaei tradunt in *Gem. Bava Bathra* 14: 1. *Gem. Nedarim.* 32. 1. *Gem. Hier. Taanith.* 68: 3. *Gem. Sota. Hier.* 22: 3. *Gem. Hier. Schekalim.* 9: 2. quas die ſexto creatas narrant in *Gem. Peſachim.* 54: 1. Has autem Hebraei ita arcae impoſitas fuiſſe volunt, ut ex longitudine arcae, 15 palmorum, ta-

§. XXIII. Tabulae foederis in arca contentae.

bulae juxta ſe invicem collocatae occupaverint palmos 12, & tres palmi reliqui numerentur, duo pro ſpatio, in quo erat liber Legis & dimidius palmus pro craſſitie lateris arcae hinc & dimidius inde. Ex latitudine vero arcae, quae 9 erat palmorum, tabulae occuparunt 6, quibus ſi addatur dimidius cubitus hinc & dimidius inde pro craſſitie lateris arcae, reſtant palmi duo vacui, ut tabulae erui commode ex arca & immitti poſſent. Vide haec *Gem. Hieroſ. Schekalim* 49 4. & *Gem. Succa.* 5. 2.

§. XXIV. Amphora mannae.

XXIV. Amphora Mannae, צנצנת Hebraice, ϛάμνος Graece, *Hebr.* 9: 4. continebat cibi hujus coeleſtis & incorrupti quantitatem עמר dictam, ad memoriam ejus rei conſervandam, eratque ex auro, & anſis (uti ex nummis veteribus colligitur) duabus inſtructa: quale vas cum Graeci ὄνον, *aſinum*, appellarent, hinc nata videtur calumnia Judaeos aſinum penetrali ſacraviſſe, cujus beneficio vitam in deſerto produxerint.

§. XXV. Virga Aaronis.

XXV. Virga Aaronis, מקלו של אהרון, in teſtimonium adſignati generi Aaronico ſacerdotii, florens & producens amygdalos, (שקדים cujus vocis literas Judaei obſervant per Gematriam eundem nume-

numerum [454] reddere quem חשמונים quod Sacerdotium nunquam illuſtrius fuerit quam ſub Chaſmonaeis) in Sancto quoque Sanctorum ad latus Arcae fuit repoſita; *Num.* 17.10. Hanc nonnulli putant virorem ſuum perdidiſſe lapſu temporis, alii vero conſervaſſe, quamdiu in Sanctorum fuit, ſcilicet uſque dum arca fuit abſcondita regnante Joſia: nam cum illa virgam hanc & oleum unctionis & amphoram mannae abſconditam ferunt Judaei in *Gem. Kerituth.* 77: 2. Non videtur eadem illa fuiſſe cum baculo Moſis, quo tot opera prodigioſa praeſtitit, quia mirum non fuiſſet eam virgam, tot miris rebus patratis inclytam, efflorefcere, licet aliae virgae ordinariae nullam mutationem paterentur: debebant autem omnes virgae eſſe conditionis paris, ut Deus ipſe ex iis unam indicaret, quam prae reliquis ſacerdotio dignaretur.

§. XXVI. Liber Legis.

XXVI. Liber legis, ספר התורה (per quem alii exemplum omnium Legum Moſaïcarum, alii Deuteronomium, alii Pentateuchum ejuſve maximam partem intelligunt) a Moſe ſcriptus, erat hujus quoque loci κειμήλιον; quod ad latus arcae (quidam id intra, ſed minus a-

pte, quidam extra arcam concipiunt) collocatum erat, *Deut.* 31:26. Arcam quandam singularem huic usui tribuunt in *Gem. Bava Bathra.* 14. 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 4. *Targ. Deut.* 31: 26. Distinguendus ille est a ספר העזרה *Libro Atrii*, sive Pentateucho, in quo Pontifex maximus coram populo legebat in atrio mulierum die Expiationis. *Kelim.* XV. 6. *Moed. Katon.* III: 4. & e quo Rex exemplum suum Pentateuchi describere, aut corrigere saltem, ubi opus esset, debebat.

§. XXVII. Nubes supra arcam.

XXVII. Supra arcam & alas Cherubinorum erat illustre praesentiae Divinae Symbolum, Columna nubis, quae absoluto Tabernaculo locum illum Sanctissimum inhabitavit. *Levit.* 16: 2. & ibidem conspicua adhuc fuit tempore Samuelis *Ps.* 99:7. & postea in Templo primo, non vero in secundo, quod arca foederis caruit. Confer *Ezech.* 10: 3. & 11, 22.

§. XXVIII. Nihilne in arca fuerit praeter tabulas.

XXVIII. Praeter tabulas foederis nihil erat in arca tempore Salomonis. 1 *Reg.* 8: 9. Antea credibile est amphoram mannae & virgam Aaronis quoque in ea fuisse, scilicet quum arca toties mutaret locum in deserto & terra Canaan, ante exstructum Templum: quae condito Templo fuerint exem-

exemptae & juxta arcam collocatae in Sancto Sanctorum. Pro hac sententia faciunt *Hebr.* 9: 4. ἐν ᾗ scilicet arca, fuerunt amphora mannae, &c. Quamvis etiam illud ἐν, tum ex consuetudine Graecorum, tum Judaeorum Graece loquentium & illud ἐν pro ב substituentium, reddi possit, *cum*, uti eodem illo capite, commate 25. ἐν αἵματι, *cum sanguine.* Sic *Gen.* 32: 10. & 2 *Sam.* 23: 21. ἐν ῥάβδῳ. *Ps.* 23: 5. & *Siracid.* 45: 18. ἐν ἐλαίῳ. *Matth.* 3: 11. ἐν ὕδατι. Scilicet quod illud per ב Hebraei dicerent, quod *cum* & *apud* significat *Lev.* 1: 16. *Jos.* 24: 26. Graecos ipsos & Romanos ita nonnunquam locutos patet ex his loquendi modis, ἵπποι ἐν πτεροῖσιν, *sequi in hastis, & occurrere in jaculis*, qui apud Pindarum, Ennium, & Virgilium leguntur. . .

§. XXIX. De capsulis arcae lateralibus.

XXIX. Quidam existimant ad latera arcae capsulas fabricatas fuisse, & de iis agi volunt 1 *Sam.* 6: 15. *Deut.* 31: 26. Sed quum altum sit de iis silentium eo loco ubi omnes arcae partes accurate describuntur, tuto creditur capsas hasce mera esse figmenta. Ea ipsa quae reponenda in his capsis volunt, jubentur poni מצד ארון *a latere arcae*, & בארגז מצדו *in capsa a*

 la-

latere arcae. Vid. 1 *Sam.* 6: 15. & *Deut.* 31: 26. illa autem capsa (ארגז) etiam fatentibus Judaeis in *Gem. Kerituth.* 77: 2. & *Gem. Hier. Sota* 22: 3. separata fuit ab ipsa arca.

§. XXX. Thuribulum.

XXX. Θυμιατήριον quoque aureum in Sancto Sanctorum fuisse legitur, *Hebr.* 9: 4. quo nomine non altare aureum suffitus, sed acerra thuris, quae quotannis in S. Sanctorum solemni die expiationis inferebatur, & respectu usus vas huic loco proprium dici potest, videtur debere intelligi, quum & Josephus *lib.* 1. 5. *de Bell.* θυμιατήρια ὁλόχρυσα istiusmodi memoret, & Pollux *l.* 1. 28. & 10. 28. Hesychius aliique acerras vocent θυμιατήρια.

CAP. VI.

De Templo Primo, ejusque atriis.

§. I. Templi nomina.

I. TEmplum Hierosolymis exstructum, in loco Deus elegit, secundum *Exod.* 15: 2, 17. appellatur בית אלהים (quicum convenit τὰ τοῦ θεοῦ *Luc.* 2: 49.) & בית, (unde οἶκος *Eccles. Sirac.* 50: 1.) vel בית זבול יי׳. Dicitur etiam מקדש, quod

quod nomen Tabernaculo daturo uti vicissim nomen Tabernaculi משכן Templo, uti observatum est in *Gem. Eruvin* 2: 1. Solet autem מקדש opponi τῇ מדינה uti in *Jevamoth.* XVI. 6. & τοῖς גבולין, sic ut quaedam in מדינה aut גבולין licita esse dicantur quae vetita sunt in מקדש: intelligiturque proprie per מקדש aedes sacra cum atrio magno עזרה, quae erant קדש loca Sancta, & opposita reliquis locis, nomine חול sive loci profani notis apud Hebraeos. Alii putant totam urbem Hierosolymitanam hoc nomine מקדש intelligi, sed in *Gem. Moed. Katon.* 26: 1. מקדש & ירושלים distinguuntur. Aliquando & היכל dicitur, quod nomen proprie aedi sacrae, non atriis convenit; & מעון in *Gem. Bava Bathra* 166. 1. & בנין in *Echa Rabbati.* 62. 1. & בית עולמים ut a Tabernaculo distinguatur. Graeca nomina sunt ἱερὸν, & ναὸς, ita ut ναὸς minus late pateat, & cum היכל sive aede sacra conveniat, ἱερὸν cum מקדש, id est, atrio magno: quamvis vox ἱεροῦ latius aliquando pro omni spatio, quod in monte Moria erat & Templum cingebat, accipi videatur: uti & vox מקדש in Misna usurpatur de Spatiis extra Atrium magnum. Vid. *Schecalim.* 1: 3.

 II. Ge-

§. II. Quot Templa fuerint.

II. Geminum modo Templum fuit, prius a Salomone, posterius a reducibus ex captivitate Babylonica conditum. Judaei ipsi non nisi duo agnoscunt, מקדש ראשון *Templum primum* & מקדש שני *Templum secundum.* Vid. *Gem. Bava Metzia.* 28:1. *Echa Rabbati* 62. 1. ubi Templum a Tito captum בית שני vocant. Herodes auxit quidem atque ornavit Templum Secundum, ita ut in *Gem. Bava Bathra.* 4. 1. & *Gem. Succa* 51: 2. scribant, *eum qui Templum Herodianum non vidit, nunquam vidisse aedificium eximium,* כי שלא ראה בניין הרודוס לא ראה בנין נאה, & saxa ingentia, ad id opus adhibita, ibidem celebrant, quo etiam faciunt verba discipulorum *Marc.* 13: 1. ποταποὶ λίθοι; sed novi Templi conditor non fuit, non magis quam Chasmonaei qui Templum hoc restaurarunt, aut Joas qui Templum primum renovasse legitur, 2 *Chron.* 24: 4

§. III. Templi I. descriptio unde petenda.

III. Templum Primum a Salomone exstructum in monte Moria non ita accurate in libris Regum & Chronicorum describitur, ut inde exacta delineatio omnium partium Templi illius peti possit, quumque multae voces ex Architectonica de-

desumtae, de quarum significatione hodie disputatur, ei insertae sint, mirum non est adeo in hoc argumento discrepare Interpretes. Suppleri posse hunc defectum quidam putant ex prolixiore descriptione Templi quam Ezechiel dedit *cap.* 41. & *seqq.* quandoquidem iis persuasum est Templum ab Ezechiele conspectum idem fuisse cum Salomonico, quum utriusque descriptio ab eodem auctore Deo profecta sit, eidem scopo utrumque fuerit destinatum, nulla in alterutro differentia inveniatur respectu atriorum, Aedis Sacrae, ejusque partium, conclavium, &c. Quapropter Ezechielem parcius descripsisse aut plane omisisse volunt illas Templi partes, quae in libris Regum & Chronicorum copiosius descriptae extant, uti columnas duas ante Aedem Sacram *Ezech.* 40: 49. 1 *Reg.* 7: 21. lychnuchum, mensam panum, altare suffitus, & ipsam arcam. Prolixius e contrario Ezechiel descripsit altare exterius, mensuras portarum, atriorum, & conclavium, quorum aut nulla aut levis mentio est in libris Regum.

§. IV. Atria duo.

IV. Liquet ex collatione librorum Regum & Chronicorum Atria duo in Templo primo Aedem Sacram cinxisse: men-

tio enim fit 1 *Reg.* 6: 36. & 7: 12. *Atrii interioris* חצר הפנימית, quod opponitur. exteriori: & 2 *Reg.* 23: 12. שתי חצרות *duo Atria* diserte memorantur, sic ut interius fuerit חצר הכהנים *Atrium Sacerdotum*, sive החצר אשר לפני הבית 2 *Chron.* 7: 7. Exterius עזרה הגדולה *Atrium magnum*, sive populi. 2 *Chron.* 4: 9. In Templo Ezechielis similiter duo tantum atria חצר הפנימית *Atrium Interius* & החצר החיצונה *Atrium Exterius* fuisse leguntur. Horum portae aere obductae fuisse traduntur 2 *Chr.* 4: 9.

§. V. Atrium novum quid.

V. Mentio fit 2 *Chr.* 20.6. *Atrii novi*, החצר החדשה, ante quod Rex Josaphat stetit ad populum verba facturus, unde male colligitur id tertium aliquod atrium fuisse distinctum a duobus prioribus; nam imperante Menasse, diu post Josaphatum, duo tantum atria Templi memorantur, 2 *Reg.* 21: 5. uti & apud Ezechielem *cap.* 10: 3 quibus nonnisi Templi primi atria intelligi possunt. חדש autem sive novum Hebraei appellare solent quod renovatum est. Quapropter id atrium novum idem videtur fuisse cum Atrio Sacerdotum, sed renovatum, ante quod Rex Josaphat populum in atrio exteriori congregatum allocu-

locutus eſt. Judaei hanc rationem nominis Atrii novi aſſignare ſolent, quod eo die novo edicto caverint ne טבול יום (qui interdiu lotus ejus diei veſperam praeſtolari debuit antequam perfecte mundus haberetur) intraret in montem Templi ſive הר הבית, quem putant propterea Atrium novum quaſi nova Sanctitate donatum, appellatum fuiſſe. *Gem. Peſachim.* 92: 1. *Gem. Jevamoth.* 7: 2. *Gem. Zevachim.* 32: 2. *Gem. Horaioth.* 5.

VI. Atrium Gentium itaque in Templo Primo nullum fuit. Sacri Scriptores ejus nuſpiam mentionem faciunt, uti nec Interpretes Judaei. Meminit quidem Rex Salomo in precibus ad Deum fuſis quum Templum dedicaret 1 *Reg.* 8:41. הנכרי *peregrini*, qui non eſſet ex populo Iſraëlitico & adoraret אל הבית הזה: verum per peregrinum intelligi debere hominem eo tempore quo adoraret adhuc Sacris Gentium addictum, & אל הבית debere reddi per *in hac Aede*, non *ad* vel *apud Aedem hanc*, nondum eſt demonſtratum. Confer de hac phraſi *Gem. Beracoth.* 30: 1. & *Midraſch Schir Haſſch.* 26: 1. §. VI. Atrium Gentium non fuit in Templo.

VII. Collocavit Rex Salomon in Templi ſui Atrio ingens vas aeneum luſtratio- §. VII. Mare aeneum in Atrio.

ni

ni Sacerdotum destinatum, הים מוצק, sive Mare ex aere fuso, altum quinque cubitos, crassum palmum unum (2 *Chr.* 4: 4.) latum ab uno labio ad aliud decem, & in peripheria complectens cubitos triginta. Insistebat 12 bubus aereis, & capiebat 3000 bathos aquae. 2 *Chron.* 4: 2, 3, 4. At in 1 *Reg.* 7: 26. 2000 bathos cepisse dicitur. Quam differentiam alii ab impletione vasis vel ad summum usque marginem vel ad mensuram ordinariam, alii ab differentia humidorum atque aridorum, alii denique a librariis arcessunt. Vide *Gem. Hier. Eruvin.* 19: 1.

§. VIII. Figura ejus. VIII. Figuram habuisse rotundam sacer codex tradit 2 *Chron.* 4: 2. & labium ejus instar lilii repandum fuisse, 1 *Reg.* 7: 26. Quum autem lilia שושנים a sex foliis nomen habeant, videtur labium hujus vasis sex quasi folia repraesentasse, aut sex spatiis, quinque cubitos a se invicem distantibus, incisum fuisse, proximeque accessisse ad hexagonum. Atque ita diameter cubitorum decem conveniet cum peripheria cubitorum triginta, quoniam diameter circuli, cui hexagonum inscriptum est, si decem habeat cubitos, quodlibet latus hexagoni dabit quinque, adeoque sex latera efficient triginta. IX.

IX. Sub hoc mari fuere מכונות quo §.IX. Fulcrum.
nomine duplex fulcrum intelligimus idque circulare, in quo repraesentati erant duo ordines formarum bovinarum totum mare cingentium, quae פקעים 1 *Reg.* 7: 24. dicuntur. Vide 2 *Chr.* 4: 3. ubi תחת לו דמות בקרים & 1 *Reg.* 7: 24. תחת לשפתו *sub labio* maris fuisse dicuntur, quod scilicet paulo supra hos ordines boum vas ipsum in formam labii flecti inciperet: nam clarum est תחת לו idem esse quod תחת לשפתו ex collatione duorum locorum modo adductorum. Videtur hoc fulcrum in circuitu 10 cubitos habuisse עשר באמה 1 *Reg.* 7: 24. (quod alii reddunt, 10 fuisse formas bovinas in cubito: sed ארבע באמה 1 *Reg.* 7: 27. & commate 2, eadem verba עשר באמה quae cubitos 4, & cubitos 10 notant, pro nobis faciunt) & ad firmiorem hujus vasis constitutionem esse fabricatum. Sub his fulcris, תחת מכונות, (*Jerem.* 52: 20.) fuere 12 boves aenei versus 4 mundi plagas respicientes, qui תחת הים *sub mari* fuisse dicuntur 1 *Reg.* 7: 44. & 2 *Chr.* 4: 15. Vestigia horum fulcrorum inveniuntur quaedam in verbis Josephi, qui mare aeneum fultum spira in helices decem

cem circumducta scribit, & Eupolemi apud Eusebium, *lib.* IX. *Praep. Euang.* qui coronae meminit ad ejus basin, σεφάνης πρὸς τὴν βάσιν, ad quam Sacerdotes lavandi adscenderent.

§. X. Usus. X. Lavabant ex eo Sacerdotes manus & pedes: quod qua ratione peractum sit ambigitur. Sunt qui ipsos Sacerdotes corpora ei immersisse putent, aut in coronam, quae basin cingebat, adscendisse. Alii vero per plurima epistomia semper aperta aquam defluxisse atque ita a Sacerdotibus exceptam. Alii denique non nisi 12 epistomia ei tribuunt, ut ita duodecim Sacerdotes circa membra holocausti & quae eo pertinebant, occupati (nam tertius & decimus, qui mactaret, lotione non indigebat) simul lavarentur.

§. XI. Labra aerea. XI. Praeterea 10 labra aenea כירות Salomon in Atrio collocavit, 5 ad dextram, 5 ad sinistram, aedis Sacrae, continentia singula 40 bathos, & innixa basi aeneae altae 3 cubitos, longae & latae 4, quae & ipsa 4 rotis insistebat. Ex his labris aqua petebatur ad lavandas carnes victimarum, 2 *Chr.* 4: 6. 1 *Reg.* 7: 27, 38.

§. XII. Altare aeneum. XII. Altare etiam Salomon exstruxit in Atrio appellaturque aeneum, quod aere esset ob-

obductum. Longum autem erat 20 cubitos, & totidem latum, altum vero 10. 2 *Chron.* 4: 1. situm ad orientem aedis Sacrae. Longituditudinem 20 cubitorum attribuit R. Jose in *Middoth.* 111: 1. summae parti altaris, putatque imam partem patuisse 28 cubitos, sed 4 cubitis hinc & 4 inde ablatis per fundamentum & circuitum, restare 20 cubitos.

§ XIII. Quamdiu in Templo fuerit.

XIII. Non videtur illud altare aeneum, quod Asa renovasse legitur 2 *Chron.* 15:8. sive aere refuso, sive alio modo, perstitisse usque ad Templi excidium, quia cum mari aeneo, & labris, aliisque hujus Atrii ornamentis in Babyloniam delatis, fuisset memoratum, *Jerem.* 52:17. & *seqq.* Sic ut probabile sit lapideum aliquod ejus loco in Templo primo exstructum fuisse (forte postquam Rex Achas semoto altari aeneo altare suum Damascenum substituit, 2 *Reg.* 16: 14. vel a Rege Menasse de quo legitur יבן את מזבח 2 *Chron.* 33: 16. licet in visione Prophetica Ezechiel *cap.* 9: 2. altaris aerei adhuc meminerit) ad cujus formam Judaei e captivitate Babylonica reduces lapideum quoque exstruxerunt. Confer *Jerem.* 41: 5.

XIV.

§. XIV. Conclavia in Atriis.

XIV. Varia fuere conclavia, לשכות 1 *Chr.* 9: 26. ad multiplices usus comparata in Atriis Templi, quae distincte memorantur in circuitu Atriorum, in quibus thesauri Sacri 1 *Chron.* 28. videntur fuisse, distincta ab iis conclavibus, quae Aedem proxime cinxerunt & nomine יציע 1 *Reg.* 6. veniunt. Res ipsa docet conclavia quaedam ad vasa, vestes, thesauros, aliasque res sacras recondendas illic esse debuisse, & mentio quorundam fit, uti memoratur Conclave Principum, לשכת השרים, quod erat supra Conclave Maasejae, Conclave filiorum Chananis, *Jerem.* 35: 4. Conclave Gemariae filii Saphanis scribae quod erat in Atrio superiori, חצר העליון, juxta novam portam Templi. *Jerem.* 36: 10. ubi Baruch legit coram populo verba ex ore Jeremiae excepta, Conclavia Levitarum. 1 *Chron.* 9: 33. Conclavia in quibus primitiae, decimae aliaeque res Deo Sacrae recondebantur, Jussu Chizkiae parata 2 *Chron.* 31: 11. His accensent quidam חדר המטות Conclave lectorum, in quo Joas per sexennium delituit. 2 *Reg.* 11: 2.

CAP.

CAP. VII.

De Aede Sacra Templi Primi.

I. AEdes Sacra, sive Domus complectens Pronaon, Sanctum, & Sanctum Sanctorum, frontem habuit altam cubitos 120. 2 *Chron.* 3: 4. Pronaon ipsum longum fuit decem cubitos latum viginti juxta latitudinem totius aedis. 1 *Reg.* 6: 4. In eo clypei Davidis 2 *Reg.* 11. 10. gladius Goliathi 1 *Sam.* 21: 9. & alia ἀναθήματα creduntur servata fuisse. Portae ejus, דלתות אולם, memorantur 2 *Chron.* 29: 7.

§. I. Pronaon aedis sacrae.

II. Ante hoc Pronaon (alii dicunt in ipso Pronao, quia לפני ההיכל erectae dicuntur 2 *Chron.* 3: 17. & לאלם ההיכל 1 *Reg.* 2: 7. sed & mare aeneum dicitur exstructum לבית) Salomon duas columnas ex aere fuso, Jacin & Boaz dictas collocavit, quas Eupolemus apud Eusebium. *lib.* IX. *Praepar. Euang. c.* 34. auro inductas fuisse scribit ad crassitiem digiti. Harum descriptio exactior in Tabulis Veteris Testamenti legitur, quam ullarum partium Templi Salomonici, quod videtur eo scopo factum, ut ex earum modulo & pro-

§. II. Columnae ante Pronaon.

portione quam partes harum columnarum ad se invicem habent, tota ratio structurae Templi intelligeretur. Harum mensurae ita in Sacro Codice traduntur diversis locis, ut modo una modo duae conjunctim mensurentur tum respectu crassitiei tum longitudinis, quod forte, ut Judaei putant, in uno typo junctae fusae fuerint, & quibusdam in locis uti 1 *Reg.* 7: 15. & 2 *Chron.* 3: 15. considerentur non ut erectae, (nam de erectione earum agitur postea 1 *Reg.* 7: 21: & 2 *Chron.* 3: 17.) sed uti formabantur manu artificis.

§. III. Altitudo earum.

III. Alta dicitur fuisse una 18 cubitos scilicet cum plintho dimidium cubitum alto 2 *Reg.* 25: 17. *Jerem.* 52: 21. & apud Josephum, ambae vero altae 35 cubitos 2 *Chron.* 3: 15. scilicet sine plintho. Quae altitudo convenit columnae scapo, sine ראש, id est, *capitello* (quod collo scapi impositum secundum proportionem Architectonicam circiter duorum cubitorum fuit) sine *trabeatione* sive כתרת quinque cubitorum, quae 1 *Reg.* 7: 16. distincte recensetur, & sine plintho, cui dimidii cubiti altitudinem damus: quibuscum probabile est totam columnam ad 25 cubitos surrexisse.

IV. Pe-

IV. Peripheria columnae utriusque funiculo 12 cubitorum comprehensa fuit, sic ut diameter unius cujusque columnae fuerit 2 cubitorum. Id colligitur ex 1 *Reg.* 7: 15. ubi dicitur altitudo unius columnae fuisse 18 cubitorum, & funiculus 12 cubitorum cinxisse *alteram*, השני, sive secundam, id est, uti vulgatus Interpres recte *utramque*. Quorsum enim secundae columnae potius meminisset, quae ejusdem sine dubio crassitiei cum prima esse debuit, nisi secundam quoque funiculo eodem 12 cubitorum comprehensam dicere voluisset una cum prima? Et quamvis *Jerem.* 52: 21. vox יסבנו cum affixo singulari de una columna accipi possit, potest tamen affixum ejusmodi de rebus duabus (quasi hanc & illam dicas) nonnunquam usurpari, ut *Deut.* 21: 10. & *Jos.* 2: 4. Adde quod Jeremias ita has columnas describat, ut non omnia quae ad primam pertinent simul tradat (quod nonnullis visum est eo quod *comm.* 21. memoret distincte *columnam unam* העמד האחד & *comm.* 22. העמוד השני *columnae alterius*) quia post factam secundae columnae mentionem *comm.* 22. sequenti commate redit ad numerum malogranatorum & situm, quæ ad primam

§. IV. Crassities earundem.

aeque ac ſecundam columnam pertinent; ſic ut ſimul eas deſcripſiſſe cenſendus ſit.

§. V. Quo delatae ſint columnae.

V. Columnas has in Babyloniam delatas fuiſſe una cum mari aeneo & 12 bobus liquet ex *Jerem.* 52: 16. & 2 *Reg.* 25. 13. ubi dicuntur illas uti & mare aeneum & baſes labrorum *fregiſſe* (שברו) & *aes earum* נחשתם pondere innumero Babelem vexiſſe, ſic ut nulla tenus integra ſed comminuta haec vaſa tranſtulerint, quo modo commodius vehi potuere. Factum hoc fuit non per Nebucadnezarem quo tempore Jechoniam captirum duxit & aureis vaſis Templum ſpoliavit 2 *Reg.* 24: 13. ſed Nebuzaradan. 2 *Reg.* 25: 8. 13. *Jerem.* 27: 20. Aes autem earum reductum fuit ex Babylonia in Judaeam, uti praedictum fuit *Jerem.* 27: 22. & probabiliter colligitur ex eo quod 5400 aurea & argentea vaſa iis reddita fuerint. *Ezr.* 1. quum qui aurea det, aerea non videatur velle recuſare: & ſunt qui has columnas innui credant nomine duorum vaſorum (in apocrypho *lib.* III. *Ezr. c.* 8: 58. extat *duodecim*) ex aere praeſtantiſſimo. *Ezr.* 8. 27. quod tamen minus probabile eſt.

§. VI. Sanctum.

VI. Sanctum היכל, τὰ ἅγια, cujus porta duabus valvis ligneis auro obductis con-

constabat, longum erat 40 cubitos. 1 *Reg.* 6. 17. latum viginti, quoniam utrumque conclave, Sanctum scilicet & Sanctum Sanctorum, quae in longitudine 60 cubitos occupabant, ejusdem latitudinis fuere scilicet 20 cubitorum 1 *Reg.* 6. 2. Altitudo vero videtur eadem fuisse cum altitudine Sancti Sanctorum, quod longum fuit latum ac altum 20 cubitos 1 *Reg.* 6. 20. ut ita & Sanctum & Sanctum Sanctorum respectu triplicis dimensionis suae eandem proportionem habuerint in Templo hoc primo, quam in Tabernaculo, licet ibi dimidia parte minora fuerint haec conclavia, quod aedi portatili magis conveniebat.

§. VII. Laquear ejus.

VII. Quum tamen domus Sanctum & Sanctum Sanctorum complexa altitudinem habuisse 30 cubitorum legatur 1 *Reg.* 6: 2. difficulter videtur concilianda illa cum altitudine Sancti Sanctorum 20. cubitorum 1 *Reg.* 6: 20. & altitudine Sancto juxta eandem mensuram a nobis attributa: ad cujus nodi solutionem nihil putamus melius adferri posse quam si statuamus parietes quidem quibus utrumque conclave continebatur, altos modo fuisse 20 cubitos, sed supra illos tectum sive laquear, superne con-

convexum ad altitudinem 10 cubitorum elatum fuisse, ita ut parietes & Sancti & Sancti Sanctorum a solo usque ad tectum, sive illum locum unde hoc laquear inflecti cepit, alti fuerint 20 cubitos, & aedes ipsa, quo nomine & parietes & tectum comprehenduntur, 30 cubitos. Confer 1 *Reg* 6: 15. ubi parietes aedis קירות הבית asseribus cedrinis dicitur texisse מקרקע הבית עד קירות הספן a solo aedis usque ad parietes laquearis, ubi manifesto parietes aedis a parietibus laquearis, id est, lateribus convexis laquearis distinguuntur, quum si tectum planum fuisset, illi minus apte קירות *parietes* adscribi posse videantur. Adde 1 *Reg*. 6: 9. ubi de Salomone dicitur יספן את הבית גבים ושדרות בארזים *Texit domum laquearibus & ordinibus cedrinis*; ubi laquearia convexa intelligi, lingua Germanorum & nostra הימ״לי *hemelen*, a Judaeis jam observatum fuit. Eleganter ibidem Graeci ἐκοιλοςάθμησε φατνώμασι.

§. VIII. Vasa Sancti.

VIII. In Sancto fuere Lychnuchi decem aurei 2 *Chron*. 4:7. & 20. quorum quinque ad dextram quinque ad sinistram aedis collocavit, quibus nonnulli addunt Lychnuchum Mosaïcum, de quo tamen

men Codex Sacer non loquitur, ad cujus latera hinc & inde collocatos fuisse Lychnuchos illos Salomonicos volunt. vid. *Gem. Hieros. Schekalim.* 9: 4. *Gem. Menachot.* 98: 1. quum tamen ἁπλῶς 5 ad dextram & 5 ad sinistram (scilicet aedis) dicantur collocatae 1 *Reg.* 7: 49. 2 *Chron.* 4: 9. uti & de labris decem eadem phrasi dictum fuit 2 *Chron.* 4: 6. quae 1 *Reg.* 7: 39. explicatur per dextrum & sinistrum latus aedis. Confer 2 *Chron.* 23. 10. 2 *Chron.* 4: 10. & 3.17. An hi omnes accensi fuerint, quod videtur innui 2 *Chron.* 1: 20. an vero unus tantum, disputatur. vid. *Gem. Menachot.* 99: 1. quamvis dici possit per vices modo hunc modo illum Lychnuchum accensum fuisse, sic ut כַּמִּשְׁפָּט secundum consuetudinem (confer *Ezr.* 3: 4.) unus modo Lychnuchus simul accensus fuerit. 2 *Chron.* 4: 20. Quorsum enim Salomon jugum Mosaïcum gravius reddidisset? Mensae fuere similiter decem, 1 *Chron.* 28:16. 2 *Chron.* 4: 19. de quibus eadem controversia est, an Mosaica iis adjecta fuerit, ubi collocatae sint, & an omnibus impositi fuerint panes sacri, quandoquidem 1 *Reg.* 16: 48. tantum unius mensae, cui panes imponendi fuerint, mentio fit, & 2

E 4 *Chron.*

Chron. 5: 19. plurium: quapropter & hic credi possent panes modo huic modo illi mensae impositi fuisse, sicut semper Lychnuchus ille qui e regione mensae esset quae panes illa hebdomade haberet, per eam hebdomadem noctu luceret. Sub Hizkiae regno non nisi una mensa memoratur 2 *Chron.* 29: 18. Denique fuit hic altare suffitus a Salomone confectum quod male quadrigis fultum fuisse creditur ex 1 *Chron.* 28: 14, 18.

§. IX. S. Sancto-rum.

IX. Sanctum Sanctorum, דביר, & בית קדש הקדשים, a Sancto divisum erat muro ligneo, sed auro obducto, in quo ostium erat, cui velum praetendebatur, 2 *Chron.* 3: 14. quod ipsi vectes arcae foederis contingebant 1 *Reg.* 8: 8. sic ut ex veli protuberantia nata ex impressione vectium, in ipso Sancto videri posset ubi arca esset constituta. Longum hoc erat, latum ac altum 20 cubitos, & superne tectum, uti ex antedictis probabiliter colligitur, laqueari ad altitudinem decem cubitorum surgente. De auro, quo obductum erat, dicitur Salomonem illud immisisse ברתיקות laminis quibusdam aureis ob longis, quae id continerent variis in locis. 1 *Reg.* 6: 21. quo facit vulgatus, *affixit laminas clavis aureis.*

X. De

§. X. De fenestris Sancti & S. S.

X. De Sancto, uti & de Sancto Sanctorum, quaeri solet, quomodo lux diurna in haec loca penetraverit. Sunt qui fenestras hic collocandas in parietibus esse existiment, & quidem τοξικὰς, quod instar sagittarum angustum in aedes lumen immittant & intrinsecus dilatentur, uti loquitur Hieronymus ad *Ezech.* XL. *pag.* 985. Et facit pro iis quod חלוני *fenestras* aedi sacrae fecisse dicatur Salomon 1 *Reg.* 6: 4. Verum fecerit aedi fenestras, non inde efficitur in parietibus Sancti aut Sancti Sanctorum fuisse: potuerunt enim in fronte Pronai locari. Verum per חלוני *fenestrae* proprie dictae non semper indicantur, (late enim haec vox patet) & in his ipsis verbis eas non intelligendas esse colligitur ex iis quae adduntur, שקופים אטמים *clausorum prospectuum*, quae verba usum prospiciendi fenestris illis adimere videntur. Sic ut cavitatibus quadratis, fenestrarum ad instar, murum ornasse credi possit. Adde tres contignationes conclavium aedem sacram proxime cingentium his fenestris nimium obesse, de quibus 1 *Reg.* 6: 5. & tenebras majestati Numinis, quod se in iis habitaturum dixerat, & oeconomiae illorum temporum optime

convenire. vid *Exod.* 3. 22: 14. 19: 19. 16. 1 *Reg.* 8: 11. atque ita majorem inter Templum & Tabernaculum convenientiam exiſtere. Nec eſt quod quis in tenebris dicat cultum ſacrum peragi non potuiſſe. Eodem enim modo ille in Templo peragi potuit, ac in Tabernaculo, in quo feneſtrae nullae fuerunt.

§. XI. Conclavia ſuperiora.

XI. Supra hanc aedem fuiſſe ὑπερῶα quaedam, ſive conclavia ſuperiora, colligitur quidem aliquo modo ex proportione, quae inter Pronaon altum 120 cubitos, & aedem 30 cubitorum vel 36 aut 40 cubitorum, ſi vel maxime baſis 6 & tectum 4 cubitorum fuiſſet, nulla eſſe videtur, & ex forma Templi ſecundi, ſed clarius ex 1 *Chron.* 28: 21. 2 *Chron.* 3: 9. ubi diſerte עליות, ὑπερῶα, aedis memorantur: in quae illatum fuiſſe Judaei dicunt apparatum & vaſa Tabernaculi Levitici, quae tamen alii volunt abſcondita fuiſſe ſub cavernis aedis ſacrae, תחת כחלות של היכל quae ſi ſimiliter 40 cubitos alta cum iis quae eo ſpectant, conſtituantur, eminuit frons Pronai ſupra tectum aedis 40 cubitos.

§. XII. Conclavia lateralia.

XII. Extra parietem Aedis erant thalami quidam vel conclavia, nomine יציע dicta 1 *Reg.* 6: 3. οἶκοι βραχεῖς Joſepho, quae qui-

quidem non immediate muro aedis conjungebantur 1 *Reg.* 6: 6. verum innitebantur τοῖς מגרעות, ipſum parietem aedis fulcientibus, quae quum ab imo ad ſummum conſtructae latiores eſſent in ima parte quam in ſumma, hinc quoque conclavia iis innixa in ſumma contignatione maximam habebant latitudinem 7 cubitorum, in media minorem ſcilicet 6, in ima 5 cubitorum. Altitudinem vero habebant 5 cubitorum. 1 *Reg.* 6: 10.

CAP. VIII.

De Templo Secundo ejuſque Spatiis exterioribus.

1. TEmplum Secundum, quod auſpiciis Zorobabelis conditum fuit a Judaeis ex Babylonia reverſis, praeſtantius fuit Templo primo. *Hagg.* 2: 10. Quae praeſtantia non collocanda eſt (1) in vaſorum ſacrorum pretio & numero, quum hac parte primum fuerit excellentius, quod ex ipſa ratione temporum & confeſſione Judaeorum, generis alias in gloriam ſuam effuſiſſimi, liquet in *Gem. Joma.* 21: 2. fatentium 5 res, arcam foederis, ignem coeleſtem, Urim & Thummim, (quod ad

§. 1. Praeſtantia Templi ſecundi.

ad usum oraculi attinet) Schecinam, & oleum sacrum in Templo secundo defuisse; nec (2) in externo ornatu, & altitudine aedis sacrae, quod in *Gem. Bava bathra* 3: 2. aliqui volunt, nec (3) longiori duratione, quo respectu praestantius dici Templum II scribunt ibid. & in *Gem. Hieros. Megilla* 72: 4. scilicet quod Templum I steterit 110 annos, II vero 120 aut (4) multitudine donariorum; sed verae Schecinae, Messiae nostri, praesentia, qui illud frequentavit, & eo stante ad salutem generis humani in mundum descendit.

§. II. Sanctitas. II. Gradus varii Sanctitatis Templi in *Kelim*, *cap.* 1. *misn.* 8. ita recensentur. Mons Templi הר הבית sanctior erat Urbe, a quo excludebantur זבים, זבות, נדות, ויולדות, *mares fluxu seminis laborantes*, *faeminae fluxu sanguinis laborantes*, *menstruatae & puerperae.* Monte Templi Sanctius erat spatium antemurale, החיל, in quod nec Gentes nec polluti a mortuo introibant. Quamvis enim alias Hebraeorum sapientes decreverint Gentes similes esse per omnia τοῖς זבים sive maribus seminifluis, tamen respectu aditus ad loca sacra, majus privilegium habebant & ad mon-

montem Templi admittebantur. Atrium mulierum Sanctius illo erat, quod non intrabat טבול יום, qui & מעורב שמש dicitur, ſive ille qui ab immunditie lotus ejus diei veſperam expectare debet, antequam ad ſacra edenda admittatur. Confer Miſnam *Taboroth* Gemara carentem, 1. 3. Atrium Iſraelitarum illo erat Sanctius, quippe in quod nulli intrabant qui expiatione indigent, מחוסרי כפורים, de quibus vide *Keritut* 11. 1. *Zevachim* 11. 1. Tales erant 4, qui purificati quidem erant, ſed quorum ſacrificia nondum fuerant adducta, & prohibebantur de Sanctis comedere, 1. זב γονοῤῥυὴς, vel ut Joſephus loquitur ὁ περὶ τὴν γονὴν ῥεόμενος mas fluxu ſeminis laborans (qui fluxus vitium eſt & ex mala corporis diſpoſitione oritur, adeoque longe diverſus ab emiſſione ſeminis ſani. vide *Nidda* v. 3. *Midraſchſchir hasſchirim*. 26. 4.) 2. זבה, αἱμοῤῥοῦσα faemina fluxu ſanguinis laborans, qualis *Matth.* 9: 20. diverſa omnino a נדה. vide *Nidda* x. 4. 3. ילדת puerpera. 4. מצרע, leproſus, cujus non niſi caput, manus dextra, & pes in id atrium immittebantur *Lev.* 14: 11, 14. Atrium Sacerdotum erat illo Sanctius, in quod

quod Israelitae nulli intrabant nisi ad 1. Manuum impositionem. 2. Mactationem, & 3. Agitationem. Illo sanctior erat locus inter Pronaon & altare, a quo arcebantur ebrii, vitiati *&* *capite denudati* (aut, ut alii, coma indecenter prolixa instructi) פרועי ראש. Aedes sacra erat eo sanctior, in quam nullus nisi manibus pedibusque lotis intrabat. Sanctum vero Sanctorum erat, uti ipsum nomen indicat, Sanctissimum.

§. III. Situs & soli dispositio.

III. Situm fuit Templum in montis Moriae summo jugo, ubi area quadrata erat sustentata altissimo muro & fornicibus. Totus quidem mons subtus erat fornicatus, *ob metum pollutionis a cadaveribus subjectis* מפני קבר התהום, quia etiamsi mille cubiti pulveris supra cadaver existerent, nisi aër interjectus esset, pollueret homines supra stantes, uti sciscunt Judaei in *Para.* III. 3. Non tamen erat illa area Templi in aequo sita. Si quis per portam Susan intrasset, solo plano incedebat per montem Templi usque ad extremum חיל sive spatium antemurale, & gradibus 12 (quorum singulis erat altitudo & latitudo dimidii cubiti) adscendebat ad Atrium mu-

mulierum. Hoc ubi emensus esset, 15 gradibus adscendebat in Atrium Israelis, & ex eo in Atrium Sacerdotum uno gradu cubitum alto, in quo suggestum erat trium graduum altitudinis semicubitalis. Inde ad Pronaon, ipsumque Templi solum 12 gradibus adscendebatur. Sic ut solum Templi 22 cubitis circiter altius esset solo montis ipsius ad portam extimam orientalem, nec illo tantum altius, si Judaeis credimus, sed omni terra Israëlitica. *Gem. Kidduschin.* 69. 1. *Gem. Zevachim.* 54. 2. *Gem. Sanhedrin.* 87. 1.

§. IV. Summa divisio spatiorum in monte Moria.

IV. Omne illud spatium, quod in monte Moria erat, & Aedem sacram undique cingebat, dividitur a Judaeis, Templum secundum describentibus, I. in הר הבית *Montem Templi*, sive spatium extimum ita dictum. II. חיל sive *spatium antemurale*, & III. העזרות *Atria:* quae cum tria fuerint, *atrium mulierum*, *Israelitarum*, & *sacerdotum*, mulierum quidem atrium aeque ac mons Templi & spatium antemurale habetur pro חול sive *loco minus Sancto.* Sed atrium magnum, עזרה κατ' ἐξοχὴν, quod complectitur atrium Israelitarum & Sacerdotum, habetur pro *loco Sancto*, קדש. Hoc nempe loco quic-

quicquid intra vela Tabernaculi, vel intra murum Templi, in loco Sancto, jubetur a Sacerdotibus comedi, comedendum fuit.

§. V. Mons Templi.

V. *Mons Templi*, הר הבית, ὄρος τȢ ἱερȢ I *Macc.* 13: 53. ϛοὰ τȢ ἔξωθεν ἱερȢ, appellatur ſpatium extimum quod in monte Moria erat praeter חיל & atria: videturque εὐρύχωρον τȢ ἱερȢ dici, ubi populus congregatus fuiſſe legitur III *Ezr.* 9: 6. quod factum ברחוב בית אלהים *Ezr.* 10: 9. Longum erat quingentos cubitos totidemque latum, (quolibet cubito 6 palmos, palmo 4 digitos complexo) in quod intrare cum baculo, calceis, zona pecuniaria, pulvere pedibus adhaerente, aut per id viae compendium facere, vel ſputo illud conſpurcare, non licebat, uti in *Beracoth.* IX. 5. *Gem. Jevamoth.* 6. 2. & *Midraſch Coheleth* 100. 1. traditur. Confer *Matth.* 10. 9, 10. ubi, mutata per Meſſiae adventum rerum facie, reverentia, ante monti Templi debita, toti terrae Iſraeliticae communis redditur. Maximum ejus ſpatium ab auſtro, proximum magnitudine ab oriente, dein ab aquilone, minimum ab occidente fuiſſe ſcribitur, in *Middoth.* II. 1.

Hic

§. VI. Quae fuerint in monte Templi.

VI. Hic fuerunt διπλαὶ στοαὶ, porticus duplex, כפול, *Gem. Pesachim*. 52. 2. cujus & Siracides meminit *cap*. 50: 2. איצטבא appellari videtur in *Succa*. IV. 4. Nec alibi quam in aliqua parte hujus videtur quaerenda porticus Salomonis, ubi Jesus ambulasse, claudus coram populo Deum laudasse, & apostoli una fuisse leguntur *Joh*. 10: 23. *Act*. 3: 11. & 5: 12. Videtur hic quoque quaerendum πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, unde Diabolus volebat Christum se praecipitem dare *Matth*. 4: 5. stupendam enim fuisse profunditatem vallis, huic monti adsitae, ut si quis desuper in eam prospiceret, oculi caligarent, testis est Josephus. Erat hic quoque בית הכנסת *Synagoga*, in qua probabile est Christum consedisse in medio doctorum *Luc*. 2: 46. & consessus 23 judicum, & חנות sive *conclavia* (est a Persico خانه) in quae Synedrium magnum relicto conclavi Gazith, 40 annis ante excidium Templi, migravit. Hic quoque pecudes sacrificiis aptae vendebantur. *Gem. Hieros. Jom tof*. 61. 3. *Gem. Hier. Chagiga*. 78. 1. Memorantur & in monte Templi מעלות האולם supra quos considere solebant. *Gem. Hier. Maaser Scheni*. 56. 3. Hic

quoque conclavia erant, ubi Levitae cibum capiebant & dormiebant, quum non ministrarent aut excubias agerent. Victimae etiam minus sanctae & temeratae (פסולי קדשים קלים) hic comburebantur לפני הבירה, uti Judaei loqui solent. vid. *Pesachim.* VII. 8. *Gem. Beracoth.* 49. 2. Alios praeterea mons Templi in festis usus habebat, de quibus infra dicetur.

§. VII. Portae ejus. VII. Portae in ambitu ejus fuerunt quinque, ad quas Levitae noctu excubias agebant. (1) Porta Susan; quam nonnulli volunt שער המזרח portam orientalem dici *Beracoth.* IX. 5. *Orla.* II. 12. *Taanith.* II. 5. quamque alii ab urbe Susan (cujus imaginem praeferebat, ad indicium dominationis Persarum, vel liberationis Judaeorum intercessione Estherae in urbe Susan) alii a laetitia, (unde & Ὡραίαν quasi *laetam* vel *amoenam* dictam putant *Act.* 3: 2. quod *Cant.* 1: 15. נעים per ὡραῖος reddatur) nonnulli a vicina porta equorum ita dictam volunt. Supra hanc erat conclave dictum שושן הבירה, in quo mensurae duae cubitorum servabantur. *Kelim.* XVII. 9. altera in angulo orientali septentrionali, altera in orientali australi.

ſtrali. *Gem. Peſachim.* 86. 1. (2) & (3) portae *Chuldae* ab Auſtro, de qua traditum eſt eam nunquam deſtruendam in *Midraſch ſchir haſſchirim.* 17. 3. (4.) *Kiponus* vel Coponii, ab occidente, (5.) *Teri* ab aquilone. Τῆρος nomen proprium viri fuit, uti porta quarta a Coponio dicta eſt. vide Suidam ad voces Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς. *Middoth.* 1. 3.

VIII. Inter montem Templi & atrium mulierum, erat חיל ſive προτείχισμα, *Spatium Antemurale*, longum 10 cubitos, disjunctum a monte aedis ſepto cancellato (סורג) alto 10 palmos. Joſephus *lib.* VI. *de bell. cap.* 6. videtur hoc ſeptum appellare δρύφακτον λίθινον, & fuiſſe tres cubitos altum ſcribit, columniſque ejus inſcriptum μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τῦ ἁγίυ παριέναι, ut Gentes arcerentur a δευτέρῳ ἱερῷ quod ἅγιον appellari tradit. In hoc ſpatio fuit מדרש הגדול *Collegium*, vel ut alii, *Auditorium magnum*, in quo Judices Sabbathis & feſtis diebus conſidebant, qui alias in conclavi Gazith ſedere conſueverant, uti in *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. traditur, propterea quod magnus illis diebus populi concurſus, & ſpatium conclavis Gazith nimis eſſet anguſtum. Sunt

§. VIII. Spatium Antemurale.

autem, qui illud in הר הבית collocent. In hoc quoque una porta conclavis dicti בית מוקד ducebat. *Middoth.* I. 7. quod conclave quoniam ad latus atrii Sacerdotum fuit, hoc חיל quoque non solum ad orientem atrii mulierum collocandum est, sed omnia atria cinxisse dici debet: quo etiam facit quod porta una conclavis Gazith in חיל prospexerit, uti & una conclavis *Nitzotz. Middoth.* I. 5. De Velo polluto in חיל expandendo vide Mass. *Schekalim.* VIII. 4. & de caterva stantium in חיל, tempore Paschatis, *Pesachim.* V. 10.

§. IX. Atrium Gentium nullum fuit.

IX. A spatio antemurali tendebatur ad Atria. Sunt qui inter illa primo loco numerent atrium Gentium. Quamvis autem in Templo Secundo, quum Judaei magis permixti essent Gentibus, & cum venia earum Templum ipsum condidissent, majori cum veri specie quam in Templo primo Atrium Gentium a nonnullis statuatur, non videtur tamen illud ibi fuisse. Judaei quidem nonnisi tria *Atria*, עזרות, mulierum, Israelitarum, & sacerdotum statuunt. In nullum vero horum trium Gentibus intrare unquam licuit, quin ne ad חיל

חיל quidem ſive ſpatium antemurale admittebantur, nec ulterius progredi quam ſpatium extimum הר הבית dictum iis licebat *Kelim.* I. 8. Hoc autem ſpatium, ſive montem Templi, ſi quis *Atrium* & quidem *Gentium* appellare velit, aliam voci עזרה ſive *Atrii* ſignificationem tribuit, quam Judaei veteres; & ſpatia, quae ipſi accurate diſtinguunt, confundit, quum ſpatium הר הבית dictum ab iis ſemper opponatur Atriis Templi, העזרות. Vide *Maſſechet Para.* III. 3. *Nedarim.* V. 5. *Biccurim.* III. 4. *Kelim.* I. 9. *Echa Rabbati* 53. 4. & 57. 1. & 72. 4. & 83. 4. *Midraſch Coheleth.* 98. 1. & 115. 3. Tantum abeſt hoc reliquis Atriis uti quartum ſuperaddi debere. Quod ſi fiat, quivis ad arbitrium plura atria Templo poteſt tribuere: nam חיל dici poterit atrium טבולי יום, quia his non ulterius, quam in hoc, progredi licuit; & הר הבית atrium pollutorum a mortuis, aeque ac atrium Gentium.

§. X. Conjectura quorundam de ſitu Atriorum Templi II.

X. Nonnullis quoque haud placet diſpoſitio Atriorum in Templo ſecundo, uti illa in Codice Middoth fuiſſe traditur, maxime quum Scriptores Judaei inter ſe non conveniant de ſitu portae Nicanoris

 (quam

(quam alii secundum veterem traditionem Judaeorum inter atrium mulierum & Israelitarum, alii inter spatium antemurale & atrium mulierum collocant) quumque Atrium Israelitarum, quod maximum esse oporteret, exiguo satis spatio undecim cubitorum in latitudine & 135 in longitudine ab iis definiatur; & Atrium mulierum magnum nimis fingatur, scilicet longum 135 cubitos & totidem latum, respectu exigui usus quem habere potuit; & idem podio ornetur, unde mulieres prospicerent. Adeoque existimant, licet a Judaeis recedant (quos certo non scire plurima ad Templi descriptionem spectantia diversae in quas abeunt sententiae saepe ostendunt) se non male consulere proportioni totius aedificii & naturae rei, si statuant, tria quidem atria, sive spatia distincta, fuisse, sed non intermedio muro, qui conspectum aedis Sacrae & altaris impediret, divisa, & Portam Nicanoris ad orientem magni hujus atrii, cujus spatium extremum ad orientem atrium mulierum appellatur, collocandam. Atque ita quidem, uti in Templo primo, ita in secundo Atria duo proprie concipienda essent. I. Interius sive Sacerdotum. II. Exterius,

terius, ſive populi, in quo duplex ſpatium, alterum mulieribus, alterum viris deſtinatum eſt. Sic quoque uſus, & aliqua neceſſitas, illius *podii* ſive צוצטרח, exſtructi ad tria latera atrii, e quo mulieres ſuperne proſpiciebant in atrium Iſraelitarum & Sacerdotum, intelligitur, & ſpatium, quod populus occupabat quum ſacris adeſſet, plurimum ampliatur. Verum ſi hoc modo atria concipiantur, fatendum eſt, Talmudicorum deſcriptionem cum iis nulla ratione convenire, quos tamen nos hic ſequi conſtituimus.

§. XI. Atrii mulierum magnitudo & conclavia.

XI. Atrium mulierum, עזרת נשים, uti illud a Doctoribus Hebraeorum deſcribitur in Templo Secundo, longum erat cubitos 135, totidemque latum. In quatuor angulis hujus atrii erant quatuor conclavia, quibus longitudo ab oriente ad occidentem 40, latitudo quoque 40 (ab aliis 30) cubitorum tribuitur. Superne tecta non erant ex omni parte, ſed ſpatium aliquod aëri expoſitum continebant. A dextra, ſi quis Atrium perambularet, erat I. Conclave lignorum, לשכת דיר העצים vel דיר העצים *Eduioth.* VIII. 5. ubi illa quae cariem contraxerant, a Sacerdotibus, ad miniſterium altaris ineptis,

 ſepa-

ſeparabantur. Sub hoc conclavi arcam foederis abſconditam fuiſſe vetus eſt traditio. *Schekalim.* VI. 1. 2. *Gem. Joma.* 54. 1. *&* *Gem. Hier. Schekalim.* 49. 3. II. Conclave leproſorum, לשכת המצורעים, in quo ſe abluebant leproſi antequam ad portam Nicanoris tenderent. *Negaim.* XIV. 8. III. Conclave vini & olei libaminis. לשכת בית שמניא IV. Conclave Naziraeorum, לשכת הנזירים ubi coquebant ſacrificia eorum Euchariſtica, & capilli tondebantur. Erant praeterea duo conclavia Atrio quidem Iſraelis ſubjecta, ſed quorum introitus erat in Atrio mulierum, in quo inſtrumenta Muſica Levitarum ſervabantur. In hoc Atrio Rex ſingulo ſeptennio Legem populo praelegebat, & feſtum Tabernaculorum celebrabatur magna cum laetitia. Erat illic quoque Podium exſtructum, a latere Orientali, Auſtrali, & Septentrionali, e quo mulieres proſpiciebant. Hoc צוצטרה appellatur in *Gem. Hieroſ. Succa* 55. 2. quam vocem cum ζῶςρα, quae ζῶναι ſunt & ἐνδύματα, eandem multi putant. Sed videtur potius eſſe Graecorum ἔξωςρα, id eſt, τῆς σκηνῆς ἐκκύκλωμα apud Heſychium. Gloſſae veteres Ἔξωςρα *Moenianum*

nianum reddunt: quo faciunt haec Hieronymi ad *Ezechiel.* 41. Ἐκθετὰς *Romae appellant solaria de coenaculorum parietibus eminentia, sive Meniana ab eo qui primus ea invenit, quae nonnulli Graecorum ἐξώστρας vocant.*

XII. Erant in Atrio mulierum collocatae tredecim cistae pecuniis excipiendis destinatae, quae trapezitas collybo inhiantes alliciebant, a forma שופרות appellatae: quarum duae priores semisiclos Israelitarum solvendos quotannis (*Exod.* 30: 13.) tum labentis tum proxime elapsi anni comprehendebant. Officii hujus admonebantur Israelitae primo die mensis Adar quando per praeconem solutio semisicli & evulsio heterogeneorum ex agris praecipiebatur. *Schekalim.* 1. 1. Die autem 15 Adar, mensae ad siclos recipiendos per universam terram collocabantur, & die 25 in Templo. Tertiae inscriptum erat קנין, in quam pecuniam conjiciebat qui turtures offerre debuit, unum in holocaustum, alterum in sacrificium piaculare. Ita puerpera aut αἱμοῤῥοῦσα, mundata quidem, sed מחוסרה כפרה *expiatione indigens* (vide supra *p.* 77.) injecta in hanc cistam pecunia

§. XII. Cistae tredecim in hoc atrio.

qua turtures emi possunt, vespera illius diei sacris tuto vescitur, ac si ipsa vidisset turtures suos offerri; quoniam sacerdotes quotidie hanc cistam evacuabant, & tot turtures offerebant, quot offerri debuisse ex pretio illic contento apparebat. Quarta, inscripta גוזלי עולה, notabat *pullos columbarum holocausto* destinatos. Quinta, עצים nummos continebat ad emenda *ligna* in usum altaris. Sexta לבונה, *thus*. Septima, זהב לכפורת, *aurum ad conficiendas pelves & vasa ministerii*, (כפרי זהב 1 *Chron*. 28: 17,) ita dicta ant ab expiatione, cui destinatum sanguinem victimarum continebant, aut quod ad eorum oras digitos suos Sacerdotes abstergerent: vel, ut alii, ad reficiendas laminas aureas Sancti Sanctorum, quod בית הכפרת dicitur, sive ריקועי זהב צפוי לב'ק'ק' uti legitur in *Gem. Cetuvoth*. 107. 1. & *Gem. Temura*. 130. 2. Reliquae sex erant secundum numerum 6 animalium sacrificiis aptorum, פר, עגל, שעיר, איל, גדי, טלה, vel, 6 familiarum sacerdotalium, uti in *Gem. Hier. Schekalim*. 11. 1. & *Gem. Menach*. 107. 2. legitur, & complectebantur pecuniam נדבה oblationum votarum: & si quis certam pecuniae summam

mam deſtinaſſet ſacrificio piaculari & hoc coëmto, reſiduum aliquod manſiſſet, ciſtae octavae indebat. Nona capiebat reſiduum ſacrificii pro delicto. Decima, avium pro maribus ſeminifluis, faeminis ſanguinifluis, & puerperis oblatarum. Undecima, oblationum Naziraei. Duodecima leproſi. Decima tertia reſiduum oblationum voluntariarum generatim. Ex pecunia ultimarum 6 holocauſta parabantur. *Schekalim.* VI. 5. *Gem. Joma.* 55. 2.

§. XIII. Quo ordine collocatae.

XIII. Hae autem non videntur in una ſerie ita diſpoſitae fuiſſe uti in Codice Miſnico modo laudato recenſentur; ſed vel in circuitu, ut ultima ciſta oblationum votarum & prima Siclorum ſibi proximae fuerint, vel ita ut ſeries inceperit ab ciſtis ſex oblationum votarum, נדבה, & dein contiguae iis ciſtae ſiclorum fuerint, & his, turturum, columbarum, ligni, atque ita porro: quia *ibid.* §. 7. diſputatur de pecunia inter ciſtam oblationis votae & ſiclorum, ad quam pertineat, uti de pecunia inter ciſtam ligni & thuris reperta.

§. XIV. Gazophylacium: & uſus pecu.

XIV. Videtur etiam in aliquo latere atrii mulierum collocandum Γαζοφυλάκιον, e cujus regione Chriſtus ſediſſe legitur

niae ter quotannis inde eductae.

gitur *Marc.* 12: 41. Sedere autem in atrio magno nulli licuit, nisi Regibus e stirpe Davidis & Sacerdotibus dum cibos sacros in loco Sancto consumendos ederent. In Talmude לשכה κατ' ἐξοχὴν appellatur conclave, in quo sicli omnes recondebantur in usus sacros. Ter in anno, 15 diebus ante tria festa majora, tres cistae siclis repletae inde educebantur, & haec pecunia תרומת שקלים & תרומת הלשכה dicitur. Hinc emebantur sacrificia jugia, addititia, & libamina eorum, manipulus Paschalis, duo panes Pentecostales, panes facierum & sacrificia publica coetus. Solvebatur etiam hinc merces iis, qui anno Sabbathico sponte nata custodiebant שומרי ספיחים, ut esset unde manipulus Paschalis & panes Pentecostales fierent, qui ex proventu novo esse debuerunt. *Schekalim.* IV. 1. Hinc etiam vacca rufa emi debuit & lingua coccinea in ignem ejus injicienda, & hircus azazel: hinc mercedem percipiebant qui in vitia rerum sacratarum inquirerent מבקרי מומי קדשים & mulieres in texendis velis occupatae. *Midrasch schir hasschirim* 22. 1. alii tamen his ex לשכת בדק הבית mercedem solutam existimant: familia quo-

quoque Garmu & Abtines, correctores librorum, & qui docebant ſacerdotes ritum mactationis & ſuffitus, hinc mercedem ſuam percepiſſe dicuntur *Gem. Cetuvoth.* 106. 1. Si quid autem pecuniae poſt primum diem menſis Niſan (qui erat initium anni לתרומת שקלים, ſic ut eo die primum ſacrificia aere ſiclorum illius anni emta offerrentur, nec poſtea ſacrificia publica liceret ex ſiclis anni praeteriti offerre) ſupereſſet in his tribus ciſtis, ter in anno eductis, illud מותר התרומה dicitur, vel ad vaſa miniſterii vel ad reficiendum Sanctum Sanctorum fertur fuiſſe adhibitum.

XV. Aes, quod in Gazophylacio erat, eductis tribus illis ciſtis, appellatur שירי הלשכה. Hinc apparatus viae ſive pontis ad deducendam vaccam rufam extra urbem, & hircum azazel, & lingua coccinea inter cornua ejus figenda, & canales atrii, & muri urbis ac turres reparabantur. *Gem. Cetuvoth.* 106. 2. Quod autem ex illa quoque pecunia ſupererat, מותר שירי הלשכה nuncupatur, & inde vinum, oleum & ſimilam emebant ad ferta & libamina, quae privatis hominibus vendebantur, ita ut lucrum cederet aerario ſacro.

§. XV. Uſus pecuniae quae in eo ſupererat.

XVI. Ad

§. XVI. Num hic fuerit Conclave silentum & vasorum.

XVI. Ad hoc Atrium quidam referunt Conclavia duo, quorum fit mentio in *Schekalim* v. 5. alterum לשכת חשאים *conclave silentum*, in quod viri pii clam eleemosynas suas conferebant, alterum לשכת הכלים *conclave vasorum*, in quo vasa ab aliis consecrata erant, quae servabantur ad varios usus, aut pretium eorum inferebatur ללשכת קרבנות בדק הבית *conclavi munerum restaurationi Templi destinatorum*: quem in finem semel quolibet mense גוברין conclave vasorum ingrediebantur, & vasa ministerio apta serbant, at inepta vendebant, de quibus vide in *Temura* I. 6. & VII. I. 2. *Eracin.* VIII. 6. *Schekalim.* v. 6. Videntur tamen haec conclavia ad Atrium Israelitarum aut Sacerdotum potius pertinuisse, quum ex conclavi vasorum quotidie vasa ministerii peterentur.

CAP. IX.

De Spatiis Templi II. *interioribus, sive Atrio magno, & quae illo continentur.*

§. I. Adscensus ex atrio mu-

I. PEr quindecim gradus formae semilunaris, & altitudinis semicubitalis,

lis, adſcendebatur ex Atrio mulierum ad Atrium magnum *Succa* v. 4. *Middoth.* II. 5. Ab his 15 gradibus dictos eſſe multi putant Pſalmos quindecim המעלות, ἀναβάθμων, quos Latini *gradiles* nuncuparent. Sed hic locus, utpote in חול, & extra atrium magnum, locum ſanctum cultui divino & congregationi populi deſtinatum, minus aptus videtur fuiſſe canendis hymnis, & nomen המעלות ἀναβάθμων adeo late patet, ut multi ad ἀναβάσεις καρδίας, vel ἀνάβασιν populi ex Babylonia, alii alio id referendum eſſe autumarint. lierum ad atrium magnum.

II. Atrium magnum voco Spatium omne quod a porta Nicanoris, & muro quem illa pervium faciebat, ſe extendit occidentem verſus uſque ad murum oppoſitum, undecim cubitis diſtantem a poſtica parte aedis ſacrae, ſic ut longitudo atrii magni fuerit ab oriente verſus occidentem cubitorum 187, latitudo ab auſtro verſus ſeptentrionem cubitorum 135. *Gem. Zevachim* 56. I. *Gem. Hier. Maaſer Scheni.* 54. 2. Hoc atrium magnum Hebraei, non adjecta alia voce, *Atrium*, ſive עזרה appellare ſolent, & ſpatium *intra murum*, quia atrium mulierum poſtea demum Tem- §. II. Atrii magni deſcriptio.

Templo fuit adjectum. Diſtinguitur hoc atrium magnum in partes duas, quarum una, ſcilicet orientalior, dicitur atrium Iſraelitarum, altera atrium Sacerdotum.

§. III. Atrium Iſraelitarum.

III. Atrium Iſraelitarum, in quod ex atrio mulierum introitus erat per portam Nicanoris, longum erat, ab ortu verſus occaſum, cubitos undecim, latum ab auſtro verſus ſeptentrionem, centum triginta & quinque. Diſtinctum erat ab Atrio Sacerdotum uno gradu cubitum alto, qui tamen in loco adſcenſus in duos gradus videtur fuiſſe diviſus, in quo erat دكان דוכן *ſuggeſtum*, ubi Levitae canebant, (diſtinguendum omnino a דוכן Sacerdotum in gradibus Pronai) graduum trium ſemicubitalium, ſic ut ſolum Atrii Sacerdotum cubitis duobus & dimidio altius eſſet Atrio Iſraelitarum. Vox דוכן Perſica eſt, & Arabica, notans *locum in quo artifices opus ſuum peragunt*, *officinam*, *ſedile*: licet in eo ſtarent, non ſederent, Levitæ. 2 *Chron.* 5: 12. Videtur hic locus, qui adſcenſum praebebat ex atrio Iſraëlitarum ad Atrium Sacerdotum κρηπὶς dici 2 *Macc.* 10: 26. ubi hi qui cum Juda erant, precaturi dicuntur ἐπὶ τὴν ἀπέναντι τȣ̃ θυσιαστηρίȣ κρηπῖδα προσπε-

σπεσόντες, & locus cantorum erat κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. *Jes. Sirach.* 47: 11. Ita in Circo suggestum medium, circa quod quadrigae ferebantur, κρηπὶς dicitur.

IV. Portae in Atrio Magno tredecim recensentur. 1. Nicanoris, ad orientem. Haec nomen adepta creditur a miraculo, quum Nicanor valvas ejus per mare ex Aegypto in terram sanctam deferret. *Gem. Joma.* 38: 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 1. quamvis forsitan a manu Nicanoris (cujus mentio quoque fit in *Gem. Hier. Megilla.* 70: 3.) hic suspensa κατέναντι τοῦ Ναοῦ esse dicta potuerit 2 *Mac.* 15: 33. Haec porta alta erat cubitos 20 & lata 10, uti omnes portae majores Atriorum, *Eruvin.* 1: 1. solaque habebat Mezuzam. *Gem. Joma.* 11: 1. In hac porta leprosi & puerperae mundari, ac mulieres adulterii suspectae potari solebant. *Sota.* 1: 5. Denique quaecunque *coram facie Dei* לפני יי׳ peragenda fuisse jubentur, in vel ante portam Nicanoris peragi debuisse in Templo, tradunt Judaei *Gem. Hier. Sota.* 17: 1. Ad meridiem erant portae quatuor, quarum prima est Superior, quam multi pro eadem habent cum porta Nicanoris. Vide *Succa.* v. 4. II. Ardoris. III. Primogenitorum.

§. IV. Portae Atrii magni.

rum. IV. Aquae. Ad boream, I. Jechoniae. II. Oblationis. III. Mulierum. IV. Cantici. Ad occasum duae anonymae, & ad utrumque latus portae Nicanoris, duae minores 12. 13. Vide *Massechet Schekalim*. VI. 3. & *Middoth* II. 6 In *Middoth* autem *cap.* 1. *m.* 4. *Gem. Joma.* 19. 1. *Gem. Cetuvoth.* 106. portae Atrii magni septem fuisse traduntur. In oriente. 1. Nicanoris. Ad meridiem, 2. Porta ardoris, 3. Primogenitorum. 4. Aquarum. supra quam erat conclave Abtines. Ad Septentrionem. 5. Porta Nitzots, juxta vel supra quam erat conclave Nitzots. 6. Oblationis. 7. Domus foci. In *Gem. Tamid.* 61: 1. octo Atrii portae fuisse leguntur, quod porta domus foci duplex fuerit. Occidentales nullae memorantur, & eas fuisse negat quoque Josephus.

§. V. Conclavia comestioni Sacrorum destinata.

V. Praeterea conclavia erant, dicta לשכות & παστοφόρια, *Macc.* 4: 57. in Atrio magno, in quibus Sacerdotes sedentes (alias enim in Atrio sedere non licebat אין שיבה בעזרה אלא בשעת אכילה,) sanctissima comedebant Confer *Ezech.* 42: 13. At sunt qui putent conclavia ipsa in solo loci profani condita fuisse, sed aperta versus Atrium magnum, (לשכות בנויות בחול

(בחול ופתוחות לקדש) & hoc modo ſatis fieri mandato Dei jubentis Sacra quaedam comedere in loco Sancto. Vide *Gem. Zevachim.* 56:1. Ceterum ſellas plumbeas ſacerdotibus ſedentibus attribuit Joſephus.

VI. Conclavia hic porro numerantur octo, in *Middoth.* v. 2. quamvis & בית האבן in angulo Euroaquilonari, & alia praeter haec in Talmude commemorentur. §. VI. Conclavia reliqua.

Ad Septentrionem.

1. Conclave Salis, ad uſum altaris.
2. Conclave Parvae, ubi pelles victimarum ſale condiebantur. پرواي *Parva*, Perſis eſt *conditum*, *ſaginatum*, & *ſalire* dicunt پروردن & inde לשכת בירת הפרוה nuncupatur, non לשכת הפרוה ut hic uſus indicetur. *Gem. Peſachim* 57:1.
3. Lavantium, ubi victimarum inteſtina lavabantur. Vide *Tamid.* IV. 2.

Ad Auſtrum.

4. Ligni, in quo ligna ſelecta & apta ad uſum altaris ſervabantur. Supra hoc erat conclave Parhedrin, ſive βουλευτῶν. Πάρεδρος quum ſit, interprete Heſychio, παρακαθήμενος, παραμένων, & in conclavi Paredrin conſtet Pontificem

G 2 con-

continenti ſeptiduo ante diem expiationis agere conſueviſſe, ipſique adſederint membra quaedam Synedrii זקני בית דין ut eum ritus feſti ſecuturi docerent, hinc apte nomen *Paredrin* ei datum fuit. Vide *Joma* 1: 1. Nomen autem *buleutarum*, (ut voce Spartiani utar) eoſdem illos notare poteſt *Senatores*, aut conſiliarios. Judaei ipſi in *Echa rabbati*. 75: 2. בליוטין βυλευτὰς explicant העשירים וחכמי עצה divites & ſapientes, quales erant Nicodemus Ben Gorion, &c. Vide *Midraſch Coheleth*. 107: 4. *Gem. Hier. Taanith*. 67: 4.

5. Putei, בור הגולה unde aquam ad uſum Atrii hauriebant ſitulam ope rotae extrahentes. Ex quo ſolo puteo, ut & בור הגדול, *puteo magno*, permiſiſſe Prophetae dicuntur, ut per rotas diebus feſtis aquam haurirent. *Eruvin*. x. 14.

6. Gazith, ſive caeſi lapidis, ſtructum a Simeone Ben Shetach, הנשיא, id eſt, Praeſide Synedrii. Hoc conclave partim in Atrio, partim in חיל ſitum erat, conſeſſu Synedrii Magni nobilitatum. *Gem. Joma*. 25: 1. adeoque totum in portione tribus Juda; nec collocandum, uti alii faciunt, ad ſeptentrio-

trionem Atrii. *Gem. Zevachim.* 118: 2.
Ad latera Portae Nicanoris.

7. Phineas vestiarii, in quo 96 erant distincta vestium Sacerdotalium reconditoria pro numero 24 ephemeriarum, & 4 specierum vestimentorum. Credibile est de nomine unius Phineasi omnes vestibus his praefectos Phineasos dictos esse, quod & Talmudici scribunt, & Josephus confirmat scribens Phineasum vestes Sacras Tito ostendisse. *De bell.* VII. 5.

8. Eorum qui duodecim חביתין crustula Pont. M. conficiebant. Ad hunc locum conveniebat utraque turba Sacerdotum, quae quotidie mane ex Beth Moked egressa Atrium hinc & inde lustraverat. *Tamid.* 1: 3.

§. VII. *Et Beth Moked.*

VII. Ad Septentrionem Atrii Sacerdotum collocatur בית מוקד *domus foci*, ubi perpetuus ignis alebatur ad calefaciendos Sacerdotes, qui nudis pedibus incedebant supra solum Atriorum marmoreum, de quo vide *Middoth.* 1: 6. & *Schabbath.* 1: 11. & ubi Seniores familiae Sacerdotalis, quae proximo mane Sacris operari debuit, dormiebant, & claves Atrii servabant in lacuna sub pavimento suspensas. Sita erat partim in loco Sancto, partim profano,

 (adeo-

(adeoque male collocatur a quibusdam ad latus Atrii mulierum ſeptentrionale, quoniam ita nullo modo in loco Sancto fuiſſet) in cujus quatuor angulis quatuor erant conclavia. 1. Panum propoſitionis. 2. Lapidum altaris a Syris temerati, qui 1 *Macc.* 4: 46. dicuntur repoſti ἐν τῷ ὄρει τοῦ οἴκου (בהר הבית) ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ. *Gem. Joma.* 15: 1. 3. Quo in balneum deſcendebatur. 4. Agnorum ſacrificii jugis (quod & לשכת קרבן dicitur) ubi 6 agni legitimi ad minimum ſemper erant. *Eracin.* III. 5. Ita eſt in *Middoth.* I. 6. ſed in *Tamid* III. 3. cum conclavi agnorum junguntur haec tria, I. החותמות Sigillorum, II. בות מוקד domus foci. III. In quo parabant panem facierum. Verum haec facili negotio conciliari queunt, quandoquidem unum conclave duobus uſibus inſervire potuit, & inde duplex nomen ſortiri.

§. VIII. Altaris magnitudo.

VIII. Altare exterius, collocatum in Atrio, conſtructum erat ex lapidibus impolitis *Exod.* 20: 25. 1 *Macc.* 4: 44. qui quotanis bis dealbabantur, longum 32 cubitos, totidem latum, & altum 10. In *Gem. Succa.* 45: 1. ita cubiti decem altitudinis digeruntur, ut fundamentum altaris cubitum

bitum fuerit altum, & receſſus ejus, ſive latitudo, etiam cubitum: deinde ſupra fundamentum fuerint 5 cubiti, & ſupra hos circuitus latus unum cubitum. Denique ſupra circuitum tres cubiti, & locus cornuum qui cubiti quoque ſpatium occupabat. Notandum tamen omnes hos cubitos ſex palmorum non fuiſſe, ſed 1. Fundamentum habuiſſe cubitum palmorum 5 in altitudine ſua ac latitudine. 2. Circuitum habuiſſe cubitum 5 palmorum in latitudine. 3. Cornua habuiſſe cubitum 5 palmorum in altitudine ſola, non in longitudine ac latitudine. Hinc liquet altitudinem altaris fuiſſe palmorum 58.

Fundamentum altum erat 5 palmos.	5
Dein 5 cubiti ſex palmorum faciunt palmos	30
Tum 3 cubiti ſex palmorum efficiunt	18
Cornu	5
	58

IX. Per clivum, ſine gradibus, adſcendebatur ad altare, qui ad meridiem ejus conſtitutus longus erat 32 cubitos (in adſcenſu nempe, nam in ſolo tantum 30 oc- §. IX. Adſcenſus ad altare per clivos.

cupabat) latus 16, & exiguo intervallo (אויר מעט) ab altari ſejunctus. In hoc erat ad occidentem cavitas ad recipienda ſacra piacularia a ex avibus polluta. *Middoth.* III: 1, 3. Spargebatur hic clivus ſale ne pedibus Sacerdotum firmitas inſiſtendi negaretur ob laevitatem ſoli a pluviis, pinguedine carnis deſtillante, aliiſve cauſis. *Eruvin.* x: 4. Sacerdotes qui hunc clivum adſcendebant ad dextram ibant; & poſtquam altare circumiviſſent ad ſiniſtram redibant, exceptis tribus hiſce, 1. Qui vinum libaret, 2. Qui aquam libaret. 3. Qui avem in holocauſtum offerret, ſi ad orientem altaris locus vacuus non eſſet. Hi enim recta ad ſiniſtrum latus altaris, harum rerum peragendarum cauſa, tendebant, eademque via redibant. *Zevachim.* VI. 3. *Gem. Succa* 48. 2. Solus Pontifex M. vinum libaturus altare a dextra circuibat uſque ad angulum altaris notozephyrinum, & illic porrectum a ſacerdote vinum effundebat. *Tamid.* VII. 3. In hoc clivo erat cumulus ſalis publici, quo omnia altari admovenda adſpergebantur praeter vinum libaminis, ſanguinem & ligna. Ab hoc clivo tendebant hinc & inde duo clivi minores, כבשים קטנים, unus ſc. occidentalis,

talis, per quem ex circuitu medio descendebant versus fundamentum effusuri reliquum sanguinem ad fundamentum, alter, orientalis nempe, ad circuitum medium ducens.

X. Planities erat in summo altaris 28 cubitorum, a quibus si cubiti spatium undequaque tollas pro loco cornuum & alterius cubiti spatium, pro loco ambulationis Sacerdotum, (quem alii *ἰσόπεδον* cum altaris planitie, alii depressiorem fuisse volunt) remanebat spatium 24 cubitorum. In hoc erant *tres ignes*, unus ad combustionem victimarum & fertorum ad ortum, alter ad adolendum suffitum ad austrum, tertius perpetuus ad septentrionem, unde reliqui incendi poterant (quod colligunt in *Gem. Joma.* 45: 1. ex *Lev.* 6: 9, 10, 12. at quidam duos focos, alii quatuor fuisse dicunt. *Joma.* IV. 6.) & inter illos medium, pomum cineris. *Cornua* hic quoque erant quatuor non efficta ad similitudinem taurinorum, sed prominentiae altae cubitum palmorum 5, & latae longaeque cubitum palmorum 6, quadrata & intus cava. Dein *duo foramina* heic fuerunt ad cornu notozephyrinum, unum orientale ad vinum libaminis, alterum occidentale ad

§. X. In summo altaris quae fuerint.

aquam in festo Tabernaculorum excipiendam quibus ספלים, *simpula* argentea erant inserta. *Succa.* IV. 9. Vinum sacrum, per illud in cavitatem subterraneam delapsum & ibidem concretum singulis 70 annis a Sacerdotibus eximebatur & comburebatur in loco Sancto. *Gem. Succa.* 49. 1.

§. XI. Filum rubrum Altaris, meatus sanguinum, & fundamentum.

XI. Praeterea in altari spectanda sunt חוט של סיקרא sive *filum rubrum*, cingens totum altare in medio, supra quod sanguines sacrificiorum piacularium comedendorum & holocaustorum avium, at infra quod sanguines reliquorum sacrificiorum, spargebantur. *Duo foramina* ad angulum altaris notozephyrinum, quae excipiebant sanguinem ad basin effusum, eumque per canalem subterraneum אמה (cujus mentio in *Temura.* VII. 6. & *Middoth.* III. 2.) ad rivum Kedron transmittebant: *Joma* V. 6. ita ut in foramen unum, quod erat ad occidentem, sanguis qui in Sanctum illatus fuerat effunderetur, in aliud vero quod ad meridiem, qui non fuerat eo illatus. *Fundamentum*, יסוד, altum cubitum unum, quod lateri orientali & meridionali defuit, sic ut angulus Euro Australis eo caruerit. *Gem. Joma.* 14. 2. *Gem. Zevachim.* 54. 1.

XII.

XII. Ad ortum altaris, 3 palmis a clivo, & 10 cubitis remotus septentrionem versus ab infima parte clivi, erat Locus cinerum בית הדשן in quem quotidie cinis altaris exterioris, interioris, lychnuchi, & nonnulla ex avibus offerendis conjiciebantur. Praeterea ad septentrionem altaris erat sub dio בית מטבחייא, sive *Locus mactationis* sanctiorum victimarum, ubi sex erant ordines annulorum, vel uncorum, semi circularium, qui una sui parte solo erant affixi, altera ab eo retrahi, & comprehenso victimae capite affigi rursum poterant. Hos Johannes P. M. fieri jussit, quorum singuli ordines quatuor annulos complectebantur, ut ad illos constrictae victimae minori cum incommodo jugularentur. Dein octo mensae marmoreae ad excipiendas carnes victimarum, & intestina in conclavi lavantium jam lota; ac totidem columnae, trina uncorum serie instructae, e quibus suspensae hostiae excoriabantur. Praeter has erant mensae ad occidentem clivi altaris, una marmorea, *adipum* dicta, cui membra victimarum dissecta imponebantur; altera argentea, quae sustinebat vasa ministerii, aurea & argentea numero 93, vel, ut alii 83

§. XII. Locus cinerum, laniena, &c.

83 ex לשכות הכלים petita. Vide *Massechet Schekalim*. VI. 4. *Tamid*. III. 4. *Gem. Chagiga* 79. 4.

§. XIII. Labrum. XIII. Inter Pronaon & altare, in plaga australi (בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי דרום) erat Labrum sive כיור *Gem. Hier. Jevamoth*. 12: 3. ad quod aqua ex fonte *Etam* עיטם ferebatur. Qui idem cum eo esse videtur, qui hodieque non longe a Bethlechem conspicitur, cujus aquae tribus capacibus piscinis exceptae per aquae ductum, cujus rudera adhuc supersunt, deferebantur Hierosolymas. Hoc nomine urbs memoratur 2 *Chr*. 11: 6. & *Jos*. 15:60. Ἐτὰμ (sed in codicibus Graecis tantum: nam in Hebraeis totum illud comma non legitur) & apud Josephum *Ant*. VIII: 2. Ἤτταν, χώριον duobus schoenis distans Hierosolymis amoenum hortis & ναμάτων ἐπιῤῥοίαις. Tempore quidem Pontificis Maximi Simonis filii Oniae Labrum ingens ex metallo structum esse instar Maris Salomonici, multi colligunt ex his verbis *Ecclesiast. Sirac*. 50: 3. Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἠλαττώθη ἀποδοχεῖον ὑδάτων, χαλκὸς, (alii legunt λάκκος) ὡσεὶ θαλάσσης τὸ περίμετρον. Sed haec diverso modo leguntur & variam explicationem

nem patiuntur. Vulgatus certe Interpres ita, *In diebus ipsius remanaverunt putei aquarum & quasi mare adimpleti sunt supra modum.* Ubi nihil de Labro. Postea Ben Catin machinam ligneam Labro huic aptavit, ne aquae ejus noctu in Labro remanerent, ut ejus ope demitti vespera, & educi mane possent. Quicquid enim in vase sacro consecratum erat, si noctu in eo remaneret, pollui existimant Judaei. Vide *Tamid.* III: 8. *Gem. Joma.* 25. *Gem. Zevachim.* 21. 2. & quum antea duo tantum epistomia Labro essent, ipse fecit duodecim, ut tot simul Sacerdotes lavarentur.

§. XIV. Situs horum omnium.

XIV. Haec omnia ita erant sita inter Septentrionem & Austrum, ut a muro Atrii Septentrionali usque ad columnas esset spatium cubitorum 8. 8

Inde ad mensas marmoreas, 4.	4
Ad locum annulorum 4.	4
Annuli ipsi 24. cubitos occupabant.	24
Ab annulis ad altare 8.	8
Altare autem cum clivo erat 62. cubitorum, quia clivus in solo tantum 30 cubitos occupabat.	62
Inde ad murum Atrii 25.	25
	135

Vide

Vide *Middoth*. v. 1. Ab ortu autem verſus occaſum ita ſe habuit longitudo totius Atrii magni in quo haec ſita fuerunt,

A porta Nicanoris uſque ad Atrium Sacerdotum, cubiti	11
Deinde uſque ad Altare	11
Altare ipſum occupabat	32
Inter Altare & Pronaon	22
Aedes Sacra longa erat	100
Inde uſque ad murum occident.	11
	187

§. XV. Aedes Sacra, ejuſque nomina, & altitudo.

XV. Ad Aedem Sacram tandem accedimus, quo nomine auguſtam illam domum intelligimus, ad quam ex Atrio Sacerdotum adſcendebatur gradibus 12, per intervalla diſtinctis, & dimidium cubitum altis. Tota haec Aedes aliquando היכל dicitur, uti in *Middoth*. iv. 6. היכל *erat longum latum ac altum* 100 *cubitos*. Quamvis alias היכל Sanctum ſignificet, uti in *Gem. Megilla* 26: 1. vel Sanctum & Sanctum Sanctorum, diſtinctum a Pronao. *Middoth*. iii: 8. & iv. 7. thalami תאים ab היכל diſtinguantur *Tamid*. III: 7. Frons alta fuit cubitos 60. *Ezr*. 6: 13. quae & totius aedis altitudo fuit, cui altitudini Herodes 60 alios adjecit, ut ita Templum Sa-

Salomonico minus non esset, qui cum tectum reliquae aedis ad 100 cubitos altitudinis extulerit, eminuit haec frons 20 cubitos. Rex Agrippa aedis hujus altitudini alios quoque 20 cubitos addere constituerat jamque ligna ex Libano curaverat advehi, sed Johannes, unus e ducibus seditiosorum, illa turribus bellicis exstruendis adhibuit. Josephus de *Bell.* VI: 1.

§. XVI. Aedis sacrae facies externa.

XVI. Lapides habebat λευκὰς, & eminus conspectum Templum monti niveo simile apparebat, teste Josepho *Ant.* XV. 4. & de *bell.* VI. 6. Sic ut hoc quoque respectu Templum לבנון *Libanus* ab albedine appellari potuerit, quamvis a copia cedrorum ex Libano petitarum ita inprimis dictum videatur, ut alter quasi Libanus esset in regione ubi maxima erat arborum penuria, vel etiam praecipua parte cultus sacri ibi peracta, expiatione scilicet peccatorum. quae dealbationi comparatur *Jes.* I: 11. Hoc nomen certe (quod in scriptis Propheticis Templo I. datur) Templo huic secundo aptavit, quum apertas sponte fores aedis sacrae (דלתות של היכל) mane conspiceret R. Jochanan Ben Saccai (cujus prodigii Tacitus quoque & Josephus meminerunt) exclamans, prope

pe esse tempus excidii a Zacharia praedictum פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך *Zachar.* 11: 1. *Gem. Joma.* 39: 2.

§. XVII. Altitudo Aedis, tempore Herodis.

XVII. Ipsa Aedes, uti erat sub imperio Herodis, alta erat 100 cubitos (fronte, uti dictum, excepta) lata totidem & longa. Altitudo hoc modo colligitur in *Middoth.* IV. 6.

Basis, האוטם, fundamentum ex solido lapide, Arab. اطم, 6 *cubiti.* 6

Murus, 40 *cubiti.* 40

כיור ubi erant capita trabium opae insertarum. Rem ita praefectam in extremitate قور appellant Arabes. *cub.* 1. 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2

תקרה, tabulatum ligneum. 1 *cub.* 1

מעזיבה, pavimentum ex alia materia supra illud (vide *Succa* 1: 7. *Oholoth.* XII. 5. *Bava Metzia.* x. 2. *Bava Bathra.* 11. 2. *Gem. Bava kama.* 61. 1.) Exponitur per Arab. الملاط lutum, calcemve, quae supra tabulatum sternitur. 1 *cub.* 1

Murus conclavis superioris. 40. 40

Capita trabium, כיור. 1 *cub.* 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2 *cub.* 2

Tabulatum. 1 *cub.* 1

Pavimentum. 1 *cub.* 1

Lorica, vel Podium. 3 *cub.* 3

Lami-

Lamina acuta ad arcendas aves. 1. *cub.* 1

100

XVIII. Latitudo ejus ab Austro versus Septentrionem erat cubitorum 100, quamvis non ubique eandem habuerit, sed a fronte latior existens speciem leonis retulerit. Hoc spatium per cubitos hac ratione digeritur. §. XVIII. Latitudo.

Paries Pronai, latus, *cub.* 5 5

Spatium ab hoc pariete usque ad parietem primum conclavium ad latus Sancti, *cubit.* 10 10

Inde usque ad parietem secundum. *cub.* 5. 5

Inde ad tertium. *cub.* 3. 3

Inde ad quartum. *cub.* 5. 5

Inde ad quintum. *cub.* 6. 6

Inde ad sextum sive intimum. *cub.* 6. 6

Latitudo Sancti. *cub.* 20. 20

Muri ejus & spatia ad Septentrionem, uti ad Austrum. *cub.* 40. 40

100

Spatia autem, quae ad Austrum & Septentrionem ultra Sancti & conclavium muros excurrebant nomine בית החליפות veniunt, quod ibi secespitae servarentur,

vel quod illic secespitae usui ineptae absconderentur. ששם היו גונזים את הסכינין. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. & *Gem. Hier. Succa.* 55. 4.

§. XIX. Longitudo. XIX. Longitudo aedis ab oriente ad occidentem per cubitos ita deducitur in *Gem. Joma.* 52. 1.

Murus Pronai. 5 *cub.*	5
Pronaon ipsum. 11 *cub.*	11
Murus Sancti. 6 *cub.*	6
Sanctum. 40 *cub.*	40
Spatium velorum. 1 *cub.*	1
Sanctum Sanctorum. 20 *cub.*	20
Murus aedis. 6 *cub.*	6
Conclavia. 6 *cub.*	6
Murus conclavium. 5 *cub.*	5
	100

§. XX. Partes. XX. In hac Aede consideranda veniunt Pronaon, Sanctum, Sanctum Sanctorum, conclavia superiora, & appendices sive conclavia quae exterius hanc aedem circumdabant.

§. XXI. Pronai nomina & magnitudo. XXI. אולם, (ab اول ductum, quasi *partem* aedis *anteriorem* dicas) sive Πρόναον, Aquilae πρόδομον, Symmacho προπύλαιον appellatur, teste *Hieron. ad Joël.* II. *pag.* 1353. at idem ad *Ezech.* VIII. *pag.* 750. Aqui-

Aquilae primam editionem προςάδα habere affirmat, alteram *Elam*, Symmachum πρόπυλον. Minus accurate hoc *vestibulum* nuncupatur, quae pars aedium non fuit, teste Caecilio Gallo apud *Gellium l.* XVI. 5. Nomen autem Πρόναȣ ei convenit, vel quod sit ante Ναὸν, id est, Sanctum, & S. S. vel potius, quod sit pars anterior τȣ̃ Ναȣ̃, id est, aedis sacrae, uti πρόλογος & πρόγλωττις anteriora sermonis & linguae nuncupantur. Insistebat basi aedis, ab היכל distinctum (*Eruvin.* x. 15.) latumque fuit, uti tota aedes, 20 cubitos, longum vero in Tempio primo decem 1 *Reg.* 6: 3. quos Herodes ad 11 vel 15 aut 20 auxisse dicitur: uti & ipsius aedis tectum (quod altum fuisse creditur in Templo primo cubitos 80, in secundo 60) ad 100 cubitorum altitudinem extulit.

XXII Porta Pronai tempore Herodis alta fuisse dicitur 40 cubitos, lata 20, ejusdem cum ipso Sancto mensurae. *Gem. Hier. Eruvin.* 18. 2. Supra eam 5 erant מלתראות μέλαθρα, totidem seriebus lapidum distincta. Erant autem hae trabes diversae longitudinis, sic ut infima trabs incumbens posti utrique 22 cubitos lata esset, secunda 24, tertia 26, quarta 28,

§. XXII. Porta, sive introitus.

quinta 30. *Middoth.* III. 7. Valvas non habuit, ſed pretioſiſſimum velum (quod in *Schekalim* VIII. 5. & *Gem. Tamid.* 63. 2. ſcribitur eandem cum porta magnitudinem & craſſitiem palmi habuiſſe) earum locum tenebat, cui aliud vilius praetenſum fuiſſe dicitur, ad arcendas a priori aëris injurias.

§. XXIII. Ornamenta Pronai. XXIII. In Pronao ἀναθήματα plurima fuerant a variis Regibus ad ornandum Templum miſſa, quae Antiochus Epiphanes abſtulit 2 *Macc.* 5: 16. confer 2 *Macc.* 3: 2. inter quae etiam menſa aurea fuiſſe videtur a Rege Aegypti Ptolemaeo Philadelpho dedicata, teſte Joſepho, & θάλλοι νομιζόμενοι τῦ ἱερῦ 2 *Macc.* 14: 4. quos Alcimus P. M. Regi Demetrio donavit. Fuit etiam Lampas aurea, ſuſpenſa ſupra portam Sancti, quae quum radios ſolis orientis reflecteret, admonebantur Sacerdotes tempus eſſe legendi שמע *Gem. Joma* 37. 2. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Donum illa erat Helenae Reginae Adiabenorum, factae proſelytae, quae etiam Templo donavit טבלא tabulam auream, cui פרשת סוטא, ſive Pericopa Biblica de muliere adulterii ſuſpecta erat inſcripta. *Gem. Gittin.* 60. 1. *Gem. Hier. Sota.* 18.

18.1. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Creduntur etiam in Pronao suspensae fuisse coronae duae aureae, memoratae *Zach.* 6: 14. (alii unam tantum fuisse putant) quas Antiochus in Syriam dicitur detulisse: volunt enim eas intelligi per *στεφάνους καὶ τὸν κόσμον χρυσοῦν τὸν κατὰ πρόσωπον τοῦ Ναοῦ* 1 *Macc.* 1: 23. Sed has coronas *κατὰ πρόσωπον τοῦ Ναοῦ* alias fuisse putem, similes illis quibus 1 *Macc.* 4: 57. Chasmonaei ornasse Templum leguntur. Verum maxime celebris fuit in Pronao vitis aurea, גפן של זהב, incumbens trabibus (כלונסות) cedrinis quae inter parietem Pronai & Sancti erant: nata ex muneribus privatorum, qui folium, uvamve voverant & molem ejus augebant. *Middoth.* III. 8. *Gem. Tamid.* 63. 1. *Joseph.* VI. *de bell.* 6. Praeter haec erant in Pronao mensae duae, marmorea, cui panes deferendi in Sanctum imponebantur, & aurea quae e Sancto delatos excipiebat. *Menachoth.* XI. 7. *Schekalim.* VI. 4. *Gem. Tamid.* 65. 2.

§ XXIV. Sancti magnitudo, & porta.

XXIV. Sanctum, קדש, *τὰ ἅγια*, vel היכל (distinctum ab אולם sive Pronao & בק״ק Sancto Sanctorum in *Gem. Megilla.* 26. 1.) aut בית החיצון *domus exterior* respectu Sancti Sanctorum (*Jo-*

 ma.

ma v. 1.) locus erat inter Pronaon & Sanctum Sanctorum intermedius, latus 20 cubitos, longus & altus 40. Porta Sancti, magna dicta, (quod reliquis major videretur ob insignem magnitudinem portae Pronai) lignea & auro obducta, cui velum erat praetensum, alta fuit 20, lata 10 cubitos & quatuor valvis instructa. Ad Septentrionem hujus portae erat פשפש sive exigua porta in basi Templi, per quam introibat, qui Portam magnam aperiret. *Tamid.* III.7. & supra portam magnam Sancti, aurea Lampas ab Helena donata.

§. XXV. Vasa ejus praecipua. XXV. Tria erant hujus loci praecipua ornamenta, θαυμασιώτατα καὶ περιβόητα πᾶσιν ἀνθρώποις ἔργα, λυχνία, τράπεζα, θυμιατήριον, uti Josephus loquitur. *lib.* v. 14. *de bell. Jud.* quorum duo priora ne tempore festorum ab imperitis Sacerdotibus polluerentur, quum loco removeri & immergi non possent, cavebant quam maxime. Altare autem suffitus, quia erat sicuti solum, כקרקע, immersione non indigebat. *Chagiga.* III. 8. Haec tria Antiochus e Templo eruta in Syriam detulit 1 *Macc.* 1: 23. sed Chasmonaei alia eorum loco fabricarunt. 1 *Macc.* 4: 49. Lychnuchus quidem, ante quem

quem Talmudici in *Gem. Menachoth.* 29. 1. lapidem tres gradus altum locant, ut ei Sacerdos aptaturus lucernas insisteret, unicus fuit. Mensa quoque una tantum fuit, quam Titus cum aliis vasis Sacris in triumpho circumtulit, quae in arcu triumphali Titi Vespasiani Romae conspiciuntur. Inter mensam & lychnuchum erat altare suffitus, ad formam, ut videtur, Mosaïci exstructum.

XXVI. Hoc autem nec murus nec ostium a Sancto Sanctorum dividebat; sed duo vela, cubiti intermedii spatio sejuncta, inter quae Pontifex M. Sanctum Sanctorum intraturus ab Austro versus Septentrionem incedebat, quae putamus fuisse illud καταπέτασμα quod moriente Christo ruptum tradit Matthaeus *c.* 27. 51. nulli quippe usui futurum, postquam Christi mors peccata vere expiasset. §. XXVI. Vela inter S. & S.S.

XXVII. Spatium cubiti quod inter Sanctum & Sanctorum erat in Templo Secundo, appellatur טרקסין, quod ex Graeca voce τάραξις, qua perturbatio oculi a fumo, pulvere, &c. notatur, vulgo deducitur, ut innuatur conditores Templi Secundi, dubitantes an ad Sanctum an vero ad Sanctum Sanctorum pertineret, §. XXVII. *Tarkesin* inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.

vitio oculorum mentis laborasse. Sed quum non credibile sit superbam Judaeorum gentem tam ignominioso nomine ignorantiam suam fateri voluisse, nec nomen ταράξεως, perturbationis sc. a causa externa, satis bene huic rei conveniat, videtur potius esse nomen Persicum, uti multa alia in Talmude memorata, در گزین טר קסין. Notat טר vel در *Portam*, *Introitum*, & קסין *electum*: quippe nulla portarum *Aedis electae*, בית הבחירה, uti appellatur *Gem. Maccoth.* 10. 1. *Gem. Nazir.* 25. 1. *Gem. Hier. Avodazara.* 43. 1. *Midras-schir hasschirim.* 27. 2. erat sanctior; & spatium hoc ita definitum & electum erat a conditoribus Templi Secundi inter duo Sanctiora conclavia, ut tamen ad neutrum pertineret. Quod autem R. Jona Bostrensis in *Gem. Hier. Kilaim.* 31. 3. & in *Gem. Hier. Joma.* 42. 2. tradit hanc vocem significare מבפנים מבחוץ *intus & extra*, verum est de voce priore در vel טר, aptissima ad hujus historiae memoriam conservandam. Quod si quis Graecam vocis originem mavult, videat an non a θρίγχωσις vel θριγκός, quod est περίφραγμα, μικρὸν τείχιον Hesychio, duci debeat.

XXVIII.

§. XXVIII. Lapis in S. Sanctorum.

XXVIII. Arcam foederis in Templo Secundo non fuiſſe certum eſt. Ejus loco ſaxum erat illic collocatum, quod אבן שתיה *Lapis poſitionis* dicebatur, altum ſupra terram tres digitos. *Joma* v. 2. Mira de hoc ſaxo narrant Judaei, creditur que ipſum illud hodieque a Mohammedanis ſervari in fano quod exſtruxerunt in loco Templi Secundi, appellantque propterea *aedem ſaxi* قبة الصخرة.

§. XXIX. Conclavia ſuperiora & tectum.

XXIX. Supra Sanctum & Sanctum Sanctorum videntur conclavia quaedam fuiſſe, per quorum (aut certe unius ex iis, ſc. quod ſupra S. Sanctorum erat) pavimentum demitti ſolebant artifices, partes laeſas Sancti Sanctorum reſtituturi, eaque tria ejuſdem altitudinis, longitudinis, & latitudinis cum Pronao, Sancto, & Sancto Sanctorum; & velis intermediis, ut infra diſtincta. *Gem. Cetuvoth.* 106. 1. In hoc S. Sanctorum ſuperius ſemel ſingulo ſeptennio tantum intraſſe Pontifex M. legitur, ut videret an omnia recte ſe haberent. *Gem. Peſachim* 86. 1. Supra haec tectum aedis eminebat, non planum ſed acclive, & cingulo 4 cubitos alto circumdatum. Cingulis ſive loricis ejuſmodi tecta plana aedium privatarum muniri Deus

jusserat *Deut.* 22:8. at aedis sacrae tectum licet planum non esset sed culmen haberet ἀετὸν & ἀέτωμα dictum (nam & in Oriente aedes privatae tecta plana, sed templa culmen ejusmodi habebant) tamen, lorica circumdatum fuit. Loricae huic trium cubitorum altitudinem tribuunt Judaei & supra eam cubitum unum eminuisse laminam acutam volunt ad arcendas aves: Josephus *lib.* VI. *de bell. c.* 6. ὀβελοὺς hic constituit, κατὰ κορυφὴν χρυσέους ὀβελοὺς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων.

§. XXX. Conclavia lateralia.

XXX. Circa aedem conclavia structa fuisse dicuntur, οἶκοι τρίστεγοι πολλοὶ Josepho de *bell.* VI. 6. numero 38, quorum 15 & 15 hinc & inde, 8 ad posticam aedis partem fuere collocata, per tres ordines contignationum. Haec Sanctum & Sanctum Sanctorum ambiebant, a Septentrione, Occidente & Austro, ad ornatum & custodiam variarum rerum, ita ut ad Septentrionem & Austrum quinque essent sita supra alia quinque, & super haec totidem alia; ad occasum vero tria tribus imposita & his duo. *Middoth.* IV. 3. Quibus addi possunt conclavia duo ad Austrum & Septentrionem Pronai, secespitis destinata.

CAP.

CAP. X.

De Synagogis.

I. INter loca Sacra numerandae quoque §. I. Nomina.
sunt Synagogae, quas Philo ἱεροὺς τόπους, alii προσευχὰς, σαββαθεῖα, τόπους εὐκτηρίους & ἱερὰ, (licet Hierosolymis ἱερὸν, Templum, a Synagogis distinguatur *Joh.* 18: 20.) Hebraei vulgo בתי כנסיות appellant. Et uti haec vox apta nata est significare quosvis locos, in quos homines conveniunt, ita etiam vox Συναγωγὴ (qua interpretes Alexandrini τὸ עדה, paucissimis locis exceptis, vertunt) quamvis congregationem, uti impiorum *Ps.* 22: 17. apum *Jud.* 13: 8. notare apta, strictius tamen accepta pro loco publici conventus sumitur, in quo preces & reliquae partes cultus sacri ab incolis urbium majorum Sabbathis & statis temporibus peragebantur. Nonnunquam & Synagogae nomen scholis tribuitur, quae plerumque Synagogis stricte dictis conjunctae erant, praecipue, quum sub imperio Gentium Judaei viverent: verum quod ad rem ipsam attinet, *Synagogae* בתי כנסיות &

& *Scholae* בתי מדרשות erant diversae, illac quidem *precibus*, להתפלל, hae למשנה ולתלמוד *doctrinae Misnae & Gemarae*, uti Judaei loquuntur, destinatae. vide *Gem. Avoda Zara.* 38. 1. *Gem. Moëd katon.* 22. 2. & 29. 1. *Gem. Bava mezia.* 28. 2. *Gem. Nazir.* 23. 2.

§. II. Sanctitas. II. Sanctitas Synagogarum ex nominibus quibus insigniuntur, & usu cui destinatae erant, innotescit. Illa autem tanta erat, ut etiamsi destructae essent, in loco earum non licuerit lugere, torquere funiculos, retia extendere, aut viae compendium per eundem locum facere. *Megilla.* 111. 3. Major tamen erat, secundum Judaeorum opinionem, sanctitas scholarum בתי מדרש' quam Synagogarum, & quia *in sacris adscendunt, non descendunt*, מעלין בקדש ולא מורידין fas est Synagogam in Scholam convertere, non vicissim: illudque *Ps.* 84. 8. מחיל אל חיל explicant de progressu a Synagogis ad Scholas, in *Gem. Hier. Schevüth.* 35. 3. Quod si quis preces funderet in aedibus privatis vel in plateis (sive unus sit, sive totus coetus, uti in jejuniis publicis) אין בהן קדושה *nulla Sanctitas iis locis accedit*, uti loquuntur Hebraei.

III.

III. Quum a temporibus antiquis, ἐκ γενεῶν ἀρχαίων, in Synagogis codicem Mosaïcum populo praelectum tradat Jacobus, *Act.* 15: 21. origo earum inde ducenda est. At quum id tempus indefinitum sit, nonnulli viventibus primis Patriarchis loca quaedam sacro cultui dicata & statis temporibus frequentata fuisse existimant, eaque nomine Synagogarum insigniunt: alii in *Deut.* 31: 11, 12. orum Synagogarum quaerunt, quod singulo septennio Lex praelegi debuerit: alii denique, quum etiam sub imperio Regum Judae & Israëlis frequenter & diu in idololatriam prolapsi fuerint Judaei, & sine כהן מורה & תורה vixerint (2 *Chron.* 15: 3.) & rarissima Legis Mosaïcae exempla fuisse videatur liquere ex 2 *Chron.* 17: 6.) & Josiae admiratione quum verba reperti fortuitu Sacri Codicis perciperet, 2 *Reg.* 22:11. Synagogas tunc non fuisse (secundum illud Hebraeorum in *Midrasch Esther.* 123: 1. & *Tanchuma*, *f.* 54: 2. אם אין תורה אין בתי כנסיות *ubi non est Lex, non sunt Synagogae*) sed post reditum Judaeorum e captivitate Babylonica eas ortas esse arbitrantur: Inprimis quum Judaei ipsi, ultimam antiquitatem rebus suis & ritibus tribuere soliti,

§. III. Origo.

ſoliti, non altius quam ab Ezra, ritus Synagogarum & quae eo ſpectant, arceſſere conſueverint.

§. IV. Uſus. Lectio Pentateuchi & Preces.

IV. Partes Sacri cultus in Synagogis peragi ſoliti hae fere ſunt. Lectio Sacri Codicis, (quam lectionem praecedebant Preces matutinae, quas Viri ſtantes, & ante ingreſſum Synagogae loti, velato capite fundebant, & formula קדיש) praecipue quidem Pentateuchi, quae non Graeco ſed Hebraïco ſermone fiebat, non in Palaeſtina tantum, ſed & Alexandriae & alibi, quamvis imperante Juſtiniano de verſione Graeca ad librorum ſacrorum publicam lectionem aſſumenda lis mota fuerit. Codex ipſe traditur fuiſſe, ut hodieque in Synagogis, ſine punctis vocalibus. Singulis autem Sabbathis, matutino tempore, ſectio quaedam praelegitur, ſive Paraſcha (quales in Pentateucho 53, ut Maſorethae, 54, ut alii dicunt) ita ut ſpatio annuo, cujus initium ducitur a Sabbatho primo poſt feſtum tabernaculorum, tota Lex Moſaïca abſolvatur: pro ratione enim anni unam vel duas Paraſchas uno Sabbatho praelegebant. Singulae Paraſchae in ſeptem partes erant diviſae pro numero lectorum. Huic erant vel Sacerdotes,

dotes, vel Levitae, aut Iſraëlitae ת׳ח׳ הממונים פרנסים על הציבור, deinde ת׳ח׳ qui hoc munere digni erant, tum filii ת׳ח׳, quorum patres erant ממונים על הציבור, poſtea *capita Synagogarum* ראשי כנסיות denique *quivis e populo* כל העם. Hic enim ordo dignitatis praeſcribitur in *Gem. Gittin.* 60:1. Confer *Gem. Peſachim.* 49:1. Horum ultimus ubi munere ſuo functus eſſet, & codex in arcam reductus (*Luc.* 4:20.) קדיש repetebatur.

§. V. Lectio Prophetarum.

V. Deinde inſtituebatur lectio τῶν הפטרות ſive pericoparum ex ſcriptis Propheticis excerptarum *Act.* 13:27. (quam *δοξολογία* quaedam praecedebat, & quatuor ſequebantur) & preces addititiae, תפלת מוסף. Aderat autem huic lectioni המתרגם, ſive Interpres (quem nonnulli volunt eundem fuiſſe cum הדרשן *Concionatore*, ita ut Interpretationem ſuam latius ſaepe diffunderet; alii diſtinguunt, ſic ut הדרשן orationem ad populum poſt lectionem Sacri Codicis habeat) qui comma unum e ſcriptis Moſaïcis praelectum, e Propheticis tria, coram populo Hebraeae linguae ignaro interpretaretur: *Megilla* 111:3. quem nonnulli inde a captivitate Babylonica, alii demum a temporibus

poribus Chasmonaeorum eo officio functum fuisse existimant. Benedictio quoque per Sacerdotes stantes in suggesto (דוכן) ante armarium sive היכל, vel absentibus iis per שליח צבור peragebatur, junctis & sublatis manibus ad altitudinem humerorum (in Templo altius, scilicet supra caput, nisi P.M. benediceret) & expansis digitis, ita ut quinque inter eos intervalla cernerentur. Post haec, ubi populus *Amen* respondisset (quod in Templo fieri non solebat sed ejus loco dicebatur בשכ״ מלו, quod etiam hodie post primum comma τῆς ק״ש Judaei mussitare solent, exemplo, ut ferunt, Patriarchae Jacobi,) & שליח ציבור aliam orationem subjunxisset, dimittebatur concio.

§. VI. Lectio ק״ש

VI. Solent quoque in Synagoga, vel quotidie, vel certe Sabbathis, diebusque hebdomadae secundo & quinto, legere קרית שמע, sive pericopas tres Biblicas *Deut.* 6: 4-9. *Deut.* 11: 13-21. & *Num.* 15: 37-41. Fit illud bis de die, mane & vesperi a maribus liberis, qui mane phylacteriis instructi sunt (at nonnisi diebus profestis: nam Sabbathis & in ימים טובים ea non induunt) sive תפילין, quorum origi-

originem ex *Exod.* 13:9. repetunt. Lora haec ſunt, continentia haſce pericopas, *Exod.* 13: 3-10. *Exod.* 13: 11-16. *Deut.* 6: 5-9. *Deut.* 11: 13-21. quae thecis incluſae, capiti & manui ſiniſtrae adaptatae geſtabantur. *Gem. Menachot.* 34: 2. *Gem. Eruvin.* 95: 2. Notandum tamen Karaeos haec phylacteria non geſtare, & verba *Ex.* 13: 9. explicare de memoria Legis mente conſervanda. Sacerdotes ipſi in Templo ab hoc officio legendi ק״ש immunes non erant quamvis hoc iis eſſet peculiare, quod ante ק״ש recitarent decalogum, quod בגבולין, id eſt, in locis extra Atrium magnum, neceſſarium non erat. Hunc enim ordinem cultus Sacerdotalis fuiſſe tradunt in *Gem. Beracoth.* 12. 1.

1. קורין עשרה הדברות, legunt decalogum.
2. שמע *Deut.* 6: 4-9.
3. והיה אם שמוע *Deut.* 11: 13-21.
4. ויאמר *Num.* 15: 37-41.
5. אמת ויציב. Sunt voces initiales formulae precum, hodieque Judaeis in uſu poſt ק״ש mane.
6. עבודה. Opus ſacrum quiſque ſuum peragunt.
7. ברכת כהנים. Benedicunt populo.

§. VII. Flagellatio.

VII. Flagellationem in Synagogis peragi solere liquet ex *Matth.* 10: 17. & 23. 37. Alii quidem hic per Synagogas innui putant Conventus civiles sive Juridicos, ut 1 *Macc.* 7: 12. *Addit.* ad *Daniel.* 13: 41. vel speciatim Synedrium triumvirale, quod in unaquaque Synagoga erat: sed alii Synagogas proprie dictas intelligunt, in quibus uti Excommunicatio ita flagellatio, poena minor, in usu fuit.

§. VIII. Circumcisio.

VIII. Inter actus quoque sacros in Synagogis peragi solitos (quamvis a quibusdam Judaeis in aedibus privatis fiat) est Circumcisio, מילה. Cujus omissio poenam כרת mereri dicitur in *Kerituth.* 1: 1. graviorque putatur quam si quis celebrationem Paschatis aut festi tabernaculorum neglexisset *Nedarim.* 111: 11. Hanc instituit מוהל ejus artis gnarus coram Armario, in puero octavo die post nativitatem, sive Sabbathum sit sive non: I. auferens ei novacula partem praeputii (quae actio proprie מילה appellatur) & II. discerpens unguibus partem reliquam donec glans plane nudetur, quod פריעה dicitur. Si quis hanc פריעה omisisset, censetur tota circumcisio nulla. *Gem. Hier. Jevamoth.* 9: 1. Ita individuo nexu junguntur

guntur מילה & פריעה veluti ציצית & תפילין aliaque, de quibus dictum volunt *Proverb.* 31: 11. aedem esse לבוש שנים *tectam duplicibus operimentis.* Vide *Midrasch Mischle*, *fol.* 75. *col.* 3. Quem ritum alia nonnulla comitari solent, uti formulae acclamandi ברוך הבא, collocatio sedis Eliae, accensio facis, sanguinis e vulnere exsuctio, ejusque immissio in calicem vini sive מציצה, impositio nominis, preces & convivium domi paratum. Vide *Schabbath* XIX. per totum caput.

§. IX. Partes.

IX. Partes in Synagoga praecipue spectandae sunt quatuor I. Armarium, *Hebr.* ארון, Arca, quae & היכל dicitur, sive *Sacellum*, & תיבה (quamvis alii putent pluteum, cui Lex legenda imponitur, ita esse dicendum, aut ipsum בימה) in quo Libri Sacri asservantur, collocandum in latere Synagogae, quod Hierosolymam respicit, ut in precibus versus Sanctum Sanctorum facies suas convertant, & velo appenso ornatum. Quis gradus Sanctitatis ei respectu Synagogae & utensilium ejus tribuatur, vide in *Megilla* III: I. II. Suggestum ligneum, Hebraïce, אלמימברא (ex Arab. المنبر) מגדל, בימה, *βῆμα*,

exſtructum in medio Synagogae, ut in illud conſcendant qui Codicem Sacrum praelegent, aut pro concione verba facient, ſuper quo eſt כסא ſive כורסייא (*Perſ.* كرسي) pulpitum, cui Codex Sacer, dum eum legebant, imponebatur. III. Subſellia, קתדראות, inter quae varia erat diſtinctio, ita ut ſubſellia Seniorum obverſa eſſent populo & terga conſidentium verſus armarium eſſent, & populi ſubſellia ſpectarent armarium, quamvis in omnibus Synagogis id non obſervetur. Huc ſpectant πρωτοκαθεδρίαι ἐν ταῖς Συναγωγαῖς a Chriſto reprehenſae *Matth.* 23: 6. Tales Cathedrae 71 deauratae in Synagoga Alexandrina fuerunt, ſecundum numerum membrorum Synedrii magni. *Gem. Succa.* 51: 2. id Judaei explicant de Synedrio quod Alexandriae erat, a quo verſio Graeca videtur eſſe dicta τῶν Lxx. quod ab iſtis Lxx. Senatoribus eſſet probata. IV. Lucernae in Synagoga ſuſpenſae ad uſum quidem in precibus veſpertinis, ad ornatum vero & decus Sabbathis feſtiſque diebus accenſae. Talem Antoninus Imperator donaſſe legitur *Gem. Hier. Megilla.* 74: 1.

X. Frequenter Judaei mentionem injiciunt, quum de Synagogis loquuntur, decem otiosorum בטלנים, id est, quorundam hominum qui ab opere cessantes ad id pretio conducti erant, ut in Synagoga praesentes essent tempore precum, & decem saltem ibi invenirentur. Vide *Gem. Beracoth.* 1: 3. Ubi hi essent, illa עיר גדולה urbs magna habebatur; ubi non essent, censebatur modo כפר. *Megilla.* 1: 3. Alii vero existimant hos decem fuisse homines literatos, qui Synagogam moderabantur & curam ejus gerebant. §. X. Decem otiosi Synagogae.

XI. Personae, quarum opera circa Synagogae regimen & ministerium Sacrum versabatur, his nominibus fere appellantur. Ἀρχισυναγωγοὶ ראשי כנסיות, qui proximi dignitate τοῖς גדולי הדור statuuntur in *Gem. Pesachim* 49:1. פרנסים, זקנים, ממונים, quos nonnulli eosdem faciunt cum collectoribus eleemosynarum, alii pro Praefectis habent vel Doctoribus Synagogae. חזנים; id est, ὑπηρέται, sive *Ministri*. *Luc.* 4: 20. qui Synagogis deserviunt. *l.* 4. *Cod. Theod. de Jud. & coelic.* שליחי צבור qui conferri solent cum ἀγγέλοις ἐκκλησίας. *Apoc.* 1: 20. Certe שליח idem est quod ἄγγελος: & speciatim §. XI. Rectores ejus & ministri.

tim hoc nomine dicebantur illi qui ad puellas nubiles mittebantur matrimoniorum causa; atque ita Moses שליח dicitur in *Midrasch Schir Hasschirim.* 5: 2. quod ejus interventu Deus populum Israëliticum sibi in uxorem assumserit. Confer 1 *Cor.* 11. 10. διὰ τὰς ἀγγέλας. Ceterum diversi ab his erant Apostoli Patriarcharum Judaicorum, qui mittebantur ad primitias & decimas colligendas, aurum coronarium (ita semisiclum appellabant ob convenientiam aliquam cum auro coronario Imperatoribus offerri solito) exigendum, statum ecclesiarum in his & illis locis examinandum, ea cum auctoritate ut praefectos Synagogis & chazanitas dignitate sua possent exuere. Vide Epiphanium *Haeres.* 30. *pag.* 135. sed haec dignitas Apostolatus uti & Patriarcharum tempore Theodoreti jam desierat inter Judaeos. Praeterea erant גבאי צדקה & גבאים *collectores Eleemosynarum*, ומחלקי צדקה *& qui eas distribuunt.* Dabant autem ex תמחוי omnibus hominibus, & quidem quotidie: sed ex קופה tantum incolis illius urbis, & semel in hebdomade, die Sabbathum antecedente *Hier. Pea.* 21: 1. & Confer *Gem. Bava Bathra.* 8-11. *Gem. Hieros.* *Gittin.*

Gittin. 47: 3. *Gem. Hier. Demai.* 24: 1. *Gem. Hier. Avoda Zara.* 39: 1.

XII. Celeberrima inter Synagogas Judaeorum fuit Alexandrina una, quam qui non vidisset, & ejus דפלו איסטבות, vel דיו פלוסטין διπλᾶς ςοᾶς, proverbio ferebatur non vidisse gloriam Israëlis, *Gem. Succa* 51: 2. quae prae reliquis ejus urbis Synagogis μεγίςη καὶ περισημοτάτη Philoni nuncupatur. In aliis urbibus tam extra quam intra Palaestinam, ipsaque Hierosolyma, ubi τῶν Λιβερτίνων, Κυρηναίων, & aliae *Act.* 6: 9. memorantur, plures Synagogae fuerunt. Hierosolymis olim 480 fuisse legitur in Echa rabbati 55. 1. & 74. 4. Cujus numeri memoriale est מלאתי *Jes.* 1: 20.

§. XII. Numerus Synagogarum.

XIII. Non videntur tamen omnia quae de numero Synagogarum in his & illis locis, uti urbe Beter, & alibi, leguntur in Talmude (vide *Gem Gittin.* 58: 1.) accipienda esse לפי הפשט, id est, *sensu literali*, & historico, sed potius על דרך גוזמא והבאי, sive *hyperbolice*, secundum morem loquendi populorum orientalium, quod res ipsa indicat, ac saepissime ex verbis adjectis liquet; ipsi quoque Talmudici in *Gem. Chullin.* 90. 2. monent, ubi de 300

§. XIII. Talmudicae hyperbolae de illo.

modiis cinerum in altari inventis ſermo eſt, & in *Gem.Tamid.*63:1,2. ubi non hoc tantum, ſed & narrationem de vite aurea in Pronao Templi, & velo, quod a 300 Sacerdotibus lavabatur, eſſe לשון הבאי hyperbolen traditur: quales inveniuntur in libris ſacris, uti quum urbes magnae & & munitae uſque ad coelos, terra clamore hominum fiſſa, & ſimilia leguntur. In his autem Judaei tradunt Sacros ſcriptores ſequi modos loquendi in Oriente uſitatos, ſive ut illi dicunt דברה תורה בלשון בני אדם *Lex more humano loquitur. Gem. Gittin.* 41: 3. *Gem. Bava Mezia.* 31: 2. *Gem. Nedarim.* 2: 1. Niſi aliquis credere malit (& erunt qui credere malint) viros qui in ſumma dignitate conſtituti rempublicam Judaïcam & Academias rexerunt, homines fuiſſe uſque adeo delirantes, ut ſibi & aliis ineptiſſimas nugas perſuaſerint, quas hodie ſibi obtrudi nec pueri noſtri nec aniculae paterentur.

PARS

PARS II.

DE

PERSONIS SACRIS.

CAP. I.

De Pontifice Maximo.

I. PErsonae Sacrae, quarum opera in Tabernaculo & Templo statis temporibus requirebatur, in tres classes commode dividi queunt, quarum primam constituit Pontifex Maximus, alteram Sacerdotes, tertiam Levitae. Pontifex Maximus כהן גדול vel הכהן (*Nehem.* 7:65.) & Ἀρχιερεὺς μέγας aut ὁ προηγέμενος πάντων Ἀρχιερεὺς (in *Macc.* 1: 11.) ad distinctionem aliorum Ἀρχιερέων qui certis Sacerdotum classibus praeerant, appellatur: quo nomine Julianus Imperator *in Epist.* se vocat, qui Romanis Pontifex M. dicebatur. In veteribus Nummis Pontifices Max. Romanorum Ἀρχιερεῖς μέγιστοι saepe nuncupantur, & alias ἁπλῶς, Ἀρχιε-

§. I. Nomina Pontificis M.

ρεῖς, imo & Ἱερεῖς, uti Appianus P. M. Lepidum vocat: atque ita quoque Judaei Pontificem suum modo Ἀρχιερέα μέγαν, Ἀρχιερέα, modo ἱερέα τὸν μέγαν & ἱερέα, non additio epitheto, appellant: vide versionem Alexandrinam, *Exod.* 29:30. *Libr. Judith.* 15:9. 1 *Macc.* 14:3. 3 *Ezr.* 9:39. Confer *Deut.* 10:6.

§.II. Dignitas. II. Summa fuit dignitas Pontificis maximi, in eo posita quod Sacerdotes ceteros anteiret, הגדול מאחיו *Lev.* 21:10. qui cum omnes essent Sancti & quidem Sanctitate perpetua קדושת עולם (*Nazir.* VII: 1.) hunc Sanctissimum dici posse clarum est: quare & ἅγιον ἁγίων eum nuncupari *Dan.* 9:24. Aquila opinabatur, teste Eusebio, *Demonstr. Euang. lib.* VIII. *pag.* 381. & Sanctissimas partes cultus divini perageret, sed summorum quoque Conciliorum praeses plerumque constitueretur, & solo Rege minor esset; quicum tamen conveniebat in eo, quod, uti textores, tonsores, coriarii, balneatores, aut qui in negotiis sordidis diversantur, non ad Regiam ita nec ad Pontificiam dignitatem admitterentur. Philo, *in legat. ad Cajum*, ἀρχιερωσύνην tantum praestare τῇ βασιλείᾳ contendit quantum cura re-

rum

rum divinarum praeſtat curae humanarum. Nec deſunt qui Pontificem maximum aequiparent univerſo populo Iſraëlitico הכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.

III. Videtur Pontifex Maximus eligendus fuiſſe a fratribus ſuis, ſacerdotibus nempe, ſupra quos evehi debuit: adeoque ad Synedrium, in quo Sacerdotes maximam partem conſtituebant, haec cura ſpectavit, aut ad aliquod aliud *Concilium Sacerdotum*, בית דין של כהנים. Nec enim, uti regnum, haereditario jure a parentibus ad filios ea dignitas manavit, aut primogeniti neceſſario parentum loco ſubſtituti ſunt, quamvis ſaepe id factum haud negemus. Ideo ungi eos oportuit, non reges. At ſtante Templo ſecundo ſaepe electi fuerunt Pontifices a Regibus non tantum familiae Herodianae, ſed Syriacis aliiſque. §. III. Electio.

IV. Inauguratio ejus ſtante Tabernaculo & Templo primo conſiſtebat in lotione, unctione, indutione veſtium Pontificalium, & ſacrificio, *Lev.* 6: 20. Quum vero oleum Sacrum in Templo Secundo defuerit, quod a tempore Regis Joſiae abſconditum fuiſſe Judaei tradunt, nonniſi lotione, veſtium indutione & ſacrifi- §. IV. Inauguratio.

cio

cio Pontifex Max. inauguratus fuit & מרובה בגדים, (quem Latini *praeditum vestibus* dicerent, eo sensu quo vox *Praeditus* notat προαχθέντα, ὠχυρωμένον, *promotum*, *roboratum*) non ut olim, מרובה משיחה cui confertur dignitas unctione, dici potuit. Hic autem, qui vestibus Sacris praeditus erat, non unctione, functionem illam non peragebat quam Lex Sacerdoti uncto praescripsit, quae est oblatio juvenci. *Lev.* 4. 3. *Horaioth.* III. 4. *Megilla.* I. 9. *Gem. Nazir.* 47. 2. R. Meir tamen putabat illum juvencum etiam a Pontifice solis vestibus praedito licite offerri. *Gem. Megilla* 9. 2.

§. V. Unctionis modus.

V. Unctio haec peragebatur oleo Sacro, quod המשחה, *unctionis*, appellatur. Judaei id distinguunt ab oleo *opobalsami* אפרסמון, quo Reges Israelis ungebantur, atque illo nonnisi Pontifices, Sacerdotes feciales, sive castrenses, & Reges e genere Davidico, ungi consuevisse tradunt. Olim hoc oleo vasa quoque Tabernaculi ipsumque Tabernaculum unctum fuerat & altare exterius ac labrum. *Exod.* 40: 9. Alii vero nonnisi Sacerdotes eo ungi debuisse ex mandato Dei, *Exod.* 30: 31. arguunt. Modus unctionis de-

describitur *Exod.* 29: 7. & *Levit.* 8: 12. ubi quum in priori loco *comm.* 6, in posteriori *comm* 9. dicatur pileum capiti Aaronis impositum jam fuisse, nec seriem rerum, uti illic narrantur, perturbare necessitas ulla urgeat, putamus tecto capite unctum fuisse Pontificem. Sacer Codex porro memorat hoc oleum effusum fuisse in caput Aaronis, quod inde in barbam descenderit. *Ps.* 133: 2. Judaei autem in *Gem. Horaioth* tradunt distinctos actus indicari per voces יצק *effudit*, & משח *unxit*, *Lev.* 8: 12. sic ut posterius innuat oleum supra oculos Pontificis diductum fuisse in formam Graeci *Chi*, כמין כי יונית. *Gem. Kerituth.* 77. id est, *ὡς γράμμα τὸ χῖ γράφεται*, uti loquitur Hippocrates de capitis vulneribus, *cap.* 1. Χιασμὸν vocat ejusmodi figuram Aretaeus Cappadox *lib.* 1. *de sign. & caus. diut. morb. cap.* 7. Nec videtur esse ratio cur haec Judaeorum traditio rejici debeat: inprimis quum adversus Judaeos pro cruce Christi urgeri possit.

§. VI. Olei Sacri materia & Auctor.

VI. Componebatur hoc oleum unctionis ex quatuor aromatibus, quae *Exod.* 30: 22. recensentur. I. מר vel מר דרור *myrrha*. II. קנמון בשם *cinnamon aromaticum*. III. קנה בשם *calamus aromaticus*,

IV.

IV. קדה *casia*: quorum omnium ſucci in oleo videntur macerati expreſſique. Ceterum mira Judaei narrant in *Gem. Hier. Schekalim* 9. 1. *Gem. Horaioth*. 11. 2. *Gem. Kerituth*. 77. 2. de exigua ejus olei quantitate, ſc. 12 logis, (quorum indicium eſt זה *Exod.* 30: 31. vel הין. vid. *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.) quae per multa ſaecula vi Divina conſervata ſuffecerit ad plurimas unctiones eo peractas. Auctorem hujus olei Judaei vulgo, praeeunte Talmude in *Gem. Kerituth* 77. 2. Moſen eſſe dicunt, (שכן המשחה שעשה משה) qui a Deo juſſus eſt *Exod.* 30: 25. accipere aromata quae ibi recenſentur, & conficere oleum. Sed cum clariſſimis verbis *Exod.* 37: 29. & 39. 38. Bezaleel hoc oleum paraſſe legatur, videtur *Exod.* 30. Moſes juberi, ut oleum & cetera, de quibus ibi agitur, confici curet petens aromata ab Iſraëlitis, quemadmodum *Exod.* 30: 1. jubetur conficere altare ſuffitus quod tamen Bezaleel *Exod.* 37: 25. feciſſe legitur. Quid? quod ipſe Deus *Exod* 31: 6. dicat Bezaleelem & Oholiabum confecturos eſſe omnia illa quae Deus ante Moſen juſſerat. Sic ut ſententia Judaeorum hoc quoque modo accipi debeat Moſen curaſſe illud oleum a Bezaleele confici. VII.

§. VII. Pontifex M. oleo effuso largiter unctus, Sacerdotes alii adspersi.

VII. Soline Pontifices Maximi uncti fuerint hoc oleo, an vero eodem & Sacerdotes gregarii, disputatur. Appellatur Pontifex M. *Levit.* 21:10. אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, *cujus capiti infusum est oleum unctionis*, & hac re distinguitur a fratribus suis. Nam maxima copia effundebatur hoc oleum in caput Pontificis, ita ut in barbam ejus descenderet & על פי מדותיו, usque ad oram vestis, summam nempe quae collum cingebat, στόμα Graecis dictam, uti πέζα dicebatur infima *Ps.* 133:2. Verum oleum unctionis adhibitum quoque fuisse ad inaugurationem Sacerdotum patet ex *Exod.* 30: 31. ubi Deus jubet, תמשח *unges Aaronem & filios ejus* colligiturque ex *Exod.* 26: 21. ubi jubetur oleum המשחה *unctioni* sanguini mixtum *adspergi* (הזית, non *effundi*, יצק. vid. *supra*) Aaroni (cujus inauguratio singularis & ei propria *comm.* 7. jam narrata fuerat, nunc quae ei communis erat cum aliis Sacerdotibus describitur) & vestibus ejus, & filiis ejus & vestibus eorum. Sacerdotes vulgares autem semel modo in deserto adspersi fuere, uti Judaei tradunt, sic ut vi unctionis illius vel adspersionis postea eorum consecrati censerentur; verum Pon-

Pontifices Maximi post Aaronem unctione opus habebant, quum nova dignitas iis conferretur prae fratribus suis.

§. VIII. Vestes, earumque distinctio.

VIII. Vestes Pontificales duorum generum fuere, alterae Albae, alterae Aureae appellatae, quod vel ex auro constarent, vel illud appensum aut intextum haberent. Illae quatuor numero erant, 1. *Femoralia*, 2. *Tunica*, 3. *Balteus*, & 4. *Cidaris*, quas induebat Pontifex ingressurus Sanctum Sanctorum die Expiationis, aut crematurus vaccam rufam: nec nisi uno die in vita sua (*Lev.* 16: 23.) iis utebatur, ut Judaei tradunt, quum aureae post ministerium illius diei in certo loco servarentur. Aureae dictae שמונה כלים, (uti & Graeci vestes σκευὰς dicunt) vel שמונה זהובים, *Gem. Hier. Joma.* 44. 2. erant octo, *Joma* VII. 5. *Femoralia*, *tunica*, *balteus*, *cidaris*, *pallium*, *ephod*, *pectorale*, & *lamina.* Quatuor ex iis communes illi erant cum reliquis Sacerdotibus, quatuor propriae, מעיל אפוד חשן וציץ 1. *Pallium.* 2. *Ephod.* 3. *Pectorale*, & 4. *Lamina* ei praetensa.

§. IX. Albae.

IX. Albae vestes (*Levit.* 16: 4.) constabant ex lino בד, quod distinguitur a lino שש vestium aurearum, *Exod.* 28. &

& probabile est illud hoc pretiosius fuisse ratione artificii quo contextum erat, quod plurima, quorum eo die in Templo usus erat, pretiosiora essent. Has vestes albas (alii dicunt *tunicas* modo, כתנות, nam saepe tunicae nomine omnes vestes intelliguntur) duplices habuisse dicitur Pontifex Maxim. ut aliis mane aliis vesperi die Expiationis uteretur. I. *Femoralia*, מכנסים, *braccae* alias, Graecis περισκελῆ, describuntur *Exod.* 28: 42. quibus a lumbis vel a pectore ad genua corpus tegebatur. II. *Tunica*, כתונת, χιτὼν, corpus tegebat a collo ad talos, induenda supra femoralia, III. *Balteus*, אבנט, quo tunica constringebatur πρὸς τοῖς μαστοῖς (confer *Apoc.* 1: 13) Arabibus & Persis بند, Ἐμίαν a Judaeis dictus, voce a Babyloniis petita, teste Josepho *Ant.* III: 8. (quod est Persicum هميان, המין Chaldacis) & Hieronymo *Epist. ad Fabiolam* ex lino constabat: quum reliquorum sacerdotum baltei ex lino & lana constarent, & ipse balteus Pontificiis M. vestibus aureis induti: uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 44: 2. ubi de balteo Pont. M. vestibus albis induti die Expiationis certum esse dicitur, eum tum fuisse של בוץ *lineum*

K &

& reliquis diebus anni *ex lino & lana*, יש בו כלאים: verum de Sacerdotum balteo dissensus est inter Doctores an fuerit ex lino & lana nec ne. Hujus latitudo fuit 4 digitorum Josepho & Hieronymo, Maimonidi longitudo 32 cubitorum latitudo digitorum trium. IV. *Cidaris*, מצנפת dicta, & distincta a pileis Sacerdotum מגבעות, Κίδαρις Graecis Interpretibus, Josepho ταινία, fascia aliis, infula, galerus, &c. Longam fuisse XVI cubitos tradunt Judaei. Distinctionem autem cidaris hujus a Sacerdotalibus plurimi in eo ponunt, quod illa depressior fuerit, hae vero altiores & ad figuram collis. Sic ut vestes albae Pont. Max. non fuerint distinctae a vestibus vulgarium Sacerdotum, nisi quod horum balteus ex lana & lino picto constiterit, quum omnes albae vestes Pont. Max. ex candidissimo lino sive bysso essent, & horum cidaris fuerit altior quidem sed non tam lata. Vide *Gem. Joma.* 12: 2.

§. X. Et Aureae. X. Vestes aureae, quibus indutus erat Pontifex dum Sacris quotidie operabatur, aut in Sancto Deum per Urim & Thummim consulebat, praeter eas, quas cum Sacerdotibus communes habuit, hae fuere ipsi

ipſi propriae. I. *Pallium* laneum מעיל, ſine manicis. (Confer *Jeſ.* 59: 17.) cui quidem aurum intextum non erat, ſed tintinnabula aurea appenſa. Praeter quae רמנים, malogranata ex lana hyacinthina purpurea & coccinea, ad oram tunicae infimam inter tintinnabula erant collocata, quae 72 fuiſſe Hebraei tradunt. in *Gem. Zevachim.* 88. 2. II. *Ephod*, אפוד (quod nomen etiam veſtibus aliorum quam Pont. Max. datur. 2 *Sam.* 6: 15. 1 *Sam.* 2: 18.) ἐπωμὶς, amiculum, conſtans ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea, & byſſo retorta, pallio brevius, ſine manicis, quod ſupra pallium induebat Pontifex, ab humeris, quos כתפות humeralia ei adſuta tegebant, ultra dimidiam corporis partem dependens, & partem pectoris intectam relinquens a pectorali tegendam; compoſitum ex duabus plagulis quas fibulae aureae in utroque humero, ubi duo lapides שהם ſive zmaragdi, (uti Philo, Epiphanius & alii reddunt) nominibus tribuum inſcripti erant, ab anteriori parte loris duobus inſtructum, quibus corpori adſtringebatur, & duobus annulis, ad vittas Pectoralis recipiendas. *Exod.* 38: 6. III. *Pectorale*, חשן, λόγιον *Siracidi* 45: 12. Jo-

ſepho & Interpretibus Alexandrinis, quod quidam *Rationale* reddunt, mallem tamen a notione *ſermonis* quam *rationis* deducere, quum λόγος utrumque ſignificet: quia Deus cum Pontifice, hoc חשן induto, loquebatur. Λόγιον κρίσεων Cyrillo dicitur *lib.* XI. *de ador. in ſpir. & ver.* id eſt, חשן המשפט. Conſtabat ex eadem materia qua Ephod, longum & latum tres palmos (*Exod.* 28: 16.) quando erat duplicatum, quodque *ornamentum* & תכשיט aptius quam בגד, *veſtis*, appellatur, quatuor annulis inſtructum, quos duae catenulae aureae ſupra, vittae hyacinthinae infra, cum Ephod connectebant. Huic inſertae erant 12 gemmae per 4 ordines digeſtae, quibus inſculpta erant nomina filiorum Iſraëlis, quas ipſas nomine אורים ותמים appellatas fuiſſe videtur liquere ex *Exod.* 35: 30. & collatis *Exod.* 39: 10. & *Exod.* 8: 8. licet alii putent ea eſſe diſtinguenda, ex eo quod legitur *Exod.* 28: 17. & 30. Aliquando & אורים, non adjecta voce תמים nuncupantur *Num.* 27: 21. IV. *Lamina* aurea praetenſa cidari, ציץ dicta, πέταλον, & ἱλαστήριον in Lexico Graeco-Hebraeo Origenis (nam Lamina haec quaedam expiat ציץ מרצה *Gem. Hier.*

Joma.

Joma. 39:1. Vide *Exod.* 28: 38.) cum inſcriptione קדש ליהוה quaeque vittis hyacinthinis cidari adnectebatur. *Gem.Succa.* 5: 1. *Gem. Hier. Joma* 41: 3. *Gem.Hier. Megilla.* 71: 4.

XI. Veſtibus hiſce indutus erat Pontifex Max. quum Sacris operabatur in Templo. *Exod.* 38: 3. In Urbe extra מקדש non licuit Sacras veſtes gerere, ſed ordinarias: quare ſi Templo vellet egredi veſtes Sacras exutas deponebat in conclavi ſuo, quod in Atrio erat, & veſtibus induebatur, quae eum a reliquis haud diſtinguerent. *Act.* 23: 5. At poſt relegatum Archelaum, quum Judaea in provinciae formam redacta eſt, in turri Antonia hae veſtes a Romanis ſervatae ſunt, unde depromtae quater in anno in tribus רגלים & die expiationis Pontifici Max. tradebantur. Poterat autem Pontifex Max. quotidie, ſi vellet, eas induere & Sacris operari, eaſque toto illo die (noctu enim non licuit) gerere, quamvis miniſterium Sacrum peractum eſſet, modo Templo non egrederetur, id eſt, dum erat במקדש, in Aede Sacra ſcilicet, aut in Atrio magno. Si vero uſu eſſent detritae veſtes aureae P. M. abſcondebantur, nec adhibebantur,

§. XI. Uſus earum.

tur, ut vestes Sacerdotum, ad ellychnia lampadum: vestes autem albae abscondebantur, ubi semel iis usus fuisset P. M.

§. XII. Sacrificium inaugurale Pontificis.

XII. Praeter haec inaugurabatur Pontifex Maximus Sacrificio, quod describitur *Exod*. 29: 1. & *Levit*. 8: 2. Hoc Sacrificium Impletionis appellatur, & inde nomen habent *septem dies impletionis*, שבעה ימי המילאים *Gem. Hier. Joma*. 38: 3. *Gem. Hier. Sota*. 22: 3. & aries ipse offerendus nuncupatur *Exod*. 29: 24. איל מלאים *aries impletionum*, quod ablegmina & armus dexter cum pane, placenta & lagano, imposita volae manuum Aaronis agitarentur *Lev*. 8: 27. Atque ita 2 *Chr*. 13: 9. Sacerdos vitio creatus legitur מלא ידו בפר *Juvenco implevisse manum suam*: quamvis non desint, qui putent *impletionis* nomine designari indutionem vestium Sacrarum, aut actum inaugurationis.

§. XIII. Nuptiae.

XIII. In nuptiis contrahendis distinguebatur Pontifex Max. a reliquis Sacerdotibus, quod his quidem permissum fuerit cum viduis inire matrimonium, illi nequaquam, *Lev*. 21: 14. *collat. comm*. 7. atque ita nec fratris sui viduam jure Leviratus ducere poterat. De hoc jure agitur *Deut*. 25: 5. ubi frater renuens ducere uxorem fratris, sine liberis

liberis defuncti, publice jubetur excipi sputo & exui calceo: qui ritus confundendus non est cum publica calcei exutione usitata in emtionevenditione. *Ruth.*4.7. Quod porro quidam existimant non extra tribum Leviticam licuisse Pont. Max. uxorem ducere, non videtur probabile. Licuit certe aliis omnibus extra tribum suam inire matrimonia, solis iis exceptis per quas haereditas ex una tribu ad aliam transferretur. Vide *Num.* 27: 8. & 36: 8. & quod ad Pontifices attinet, nuspiam illi ab hoc communi jure excluduntur, & Jojada Pont. Max. sororem Regis Judae Ochoziae uxorem duxit, 2 *Reg.* 11:1.

§. XIV. Luctus, scissio vestium, & nudatio capitis.

XIV. Solo polluebatur Pontifex mortuo quem מת מצוה vocant Judaei: veluti si in via cadaver insepultum repe-riat. Non autem polluebatur Pontifex Max. propinquis suis defunctis, uti reliqui Sacerdotes *Lev.* 21: 11. *Nazir.* 7: 1. & licet in luctu constitutus Sacris operari poterat, quum alii Sacerdotes, accepto nuncio de morte propinqui quem lugere debebant, sacrificium licet inchoatum perficere non possent, quamvis tempore luctus Sacris vesci Pontifici Maximo non magis quam Sacerdotibus licuerit. *Lev.* 10:

19. *Deut.* 26: 14. Praeterea nec e domo ſua vel Templo egrediebatur, nec veſtes ſuas lacerabat, *Lev.* 21: 10. quod Judaei ita intelligunt, non ſcidiſſe eum veſtes ſuas, uti alii ſolebant, in ſummo circa humeros *Horaiot.* III: 5. Confer *Matth.* 26: 65. Nec caput ſuum denudabat, quam vocem יפרע Judaei vulgo interpretantur, *nec calvitium novacula eſſe faciendum*, *nec ita ad preſſum tondendum caput*, *ut raſorum ſimiles eſſe videamur*, *ſed in tantum capillos demittendos ut operta ſit cutis.* Vide *Hieronymum* ad *Ezech.* XLIV. *p.* 1029.

§. XV. Munus ejus quotidianum.

XV. Offerebantur quotidie a Pontifice Maximo, vel ejus nomine, 12 *Cruſtula*, חביתין *Lev.* 6: 20. compoſita ex decima Ephae farinae, & imbuta 3 logis olei, quae igne toſta, & in 24 partes diviſa, cum pugillo thuris mane & veſperi offerebantur in altari exteriori, igne conſumenda ante libamen Sacrificii jugis, ita ut dimidia pars eorum uti & thuris matutino, dimidia veſpertino, tempore offerretur. Quae cruſtula quum quotidie fuerint offerenda, intelligi videntur 1 *Chr.* 9: 31. per מעשה חביתין cujus illic mentio fit inter praeparationem aromatis ſuffitus, & panum propoſitionis, quae certis tempo-

ribus

ribus parari debuerunt, & illi praepositus fuisse dicitur Mattathia Levita. Quod si vellet Pontifex Max. quotidie Sacris operari, suffitum adolere, victimas in altari offerre, &c. poterat. Verum, inprimis stante Templo Secundo, nonnisi diebus festis plerique hoc munere fungebantur: de qua re quoniam in Parte IV dicemus, illinc assumi possunt, quae ad hunc locum pertinebunt.

XVI. Duo erant praecipue munera, quae Pontifici Maximo erant propria, officium diei Expiationis & consultatio per Urim & Thummim. De illo dicetur postea Parte IV. Ad hoc quod attinet, Deum consulebat per Urim & Thummim, ita ut in Sancto facie ad Arcam versa & vestibus aureis indutus Deum interrogaret. Nec enim per כלי הקדש *vasa Sancta*, quae Phineas *Num.* 31: 6. vivo adhuc Parente in bellum Midianiticum secum tulit, necessario Ephod vel Gemmae Sacrae intelligendae sunt: nec 1 *Sam.* 30: 7. David induisse Ephod dicitur, sed id ad eum fuisse delatum; uti nec Saul, 1 *Sam.* 28: 6. licet Deum per Urim rogaverit, quod interventu Pontificis fieri potuit & debuit. Oraculum autem hoc Divinum alta voce

§. XVI. Interrogatio Dei per Urim & Thummim.

editum fuisse quidam existimant, alii perceptum ex fulgore gemmarum & literarum protuberantia, alii denique Pontificem Max. interno Dei verbo & revelatione persuasum fuisse de eo quod Deus roganti responsum vellet, quodque dare Pontifici Deus noluit nisi pectorali hoc & gemmis ornato. Stante autem Templo Secundo oracula per Urim & Thummim edita non fuerunt.

§. XVII. Pontifex nonnisi unus.

XVII. Unus tantum erat Pontifex Maximus, proprie ita appellatus, secundum Canonem *Gem. Hier. Sanhedrin*. 29:1. אין ממנים שני כהנים גדולים כאחת. Verum si contingeret Pontificem Maximum inquinari, ita ut ineptus redderetur ad peragendum munus suum solenni die Expiationis, alius ei substituebatur, qui vicariam ei operam praestaret, dicebaturque כהן משמש, uti ille, cujus erat vicarius, כהן שעבר. *Megilla* 1: 9. Hic autem, quod partes Pontificis Maximi egisset, Pontifex quoque Maximus appellabatur: quo sensu in *Avot R. Nathan cap*. 35. *Gem. Joma*. 47. 1. *Gem. Hieros. Joma*. 38. 4. *Gem. Hieros. Megilla*. 72. 1. legitur duos filios Camchiti fuisse כהנים גדולים Pontifices Maximos eodem die, quum,

quum, Simeone Pont. Max. inquinato, frater ejus Juda in S. Sanctorum ingressus est: qualis vicarius Josepho ἕτερος Ἀρχιερεὺς dicitur, uti in *Joma.* 1. 1. & *Gem. Megilla.* 9. 2. כהן אחר. Quapropter quum *Luc.* 3. 2. Annas & Cajaphas Ἀρχιερεῖς appellantur, ea phrasis hinc lucem accipit. Alias quoque Ἀρχιερέων nomen latius patet, & iis qui inter Sacerdotes dignitate eminebant, tribuitur.

CAP. II.

De Successione Pontificum.

I. POstquam Sacerdotium solis posteris Aaronis tributum est, Aaron quidem primus Pontifex Maximus constitutus est, post cujus mortem cum soli Eleazar & Ithamar filii ejus superessent, Eleazar natu maximus patri successit, Eleazari filius Phineas, atque ita porro, ut in familia Eleazaris Pontificatus permanserit, usque dum in Eli ad familiam Ithamaris transferretur, a qua in Zadoko ad Eleazaridas rediit, & apud hos fuit usque ad captivitatem Babylonicam.

§. I. Pontifices qui ex Eleazaridis qui ex Ithamaridis.

II. Haec

§. II. Catalogus Pontificum ab Aarone usque ad captivitatem Babyl.

II. Haec autem series est Pontificum, qui hoc munere functi sunt ab Aarone usque ad captivitatem Babylonicam, secundum Hebraeorum traditionem, in *Seder olam*.

Aaron.	*Josaphat.*
Eleazar.	*Jojada.*
Phineas.	*Phadea.*
Abishua.	*Zedekia.*
Bukki.	*Joël.*
Ozi.	*Jotham.*
Eli.	*Uria.*
Achitob.	*Neria.*
Achias.	*Oshaja.*
Achimelech.	*Sallum.*
Abjathar.	*Chilkia.*
Zadok.	*Azaria.*
Akimaas.	*Saraia.*
Azarja.	*Josedek*, abductus in Babyloniam, 1 *Chr.* 6: 15.
Joas.	
Jojarib.	

Series a Josepho tradita non multum ab hac recedit. Verum si, quod ille & Talmudici tradunt, filii parentibus semper successerint, plane alius catalogus Pontificum conficiendus esset ex 1 *Chron.* 6: 3--15.

3--15. ubi genus Josedeki ab Aarone deducitur, & conferendum caput septimum *Ezrae comm.*. 1. *&* *seqq.*

III. Postquam vero redierunt Judaei ex captivitate Babylonica Josua filius Josedeki Pontifex Maximus creatus est, cui alii successerunt hoc ordine, uti ex scriptis Josephi colligitur, quae hac parte videntur aliis praeferenda.

§. III. Catalogus Pontificum sub Templo II.

Ἰησȣ̃ς υἱὸς Ἰωσεδέκȣ, τȣ̃ Ἀρχιερέως.
Ἰωάκειμος παῖς Ἰησȣ̃ς.
Ἐλεάσιβος παῖς Ἰωακείμ.
Ἰȣ̃δας παῖς Ἐλεασίβȣ.
Ἰωάννης παῖς Ἰȣ́δα.
Ἰαδδȣ̃ς παῖς Ἰωάννȣ.
Ὀνίας παῖς Ἰάδδȣς.
Σίμων ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, παῖς Ὀνίȣ.
Ἐλεάζαρος, ἀδελφὸς Ὀνίȣ.
Μανάσσης ὁ θεῖος Ἐλεαζάρȣ.
Ὀνίας, υἱὸς Σίμωνος τȣ̃ δικαίȣ κληθέντος.
Σίμων παῖς Ὀνίȣ.
Ὀνίας παῖς Σίμωνος.
Ἰησȣ̃ς ἀδελφὸς Ὀνίȣ.
Ὀνίας, ὁ καὶ ἐκλήθη Μενέλαος.
Ἄλκιμος ὁ καὶ Ἰάκειμος κληθείς.

Ἰȣ-

Ἰȣ̃δας ὁ Μακκαβαῖος.
Ἰωνάθης ἀδελφὸς Ἰȣ́δα.
Σίμων, ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.
Ὑρκανὸς υἱὸς Σίμωνος.
Ἀριϛόβȣλος υἱὸς Ὑρκανȣ.
Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος, ἀδελφὸς Ἀριϛοβȣ́λȣ.
Ὑρκανὸς υἱὸς Ἀλεξάνδρȣ.
Ἀριϛόβȣλος ἀδελφὸς Ὑρκανȣ.
Ὑρκανὸς, ὁ τȣ̃ Ἀλεξάνδρȣ, πάλιν Ἀρχιερεύς.
Ἀντίγονος υἱὸς Ἀριϛοβȣ́λȣ.
Ἀνάνηλος.
Ἀριϛόβȣλος.
Ἀνάνηλος πάλιν Ἀρχιερεύς.
Ἰησȣ̃ς ὁ τȣ̃ Φάβητος.
Σίμων υἱὸς Βοηθȣ̃.
Ματθίας ὁ Θεοφίλȣ.
Ἰωάζαρος υἱὸς Βοηθȣ̃.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἰησοῦς παῖς τοῦ Σιέ.
Ἰωάζαρος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἄνανος υἱὸς τοῦ Ζέθ. Hic eſt Annas memoratus in Evangeliis.
Ἰσμάηλος παῖς τοῦ Φαβί.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Ἀνάνȣ.
Σίμων παῖς Καμίθȣ.

Ἰωσή-

Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας. Hic est Cajaphas, sub quo Christus passus est.
Ἰωνάθης υἱὸς Ἀνάνου.
Θεόφιλος ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Σίμων ὁ Βοηθοῦ ᾧ Καϊθήρας ἐπίκλησις ἦν.
Ματθίας υἱὸς Ἀνάνου, ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Ἀλιωναῖος παῖς τοῦ Κιθαίου.
Κανθήρα πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἰώσηπος ὁ τοῦ Κανεῖ, ἢ Καμύδου.
Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίου.
Ἰωνάθης.
Ἰσμάηλος παῖς Φαβεῖ.
Ἰώσηπος ἐπικαλούμενος Καβεῖ.
Ἄνανος υἱὸς Ἀνάνου. Hic Jacobum Apostolum securi percussit.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Δαμνέου.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Γαμαλιήλ.
Ματθίας ὁ Θεοφίλου.
Φαννίας υἱὸς Σαμουήλου.

§. IV. Ex Nicephoro.

IV. Nicephorus autem Archiepiscopus Constantinopolitanus ita eos recenset in *Chronograph. Compend. pag.* 407. atque ita fere Chronicon Paschale, quod vulgo Alexandrinum dicitur, *pag.* 188. & 208.

Ἰησοῦς.

Ἰησοῦς.
Ἰωακείμ.
Ἐλιασούμ.
Ἰωδαέ.
Ἰωνᾶν.
Ἰαδδῶ.
Ὀνίας.
Σίμων.
Ἐλεάζαρ.
Μανασσῆς.
Ὀνίας.
Σίμων.
Ὀνίας.
Ἰάσων.
Μενέλαος.
Ἄλκιμος.
Ἰούδας.
Ἰωνάθης.
Σίμων.
Ἰωάννης.
Ἰανναῖος.
Ὑρκανός.
Ἀνάνηλος.
Ἀριστόβουλος.
Ἀνάνηλος πάλιν.
Σίμων Βοηθοῦ.
Ματθίας.

Ἰωαζάρ.
Ἐλεάζαρ.
Ἰησοῦς.
Ὡσηέ.
Ἰωάζαρ.
Ἄνανος.
Ἰσμάηλος.
Ἐλεάζαρ.
Σίμων.
Καϊάφας.
Ἰωνάθης.
Θεόφιλος.
Σίμων.
Ἰωνάθαν πάλιν.
Ἰωνάθης.
Ἀιλωνέων ὁ καὶ Ἰωσηππος.
Ἀνανίας.
Ἰσμάηλος.
Ἰώσηππος.
Ἀνανίας.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Δαμναίου.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Γαμαλιήλ.
Ματθίας.
Φινεές.

V. Verum in Talmude Pontificum quorundam mentio fit, quos frustra in catalogo Josephi & Nicephori quaeras. Quapropter scriptores Hebraei vulgo aliam seriem Pontificum stante Templo II exhibere solent, quae desumta est ex שערי ציון R. Isaaci de Lattes. Nec tamen Pontifices maximi, quos vixisse constat stante Templo Secundo, & quorum Talmud ipsum meminit, in hoc catalogo omnes recensentur. Speciminis loco sit יוחנן בן נרבאי de quo legitur in *Gem. Kerituth.* 100. 2. nunquam in atrio ex cibis sacris quidpiam superfuisse dum ille viveret. Hic videtur idem esse cum illo qui Josepho Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίȣ dicitur. Sic פניאל dicitur in *Gem. Gittin.* 58. Pontifex Max. fuisse. Sed in hoc catalogo Pabi filius Phanicis agricolae antepenultimus Pontificum fuisse legitur; Paniel ipse non memoratur. Sic שמעי *Simei* filius Simeonis & frater Oniae, qui in Aegypto celebre fanum erexit, Templi Hierosolymitani aemulum, Pontifex M. fuit, isque commemoratur in *Gem. Menachoth.* 109. 2. Ejus mentio quoque non fit in hoc catalogo nisi sub שמעון (qui ab Ezra nonus est) lateat. Sunt enim qui Oniae fratrem Simeo-

§. V. De Pontificibus in Talmude memoratis.

nem nuncupent: atque ita in *Gem. Hier. Joma.* 43. 4. appellatur.

§. VI. Catalogus Pontif. ex Isaaco de Lattes.

VI. Ecce tamen seriem Pontificum Maximorum, uti illam Isaacus de Lattes exhibet, hoc ordine nomina, & aliquando genus, patriamve eorum recensens, quae quia paucis exceptis nomina propria sunt, Latine repetere non est necesse.

עזרא
יהושע בן יהוצדק
יהויקים
אלישוב
יהוידע
ידוע
חנניא
מנשה
ואחיו הונא
שמעון
ישוע אחיו
חנניא בנו
יוחנן בנו
שמעון יתיב מן הגליל
חשמונאי
מתתיא בנו
יוחנן בנו
שמעון אחיו

יהודה אחיו
אלעזר אחיו
יונתן אחיו
יהודה בן שמעון
הורקנוס
ינאי
יששכר איש כפר ברקאי
Memoratur in *Gem. Kerituth.* 100.
אלכסנדרוס
הורקנוס
אנטגנוס
אריסתובלוס
הורקנוס אחיו
בן יוחנן
בן הננאל
בן מתתיא
אלישוב

יהוסף

יהוסף
ענניה
יועזר
יוסף בנו
יחזקאל
ענן
יהושע בן גמלא
Jevamoth. VI. 4. *Gem. Jevamoth.* 61. 1, *Echa Rabbati* 71. hujus uxor erat Maria filia Baithos.
טבלוס בן הורקנוס
חננאל בן יונתן
אלידועני
שמעון הגדול
יוסף בנו
חנניא
ישוע
ישמעאל
שריה
שמני בני קמחית
Gem. Joma. 47. 1. ſeptem fuiſſe filii Camchith leguntur, atque ita in *Gem. Hier. Joma* 38. 4. & *Hier. Megilla.* 72. 1.

יונתן
היובלוס
חנמאל
מתתיה בן פנחס
ישמעאל
חנמאל המצרי
ישמעאל
שמעון
יוחנן
יחזקאל
פאבי
ישמעאל בנו
Gem. Hier. Joma. 40. 4.
טבאי
יהודה בנו
ענני
אליעזר בנו
פאבי בן פניאל איש שדה
אלישע
Videtur idem cum
אלשמע בן פיכאי
Pont. M. *Gem. Kerituth.* 100.
ישמעאל בנו הנהרג על ידי טיטוס

§. VII. Stante Templo Secundo fuit minor dignitas M. P.

VII. Non fuit eadem dignitas Pontificum Maximorum ſtante Templo II., quae ſtante Primo fuerat, praecipue circa ejus excidium & illa tempora, quibus Soſpitator noſter in his terris vixit, quando ſingulis fere annis contra Dei mandatum novi Pontifices creabantur, & in adoleſcentes 16 & 17 annorum, hominesque rudes & imperitos, quos Judaei ipſi כ'ג' עם ארץ appellant, hoc munus conferebatur, quibus neceſſe habebant dicere, *Lege tu ipſe*, שמא שכחת או שמא לא למדת *forſitan oblitus es, aut forte nunquam didiciſti. Joma.* 1. 3. quique δι' ἀγροικίαν, *prae ruſticitate*, neſciebant quid ipſum nomen Pontificatus ſignificaret, τί ποτε ἦν Ἀρχιερωσύνη, teſte Joſepho *l.* 4. 5. *de Bell.* Eligebantur quoque modis illicitis, vel ſortitione facta uti Phani filius Samuelis vid. *Joſ. de Bell.* IV. 5. vel a Regibus, uti Jonathan ab Alexandro filio Antiochi Epiphanis, Hyrcanus a Regina Alexandra, Jaſon frater Oniae ab Antiocho Epiphane, emto Pontificatu & ſchola inſtituta ut populus formaretur ad mores Graecorum, ſic ut ſacerdotes neglecto Templo & ſacrificiis, diſco & aliis ludis ſe oblectarent, & ipſius juſſu ſacra fierent

rent Herculi Tyrio. 2 *Macc.* 4: 7. 19. 24. Judaei quidem ſcribunt poſt mortem Pontificis Maximi Iſmaelis filii Phabi, *decus & ſplendorem Sacerdotii*, זיו כהונה (ἱερατικὴν τιμὴν) ceſſaſſe, uti eſt in *Sota*. IX. 15. Verum jam antea Pontificatus honorem inſigniter imminutum fuiſſe ſatis liquet quum ex obſcuriſſimi generis hominibus atque indigniſſimis, & ſaepe iis qui ex familia Pontificali non erant, eligerentur: quod exempla Alcimi, Ananelis, & aliorum ſub imperio Herodum oſtendunt. Nec Joſephus modo, ſed & Talmudici in *Gemara Joma* 9. 1. & 18. 1. & in *Hier. Joma* 38. 3. fatentur ſtante Templo II Pontifices Max. fuiſſe pecunia, & malis artibus, promotos, atque impios plurimos, quibus dies paucos Deus conceſſit, *Proverb.* 10: 27. Sic ut annum non perduxerint ad finem, ſi Simeonem Juſtum, qui 40, Johannem qui 80, Iſmaelem fil. Phabi qui 10 annos miniſtravit, & Eleazarem fil. Azariae, qui 11 annos, excipias.

§. VIII. Quod ſignum erat Judaeis adventus Meſſiae.

VIII. Hoc ipſum Pontificalis dignitatis decrementum ſtante templo ſecundo convenit cum illo ſtatu reipublicae, quem fore ſub adventum Meſſiae crediderunt Judaei

daei veteres. Illo enim tempore quo Messias filius Davidis veniret, frons saeculi esset similis fronti caninae, inpudentia cresceret, concilium judicum verteretur in lupanar, & viri in honore constituti nefandis artibus uterentur, uti est in *Gem. Sanhedrin.* 97. 1. & in *Midrasch schir hasschirim.* 18. 1. 2. Quem statum fuisse illius saeculi, gravissimis criminibus immersi, quo Sospitator noster inter Judaeos vixit, ipsa Judaeorum confessio, & scripta Euangelica satis declarant, uti & Messiae ipsius caedes, & subsecuta paulo post poena divina: quae cum illos ante ob plurima peccata eaque maxima (quale idololatria, qua nullum gravius esse ipsi fatentur אין חטא חמור מע׳כו׳ם) saepe, sed per exiguum temporis spatium, punivisset, nunc eos, everso Templo & urbe, sine ulla vel minima spe restitutionis, per sexdecim saecula ita afflixit, ut, nisi velum cordibus eorum impositum esset, agnoscere deberent nonnisi ob infandum aliquod scelus, majus omnibus iis quae ante commiserant, & maximum quod concipi potest, Christi necem scilicet, hanc poenam iis a justo Judice inflictam fuisse. Quod jam olim contra Judaeos urserunt Hie-

Hieronymus, *in epist.* ad Dardanum, Chrysostomus, *homil.* 77. *in Matth.* Theodoretus, *quaest.* 38. *in Deuter.* ad quorum aetatem quum quatuor modo saecula ab excidio urbis effluxerint, nunc autem tanto plura, fortius nunc premit, quam olim, haec argumentatio Judaeos.

CAP. III.

De variis Pontificum & Sacerdotum ordinibus.

I. TRadunt Judaei, Sacerdotes certis ordinibus distinctos fuisse, quorum alter altero erat excellentior; atque ita duodecim recensent, quorum primus in maxima dignitate constitutus habebatur, ultimus in minima. Sunt autem gradus dignitatis hi. Vide *Gem. Hier. Horaioth* 48. 2. *Gem. Nazir.* 47. 2. §.I. Gradus dignitatis distincti inter Sacerdotes.

1. כהן גדול המשוח *Pontifex Maximus, oleo unctus.* Qui omnes reliquos anteibat. Eo minor erat
2. כהן גדול מרובה בגדים *Pontifex Maximus solis vestibus Sacris praeditus.*

3. העובר מחמת קרי *P. M. qui fluxu seminis temeratus Sacris non operabatur.* Illi dicebantur עוברים, qui dignitate sua exuebantur, uti Princeps עבר מגדולתו *Horaioth.* III: 1. De P. M. dicunt quidem in *Gem. Hier. Sanhedrin.* 19: 4. אין מעבירין אותו מגדלותו quod reddam verbis Senecae Philosophi, *magnitudine sua illum non exuunt.* Sc. ad exiguum tempus privatur illo jure quod alias habebat intrandi in adytum, sed plane non exuitur Pontificatu, ut Pontifex in perpetuum esse desinat.

4. עובר מחמת מום *P. M. qui ob vitium corporis ineptu redditus Sacris non operabatur.*

5. כהן משוח מלחמה *Sacerdos unctus belli causa.*

6. סגן *Sagan.*

7. קתולק *Catholicus.*

8. אמרכל *Qui claves atrii habebat.*

9. גזבר *Thesaurarius.*

10. ראש משמר *Caput ephemeriae ea hebdomade ministrantis.*

11. ראש בית אב *Caput familiae eo die ministrantis.*

12. כהן

12. כהן הדיוט *Sacerdos ἰδιωτεύσας*, ſive privatus, nulla dignitate prae aliis Sacerdotibus conſpicuus. Ἰδιώτης enim hic non notat Sacerdotes illiteratos, hi quippe כהני עם הארץ dicuntur & opponuntur τοῖς כהנים חברים.

At quum dignitas inter has ordine ſecunda nunquam eodem tempore ſubſiſtere cum prima potuerit, nec ſimul Pontifex M. oleo unctus & alius ſolis veſtibus praeditus fuerit, & qui tertio, quarto, ac quinto loco recenſentur, ad tempus aliquod ſolum in iſta σχέσει eſſe potuerint, reſtat octo tantum gradus ſtatos dignitatum inter Sacerdotes fuiſſe, de quorum primo & ſecundo, ſc. Pont. Max. & de eodem Pontifice, ſi contingeret eum pollui, qui tertium & quartum locum obtinet, quoniam egimus, ad quintum progredimur.

II. Sacerdos caſtrenſis, vel unctus belli cauſa כהן משוח מלחמה, ſtante Tabernaculo & Templo primo, is Judaeis dicitur, qui oleo unctionis perfuſus Iſraëlitas bellum geſturos monere debuit, non alia lingua quam Hebraea, de iis quae *Deut.* 20: 2. leguntur. *Sota.* VIII: 1. Hunc in

§. II. Sacerdos caſtrenſis.

in denudatione capitis, ſciſſione veſtium, pollutione ex luctu, & nuptiis, parem fuiſſe Pontifici Maximo, non vero in ſucceſſione filii, ſcribunt, & majorem dignitate τῷ Sagan, qui oleo unctionis non erat inauguratus. *Gem. Joma.* 73:1.

§. III. Sagan. III. Proxima illi inter Sacerdotes fuit dignitas *Saganis* הסגן, qui & סגן הכהנים *Praefectus Sacerdotum* dicitur, & ſaepiſſime Pontifici ſuccedebat. In *Schir* tamen *Haſſchirim Rabba fol.* 22: 1. videtur dignitas Saganis praeponi dignitati Sacerdotis caſtrenſis: nam ibi de Eliſabetha, filia Aminadab, dicitur eam vidiſſe maritum ſuum Aaronem Pontificem Maximum, & duos filios ſuos Saganes, & *Phineaſum filium filii ſui Sacerdotem caſtrenſem*, ופנחס בן בנה משוח מלחמה.Eadem fere leguntur in *Midraſch Coheleth fol.* 92: 3. unde & illud diſcimus, plures ſimul aut duos certe Saganes fuiſſe, quod duo filii Aaronis illic, uti & in *Tanchuma.* 55:1. dicantur סגני כהונה. Sic ut videatur haec vox relationem majorem habere ad Sacerdotes minores, ſupra quos illi erant סגנים quaſi praefecti, quam ad Pontificem Maximum: uti & in *Midraſch Schir Haſſchirim.* 35:2. Iſraëlitae dicuntur סגנים על

כל

כל באי העולם Seganim *supra omnes venientes in mundum.* Eundem & ממונה *Praefectum* κατ᾽ ἐξοχὴν appellari consuevisse scribunt Judaei, (quod multi putant convenire cum στρατηγῷ τοῦ ἱεροῦ *Act.* 5:24. qui, & προστάτης τοῦ ἱεροῦ, 2 *Macc.* 3:4. nuncupatur, & operam suam addixisse Pontifici, cujus etiam Vicarius constituebatur plerumque, si contingeret illum pollui, & cui dexter incedere solebat: uti liquet ex 5 illis functionibus, quas cum die expiationis obivisse in *Tamid* & *Joma* notatum est; omnes autem reliquos Sacerdotes Sagani paruisse. Hunc stante Templo primo appellatum כהן המשנה 2 *Reg.* 25: 18. multi existimant (certe סגן in Codice Sacro aliam significationem habet, ac ei postea datam fuisse constat) in secundo tamen, quum minorem curam Sacrorum gererent Pontificis Max. munus Saganis magis erat necessarium.

IV. קתולוקין, uti R. Nathan, auctor Lexici Aruch, ex Talmude citat, vel קתלקא ut Talmud in *Gem. Hier. Schekalim*, *cap.* 5. exhibet, vel קתאליקי uti scribitur in *Midrasch Schir Hasschirim* 38: 2. constituebantur, ut essent Sagani quod Sagan erat Pontifici Max. Erant hi ad

§: IV. Catholici.

ad minimum duo, & sunt qui eos thesaurarios fuisse putent. Ben Mussaphia in *Musaph Aruch* ait hanc vocem in lingua Graeca & Romana *Praefectum* notare, *qui pro lubitu res omnes, quae ad curam domus pertinent, administrat*, איש ממונה על דברי בית ובידו לעשות מה שירצה Hos Martianus Capella *generales praesules*, vel *praestites*, *quod praesint gerundis omnibus*, diceret. Videtur vox esse Graeca καθολικὸς, (uti in *Tanchuma* קתליכוס clare scribitur) quae in Glossis exponitur *Rationalis*, *Consularis*. *Rationales* appellati sunt illi, qui saeculo Augustaeo Procuratores Caesaris dicebantur, quo sensu illa vox apud Scriptores saeculi tertii & quarti a Christo nato legitur. *Consulares* vero dicti sunt iisdem temporibus, qui provincias Caesaris administrabant, licet Consules nunquam fuissent: & haec nomina tandem latius extendi coeperunt ad Curatores aquarum, rerum privatarum, &c. qui *Consulares aquarum*, *Rationales rerum privatarum*, &c. in *Notitia Imperii*, *Sect.* 37. & 43. appellati fuerunt. De quibus titulis praeter scripta monumenta antiqua marmora testantur.

V.

V. אמרכלין fuere ſeptem, quibus commiſſa erat cura clavium Atrii. Nomen id Perſicum eſſe videtur امير كليد אמירכליד *praefectus clavium*. גזברין γαζοφύλακες Joſepho dicti, *Antiq*. 20: 7. cuſtodes theſaurorum, vel quaeſtores, erant tres. Caput ephemeriae miniſtrantis praeerat univerſae curiae Sacerdotum quae illa hebdomade in Templo Sacris operabatur. Caput autem familiae miniſtrantis praeerat uni familiae ex ſeptem Sacerdotalibus quae illo die functiones ſuas obibat. §. V. Amarcalin, & alii.

VI. Praeter hos recenſent Judaei Praefectos quindecim, ſive ממונים, qui non e Sacerdotibus ſemper, ſed & Levitis nonnunquam (e quibus Nehemia praefectos aerario Sacro creavit *Nehem*.13: 13.) eligebantur: quorum ſeries haec erat: confer *Schekalim*. v. 1. §. VI. Praefecti varii ſive *Memunnim*.

ממונה על זמנים *Praefectus temporibus*, qui & כרוז dicitur, uti quidam volunt, vid. *Gem. Joma*. 20: 2. ad cujus monitum unuſquiſque in Templo ſe ad opus ſuum accingebat, qui his verbis mane utebatur, עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם

למעמדכם (Ita haec formula extat in *Gem. Joma.* 20: 2. atque ita fere in *Gem. Hieros. Schekalim* 7: 4. & in Aruch ad vocem גביני) *Sacerdotes ad opera vestra, Levitae ad suggestum vestrum, Israëlitae ad stationem vestram.*

ממונה על נעילת שערים *Praefectus claudendis Ianuis & aperiendis*, qui & בן גבר dicitur.

על השומרים *Praefectus vigilibus*, quem & dictum volunt על הפקיע (alii existimant hunc conficiendis ellychniis e vestibus Sacerdotum fuisse praepositum, שהיה מזויג את הפתילות. *Gem. Hier. Schekalim. c.* 5.) quod Levitas dormientes verberibus exciperet & vestes eorum adureret. Confer *Apoc.* 16: 15. Appellabatur quoque איש הר הבית *Middoth.* 1: 2. *Gem. Tamid.* 62: 1.

על המשוררים *Praefectus cantoribus*, qui & ממונה על השיר dicitur, & Levitas canturos unoquoque die eligebat.

על הצלצל *Praefectus cymbalo.*

על הפייסות *Praefectus sortibus*, quae qua-

quater quotidie ducebantur, ut per eas officia Sacerdotalia distribuerentur.

על הקינים *Praefectus avibus*, qui turtures aut pullos columbarum vendebat.

על החותמות *Praefectus sigillis*, qui accepto libaminum pretio tesseram dabat deferendam ad praefectum libaminum.

על הנסכים *Praefectus libaminibus*, qui ferta & libamina ad Sacrificia in tesseris notata dabat.

על חולי מעיים *Praefectus aegris*, qui viscerum doloribus potissimum torquebantur, quod nudis pedibus incederent, plurimum carne vescerentur, & aquam biberent.

ממונה על המים & חופר שיחין *Praefectus aquis & puteis.*

על מעשה לחם הפנים *Praefectus conficiendis panibus facierum.* Confici autem debuere ab Ephemeria ministrante, quum שתי הלחם duorum panum Pentecostalium confectio ex aequo ad omnes Ephemerias spectaret.

על

על מעשה הקטרת *Praefectus suffitui.*

על הפרכת *Praefectus velis tredecim Templi.* Quae in *Gem. Cetuvoth* 106: 1. recensentur, ז׳ כנגד ז׳ שערים אח׳ לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם ב׳ בדביר ב׳ כנגדן בעלייה *7 in septem portis Atrii magni, unum ante portam Sancti, unum ante portam Pronai, duo ante Sanctum Sanctorum, & duo in conclavi superiori.*

על המלבוש *Praefectus vestibus Sacerdotum,* על מעשה בגדי כהונה.

CAP. IV.

De Sacerdotibus.

§. I. Divisio eorum in 24 Ephemerias. I. SAcerdotes, quo nomine posteri duorum filiorum Aaronis, Eleazaris sc. & Ithamaris intelliguntur, a quibus omnes familiae Sacerdotales defluxerunt, ut singuli ordine sacris operari possent, divisi fuerunt in 24 classes, sive Ephemerias, פלגות

פלגות *Exod.* 6: 18. משמרות, ἐφημερίδας Josepho dictas. Theodosius Judaeorum Ἀρχηγὸς imperante Justiniano numerum familiarum Sacerdotalium fuisse 22 scribit, secundum numerum librorum Sacrorum, uti Suidas narrat ad vocem Ἰησοῦς. Debuisset scripsisse 24, nam & ita olim (licet alii libros Sacros 22 numerent) numerarunt & cum his ipsis ephemeriis Sacerdotalibus compararunt Judaei in *Midrasch Coheleth.* 121: 3. הספרים עשרים וארבע המשמרות עשרים וארבע *Libri Sacri sunt* 24, *& tot sunt Ephemeriae.* Hieronymus etiam in prologo galeato meminit utriusque numeri & 22 & 24 librorum sacrorum.

II. Quidam putant 8 a Mose esse institutas, 4 in Eleazaris, 4 in Ithamaris familia, alii vero 16, quibus David 8 alias addiderit, cujus tempore 24 fuisse constat ex 1 *Chron.* 24: 4. ex familia Eleazaris 16, ex Ithamaris 8 desumptas, quarum nomina illic leguntur. Vid. *Gem. Taanith.* 27: 1. & *Gem. Hier. Taanith* 67: 4. Quum autem ordo harum Ephemeriarum per captivitatem Babylonicam esset turbatus, & 4 tantum in Palaestinam redierint, *Ezr.* 2: 36. hae divisae videntur in 24 Ephe- §. II. Origo Ephemeriarum & ordo.

M merias,

merias, eodem ſervato ordine excepta claſſe prima, quae olim Jojaribi fuerat, nunc ſecundae Jedaiae ceſſerat, & iiſdem nominibus. Quum vero ſub Antiocho Epiphane cultus ſacer per tempus aliquod ceſſaverit, licet dein a Juda Maccabaeo reſtitutus, quia tamen certo neſcitur quo ordine tunc coeperint ſacris operari & non diu ante Templi II. excidium ob defectum ἀνδρῶν vel ἀμνῶν ſacrificium juge intermiſſum fuerit, non videtur inde ratio firma peti poſſe ad demonſtrandum Soſpitatoris noſtri natalem.

§. III. Ephemeriae diviſae in 6 familias.

III. Singula Ephemeria ſtato tempore (quod nomine ἡμέρων λειτουργίας venit *Luc.* 1: 23.) munus ſuum obibat per hebdomadem, a Sabbatho initium faciens 2 *Reg.* 10: 6. 2 *Chron.* 23: 4. (quamvis & in feſto Paſchatis & aliis ſi opera plurium requireretur, plures adeſſent & omnes ephemeriae tunc aequale jus haberent ad ſacra quae ad feſtum pertinebant: ſed tamen una erat ephemeria, cujus vices erant hebdomade illa, שבת קבוע *Succa.* v. 8.) & unaquaeque Ephemeria in 6 familias vel domos Patrum erat diſtributa, ab ראש המשמר. Ita ששה בתי אבות הכהנים *ſex domus Patrum ſacerdotales* memorantur in

in *Gem. Menachoth* 107. 2. Sic ut ſingulae ſuum diem haberent, quo ſacris operabantur, & Sabbatho omnes ſimul. Allii vero inter Judaeos putant ſeptem fuiſſe domos Patrum. Alii denique putant pluires pauciorelve domos Patrum in Ephemeriis fuiſſe, & ſi 5 eſſent familiae ſive domus Patrum, tres ex iis miniſtraſſe tribus diebus, & duas reliquis diebus quatuor; ſi octo eſſent, ſex miniſtraſſe diebus ſex & duas uno; ſi novem, quinque miniſtraſſe diebus quinque & quatuor duobus. vid. *Gem. Hier. Taamth.* 68. 1. Omnibus autem Sacerdotibus ejus Ephemeriae אנשי משמר interdictum erat hebdomade illa barbam radere, excepto die quinto ob honorem Sabbathi, commercium cum uxore habere, & vinum interdiu bibere, quia forte familiae Sacerdotali certo die miniſtranti opem ferre cogerentur. Illis vero, quibus certus dies miniſterii obtigerat, אנשי בית אב, interdictus erat vini uſus & die & nocte, quia etiam noctu in altari adeps & renes cremabantur. *Taanith* 11. 7. Quam conſtitutionem eo uſque nonnulli extendunt, ut putent, ſi quis Judaeorum ſciat e qua familia ortum ducat, ei non licere illa hebdomade, qua no-

novit familiae suae vices esse in Templo ministrandi, vinum interdiu bibere, ne si Deus forte Templum vellet restaurare, illum imparatum offenderet. Hecataeus autem Abderites in Histor. Jud. Sacerdotibus omnibus vini usum in Templo interdictum scribit: *διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἁγνείας τινὰς ἁγνεύοντες, καὶ τὸ παράπαν οἶνον οὐ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.*

§. IV. Aptitudo Sacerdotum ad munus examinata.

IV. Sacerdotes non admittebantur nisi praevio examine Synedrii magni vel fratrum suorum Sacerdotum. De genealogia legitima constare ante omnia debuit, quam nisi probare possent, arcebantur. *Ezr.* 3: 62. *Nehem.* 7: 56. Ille autem cujus natales legitimi erant, albas vestes induebat, ministrabatque cum aliis. Cujus autem non erant legitimi nigris induebatur & egrediebatur ex atrio. *Middoth.* v. *ult.* Confer. *Apoc.* 3. 5. Debebant quoque esse edocti a discipulis sapientum, id est, hominibus literatis ritus sacros, mactationem, exceptionem & sparsionem sanguinis, pugillationem &c. ת׳ח׳ מלמדין לכהנים שחיטה והלכות זריקה וקבלה וקמיצה uti legitur in *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. & *Schir hasschirim Rabba.* 22. 1.

V. Sa-

V. Sacerdotes quoque erant vel literati חברים sive תלמידי חכמים, qui studiis operam dederant, & mundum ab immundo, licitum ab illicito, sacrum a profano accurate distinguere poterant, vel כהנים עם הארץ Sacerdotes illiterati, quasi plebejos dicas. Literati ditiores erant plerumque & frequentiora dona accipiebant illa sc. quae ab Israëlitis dari poterant Sacerdoti cuicunque aliquis vellet: si enim darentur illa Sacerdoti illiterato, incertum erat an legitimo modo ea dona consumturus esset, adeoque sive huic darentur sive leoni, qui illa pedibus conculcare posset, idem fere censebatur Vide *Midrasch Coheleth.* 120:2.

§. V. Discrimen Sacerdotum literatorum & illiteratorum.

VI. Quemadmodum autem familiae Sacerdotales, ita etiam viri ex populo Israëlitico divisi sunt in 24 classes, quarum singulis unus praefectus erat, ut cum unaquaque classe Sacerdotali & Levitica Hierosolymas adscenderent, Sacris adstarent, populumque universum, qui Sacrificiis publicis interesse non poterat, nec Atriis Templi comprehendi, repraesentarent, אנשי מעמד *viri stationis* appellabantur. Horum socii qui in urbibus suis procul ab Hierosolyma dissitis, remanserant, tota illa hebdomade cultui divino va-

§. VI. Viri stationis qui.

cabant, Deum orantes, jejunantes, vel legentes Sacrum Codicem.

§. VII. Leges, quas illi observabant.

VII. Hi viri ſtationis, quorum 24 ad minimum Sacris adeſſe debebant, quatuor dies ſuae hebdomadae jejunio tranſigebant, ſecundum, tertium, quartum & quintum. Sabbatho jejunare non licebat, uti nec die antecedente, ערב השבת, *veſpera Sabbathi*, ob honorem Sabbathi, nec primo, ne ſtatim poſt Sabbathi delicias in moleſtiam jejunii inciderent, vel ne diem Chriſtianis Sacrum aliquo honore proſequi viderentur. Interdictum quoque erat viris ſtationis, uti & Sacerdotibus ephemeriae miniſtrantis tota illa hebdomade qua officio ſuo fungebantur, barbam radere, capillum tondere aut ſe lavare, ut antequam miniſterium ſuum exordirentur, raſi & bene loti accederent. Excipiebatur tamen dies quintus, quo hic cultus corporis permittebatur, ut honor haberetur ſecuturo Sabbatho. *Taanith.* IV: 3. *Gem. Moëdkaton.* 14: 1. eadem ratione, qua quinto die ſe tondere & lavare licet in illa funeſta hebdomade in quam incidit dies nonus menſis Ab, quo Templum primum & ſecundum dirutum, urbem Bether captam, & alias calamitates ſibi obtigiſſe Judaei tradunt.

VIII.

§. VIII. Vestes Sacerdotum.

VIII. Vestes omnibus Sacerdotibus communes, quatuor sunt, constantes ex שש vel בד, id est, lino (respectu enim materiae utrumque idem est) femoralia, tunica, balteus & cidaris: quarum formam supra indicavimus, ubi de vestibus albis Pont. Max. egimus. Non tamen albae appellari solent, licet ex lino albo tres constiterint, quia balteus Sacerdotum erat variis coloribus distinctus: nec aureae, quod nulla ex iis aurum insertum haberet, uti octo vestes aureae Pontificis, quae nomen aurearum a quatuor ex iis proprie aureis adeptae sunt. Balteus erat שעטנז ex lino & lana mixtus, uti & balteus, Ephod, & pectorale Pont Max. quale vestimenti genus aliis hominibus, & ipsis Sacerdotibus extra Templum interdictum erat *Levit.* 19: 19. Quamdiu in Templo erant, licebat, etiamsi Sacris non operarentur, eas vestes gerere excepto balteo, qui quum ex lino & lana constaret, statim deponendus fuit post ministerium. *Gem. Tamid.* 61: 2. *Gem. Joma.* 69: 1. Non tamen licebat in iis vestibus dormire, aut capiti eas supponere, quod tamen alii affirmant. *Tamid.* 1: 1. Servabantur hae vestes in Conclavi, (putatur fuisse Conclave Phineasi)

ubi singulae classes Sacerdotales 4 arcas habebant custodiendis 4 vestibus destinatas. Tritae autem & lacerae inserviebant conciendis ellychniis lychnorum Sacrorum tum in Sancto, tum in Atriis, *Gem. Schabbath.* 21: 1. & 79: 2.

§. IX. Nuptiae eorum & tonsura.

IX. Interdictum erat Sacerdotibus nuptias inire cum repudiata, & חלוצה quae calceum exuit, quia a leviro repudiatur. *Sota* VIII: 3. *Kidduschin* III: 12. Interdicta quoque erat Sacerdotibus profanata, per quam Hebraei intelligere solent natam ex faemina Pontifici Max. interdicta veluti vidua alterius Pont. Max. denique scortum. *Levit.* 21: 7. Viduae autem permissae erant Sacerdotibus, & soli Pont. Maximo interdictae. Frustra opponitur *Ezech.* 44: 22. ubi Sacerdotes dicuntur non inituri conjugium cum viduis & repudiatis, quum ex verbis additis liqueat viduas Sacerdotum iis permissas fuisse, nec ibi de jure quod a temporibus Mosis inter Judaeos obtinuit agatur, sed saeculis futuris. Nec Josephus nobis obest, quoniam *Ant.* III: 10. viduas Sacerdotibus permissas, soli autem Pontifici negatas, scribit. Praeterea calvitiem capiti inducere non licebat, aut angulum barbae auferre, aut ca-

put

puit פרוע *Levit.* 10: 6. nudare (alii, crines alere) quod ita Judaei intelligunt, non licuisse Sacerdoti crines omnes abradere, aut comam ultra trigesimum diem alere, sic ut tonderi singulo mense semel debuerit. Ut autem bene culta & rasa ad opus accederet quaelibet classis, interdictum erat capillos tondere aut lavare vestimenta illa hebdomade qua ministrabat.

X. Sacris operaturus justae debebat esse aetatis, & licet a prima pubertate aptus videretur ad Sacerdotium, tamen Sacerdotes eum in ordinem suum non adlegebant ante annum aetatis 20. *Gem. Chullin.* 24:2. Hieronymus autem, *prolog. ad Ezech.* aetatem Sacerdotalis ministerii vocat annum tricesimum. Praeterea non debebat esse 1. Cultor idolorum. 2. Ex gente aliena, id est, qui non esset ex tribu Levitica. 3. Vitio corporis laborans (cui tamen ligna seligere licuit. Vid. supra *p.* 87. Talia vitia 140 enumerant Judaei) 4. Incircumcisus. 5. Immundus. 6. Talis qui vesperam ejus diei exspectare deberet ad lustrationem suam. 7. Qui expiatione indiget (vid. supra, *pag.* 77.) 8. Lugens. 9. Ebrius. 10. Vestibus paucioribus quam par erat indutus. 11. Vestibus pluribus indutus.

§. X. 18. Requisita in Sacerdotibus.

tus. 12. Veſte ſciſſa indutus. 13. Capite nudus. 14. Pedibus manibuſque non lotus. 15. Sedens dum Sacris operatur aut ſe lavat. 16. Qui nuda manu vas non attingit, ſed ita ut intercedat aliquid inter manum & vas. 17. Qui ſolo ita inſiſtit, ut inter pedem & ſolum aliquid interjectum ſit. 18. Qui ſiniſtra manu Sacra peragit.

§. XI. Dona 24 Sacerdotibus debita.

XI. In *Gem. Chullin* 133: 2. & *Gem. Hier. Challa* 60: 2. hoc modo recenſentur 24 dona Sacerdotalia, מתנות כהונה.

עשר במקדש

10 conſumenda in Templo.

חטאת *Sacrificium piaculare ex quadrupedibus.*

חטאת העוף *Sacrificium piaculare ex avibus.*

אשם ודאי *Sacrificium pro delicto certo.*

אשם תלוי *Sacrificium pro delicto dubio.*

זבחי שלמי צבור *Sacrificia ſalutaria publica.*

לוג שמן של מצורע *Log olei leproſi.*

שתי

שתי חלחם *Duo panes Pentecostales.*
לחם הפנים *Panes facierum.*
שירי מנחות *Reliquiae fertorum.*
מנחת העומר *Manipulus Paschalis.*

ארבע בירושלים

4, quorum usus est Hierosolymis.

הבכורה *Primogenita pecudum.*
הביכורים *Primitiva.*
מורם מן התודה ומאיל נזיר *Partes elevatae ex sacrificio confessionis & ariete Naziraei*, id est, חזה, שוק, וד' הלות, זרוע, חלה, ורקיק, *pectus, crus, 4 placentae, armus, placenta, & laganum.*
עורות קדושים *Pelles sacrificiorum sanctissimorum.*

עשר בגבולין

10, quorum usus licitus est extra Hierosolymas.

(Notandum tamen omnia haec dona 24 aliquando distingui in species duas, scilicet קדשי המקדש & קדשי הגבול. vide

de *Midrasch Esther* 127. 3. sic ut tum גבול sit quodcunque extra atrium magnum est)

תרומה *Primitiae.*

תרומת מעשר *Decimae de decimis.*

חלה *Placenta. Num.* 15: 18. *Rom.* 11: 16.

ראשית הגז *Primitiao lanae. Deut.* 18: 4.

מתנות *Dona ex animantibus profanis*, id est, הזרוע, והלחיים, והקיבה, *armus, maxillae &* ἔνυστρον *sive venter* : nam vetitum est animal edere de quo haec tradita Sacerdoti non sunt, אסור לאכול מבהמה שלא תורמה מתנות׳

פדיון הבן *Pretium redemtionis filii primogeniti.*

פדיון פטר חמור *Pretium redemtionis asini.*

שדה אחוזה *Ager possessionis. Lev.* 27: 16.

שדה חרמים *Ager devotus* : alii הרמים hic habent, non שדה.

גזל

גזל הגר *Rapina proſelyti.* Si ſc. proſelytus, cujus bona direpta ſunt, moriatur, raptor ſacerdotibus ea, & quintam partem, reſtituit.

§. XII. Quibus Sacerdotibus danda.

XII. Ex his ultimis decem, priora quinque dabantur ſacerdotibus omnibus, pro lubitu dantis, poſteriora ſacerdotibus ephemeriae miniſtrantis: quamvis diſſenſus ſit de nonnullis inter doctores Hebraeos. Nam ita quidam volunt in τοῖς חרמים *mobilia* מטלטלין poſſe dari לכל כהן *ſacerdoti cuivis*, ſed *immobilia* קרקעות eſſe danda ſacerdotibus *ephemeriae miniſtrantis* לאנשי משמר. *Gem. Hier. Challa.* 60. 2. Ita de rapina proſelyti diſputant in *Gem. Bava kama.* 109. 2. Confer *Bava kama* IX. 12. Diſtinguebant tamen inter Sacerdotes literatos & illiteratos, ſic ut haec dari poſſent לכל כהן *unicuique Sacerdoti*, ſive doctus eſſet ſive indoctus quia harum rerum ſanctitas tanta non erat ac reliquarum. *Challa.* IV. 8.

חרמים *Res devotae.*
בכורות *Primogenita pecudum.*

פדיון

פדיון הבן *Pretium redemtionis filii.*
פדיון פ'המור *Pretium redemtionis asini.*
הזרוע לחיים ו' *Dona ex animantibus profanis.*
ראשית הגז *Primitiae lanae.*
שמן שרפה *Oleum combustionis* : id est, Primitiarum pollutarum.
קדשי המקדש 10 *res consumendae in Templo.*
ביכורים *Primitiva.*

CAP. V.

De Munere Sacerdotum.

§. I. Distributio Talmudica functionum Sacerdotalium.

I. FUnctiones Sacerdotum in Gemara Chullin *fol.* 132. 2. recensentur quindecim, quibus si addamus tres alias in Gemara Sanhedrin *fol.* 82. 2. memoratas erunt octodecim numero & quidem hae.

1. היציקות effusiones olei in ferris.
2. הבלילות permixtiones fertorum cum oleo.
3. הפריתות fertorum quorundam confractiones in frusta.

4.

4. המליחות salitiones.
5. תנופות agitationes.
6. הגשות adductiones ad angulum altaris notozephyrinum.
7. הקטורות suffitus.
8. המציות expressiones sanguinis avium.
9. קבלות exceptiones sanguinis quadrupedum.
10. הזאות sparsiones sanguinis.
11. השקות סוטה potationes mulieris adulterii suspectae.
12. עריפת עגלה ערופה decollatio vitulae. *Deut.* 21. 6.
13. טהורת מצורע mundatio leprosi.
14. נשיאות כפים benedictio elevatis manibus in Templo מבפנים.
15. ומבחוץ eadem extra Templum peragenda.
16. סדר השלחן ordinatio panum faciei rum in mensa Sancti.
17. היטיבת נרות aptatio lychnorum in Sancto.
18. קמיצה pugillatio.

II. Nos vero, quandoquidem haec distributio Talmudica omnes functiones Sacerdotum non comprehendit, & videmur aptius

§. II. Distributio quam nos sequemur.

aptius alio loco de quibusdam harum functionum dicturi, scilicet Parte III hujus libelli, ubi de sacrificiis agendum est, hunc ordinem sequi non constituimus. Sed hic persequemur primo munus quo quotidie fungebantur, in offerendis Sacrificiis jugibus, accensione lychnorum, adolendo suffitu, Templi custodia, & inflatione tubarum: dein alia quae non ita quotidiana erant, uti de immunditie & lepra cognoscere, res devotas aestimare, mulierem adulterii suspectam examinare, vitulae decollandae adesse, panes facierum in Sanctum inferre & elatos comedere, vaccam rufam comburere, ac populum scientia rerum divinarum imbuere. His accenseri potest contectio vasorum sacrorum, a Levitis portandorum, stante Tabernaculo, & portatio arcae foederis, quod tamen Kahathitarum munus erat ordinarium. Sed ter leguntur Sacerdotes arcam tulisse, scilicet quum transiverunt Jordanem, circumiverunt Jerichuntem, & quum arcam in Templum reduxerunt. *Gem. Sota.* 33. 2.

§. III. Quotidianae operae Sacerdotum

III. Qua in re opera quotidiana Sacerdotum posita fuerit, colligi potest ex sortibus quae quater singulis diebus in Conclavi

clavi Gazith ducebantur inter Sacerdotes, ut unusquisque munere illo, ad quod forte, sive χειροτονία, designatus erat, fungeretur: quo spectat *Luc.* 1: 9. κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τὸ θυμιάσαι. Primo sorte designabatur ille qui altare exterius purgaret (non, ut quidam volunt, cineres omnes removeret) quod olim non a sorte sed ab arbitrio uniuscujusque pendebat. *Joma.* 11. 1. *Tamid.* 1. 2. Secundo sortes ducebantur inter tredecim. 1. Qui mactabat agnum. 2. Spargebat sanguinem ejus. 3. Cinerem removebat ab altari interiori 4. Lychnos aptabat. 5. *Caput & crus posterius* (ראש ורגלו) agni deferebat ad altare. 6. ב'הידים *Armos duos.* 7. העוקץ והרגל *vertebras* extremas cum cauda & *crus* alterum posterius. 8. חזה והגרה *Pectus & guttur.* 9. ב'דפנות *duas costas.* 10. קרבים *intestina*, patinae imposita & כרעים *pedes* supra ilia. Nota כרע in sacro codice aliquando crus significare *Lev.* 11: 21. sed quum de sacrificiis agitur uti *Lev.* 8: 21. notat infimos pedes, πόδας uti illic Graeci reddunt, atque ita Judaei vestigia pedum gallinaceorum in pulvere conspicua appellant כרעי דתרנגולא. 11. Fertum ex simila. 12.

forte distributae.

N הביתין

חביתין crustula Pontificis Maximi. 13. Vinum libaminis. *Joma.* II. 3. *Tamid.* III. 1. Tertio sortiebantur de adolendo suffitu, *Luc.* 1: 10. Qui de eo sortiebantur omnes tales erant, qui nunquam suffitum adoleverant: nec enim nisi semel eo officio fungebantur· Quarto sorte designabatur, qui membra victimae per clivum ad altare deferret.

§. IV. Cultus quotidiani in Templo descriptio ex *Tamid.*

IV. Ex his aliquo modo cultus quotidianus in Templo peragendus intelligitur, quem ita fere in *Tamid* descriptum habemus, unde uberior harum rerum explicatio petenda est. Sacerdotes in atrium ingressi, & in duas turmas divisi, atrium circumibant accensis facibus (excepta nocte Sabbathi, qua lucernae in Atrio erant accensae) & circa conclave crustulariorum Pont. M. sibi mutuo occurrentes crustularios excitabant ut crustula conficerent. Altare exterius purgaturus, sine lucerna ad labrum se contulit, ubi lotis manibus pedibusque altare purgabat. Dein alii loti fuscinis & palis removebant membra & adipem quae consumta non erant, ad latus altaris, & cineres in cumulum colligebant. Allatis dein lignis sortiebantur de mactatione, &c, uti modo dictum, cujus

jus tempus advenisse monebantur voce Praefecti, ברקאי, agnumque adducebant ex conclavi agnorum, adaquatum ex poculo aureo, quod cum aliis 92 vasis aureis & argenteis ex conclavi vasorum petierant. Qui cinerem ab altari interiori tolleret, & qui lychnuchum aptaret, habentes claves duas & vascula טני & כוז per ostium exiguum ad Septentrionem Portae magnae intrabant in תא sive conclave, & per illud in Sanctum, cujus portam aperiebant; quo stridore audito mactabatur agnus, qui si ante apertam hanc portam mactatus fuisset haberetur reprobus sive פסול. Postea purgato altari, & aptatis lychnis (ad quem actum bis in Sanctum intrasse Sacerdotem volunt, distinctis aliquo intervallo temporum momentis ita ut prima vice 5, altera, duos reliquos concinnaret) exibant. Mactato autem agno & membris delatis ad clivum altaris, ac salitis, in Conclave Gazith redibant ad legendum שמע.

§. V. Continuatio ejusdem.

V. Tum sortiebantur de suffitu, & delatione membrorum victimae ad summum altaris. Quibus vero nulla functio sorte obtigerat, vestibus Sacerdotalibus exuti profanas induebant. Qui suffiret aci-

cipiebat vas הכף in cujus medio erat בזך vas suffitu plenum & operculo clausum, & cum מחתה vel πυρεῖω (vid. *Num.* 16: 18.) argenteo capaci 4 caborum altare adscendens prunas accipiebat, easque ubi descendisset in πυρεῖον aureum capax caborum 3 effundebat. Deinde tum ille qui בזך thure plenum gerebat, tum ille qui gerebat πυρεῖον (qui forte non erat designatus sed eligebatur ab eo qui suffiret. *Gem. Joma.* 25, 2.) intrabant in Sanctum: & cui munus suffiendi contigerat prunis supra altare dispositis suffitum ex בזך immittebat, ad vocem Praefecti הקטר, quo tempore nullus erat in atrio inter Pronaon & altare, & populus in atrio preces fundebat. *Luc.* 1: 10. Postea Sacerdotes hi in gradibus Pronai constituti populo benedicebant: de quo ritu notandum est, Sacerdotes ephemeriae ministrantis manibus lotis & sublatis, vel ad altitudinem humerorum, si P. M. vel altius si Sacerdos vulgaris esset, pollice utroque & indice junctis, duobus autem minimis digitis a reliquis separatis, coram populo benedictionem *Num.* 6: 23. pronuntiasse. Sex autem res erant, quae ineptum reddebant Sacerdotem ad benedictionem pronuntiandam

dam, literis his מעש״יטל indicatae. 1. מום vitium corporis. 2. עבירה peccatum grave, quale idololatria, homicidium, &c. etiamsi poenitentiam egerit. 3. שנים anni, aetas non legitima. 4. יין vini usus; si quis plus quarta parte Logi biberit. 5. טומאת impuritas. 6. לשון Lingua. In Scholis quoque & Synagogis populo benedicebant Sacerdotes eadem formula, sed nec adeo habebatur ratio Sacerdotis benedicturi ut in Templo, nec nomen יהוה sed אדני pronuntiabatur, nec tres partes benedictionis sine intermissione jungebantur: nec supra humeros manus elevabant. *Sota.* VII. 6. Sacrificium juge vespertinum iisdem ritibus quibus matutinum peragebatur, exceptis sortibus, quae denuo non ducebantur, & benedictione: sed eadem functio iisdem mane & vesperi obtingebat, si suffitum excipias, ad quem novo sortium ductu opus erat. *Gem. Joma.* 26. 1. Et circa vesperam Sacerdotes comedebant suas תרומות *Beracoth.* I. 1.

VI. Verum haud erit inutile haec omnia, ut clarius distinctiusque percipiantur, in tabella proponere secundum ordinem temporis. §. VI. Series horum in tabella proposita.

Ordo Miniſterii quotidiani.

SORS PRIMA, qua deſignatur qui altare exterius mundaret.

Decineratio altaris exterioris.

Diſpoſitio ſtruis primae in foco ſcilicet majori altaris, qui erat ad ortum.

Diſpoſitio ſtruis ſecundae.

Apportatio duorum ſegmentorum ligni imponendorum foco majori altaris.

SORS SECUNDA, qua deſignantur qui circa agnum & mundationem lychnuchi & altaris interioris verſarentur.

Praeparatio agni mactandi.

Apertio portae magnae Sancti.

Jugulatio agni.

Introitus duorum Sacerdotum in Sanctum ad decinerandum altare interius & aptandos lychnos.

Mundatio vel decineratio (דישון) altaris interioris.

Sparſio ſanguinis agni ad altare.

Concinnatio quinque lychnorum in lychnucho.

Delatio membrorum agni ad clivum & ſalitio.

In-

Introitus Sacerdotum in Conclave Gazith ad legendum ק״ש.

SORS TERTIA, qua designatur qui suffitum adoleret.

SORS QUARTA, qua is designatur qui membra agni a clivo ad summum altaris, לגבי המזבח, deferret.

Oblatio suffitus in Sancto.

Concinnatio duorum lychnorum lychnuchi sacri.

Delatio membrorum agni ad summum altaris.

Fertum.

Crustula Pontificis Maximi.

Libamen vini, & cantus Levitarum.

Denique quum Sancto egreditur ille qui suffitum adoleverat, in gradibus Pronai constitutus cum aliis Sacerdotibus exspectat, donec membra agni consumta sint in altari, & populo benedicit.

VII. Ad munus etiam quotidianum Sacerdotum pertinet Templi custodia. Sacerdotes excubias agebant in tribus locis, uti Levitae in 21, illi quidem ad loca interiora Templi, hi ad exteriora. Loca illa

§. VII. Custodia Templi.

illa ſunt Conclave Abtines, Nitzotz & Beth Moked. In Beth Moked cubabant ordinario capita familiae miniſtraturae die ſequenti, & claves atrii illic ſervabant. Mane autem Praefectus montis Templi januam Beth Moked pulſabat & accepta clave oſtium aperiebat, per quod in atrium Sacerdotes intrabant. *Middoth*.1.1.*Tamid*.1.1.

§. VIII. Buccinas & tubas inflare.

VIII. Sacerdotum quoque erat tubas inflare in Templo quotidie: ubi inprimis notanda eſt differentia buccinae & tubarum *Buccina*, שפר dicta, erat cornu animalis. Vaccae autem cornu nomine שופר non comprehendunt, quod illud קרן appelletur *Deut.* 33: 17. & nunquam dicatur שופר *Roſch haſchana*. 11. 2. Cornu erat plerumque arietis, incurvum. חצוצרות vero ſive *tubae σάλπιγγες σημασιῶν* 1 *Macc.*7: 45. dictae, & Hebraeis סלפינגס in *Midraſch Coheleth*. 110. 4. *Echa rabbati* 56. 4. ex metallo conſtabant, & rectae erant; quare aquam buccina, non item tubis, hauriri potuiſſe Talmudici tradunt. Buccinarum uſus in Templo & extra Templum erat: & extra Templum quidem non requirebatur eas inflari a Sacerdotibus, ſed & ab aliis fieri poterat. *Jud.* 7: 16. At ſi in Templo eſſent in-

inflandae, ut in festo clangoris & alias, ad Sacerdotes ea cura pertinuit. *Nehem.* 12: 41. *Tubas* autem argenteas duas Moses facere jubetur *Num.* 10: 2. eratque R. Josua Sycanensis in ea opinione has tubas absconditas fuisse vivente Mose, & Josuam sibi alias confecisse, vid. *Midrasch Coheleth.* 110. 4. quia sc. *Num.* 10: 2. legitur עשה לך *fac tibi*, & *Deut.* 31: 28. nulla fit tubarum mentio. Has Sacerdotes inflabant certis temporibus festis *Num.* 10. 9. & 10. quibus proinde tubarum usus, ut Levitis cymbalorum 1 *Chron.* 16: 42. attribuendus est, uti *comm.* 5. & 6. distinguuntur, & aliis in locis, uti totus populus tubis clanxisse dicitur, id est, Sacerdotes per totam multitudinem dispersi. Hae tubae duae in Arcu Titi Vespasiani ante mensam panum sculptae conspiciuntur. Tubis clangebant quotidie 21 vicibus, ter ad apertionem portarum, novies ad libamen vini matutinum, novies ad vespertinum. *Succa.* v. 5. Stabant autem ad mensam adipum in oblatione Sacrificii jugis, & Sacrificiorum (at in Paschate, tempore mactationis clangebant, non ad libamen vini) quae publico vel privato nomine offerebantur in diebus festis (un-

de nonnisi in holocaustis quadrupedum & salutaribus, quae sola libamen requirebant, tubarum usum fuisse colligitur. Praeterea in initio & fine festorum, & temporibus laetitiae vel tristitiae extraordinariis, in jejuniis, praeliis, & triumphis. His autem conjungere usum buccinae in Templo quidem solebant, *Ps.* 98. 6. בחצוצרות וקול שופר & 2 *Chron.* 15. 14 שופרות ובחצוצרות: sed extra illud vel buccina vel tubis solis utebantur, secundum hoc Talmudicum בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר אין חצוצרות. *Gem. Rosh. hasschana.* 27. 1.

§. IX. De immunditie cognoscere.

IX. Sacerdotum porro erat de mundo & immundo cognoscere: quae sane pars officii Sacerdotalis difficillima fuit. Variae autem sunt Immundities, quaedam ex ipsa Dei Lege scripta ortum ducentes, quaedam ex constitutionibus Doctorum Hebraïcorum. Quaedam res immundae sunt, nec tamen alias polluunt, quaedam & immundae sunt ipsae & polluunt alias. Quaedam res purae, uti semina, contactu cadaveris non polluuntur: sed si aqua iis affusa sit, omnino. vide *Levit.* 11: 37. 38. & codicem Mischnicum *Macschirin*, sive de liquidis res ad pollutio-

lutionem diſponentibus. Quaedam polluunt hominem, ita ut per diem immundus maneat: quaedam per dies ſeptem, quaedam per menſem, quaedam ulterius. Quaedam polluunt cubili & ſedili, quaedam geſtatu, quaedam contactu, quaedam tentorio, id eſt, ſi quis cum iis in eodem conclavi exiſtat: quaedam pluribus modis ex hiſce. Quaedam polluunt homines tantum, quaedam homines & vaſa: vaſorum ſcilicet 8 ſpecies, veſtes, cilicia, teſtacea, coriacea, oſſea, vitrea, metallica, lignea. Quaedam arcebant hominem ab urbibus muro cinctis, quaedam a monte Templi, quaedam ab ſpatio antemurali, quaedam ab atrio mulierum, quaedam ab atrio magno, & hoc reſpectu gradus quinque immunditiei ſunt in 1. leproſis 2. ſeminifluis זבים 3. pollutis a mortuo. 4. טבולי יום eo die lotis ſed ante veſperam non mundis, & 5. indigentibus piaculo מחסרי כיפורים. Ita ut quid graviſſime polluat omni reſpectu dici vix poſſit: nam cadaver habetur quidem graviſſimum omnium, חומר כולן quod in tentorio polluat. *Kelim.* 1. 4. Sed tamen cadaver non ita polluit res cubili ac ſedili uti זב ſive vir fluxu ſeminis laborans, qui etiamſi

100. panni ſibi mutuo impoſiti eſſent & contaminaſſet ſupremum, omnes pro pollutis haberentur: ſed cadaver hominis impoſitum illis pannis nonniſi tres pollueret.

§. X. Gradus ſex immunditiei.

X. Sunt autem *gradus immunditiei*, מעלות הטומאה, uti Judaei loquuntur, ſex, quorum primus appellatur אבי אבות *Pater Patrum*, ſecundus אב הטומאה *Pater immunditiei* (de quibus § ſeq.) tertius ראשון לטומאה *Primum immunditiei* contractae ſcilicet a Patre immunditiei: & in hoc gradu omnia eſſe conſiderantur quae ab aliquo Patre immunditiei polluta ſunt, ſive homo fuerit, ſive vas, ſive cibi ſive liquores: quartus שני *ſecundum*: quintus שלישי *tertium*: ſextus רביעי *quartum*. Ulterius ſe non extendunt immundities, & quod praeter Patres eſt omne ולד *proles* immunditiei dicitur, ſive ſit primum, ſecundum, tertium aut quartum. Patres polluunt אדם וכלים *homines & vaſa*: ſed proles non niſi cibos & liquores, excepto liquore immundo qui ſolus inter proles immunditiei vaſa polluit. De his autem varii ſunt Judaeorum Canones, veluti in Codice *Tahorot*. 1. 3. Scil. *de rebus profanis*, חולין: quod eſt primum reſpectu immun-

munditiei a Patre immunditiei contractae in rebus profanis, ſive ראשון בחולין, pollutum eſt ipſum & alias res polluit, id eſt, טמא ומטמא. Quod eſt ſecundum השני ineptam reddit rem profanam ad eſum, פוסל ולא מטמא, at non polluit ulterius id eſt, non reddit eam rem ita immundam ut aliae res ab ea immundentur contactu &c. ſic ut פסול alia non polluat. Quod eſt tertium, comeditur cum juſculo, quicum primitiae mixtae ſunt. Et ibidem *de primitiis*, תרומה. Primum & ſecundum in primitiis polluta ſunt & polluunt. Tertium פוסל ולא מטמא ineptas eas reddit ad eſum at non polluit. Quartum comeditur cum juſculo cui קדש *cibi ſacri* (de quibus mox) immixti ſunt. De קדש ſive *cibis ſacris in atrio comedendis*. Primum, ſecundum, & tertium in cibis his ſacris polluta ſunt & polluunt. Quartum ineptos hos reddit ad eſum, פוסל, ſed non polluit. Quintum editur cum juſculo ſacro.

XI. Undecim a Judaeis recenſentur ſpecies immunditiei Legalis, quarum ſcilicet in Lege Dei ſcripta fit mentio, omnes excepta lepra ab animali ortum trahentes, ſuntque 1. Immundities reptilis, ſi ſcilicet ſit unum ex iis octo, quae *Levit.* 11. 30. enu- §. IX. Species undecim immunditiei Legalis.

enumerantur. Nam reliqua reptilia, uti viperae, ranae, testudines, serpentes, munda sunt nec polluunt. 2. Cadaveris bestiae, quo nomine intelligitur quodvis cadaver animalium sive mundorum sive immundorum: ita tamen ut mundum, si rite mactatum sit, mundum sit: immundum sive mactetur sive morte naturali moriatur immundum maneat: praeterea quod mundi adeps non polluat. 3. Cadaveris humani, quo nomine venit vel minima cadaveris particula, olivae magnitudinem superans. Nec differt cadaver Israelitae ab cadavere aliarum Gentium, nisi respectu immunditiei tentorii, quoniam Gentium cadavera non polluunt in tentorio, אין הגוים מטמאין באהל. 4. Concubitus seminis. 5. Aquae piacularis sive lustralis quae מי נדה in Codice sacro & מי חטאת in Misna appellantur, destinatae sc. ut cineri vaccae rufae mixtae pollutos a mortuis mundent. 6. Sacrificii piacularis. 7. Mulieris fluxu laborantis. 8. Viri fluxu laborantis. 9. Menstruatae. 10. Puerperae. 11. Leprae.

§. XII. Patres 32 immunditiei Legalis.

XII. Solent Judaei de his undecim speciebus notare quot modis unaquaeque polluat, & 32 *Radices*, sive *Patres pollutionis* אבות הטמאה recensere, quibus oppo-

ponun-

ponuntur ſurculi ſive *proles pollutionis* ולדי הטמאה. Appellantur autem *ſurculi* ſive *proles*, quaecunque ab his *radicibus* ſive patribus polluuntur. Prima ſpecies non niſi unum habet Patrem pollutionis, ſc.

I. *Reptile* ipſum eſt pater pollutionis.

II. *Cadaver beſtiae* quoque.

III. *Cadaver humanum* novem patres complectitur. 1. Cadaver ipſum polluit. 2. ſepulcrum polluit. 3. homo Iſraëlita (nam Ethnicus nec polluitur cadavere nec polluit eo reſpectu) cadavere pollutus. 4. vaſa ab ejuſmodi homine tacta. 5. vaſa cadaver tangentia. 6. homo tangens vaſa illa. 7. vaſa ejuſmodi hominem tangentia. 8. vaſa quae illa vaſa tetigerant. 9. tentorium cadavere pollutum.

IV. *Concubitus ſeminis.* Unus hic pater eſt, ipſum ſcilicet ſemen.

V. *Aquae piacularis*, מי חטאת, id eſt, aquae vivae, cui cinis vaccae rufae immixtus eſt ad mundandos alios, non niſi unus pater eſt, ipſa aqua ſcilicet, contacta aut geſtata ab eo qui illa opus non habet ante-

antequam ſcilicet alius ea mundatus ſit: nam poſtea non polluit.

VI. *Sacrificii piacularis* tres patres erant. 1. vacca rufa. 2. juvencus & hircus die expiationis comburendi. 3. hircus azazel. Polluebant enim haec omnia veſtes eorum, qui circa illa occupabantur.

VII. *Mulieris fluxu laborantis* & *Viri*
VIII. *fluxu laborantis*, quorum uterque ſeptem habebat patres immunditiei. 1. ipſa mulier erat pater immunditiei, atque ita etiam vir. 2. concumbens cum illa vel illo. 3. ſanguis aut ſemen illius fluxus. 4. ſputum. 5. urina. 6. ſedile. 7. cubile.

IX. *Menſtruatae* & *Puerperae* etiam ſe-
X. ptem illos habebant immunditiei patres.

XI. *Leprae* immundities 4 patres immunditiei complectitur, qui ſunt 1. Leproſus quatenus erat ſecluſus. 2. Leproſus quatenus immundus erat pronuntiatus. 3. veſtis lepra infecta. 4. domus lepra infecta.

§. XIII. Patres — XIII. Praeter has ſex numerant Judaei ſpecies immunditiei, quae complectun-

ctuntur & ipſae ſuas *Radices*, ſive *Patres immunditiei ex inſtituto ſcribarum* אבות הטמאה מדברי סופרים, ſcilicet. 1. im- dities cadaveris humani. 2. Fluxus ויר. 3. Menſtruatae. 4 Puerperae. 5. oli. 6. Cadaveris beſtiae. Patres autem mmunditiei in his ſunt immunditiei ex decreto Doctorum.

1. Immundities cadaveris humani; undecim habet Patres. 1. Oſſiculum, quantite grani hordeacei, polluit contactu & geſtatu. 2. Terra Gentium. 3. בית הפרס, ager in quo ſepulcrum aut cadaver eſſe aratrum indicat, aut in quo ſparſae ſunt cadaveris particulae. 4. Sanguis conculcationis, דם תבוסה, qui vel ex vivo vel mortuo homine fluit. 5. Tentorium pollutum ſanguine conculcationis. 6. Homo uno ex quatuor modis prioribus pollutus. 7. Vaſa quae illum hominem tetigerunt. 8. Vaſa quae illa vaſa tetigerunt. 9. Homo qui illa vaſa tetigit. 10. Vaſa quae illum hominem tetigerunt. 11. Vaſa quae tetigerunt illa vaſa.

2. Immundities fluxus 9 patres continet.

O Sub

Sub quibus Ethnici comprehenduntur.

3. Immunditics menstruatae etiam .at. patres habet. :cus

4. Immunditics puerperae eosdem ,ir- bet 9 patres. ,ec

5. Immundities idoli 4 habet patres. la ipsum idolum. 2. Quaecunque in serviunt idolo. 3. Quae oblata sunt idolo. 4. Vinum quod ei libatur.

6. Immundities cadaveris duos continet patres 1. Animal ab extrario homine, i. e, non Israëlita, mactatum. 2. Cadaver avis mundae.

§. XIV. Numerus eorum ad 29 reductus.

XIV. Quandoquidem vero iidem patres fere sunt fluxus, menstruatae, & puerperae, illos nominatim repetere nil attinet: adeoque ad 29 patres, omnes referuntur radices immunditiei ex his 6 speciebus ortae. Undecim scilicet Patres in immunditie cadaveris humani, quatuor in immunditie idoli, duo in immunditie cadaveris, id est, 17 universim, & his adduntur 12 hi. 1. Homo Ethnicus, qui similis habetur homini fluxum passo. 2. Menstruata dies retrorsum numerans. 3. Faemina videns maculam ignotam, retro

 65

tro numerando polluit cubile & ſedile. 4. Faemina quae tempore legitimo ſe non exploravit, & poſtea ſe explorans pollutam cernit. 5. Faemina pariens abortum. 6. Qui cum iis rem habuerit. 7. Sedile earum. 8. Cubile earum. 9. Sputum earum. 10. Urina. 11. Sanguis. 12. Fluxus hominis Ethnici. At ſemen ejus mundum eſt.

XV. Inter immundities graviores attentionem ſingularem Lepra meretur, morbus eo modo, quo deſcribitur Levitici capite 13, ſolis Iſraëlitis proprius, & cujus cura atque examen ad ſolos Sacerdotes pertinuit. Dividitur illa in ſpecies duas, Lepram res animatas inficientem, & quae res inanimatas afficit. Lepra res animatas inficiens, eſt humana, eaque duplex vel capitis vel cutis. Lepra capitis ſive barbae צרעת הראש או הזקן duo habet ſigna. Vide *Lev.* 13:30. §. XV. De Lepra ejuſque ſpeciebus & ſignis.

1. Maculae depreſſionem infra ſuperficiem cutis.
2. Pilum fulvum in ea.

Lepra cutis humanae tria ſigna habet. *Lev.* 13:2.

1. שאת tumorem. Color eſt inſtar lanae agni unius diei.

2. ספחת abſceſſum, ἀπόστημα. Color eſt inſtar calcis.

3. בהרת candoris nivei. Confer *Exod.* 4: 6.

Et haec ſigna particularia. *Lev.* 13: 3.

1. Pilum album redditum.
2. Plagae adſpectum cute profundiorem.
3. Diffuſionem.
4. Vivacitatem.

§. XVI. Leproſi examen a Sacerdote inſtituendum.

XVI. Si ex his notis edoctus fuerit Sacerdos (qui etiamſi unus eſſet de lepra judicium ferre poterat. *Gem. Nidda* 50: 1.) lepram eſſe, immundum pronunciabat hominem. Quod ſi modo בהרת fuerit, nec pilus albus ſit redditus, nec plagae adſpectus cute profundior, ſecludebat illum hominem Sacerdos continenti ſeptiduo, quo exacto Sacerdos eum accedebat, & ſi plaga ſe ulterius in cute non diffudiſſet, altero ſeptiduo eum ſecludi curabat. Si nec tum ſe plaga diffudiſſet, mundus pronunciabatur a Sacerdote, & lotis veſtibus pro mundo habebatur. Quod ſi omnino ſe diffudiſſet plaga exacto ſeptiduo, Sacerdos eum immundum pronunciabat & leproſum. Hic autem veſtes ſciſſas, uti in luctu, ge-

gerere, caput nudare (ראש פרוע, quod per capillos alere etiam redditur) barbam superiorem velare, obviis immunditiem suam indicare clamando, טמא, טמא, & extra castra degere, sive extra urbes tempore Josuae muro cinctas, debuit. Nec tamen soli erant & ab omni hominum consortio semoti. Quatuor simul fuisse leguntur 2 *Reg*.7.3. & Christo decem occurrerunt *Luc*. 17: 12. quid? quod nec ab ipsa Synagoga eos Judaei excludant.

XVII. Sex res requirebantur ad mundationem leprosi. 1. Duo passeres. 2. Lignum cedrinum, 3. Hyssopus. 4. Lana coccinea. 5. Aquae vivae. 6. Vas fictile. Quum enim lepra liberatus esset homo Sacerdos adduci jubebat duas aves mundas ציפורים. Quo nomine Macarius quidem *Hom*. 47. δύο περιστερὰς sive columbas intelligit, Origenes & Hieronymus gallinas, quoniam vulgo Graeci gallinas ὄρνιθας dicerent; sed frustra tunc vox *mundarum* addita fuisset: & probabile est quod in *Gem. Hier. Nazir* 51: 2. legitur, omnem avem puram dici *Zippor* כל עוף טהור קרוי ציפורין. Hirundines aut passeres fuisse multi Judaeorum tradunt: alii vero turtures, quod de passeribus dubitent

§. XVII. Leprosi mundatio.

 sintne

ſintne inter aves mundas cenſendi. Harum avium una mactabatur in vaſe teſtaceo ſupra aquam vivam, & ſanguini intingebatur avis altera viva, lignum cedrinum, lana coccinea & hyſſopus: ſcilicet lignum cedrinum longum erat, uti Judaei tradunt, pedem & dimidium, craſſum quartam pedis partem: hyſſopus lata erat palmum: haec autem lana coccinea erant colligata, & extremitates alarum avis vivae & cauda circa lignum id & hyſſopum fuere convolutae, atque ita haec omnia ſimul ſanguini intincta fuerunt. Quibus adſpergebat leproſum ſepties mundumque pronuntiabat, vivam dimittens avem. *Levit.* 14: 2. His peractis erat adhuc leproſus, מחוסר כפרה *indigens piaculo*, & lotis veſtibus, raſo corpore & loto, in caſtra vel urbes admittebatur, & poſt dies ſeptem iterum veſtes lavabat, tondebat corpus & lavabat. Tum die ſequenti, id eſt, octavo, in conclavi leproſorum lotus ad portam Nicanoris tendebat (ſtante Templo II.) & ſacrificium ſuum offerebat, agnos duos unum piacularem alterum pro delicto, & agnam in holocauſtum, fertum trium decimarum ſimilae oleo mixtae, & logum olei. Si pauper eſſet agnum dabat

bat in Sacrificium pro delicto, decimam similae oleo mixtae & turtures duos, alterum in Sacrificium piaculare, alterum in holocaustum. *Levit.* 14: 21. Quum autem ipsi intrare in Atrium magnum non liceret, nec sanguis Sacrificiorum Sanctissimorum extra Atrium efferri posset, ipse dextram aurem, pollicemque manus dextrae & pedis dextri in Atrium porrigens sanguinem & oleum illita membris illis digito Sacerdotis excipiebat.

§. XVIII. Lepra vestium & aedium.

XVIII. Lepra quae res inanimatas inficiebat erat lepra vestium & aedium. Lepra vestium non polluit nisi lanam & linum. *Levit.* 13: 27. *Kelaim.* IX: I. adeoque pelles ea non inficiebantur nisi lana iis adhaereret, uti pelles ovium & caprarum. Indicium hujus erant maculae virides & rubrae, quae si post septiduum seclusionis se diffudissent, judicabatur vestis lepra infecta & comburenda. *Lev.* 13: 47. Lepra aedium (nonnisi in terra Canaan, at nunquam Hierosolymis, visa, uti Judaei tradunt) cognoscebatur ex maculis viridibus & rubris, si se diffunderent: tum enim tota domus erat diruenda. *Lev.* 14: 45. at si maculae se non diffudissent, mactatione duarum avium & immersione li-

gni cedrini, lanae coccineae & hyssopi in sanguinem alterius ex iis, ut ante, domus mundabatur. *Liv.* 14: 48.

§. XIX. Res Deo devotas aestimare munus Sacerdotum.

XIX. Aestimabant etiam Sacerdotes res, personasve quas Deo aliquis voverat, ut certo pretio redimerentur. Ubi tamen distinctio observanda est inter votum simplex נדר & חרם. Quae posteriori modo erant devota redimi non poterant; sed usui Sacro vel Sacerdotibus cedebant, aut si homines essent mortem subibant. *Levit.* 27: 28. 2 *Reg.* 12: 4. At de his votis capite ultimo Partis tertiae copiosius dicetur. Filii quoque primogeniti redemti pretium, 5 sicli, Sacerdoti cedebant. Vide *Lev.* 12. & 15. *Num.* 18: 16. *Exod.* 13: 1, 2.

§. XX. Mulierem Sota examinare.

XX. Mulier quoque adulterii suspecta, quam *zelotypicam* nuncupat Hieronymus *comm. in lib. Reg.* VII. adducenda erat ad Sacerdotem, pro qua postquam decima Ephae farinae hordeaceae (sine oleo & thure) fuerat allata, Sacerdos eam in porta Nicanoris collocabat, aquamque e labro aeneo haustam & vasi fictili, admixto pulvere Atrii (ut quidam: alii vero, illo quod in Sancto sub tabula marmorea erat) infundebat. Dein ipsius caput a Sa-

Sacerdote nudabatur, & ut nonnulli volunt, pars vestium diripiebatur ab eodem. Postea Sacerdos munus in corbe saligna allatum sancto vasi inditum manibus mulieris imposuit, eamque certa formula, exhibita *Num.* 5: 19. & inscripta schedulae, adjurabat, manu tenens aquas amaras. Quantitas aquarum erat dimidium Logi petitum ex Labro Sacro *Gem. Hier. Sota.* 18. 1. Tum corbem e manu mulieris Sacerdos arripiebat, & munus Sancto vasi inditum agitabat, & ad angulum altaris notozephyrinum deponebat, acceptumque farinae pugillum sale consperśum in altaris ignem conjiciebat. Denique uxor aquas amaras imbibebat, si innocens, innoxie: si rea, venter ejus intumescebat, & concidebat femur ejus, eaque solutis crinibus & pectore nudo e templo ejiciebatur.

§. XXI. Vitulae decollandae adesse,

XXI. Praeterea Sacerdotes aderant decollationi vitulae, quam, si cadaver hominis interfecti in campo inveniretur, & reus lateret, proximae civitatis (quam 5 membra Synedrii magni indicabant) Seniores emere debebant *Deut.* 21: 5. *Sota* IX. 1. Decollatio fiebat a parte posteriore colli, מאחריה, secus ac in mactatione ordinaria. Hinc Interpretes Alexan-

drini reddunt ערופה νενευροκοπημένη, & Josephus τὰς τένοντας, id est, tendines cervicales, κεκομμένη. Sepeliebatur illa in eadem נחל valle inculta, nec postea colenda, ubi decollata erat.

§. XXII. Panes facierum inferre & efferre.

XXII. Sacerdotum quoque erat panes facierum quolibet Sabbatho auferre e Sancto & novos substituere; quod hoc modo fieri consuevisse Judaei tradunt. Intrabant in Sanctum Sacerdotes quatuor, quorum duo duos ordines panum recentium ferebant, duo reliqui duas acerras thuris. Hos anteibant quatuor, qui panes & acerras de mensa tollerent & panes veteres in Pronao deponerent, donec thus in acerris contentum cremaretur addito sale in illo foco e quo prunae suffitus petebantur, & quidem ipso Sabbatho. Sic ut mensae adessent Sacerdotes octo, 4 ad septentrionem (eorum enim ministerium locum honoratiorem postulabat) qui panes recentes apponebant, 4 ad austrum mensae, qui veteres tollerent. Recentibus in mensa dispositis, egressi panes veteres in mensa aurea Pronai reponebant, thus admixto sale adolebant, dein panes partiebantur Sacerdotes accedentis & recedentis Ephemeriae, illi ad aquilonem atrii, ut ostendere-

deretur ministerium illius hebdomadis ad eos pertinere, hi ad austrum, qui dein eos in loco Sancto comedebant. Quum autem panes erant divisi, Sacerdotes Ephemeriae recedentis renunciabant plane sacris, & locum cedebant Ephemeriae accedenti; nec tamen Templo excedebant, quia panes in atrio, loco Sancto, comedi debuere & quidem eo ipso die, id est usque ad mediam noctem, quae sequebatur Sabbathum. Hieronymus autem, *commentario ad Malachiam p.* 1810. non tantum curam adferendi & auferendi comedendique Sacerdotibus adscribit, sed *Panes propositionis juxta traditiones Hebraïcas ipsos (Sacerdotes) serere, ipsos demetere, ipsos molere, ipsos coquere debuisse* tradit.

XXIII. Inter alia munera Sacerdotalia (licet enim Pontifices M. eo functi fuerint, ut liquet ex *Para.* 111. 8. tamen etiam aliis Sacerdotibus id concessum fuit, *Num.* 19. 3) erat quoque combustio vaccae rufae, cujus cineres aqua mixti adhibebantur ad tollendam immunditiem quam aliquis ex contactu mortui contraxerat, *Num.* 19. 1 *Cor.* 15: 29. *Hebr.* 9: 13. Vacca haec, colore rufa (quod genus in Palaestina rarum erat, ut liquet ex hi- §. XXIII. Vaccam rufam comburere.

storia

ſtoria Damae Ben Nethinae, cui vacca rufra, ſingulari Dei beneficio, naſcebatur, quum jaſpidem ſub capite parentis ſui dormientis arcae incluſam dare nollet, jaſpide ex λογίῳ Pontificis M. deperdita *Gem. Kidduſchin.* 31:1. *Gem. Avoda Zara.* 23:2. *Gem. Hier. Pea.* 15:3.) integra, & expers jugi, publico aere emta, deducebatur a Sacerdote, qui ſeptiduo ante domo ſua relicta in conclave lapidis בית אבן (ita dictum a vaſis lapideis quae in illo erant) ductus fuerat, per כבש (Arabibus العنزر ſuppedaneum) ſive viam novam arcubus vel fornicibus innixam, ad vitandam pollutionem, in הר המשחה *montem oliveti*, ubi rogo impoſita facie verſus occidentem mactabatur. Dein ſanguinem manu ſiniſtra exceptum Sacerdos occidentem verſus dextrae digito intincto ſepties ſpargebat e regione Aedis Sacrae, cujus Portam intuebatur, per portam Suſan & alias (per quas non modo ad octavum gradum Pronai pertingere viſu poterat, ut quidam ſcribunt, ſed ad ipſam Templi Portam) vel trans murum orientalem ceteris humiliorem, circa portam Suſan. *Middoth.* 11:4. vel trans portam Suſan per reliquas. A conſtituta republica Judaica

uſque

usque ad urbis excidium non nisi novem fuisse combustas vaccas rufas Judaei tradunt. Prima combusta est a Mose, vel potius vivente Mose ab Eleazare. 2. Ab Ezra, sive ejus jussu; atque ita etiam de reliquis statuendum videtur. 3. & 4. A Simeone Justo ultimo membrorum Synagogae magnae. 5. & 6. A Johanne Pontifice Maximo, qui pater Matatthiae vulgo fuisse creditur. 7. Ab Eljehoenai filio Hakkaf. Pont. Max. tempore Simeonis filii Shetach, & Judae fil. Tabbai. 8. A Chanameele Aegyptio Pont. Max. & 9. A successore ejus Ismaele fil. Phabi, qui vixit tempore R. Jochananis Ben Zaccai. Aliis tamen vix videtur vero simile, toto illo intervallo temporis, quod fuit inter Mosem & Ezram, unam vaccam modo fuisse combustam; maxime quum tantum sanguinis in eo effusum sit, & stante Templo secundo 8 numerentur, quod multo brevius spatium est. Cineres hujus vaccae (dicti אפר חטאת, uti & vasculum in quo servabantur קלל של חטאת. *Eduioth.* VII. 5. *Para.* III: 3.) collecti in tres partes dividebantur. Una in monte oliveti servabatur & inserviebat (postquam aquae vivae injecta esset portio cinerum, ea quantitate

titate ut conſpici poſſet in aquae ſuperficie (tantum enim requirebatur, uti hic ita in pulvere Sotae dato & ſputo fratriae. vide *Gem. Hier. Sota.* 18: 1.) adſperſioni populi, quae a quovis viro puro fieri poterat, licet Sacerdos non eſſet, etiam a puero, ut quidam exiſtimant. Altera in Templum delata inſerviebat Sacerdotibus. Tertia in חיל ſive antemurali ſervabatur in memoriam exuſtionis. Alii ita volunt, partem primam in monte oliveti ſepoſitam, inſerviiſſe conſecrandis aliis vaccis; alteram extra Templi atrium ſervatam, ad uſum omnium pollutorum contactu cadaveris: tertiam in antemurali locatam ad rei memoriam. Vide Cod. *Para.*

§. XXIV. Populum docere.

XXIV. Sacerdotum denique erat, ut & Levitarum, publice docere, Leges Dei tum coram populo tum Levitis junioribus explicare, & de jure Sacro reſpondere, *Levit.* 10: 11. *Ezech.* 44: 23. 2 *Chron.* 17: 9. *Hagg.* 2: 12. *Malach.* 2: 6. quod munus optime iis conveniebat, qui per omnes tribus erant diſperſi, nec agricultura ſimilibuſve modis quaerendi victum occupati. Unde ad eos potiſſimum cura Scholarum & Academiarum pertinuit. In quo tamen officio negligenter ſe tum Sacerdo-

tes

tes tum Levitas saepe gessisse, nec bene illo functos, liquet ex 2 *Reg* 22: 10. & Prophetarum querelis *Ezech.* 22: 26. &c. Praeterea ex iis judices plerumque constituebantur *Ezech.* 44: 24. 2 *Chron.* 19: 8.

CAP. VI.

De Levitis.

I. LEvitae, quorum dignitas inter Sacerdotes & Israëlitas media fuit (*Horaioth.* III: I.) illi omnes dicti sunt qui ex tribu Levi (unde nomen habent, non a לוה) ortum traxerunt, exceptis posteris Aaronis. Dati sunt Sacerdotibus *Num.* 4: 9, 12. & Inaugurabantur adspersione aquae, rasione totius corporis, (quae tribus hominum generibus, leprosis, Naziraeis, & Levitis, at in deserto solum, a Deo fuit mandata. *Negaim.* XIV. 4.) lotione vestium & corporis, ac sacrificio juvenci gemini, unius in sacrificium pro peccato, alterius in holocaustum, quibus Levitae manus imponebant, uti vicissim Israëlitae Levitis manus imponebant, & hi agitabantur a Sacerdote. *Num.* 8: 6-4.

§. I. Nomen & inauguratio.

II. Divisi fuere olim in Gersonitas, Kaha-

§. II. Divisio.

Kahathitas, Meraritas, de nomine trium filiorum Levi, quorum munus in translatione Tabernaculi, & numerus describitur *Num.* 4:4. Postea vero, uti Sacerdotes, in 24 classes divisi sunt, quibus totidem Capita praeerant, & quaelibet classis in septem alias, quibus munus suum Caput familiarum assignabat, ita ut per vices singulis hebdomadis ministrarent.

§ III. Aetas.

III. Aetas, qua apti ad munus censebantur, *Num.* 4: 3. dicitur fuisse a trigesimo anno ad quinquagesimum: confer 1 *Chron.* 23: 3. sed *Num.* 8: 24. a quinto & vigesimo. Quam differentiam quinquennii Judaei vulgo derivant ex tempore quo Levitae munus suum addiscere debuerunt, scilicet 5 annis. Verum alii putant in posteriori loco Levitas aetatis annorum 25 memorari, quod ibi tantum de ministerio ordinario cantus & excubiarum agatur, quibus juvenes illius aetatis pares erant; sed in priori, de portandis quoque oneribus agi, ad quae Levitae aetate magis provecti & valentiores requirebantur. Quod autem anno 50 dicantur dimittendi, *Num.* 8: 25. spectat ea tempora, quibus Tabernaculum transferre debebant: postea enim nec aetas, nec vitia corporis (quae Levitam non

non reddebant ineptum) eum immunem a ministerio praestabant. *Chullin.* 1: 6. Structurae Templi & excubiis Levitae ab anno vigesimo praepositi fuisse leguntur 1 *Chr.* 23: 24, 27. *Ezr.* 13: 8. 2 *Chron.* 31: 17.

IV. Vestes eorum fuere distinctae a vestibus Sacerdotum. Id liquet ex *Joseph.* *Ant.* xx: 8. Lineae tamen, uti אפוד בד 1 *Sam.* 2: 18. quo etiam alii induebantur. 2 *Sam.* 6:13. Nec videtur illud Ephod cum Ephod Pontificis Maximi convenisse, sed alterius vestis nomen fuisse: quum & Graeci eam per στολὴν, & Chaldaeus כרדוט tunicam χειροδωτὸν reddiderint. 2 *Chron.* 5:12. comparent מלובשין בוץ induti bysso (est hoc optimi lini genus) ubi Graeci reddunt ἐνδεδυμένοι στολὰς βυσσίνας, & 1 *Chron.* 15: 27. cantores induti tunica byssina בוץ fuisse leguntur, & III. *Ezr.* 7: 9. ἐστολισμένοι & Levitae & Sacerdotes appellantur. Quum autem proficiscebantur per terram Israëliticam, baculo, marsupio, & Libro legis plerumque erant instructi, *Jevamoth.* XVI: 7. 2 *Chr.* 17: 9. §. IV. Vestes.

V. Munus eorum fuit stante Tabernaculo Arcam Dei & vasa Sancta portare. *Num.* 4: 15. 1 *Chron.* 15: 2. deinde inservire Sacerdotibus in rebus Sacris, & a §. V. Munus.

Davide quidem variae partes iis fuere adsignatae, cura conclavium & atriorum, mundationis rerum Sacrarum, ministerium domus Dei, cura panum propositionis, fertorum, mensurarum, cantus & instrumentorum Musicorum, Sacrificiorum ordinariorum & extraordinariorum, denique excubiarum. 1 *Chron.* 23:28. Quod non ita debet intelligi, ac si haec omnia a solis Levitis fuissent peracta, sed quod Sacerdotibus in nonnullis horum inservierint, quatenus, salva Lege Dei, ipsis inservire poterant. Uti in Sacrificiis, non quidem spargendo sanguinem (quod Sacerdotum erat) sed excoriando victimas & coquendo atque assando agnos Paschales 2 *Chron.* 35: 11, 14. Ita legimus 2 *Chron.* 29: 15, 16. quum Levitis & Sacerdotibus mandata esset cura purgandi Templi & vasorum ejus, Sacerdotes solos intrasse ipsam Aedem Sacram, & quae in Sancto בהיכל polluta inveniebant, extulisse לחצר in Atrium ad Levitas, & Levitas ea detulisse foras ad vallem Kedron. Confer 1 *Chron.* 9: 32. ubi Kahathitae conficiendis panibus propositionis praepositi dicuntur, & alii e Levitis operi τῶν חביתין, per quod videntur crustula Pont. Max. intelligenda

ligenda, & cantui & excubiis & portationi vasorum sacrorum: sed praeparatio aromatum suffitus Sacerdotibus assignatur *comm.* 30. Fuere & aliquando praepositi decimis, prmitiis, aliisque rebus Sacris conservandis, quas populus obtulit. 2 *Chron.* 31: 13. iisque distribuendis *comm.* 14.

V I. Ceterum munus eorum stante Templo praecipue in duobus consistebat, in Cantu, & Excubiis, 1 *Chron.* 25. & 26. & ita *Nehem.* 10: 29 tantum memorantur הלוים השוערים המשוררים *custodes & cantores.* Nam Sacerdotum erat ministerium altaris. Cantores, id est, qui canerent voce & qui psallerent, a Davide in 24 classes fuisse divisos, juxta numerum filiorum Asaph, Jedithun, & Heman liquet ex 1 *Chron.* 25. Cantorum instrumenta Musica tria fuerunt נבלין, כנורות, הצלצל *Nablia, 2 ad minimum, cytharae 9, & cymbalum* unum. *Neh.* 12:27. & 1 *Chr.* 25. 1. & 2 *Chr.* 5:12. & 2 *Chr.* 29: 25. *Eracin.* 11: 3, 5. At ore potissimum canebant, consistentes in דוכן suo sive suggesto, 2 *Chron.* 20: 19. *Nehem.* 9: 4. ubi non pauciores quam duodecim Levitae erant, *Eracin.* 11:6. quibus alii tractantes instrumenta Musica adstabant, qui non modo Levitae sed & Israëlitae

§. VI. Canere.

litae genere clari erant. Primo autem die hebdomadis ad motum sudarii Saganis, tempore libationis in Sacrificio jugi, canebant *Ps.* 24. secundo *Ps.* 48. tertio *Ps.* 82. quarto *Ps.* 94. quinto *Ps.* 81. sexto *Ps.* 93. Sabbatho *Ps.* 92. *Tamid.* VII. 4. *Gem. Rosch Haschana.* 31: 1. & *Midrasch Schir Haschirim.* 25:4. Sunt qui putent etiam mulieres in Templo cantasse, quum *Nehem.* 7: 67. משוררות cantatrices memorentur, sed Judaei negant, dicentes ita appellari cantorum uxores: vel possunt intelligi cantatrices aliae, quales 2 *Sam.* 19: 35.

§. VII. Et excubias agere.

VII. Vigiles autem Levitae a Davide quoque in 24 classes divisi 1 *Chron.* 27. excubias agebant in Templo primo, locis 1 *Chron.* 26. memoratis; in secundo, 21 locis, ad 5 portas montis Templi, in monte ad 4 Angulos intrinsecus, ad 4 angulos Atrii magni extrinsecus, & ad 5 portas Atrii (nam portam Nitzotz & ardoris observabant Sacerdotes) uti & conclave oblationis, veli, & post S. Sanctorum. *Gem. Tamid.* 61: 1. *Middoth* 1. 1.

§. VIII. Docere populum & judicare.

VIII. Praeterea Levitae fungebantur munere docendi populum uti & Sacerdotes, 2 *Chron.* 35: 3. *Nehem.* 8: 10. quod a Mose praedictum erat *Deut.* 33: 18. in

quem

quem finem videntur disperfi fuiffe per regiones ceterarum tribuum, uti Jacobus praedixerat, *Gen.* 49: 7. quo facit *Judic.* 17: 9. Denique Judices erant, שופטים ושוטרים, quos Mofes conftituere jubetur, & David fuo tempore e Levitis elegit, 1 *Chron.* 23: 4. 2 *Chron.* 19: 11.

§. IX. Miniftri eorum Netinaei.

IX. Dati funt Levitis miniftri, Nethinaei dicti, quo nomine omnes intelligimus qui aliquando dati funt Levitis ut iis infervirent. Ita *Num.* 31: 29. Midianitae dicuntur dati Levitis נתתה אותם ללוים שומרי משמרת משכן יי׳. Poftea etiam Gibeonitae a Jofua dati fuerunt toti populo & altari Dei, uti miniftri in caedendis lignis & haurienda aqua. *Jof.* 9: 26. Confer *Gem. Jevamoth* 78: 2. Sic ut Nethinaei non e folis Gibeonitis conftiterint, fed omnibus qui unquam Levitis dati fuerunt. Verum nomen נתינים ante tempora Davidis non memorant fcriptores divino fpiritu inftincti, qui Levitis miniftros hoc nomine dictos dedit. *Ezr.* 8: 20. In conjugiis contrahendis par fpuriorum & Nethinaeorum erit ratio, fic ut filia Ifraëlitae interdicta fuerit utrique, uti vidua Pontifici, & repudiata Sacerdotibus. *Jevamoth.* 11: 4. *Kiddushin.* IV. 1. Licet

alias ſpurius Iſraëlita Nethinaeo praeponatur. *Horaioth.* III: 8.

§. X. Urbes Leviticae & aſyla.

X. Urbes Leviticae 48 numero recenſentur *Joſ.* 21. e quibus tamen tredecim Sacerdotibus & triginta quinque Levitis (quatenus a Sacerdotibus diſtinguuntur) fuere adſignatae. Sacerdotes urbes habuere in locis Hieroſolymae vicinis, portione ſcilicet Judae, Simeonis, & Benjamin. *Joſ.* 21: 4. 1 *Chron.* 6: 57. Inter Levitas Kahathitae 10 urbes, Gerſonitae 13, Meraritae 12 adepti ſunt. *Joſ.* 21: 6. Omnes has 48 Leviticas aſyla ערי מקלט (quod ibi manus vindicis contraheretur, quum illic homicida tutus uſque ad mortem Pont. Max. habitaret, dein liber eſſet; vel ut alii, quod viae eo ducentes eſſent breviſſimae) πόλεις φυγαδευτηρίων, fuiſſe Judaei volunt, quum alii 6 tantum ex iis id tribuant. Sex enim, tres cis Jordanem, *Kades*, *Sichem*, & *Chebron*, tres vero trans, *Bezer*, *Ramoth*, & *Golan*, numerantur, *Deut.* 4: 41. *Joſ.* 20: 7. *Maccoth.* II: 4. Has quidem Moſes, illas Joſua deſignavit. Confer *Num.* 35: 14. & ipſum illum locum *Joſuae* 21: 27. ubi in contextu Graeco omnes 48 urbes Leviticae πόλεις ἀφωρισμέναι τοῖς φονεύσασι ap-

appellantur, ſed in Hebraeo עיר de ſola Golan intelligi id jubet, & diſtinguit aſyla a reliquis urbibus: quemadmodum & *Num.* 35: 6. clariſſime 48 urbes in 6 aſyla & 42 alias dividuntur. Non tamen idem jus aſylorum 6, & 42 fuiſſe volunt Judaei, ſed illa homicidam protexiſſe, ſive gnarum ei eſſet ſive ſive ignarum, loca iſta jus aſyli habere: haec vero tantum, ſi id illi gnarum eſſet; & in illis homicidam pretium pro uſu aedium non ſolviſſe, in his omnino: atque tria aſyla reſtare a Meſſia deſignanda, quod colligunt ex *Deut.* 19: 8. Denique ſuburbia bis mille cubitorum quaquaverſum unicuique urbi adſignata ſunt. *Num.* 35: 4, 5. quorum pars altera agros communes, altera proprios complectebatur. Confer *Gem. Eruvin.* 56: 2.

CAP. VII.

De Synedriis.

QUandoquidem, uti mox indicavimus, ex Sacerdotibus & Levitis potiſſimum Conſeſſus Judicum conſtabant, ad hunc locum diſquiſitio de iis pertinet. Fuiſſe autem Judaei tradunt tria gene- §. I. Tria genera Conciliorum.

genera Conciliorum. 1. Synedrium magnum. 2. Synedrium viginti trium virorum. 3. Confessum trium. Praeter quae memorantur quidem בית דין של כהנים *Concilium Sacerdotum. Ketuvoth.* 1: 5. & בית דין של כהן גדול *Concilium Pontificis Maximi. Gem. Hier. Ketuvoth.* 28: 3. sed de quibus vix liquet, & quot membris constiterint & quem in finem fuerint instituta. Sacerdotes autem & Reges intelligendos esse nomine שופטים, uti membra Synedrii per זקנים, tradunt Judaei in *Gem. Sota.* 45.

§. II. Synedrium magnum. II. Synedrium Magnum, סנהדרין גדולה של ישראל dictum in *Midrasch Schir Hasschirim.* 9: 1. & alibi, non confundendum est cum Concilio dicto כנסת הגדולה *Synagoga magna*, quod perpetuum non erat, & ex 120 viris constabat, & in alium scopum fuit institutum. Erat hoc summum totius populi Concilium, unicum modo, & considens Hierosolymis, ubi a tempore Simeonis Ben Schetach usque ad 40 annos ante excidium Templi Secundi in Conclavi Gazith, & quidem parte ejus quae erat in חיל, habebatur, & de causis gravioribus & ad universum populum spectantibus summa cum auctoritate decernebat. III.

III. Tradunt Judaei hoc Synedrium a Mose jussu Dei institutum *Num.* 11:17. ne in solum Mosen onus judicandi populum recumberet, & rationes quae suadent illud continuatum fuisse temporibus secutis usque ad excidium templi secundi & ulterius hae sunt. I. Quod si Moses Synedrio hoc indiguit, impar ferendo oneri sibi imposito, utique Josua aliique viri pii qui ei successerunt, nec sapientia aequare Mosen potuere aeque, imo magis, Synedrio indiguerint, adeoque non videatur probabile eos voluisse Concilium prudentissime a Mose institutum abrogare, seque ipsos tacite supra Mosen extollere. II. Quia memorantur *Jos.* 24: 1. *Jud.* 2:7. *Ps.* 122: 5. seniores, judices, throni judicii considentes Hierosolymis: quos judices credibile est fuisse tales quos Deus instituit, potius quam qui aliunde originem & auctoritatem arcesserent. III. Quia rei publicae Israëliticae forma a piis Regibus restituta fuisse legitur ad formam pristinam quam vivente Mose habuit. IV. Quia *Matth.* 23: 2. scribae & Pharisaei dicuntur sedere in cathedra Mosis, omnia itaque quae illi mandaverint esse facienda. Ita in Targum *Ps.* 45:1. appellantur *sedentes*

§. III. Rationes pro antiquitate Synedrii.

in Synedrio Mosis יתבי סנהדרין דמושה.
V. Quia limitibus suis coërcita fuit potestas Regia, sic ut contra virorum Principum in populo potestatem nil agere posset. *Jerem* 38: 4, 5. Haec potissima sunt quae eo tendunt, ut Synedrii antiquitas & origo a Mose repetatur: qnamvis negari non possit, saepe nullum Synedrium in republica Israëlitica fuisse, vel quum reges impii principatum tenerent, vel quum aliis gentibus Israëlitae parere coacti sunt: & per Prophetas divino spiritu instinctos saepe quaedam cum auctoritate facta esse, quae alias ad Synedrium pertinuissent.

§. IV. Rationes contra Synedrii antiquitatem.

IV. Ab altera parte non desunt rationes, quibus hoc Synedrium recens esse nec antiquius temporibus Chasmonaeorum demonstrare conantur. I. Quod in historiis Judicum & Regum nulla plane fiat Synedrii mentio, quae non magis videtur omitti potuisse quam mentio Senatus in historia Romana. II. Quod tempore Judicum saepe in idololatriam sint prolapsi, quodque etiam Reges ita secutus fuerit populus, ut si pii essent, aut impii, ipsi quoque eorum mores sequerentur. Atqui videtur huic crimini Synedrium, si aliquod fuisset, obviam fuisse iturum.

III.

III. Quod & judices & Reges omnia fecerint pro arbitrio, inconſulto Synedrio: Vide 1 *Sam.* 8: 1. 2 *Sam.* 10: 2. & 1 *Reg.* 3: 16. IV. Quod *Jud.* 21: 25. legatur, Regem non fuiſſe in populo Iſraëlitico, ideoque unumquemque feciſſe quod volebat. Quibus verbis Synedrium certe eo tempore nullum fuiſſe oſtenditur. V. Quod *Jud.* 19: 29. Levita ad 12 tribus miſerit, ut ſcelus a Benjaminitis commiſſum vindicarent; non ad Synedrium.

V. Perſonae in hoc Synedrium adlectae (ut Judaei tradunt) LXXI. fuere. *Sanhedrin.* 1: 6. quapropter in *Echa Rabbati* 59: 2. סנהדרין של שבעה ואחת dicitur. Plerumque erant e tribu Levi, quamvis & ſi ex illa tribu nullus fuiſſet legitimum tamen fuiſſet Synedrium; qui antea in urbibus ſuis perſonam judicis jam ſuſtinuerant, deinde in Synedrio viginti triumvirali montis Templi, tum in illo quod ad oſtium Atrii erat, unde tandem in hoc adlegebantur. *Gem. Sanhedrin.* 88: 2. Inter illos eminebat הנשיא *Princeps* vel *Praeſes* (qui aliquando, non ſemper, Pontifex Max. erat) non confundendus cum Academiae Rectore ראש ישיבה, licet ſerioribus temporibus, quum Synagogae &

§. V. Membra, ex quibus componitur.

& Scholae confundi coepere, ita nonnunquam appellatus sit, & in eandem personam utraque, quamvis distincta, dignitas collata fuerit. Secundus a Praeside appellabatur אב בית דין *Pater domus judicii*, tertius חכם *Sapiens*. Hi in Synedrium intrantes diversis cerimoniis excipiebantur *Gem. Horaioth.* 13: 2. Praeterea erant in Synedrio scribae duo, qui vota Judicum in acta referebant, stantes עומדים uti legitur in *Sanhedrin.* IV. 3. At in *Schir Haschirim Rabba* legitur *fol.* 22. 2. eos sedisse שני סופרי דיינין שיושבים לפניהם, lictores duo, & nonnunquam rei ipsi vel partes litigantes, aut causarum patroni, & testes duo ab una, duo ab altera parte, & tres ordines candidatorum 23. *Sanhedrin.* IV: 3, 4.

§. VI. Munus eorum, judicare, & poenas irrogare.

VI. Decernebat hoc Synedrium de rebus majoris momenti tam Politicis quam Sacris, privatis quam publicis, uti de integra tribu, gerendo bello, Sacerdotibus. *Sanhedrin.* I. 5. Et Sacerdotes non tantum ac Pseudo prophetas sed ipsos Reges (qui adsciscí in Synedrium magnum non solebant, quia eis contradicere non licebat, uti scribunt Judaei) ab eo judicatos fuisse Hebraei tradunt, ex ejus arbitrio ordinata fuisse

fuisse Synedria minora, & poenas capitales reis irrogatas. Hae autem 4 fuere apud Judaeos, quarum descriptio accurata legitur in *Sanhedrin.* VI. & VII. Lapidatio, combustio, decollatio, & strangulatio, (crucifixio enim poena Judaica non fuit, uti quidam colligunt ex 2 *Sam.*21:6. *Num.* 25: 4. *Jos.*8:29. *Jos.* 10: 26. nam illa suspensio non erat hominum vivorum sed mortuorum, adeoque poenae consequens, non poena) Minores erant, flagellatio 39 ictibus peragi solita 2 *Cor.* 11: 24. licet Deus *Deut.* 25: 1. quadraginta praecepisset, & excommunicatio, cujus species levior נדוי etiam שמתא dicta fuit, gravior חרם: quibus addi possunt bonorum adjudicatio fisco (*Ezr.*10: 8.) talio, exilium, & carcer. Quarum tamen poenarum irrogatio non ad solum Synedrium magnum sed & minus pertinebat.

VII. Synedrium magnum considere solebat quotidie a sacrificio jugi matutino ad vespertinum. *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. Synedrium viginti triumvirale & consessus trium considebat die secundo & quinto hebdomadis, nec ultra horam diei sextam. Sabbathis autem & in ימים טובים non solebant judicare: si tamen judicarent, non in

§. VII. Tempus.

in Atrio sed in חיל considebant.

§. VIII. Locus Synedrii M. in Templo.

VIII. Olim quidem ad ostium Tabernaculi judices consedisse dicuntur *Num.* 11. 24. tam in deserto quam terra Canaan, donec Templum primum exstructum est. In eo autem locum Synedrii ex Sacro Codice definiri posse ex *Jerem.* 35. 3. quidam putant, ita ut prope portam orientalem consederit, & locus לשכת השרים *Conclave Principum* dictus fuerit. In Templo Secundo Conclave celeberrimum לשכת הגזית ei destinatum fuit, partim in atrio partim in חיל situm, ita ut Judices forma semilunari in parte minus Sancta, sc. חיל, considerent. Vide *Echa Rabbati.* 56. 3. Multi hunc locum λιθόστρωτον *Joh.* 19. 13. appellari volunt, sed nec nomen *Gabbatha* huic loco datum cum notissimo *Gazith* convenit, nec tribunal Pilati in Conclavi Gazith fuit, aut ille ut Praeses, vel ut judex, ibi considere potuit (illud enim Judaei, hoc Pilatus passus non fuisset) & alia loca fuere Hierosolymis, quae λιθοστρώτου non merentur.

§. IX. Ante mortem Christi transiit in Tabernas.

IX. Quadraginta annis ante Templi Secundi excidium (quod tempus exit fere in aere Christianae annum 30) migrasse dicitur hoc Synedrium e Conclavi Gazith (quo

(quo tamen rediisse aliquando ad tempus volunt, ut in causa Jesu) in Tabernas חנויות quae in monte Templi erant, quo tempore דיני נפשות *judicia capitalia* sibi ademta fuisse Judaei conqueruntur in *Gem. Schabbath.* 15:1. quod convenit cum eorum voce *Johan.* 18. 31. *ἡμῖν ὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι ὐδένα.* Quibus verbis licet varia interpretatio dari a viris doctis soleat, videntur tamen ita esse intelligenda, uti sonant; non licuisse scilicet Judaeis occidere quenquam. Hoc convenit cum statu Judaeae, quae tum facta erat Romana provincia, relegato Archelao, *χώρα εἰς ἐπαρχίαν περιγραφεῖσα*, uti Josephus loquitur. *lib.* II. de *Bell. c.* II. tributa solvebat, soli Caesari se subjectam agnoscebat *Joh.* 19.15. & a Procuratoribus Caesaris, qualis erat Pilatus, regebatur. Hi habebant jus vitae ac necis, uti ipse Pilatus prae se fert *Joh.* 19 10. & ex jure ac consuetudine Praesidum & Procuratorum in provinciis Romanis clarum est. Quod si aliquando Judaeorum Synedrium alios condemnavit & jus vitae ac necis exercuit, veluti cum Ananias convocato Synedrio Jacobum condemnavit (vide Josephum *l.* XX. *Antiq. cap.* 8.) hinc jure factum hoc esse

esse non probatur: hoc enim ipsis non licuisse Romani monuerunt, adeo aegre ferentes absente procuratore Caesaris id factum fuisse, ut Pontificatu propterea Ananiam exuerint. Sic quoque negari non potest Seniores populi Judaïci saepe in consilium fuisse adhibitos a Procuratoribus, quum de rebus Judaïcis, quarum ignari erant Procuratores, plerumque ageretur, ita tamen ut summa potestas & ἐξουσία ἐπὶ πᾶσιν, ut Josephus loquitur, *Ant.* XVIII. 1. penes Procuratorem fuerit. Confer *Act.* 25. 5. & 15.

§. X. Dein ad alia loca.

X. Postea translatum est hoc Synedrium ex Tabernis ad ipsam urbem Hierosolymam, & inde ad alia loca, quae omnia in *Gem. Rosh haschana* 31. 1. 2. recensentur.

1. לשכת הגזית Conclave Gazith.
2. חניות Tabernae in monte Templi.
3. ירושלים Hierosolyma.
4. יבנה Jasne. Hic post excidium urbis fuit, Praeside R. Jochanan Ben Zaccai.
5. אושה Usha, vivente R. Gamaliele
6. יבנה Jasne, iterum, vivente eodem.

7.

7. אושה Usha, virente R. Simeone fil. Gamalielis.

8. שפרעם Sepharam. Hic & praecedenti loco fuit Praeſide R. Simeone, filio Gamalielis Jafnenſis.

9. בית שערים Beth Shearim. In *Gem. Nidda* 27. 1. videtur כפר שערים nuncupari. Hic & duobus locis ſequentibus fuit Praeſide R. Juda Sancto. *Gem. Ketuvoth.* 103. 2.

10. ציפורי Zipporis.

11. טבריא Tiberias.

§. XI. Praeſides Synedrii.

XI. Praeſides Synedrii Magni ita Judaei recenſent ab Ezra uſque ad Rabban Gamalielem filium R. Judae Sancti.

1. *Ezra.*
2. *Simeon Juſtus.*
3. *Antigonus Sochaeus*, ita dictus a patria urbe Soco סוכו ſita in limitibus Judaeae & regionis Philiſtaeorum. Hujus diſcipuli Sadok & Baithos ſectis Sadducaeorum & Baithoſaeorum nomen & originem dederunt.

Quinque זוגות,

ſive virorum paria, quorum prior Praeſes Synedrii fuit, poſterior אב בד׳.

Vid. *Chagiga*. 11. 2. ubi tamen Juda ben Tabbai praeponitur Simeoni ben Shetach, quia ſcilicet, uti in *Gemara Chagiga* 16. 2. monetur, ea Miſna tantum proponit ſententiam R. Meir, quum ſapientes, quos nos heic ſequimur, ſtatuant Simeonem ben Schetach fuiſſe Praeſidem Synedrii, & Judam ben Tabbai a Praeſide ſecundum. Nota nec hos decem, nec ullos antea titulo Rabbi dictos fuiſſe.

4. *Joſe ben Joeſer & Joſe ben Jochanan.*
5. *Joſua ben Perachia & Nittai Arbelita.*
6. *Simeon ben Schetach & Juda ben Tabbai.*
7. *Schemaia & Abtalion.*
8. *Hillel & Schammai.* אבות העולם dicti a R. Simeone ben Jochai. *Gem. Hier. Chagiga.* 77. 4. qui titulus Abrahamo & Iſaaco datur in *Echa Rabbati.* 58. 1. Antea Menahem ſocius Hillelis fuerat, ſed poſtea ipſe cum 80 paribus diſcipulorum ſe

ſe Regi Herodi addixit, & tranſiit לעבודת המלך, qui videntur Herodiani appellati *Matth.* 22. 16. *Gem. Chagiga.* 16. 2.

9. *Rabban Simeon*, filius Hillelis. Quem *Luc.* 2: 25. innui multi putant: ſed obſtat illum Hilleli parenti ſuo ſucceſſiſſe annis aliquot poſt Chriſtum natum, id eſt, annis ſexaginta ante Templi excidium: quod quod concipi non poteſt de viro, qui Chriſtum publice Meſſiam eſſe confeſſus fuerat.

10. *Rabban Gamaliel* filius Simeonis, dictus הזקן *Senior*, cujus mentio fit *Act.* 22: 3. & 5. 34. cujus diſcipulus erat Samuel Parvus, poſtea factus apoſtata; quem multi eundem cum Paulo faciunt.

11. *Rabban Simeon* filius Gamalielis: qui in excidio urbis periit.

12. *Rabban Jochanan ben Zaccai.*

13. *Rabban Gamaliel Jafnenſis.*

14. *Rabban Simeon*, filius ejus.

15. *Rabbi Juda* Sanctus, filius ejus.

16. *Rabban Gamaliel*, filius ejus.

XII. Synedrium minus סנהדרין קטנה §. XII. Sy-

nedrium 23 virorum.

constabat ex 23 Judicibus, eratque in omni loco, ubi plures essent incolae quam 120; non universim, sed tales, qui apti erant ad illa munera, quæ mox indicabuntur. Hierosolymis duo erant ejusmodi Synedria, unum ad ostium montis Templi, alterum ad ostium Atrii. *Sanhedrin.* 1: 6. Numerum horum incolarum ita ineunt Gemarici in *Gem. Sanhedrin.* 17. 2. sc. 23 Judices, tres ordines 23 virorum, e quibus, ubi opus erat, allegebantur in consessum Judicum (id est, 69 viri) 10 otiosi Synagogae, 2 scribae consessus, 2 lictores, 2 partes litigantes, 2 testes falsi, 2 iis oppositi, 2 alii iis oppositi, collector eleemosynarum, medicus unus, chirurgus, libellarius, lanio, & ludi magister. Nec Sacer Codex nec Josephus Synedrii hujus viginti triumviralis meminerunt, uti nec Consessus virorum trium. Josephus autem Consessus septem Judicum καθ' ἑκάστην πόλιν, in singulis urbibus, mentionem facit *Antiq.* IV. 8. Hoc quoque judicia capitalia exercuit. *Sanhedrin.* 1. 4.

§. XIII. Consessus trium.

XIII. Consessus minimus judicum trium nunquam Synedrium appellatur uti priora duo, sed בית דין, eratque in locis, quae 120 incolas istos (de quibus mox)

mox) non continerent. Hi non de causis capitalibus דיני נפשות qualis erat blasphemi, & ligna colligentis die Sabbathi, sed levioribus, decernebant; & flagellationem irrogare, non poenas capitales, poterant. *Sanhedrin*. I: 2. & III. I. *Nidda*. VI. 4. Tales causae erant דיני ממונות veluti quum Moses *Num*. 36: 6. de filiabus Zelopchadi, & alibi de immundis qui impediti fuerant Pascha celebrare, judicavit. Vide Targum ad *Levit*. 24. 12. Praeterea erant דיני קנסות, quando judicium ferebatur de mulctis in Lege praescriptis ob damnum passum, veluti si homo homini, bos bovi, bos homini, homo bovi, nocuisse. *Exod*. 21: 18. In hoc consessu quilibet esse judex poterat, uti spurius, & peregrinus, modo mater ejus Israëlitis fuisset: sed ad judicia capitalia nonnisi Sacerdotes, Levitae, & nobiliores Israëlitae, quibuscum affinitatem contrahere Sacerdotes non detrectarent, aditus patebat. *Sanhedrin*. IV. 2. *Jevamoth*. XII. I.

§. XIV. De Judice proselytorum.

XIV. Ita quidem Israëlitae judicabantur: verum proselyti qui inter Judaeos habitabant, non fruebantur eodem jure, sed vel ab uno judice poterant judicari, & ad unius etiam propinqui testimonium ad

mortem condemnari. Quum autem proselytorum nomen duas hominum species notare possit, observandum est hic illos proselytos intelligi, qui גרי תושב sive גרי שער, *proselyti inquilini* dicuntur, quibus concedebatur in terra Israëlis (non Hierosolymis) habitare, modo observarent 7 praecepta, data partim Adamo partim Noacho. 1. De vitando cultu siderum. Honore nomini & rebus divinis habendo. 3. Homicidio vitando. 4. Et stupro. 5. Ac rapina. 6. Colendo magistratu. 7. Non edendo membro vivi animalis. Alii erant *proselyti justitiae* גרי צדק dicti *Gem. Bava kama* 113: 2. & *Gem. Jevamoth*. 48: 2. qui & גרים גרורים *proselyti tracti Gem. Avoda Zara*. 24: 1. *Gem. Jevamoth*. 79: 1. (confer *Joh.* 6: 44.) & ab Sacris Gentium ad Judaismum transierant, & pari modo, quo Judaei judicabantur. Hi tribus ritibus initiabantur olim, nunc duobus. 1. Circumcisione. 2. Baptismo, sive immersione totius corporis. *Pesachim*. VIII. *ult*. 3. Sacrificio: per quae tria olim Israëlitae in foedus Dei intrarunt. *Exod*. 12: 18. & 19. 10. ac 24. 5. Talem proselytum instar infantis modo geniti Judaei considerant (גר שנתגייר כקטן שנולד דמי

in

in *Gem. Jevamoth.* 22:1. & 48.2. & 62:1.) ſic ut conſanguinei ejus quos inter Gentes habet, non cenſeantur ejus conſanguinei eſſe. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 3: 10. 1 *Petr.* 1:23. 2 *Cor.* 5:16.

CAP. VIII.

De Regibus.

I. DAtum fuiſſe Iſraëlitis praeceptum de rege eligendo contendunt Judaei ex *Deut.* 17:15. ſic ut in ipſa Regis petitione non peccaverint, ſed petitionis modo & ſcopo, ut ſimiles eſſent aliis gentibus: quamvis vero ſimilius ſit, ibi agi de Rege ex Iſraëlitis eligendo tum quum dicerent Regem ſe velle, qualem aliae gentes haberent, non vero juberi illic electionem Regis: & 1 *Sam.* 8: 6,7. & 1 *Sam.* 12. 17. 19. peccatum eorum ipſa Regis petitio dicatur. Quod ſi mandatum ipſis fuit regem eligere ſtatim ac terram ingreſſi eſſent, cur id omiſerunt per tot ſaecula? §. I. Mandatum de Regis electione.

II. Aboleverunt ita Iſraëlitae, electo Rege, formam regiminis Theocraticam, qua hactenus uſi fuerant: quando ſcilicet Deus ſingulari ratione ea praeſtitit §. II. Theocratia ante Reges.

quae alias Regum esse solent, Leges scilicet politicas ferens, easque poenis sanciens, bellum pacemque indicens, in praeliis antecedens, & signum dans proficiscendi aut manendi, prospiciens iis de annona aliisque ad vitam necessariis, jus dicens ipse in causis gravioribus, in reliquis judices alios vicarios sibi subsistituens, aulam suam, ignem, mensam, & ministros in populo Israëlitico habens, & quae plura sunt talia: quare quum regem sibi ex hominibus vellent, Deus se spretum agnoscit, ne sit Rex super illos, 1 *Sam.* 8: 7.

§. III. Rex qualis eligendus.

III. Rex debebat esse, non regina, qui Hebraeos regeret, nec ex Gentibus, etiamsi inter eas Idumaei fratres Israelitarum respectu originis dicantur. *Deut.* 2: 4. Quare Rex Agrippa, qui מקהל גרים *ex coetu proselytorum* erat, quum publice coram populo legeret, in *Deut.* 17: 15. incidens, generis sui conscius, in lacrymas solvebatur, quem populus hac acclamatione solatus est: אל תירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה *Non est quod timeas, Agrippa. Et Tu frater noster es. Et Tu frater noster es. Sota* VI. 8.

§. IV. Unctio Re-

IV. De unctione, qua Reges inaugurabantur, tradunt Judaei eam factam fuisse

ſe oleo המשחה, ſive unctionis, ex קרן *cornu*, & quidem juxta fontem 1 *Reg.* 1: 33. ſi Reges eſſent ex ſtemmate Davidico, alios vero oleo אפרסמון *opobalſami*, ex פך *lenticula. Gem. Hier. Schekalim* 9. 1. *Gem. Horaioth.* 12. 1. *Midras Coheleth.* 104. 4. Confer 1 *Sam.* 10. 1. & 1 *Sam.* 13: 16. Sic ut ſecundum hanc opinionem Reges hi eodem oleo quo Sacerdotes uncti fuerint: quod tamen videtur repugnare *Exod* 30: 32. Praeterea nullos Reges parentibus ſuis ſuccedentes unctos fuiſſe, niſi quum lis iis mota fuiſſet de imperio, uti Salomoni per Adoniam 1 *Reg.* 1: 18. & 39. Joaſo, per Athaliam 2 *Reg.* 11: 12. Jehu ob Joramum quem occidit 2 *Reg.* 9: 1. Joachazo ob fratrem Jojakim 2 *Reg.* 23: 30. Quae tum in Miſna tum Gemara *Horaioth.* 11: 2. pluribus diſputantur, ut & in *Gem. Kerituth.* 77. 2. & *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.

gum, ſecundum placita Judaeorum.

V. Alii vero diſtinguunt in unctionem privatam & publicam. Privata eſt praenunciatio regni futuri, uti quum Samuel 1 *Sam.* 10: 1. Saulem unxit, & fiebat per Prophetam, & quidem oleo communi. Publica eſt ipſe actus Regiae inaugurationis, uti cum 2 *Sam.* 2: 4. & & 2 *Sam.* 5:

§. V. Secundum alios.

3. David primum a viris Judae, dein Israëlitis unctus est. Hanc fieri consuevisse volunt per Sacerdotem. Sic Jojada unxit Joasum, 1 *Reg.* 1: 45. Sadoc Salomonem. 1 *Reg.* 1: 39. Haec fiebat oleo, non quidem illo oleo unctionis quo Sacerdotes ungebantur, nec tamen oleo communi, quod urgente necessitate sine dubio adhibuisset Sadok 1 *Reg.* 1: 38. & nisi Sanctum fuisset oleum, non tam facile Salomoni Adonia cessisset, aut tanta asseclarum ejus fuisset consternatio. 1 *Reg.* 1: 49. Sanctum ergo fuit & in loco Sancto asservatum. *Ps.* 89: 21. uti & oleum lychnuchi Sanctum dicitur, licet non esset oleum unctionis.

§. VI. De Regibus non unctis.

VI. Quod porro Judaei tradunt de Regibus quibusdam non unctis, qui tranquille Parentibus in imperio succedebant, multis non probatur, quum omnes Reges uncti videantur, & voces *Rex* & *Unctus* ut Synonymae passim permutentur, uti & *ungere* ac *constituere* regem. Ita Judaei ipsi משיחה sive *unctionem* dicunt significare Principatum aut magnitudinem, ענין קצינות וגדולה. Confer 1 *Sam.* 2: 10. *Ps.* 105: 15. 1 *Reg.* 19: 15. *Jud.* 9: 8. 2 *Sam.* 1: 14. 21. Qui locus ultimus omni emphasi destituitur, si credamus ob solum dissi-

dissidium Reges ungi consuevisse, & videretur indicare Reges illos, quibus lis de imperio mota fuerat, majori quam reliquos, sanctitate gavisos fuisse, quod haud facile quispiam sibi persuadeat.

VII. Officium & Jus Regis describitur, *Deut.* 17: 16. unde liquet, non licuisse ei multos equos alere ad pompam, ne ob hanc quoque causam ad Aegyptios animus eorum inclinaret. Aegyptiis enim Judaei aliique Coelesyriae populi maxime erant dediti: τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεὶ πως οἱ κατὰ κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι, scribit Polybius *Hist. l.* v. Salomon tamen ex Aegypto equos arcessivit 1 *Reg.* 10: 29. & postea plurimi Judaei ibi habitaverunt. Nec uxores multas sibi adsciscere licebat, id est, uti Judaei volunt (*Sanhedrin.* 11: 4.) non ultra octodecim tam legitimas uxores, quam pellices, uti colligunt ex 2 *Sam.* 3: 2. & 2 *Sam.* 12: 8. Nec magnam vim auri & argenti in usus privatos corradere licebat. Exemplum quoque Legis (משנה תורה, per quod alii duo exempla intelligunt) describere jussus est & perpetuo illud secum ferre, ut suos & subditorum suorum mores juxta id componeret. Denique se efferre superbe

§. VII. Jus Regium & officium.

perbe ſupra alios non debuit, ſed ab omni faſtu ſemotus manſuetudinem & comitatem Moſis, quae *Num.* 12: 3. celebratur, imitari, in regendis ſubditis ſuis.

§. VIII. Quod jus diverſum erat a moribus Regum, a Samuele deſcriptis.

VIII. Longe aliter Samuel deſcribit rationem agendi qua Reges uterentur, qui iis imperarent. 1 *Sam.* 8: 11. & appellat eam משפט המלך (ut 1 *Sam* 2: 13. & alibi) *mores Regum* tyrannicos ſcilicet & illegitimos, quippe qui directe oppoſiti ſunt Juri Regio *Deut* 17. deſcripto, quique ſi Jus Regis continerent, vineam Nabotho jure ſuo adimere potuiſſet Achabus 1 *Reg.* 21: 2. Haec autem ſex capita ibi memorantur. 1. Filios veſtros aſſumet ut ante currum ſuum eant, & meſſem Regis colligant, agros arent, & arma aliaque conficiant; filias, ut cibos & unguenta ei praeparent. 2. Agros, vineas & oliveta optima veris dominis erepta diſtribuet inter ſervos ſuos. 3. Decimas capiet e vineis & agris, & dabit eas ſervis ſuis. 4. Servos veſtros & ancillas & aſinos in uſus ſuos convertet. 5. Decimas capiet de pecoribus. 6. Servi ejus eritis. Confer *Deut.* 20: 11. & *Nehem.* 9: 37. ubi corpora & jumenta ſubeſſe regibus & proventum terrae iis cedere inter poenas reputatur.

IX.

IX. Triginta ſunt quae Regibus erant propria. Baal Aruch ad vocem מלך ad hunc numerum ea redigit, petita ex *Miſna Sanhedrin. cap.* 11. *miſn.* 2. 1. Non judicat. 2. Nec judicatur. 3. Non dicit teſtimonium. 4. Nec de eo dicitur. 5. Calceum non tradit. 6. Nec alii id faciunt ob uxorem ejus. 7. Non ducit jure leviratus. 8. Nec conjux ejus nubit. 9. Nemo viduam ejus ducit. 10. Si propinquus moritur non egreditur palatio. 11. Ipſe in lecto, populus humi accumbit, quum epulum funerale datur. 12. In bellum ducit ex conſilio Synedrii M. 13. Diruit itineris cauſa quod vult. 14. Et viam ſibi facit quam latam vult. 15. Offertur ei ex ſpoliis ut dimidium capiat ſi vult. 16. Et primus ſuam partem capit. 17. Uxores habeat, non ultra XVIII. 18. Equos ne alat, nimia quantitate. 19. Aurum & argentum ne corradat. 20. Scribat librum legis. 21. Ferat ſecum in bello. 22. Referat domum. 23. Secum habeat in loco judicii. 24. In lecto. 25. Non equitant ſuper equum ejus. 26. Nec ſedent ſuper thronum ejus. 27. Nec ſceptro ejus utuntur. 28. Nec nudum eum vident. 29. Nec eum tondetur. 30. Nec cum lavatur.

§. IX. Privilegia Regum.

X,

§. X. Insignia Regum.

X. Ceremoniae inaugurationis & insignia Regum aliquo modo colliguntur ex ludicro ritu quo Judaei Christum Regem salutarunt *Matth.* 27: 28. chlamyde eum coccinea velantes, coronam capiti imponentes, arundinem dantes in dextram, & genu submisso eum Regem nuncupantes. Sic quoque *Philo lib. in Flaccum* narrat de Judaeis Alexandrinis eos quendam, cui nomen Κάραβας, in loco alto constituisse, & diadema papyraceum, βύβλον ἀντὶ διαδήματος, dedisse, & stoream pro chlamyde, χαμαιστρωτὸν ἀντὶ χλαμύδος, & frustum arundinis pro sceptro, βραχὺ παπύρου τμῆμα ἀντὶ σκήπτρου, & eum salutasse Μάρον, id est, Κύριον παρὰ Σύροις. Nam ܡܪܐ Syris *Dominus* est.

§. XI. Auctoritas Regum.

XI. Summa erat auctoritas Regum tam in pace quam bello. Israelite ob haec duo potissimum Reges petierunt 1 *Sam.* 8: 20. ut eos judicarent, & bella eorum gererent. Judaei tamen vehementer eam auctoritatem imminuunt, quum penes Synedrium Magnum summam rerum fuisse scribunt, nec in id unquam adscitos, nisi qui ei stemmate Davidico ortum ducebant, qui judicabant & judicabantur: *Je-*

rem.

remm. 21: 12. & 22. 3. unde tritum illud, de reliquis Regibus בלך לא דן ולא דנין אותו *Regem nec judicare nec judicari.* *Sanhedrin* 11. 2. Dicuntur tamen membra Synedrii M. ita pertimuisse Regis praesentiam, ut cum Jannaeus Rex arcessitus a Praeside Synedrium intrasset, judices sententiam suam proferre non auderent, sed cogitabundos se simularent, quos Praeses Simeon ben Shetach hac voce corripuit, בעלי מחשבות אתם יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם *Num vos cogitabundos fingitis? veniet Deus, qui cogitationes novit & vos ulciscetur.* Gem. *Sanhedrin.* 19: 2. *Ibid.* 37. 2. est יודע מחשבות pro בעל מחשבות quod indicat eo sensu quo nos reddidimus illud esse reddendum.

CAP. IX.

De Prophetis, & sectis post Prophetas exortis.

I. PRophetarum nomen tribuitur vulgo iis qui numine divino afflati futura praedixerunt. Sed vox נביאם, qua Prophetae vulgo appellantur (nam ante ראים §. I. Nomen & dignitas.

ראים dicti sunt, 1 *Sam.* 9: 9.) latioris est significationis, nec ad solam futurorum praedictionem restringenda. *Exod.* 7: 1. quin aliquando per *Interpretem* מתורגמן redditur uti *Exod.* 7: 1. quo multi referunt τὸ προφητεύειν 1 *Cor.* 14: 1. At praecipue illos notat quibus a Deo aliquid revelatur sive res sint praeteritae, praesentes, aut futurae. In V. T. primum Abrahamo id nomen datum legitur, *Gen.* 20: 7. Magnus iis honos ab hominibus piis semper delatus fuit, quum legati essent a Deo missi: & tradunt Judaei nullius mortalium cadaver licuisse Hierosolymis sepelire praeter Reges e gente Davidica & Prophetas. Vide & *Schevuoth.* 11. 2.

§. II. Catalogus eorum ante & post latam Legem.

II. Omnes, quibus id nomen datum est, 48 numero fuisse dicuntur e sexu masculino, & septem ex faeminino. *Gem. Megilla.* 14. 1. Possunt autem commode in duo dividi, respectu temporum. 1. Ante Legem latam. 2. post Legem. Prima periodus complectitur Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, Jobum, Bileamum &c. Altera Mosen, (quem omnium Prophetarum maximum fuisse, & plura opera miranda praestitisse quam reliquos Prophetas Judaei cre-

credunt) Aharonem, Eldad & Medad, Josuam, illum cujus mentio 1 *Sam.* 2: 27. Samuelem, Nathanem, Gad, Davidem, Salomonem, Ahiam Siloniten, Semaiam, Iddo, Azariam, Oded, Aniam, Jehu, Eliam, Micham, Jahazielem, Eliezerem, Elisam, Zachariam fil. Jojadae, Oded, Uriam, Jonam, Hoseam, Amos, Joëlem, Jesaiam, Micham, Nahum, Habacuc, Obadiam, Zephanjam, Jeremiam, Ezechielem, Haggai, Zachariam, Malachiam, & alios anonymos. Danielem vulgo Judaei numero Prophetarum eximunt, uti & Davidem ac Salomonem, non, quia nimis clare tempus adventus Messiae praedixit, uti multi putant, sed sed quia revelationem a Deo ipsi factam *somnium* vocat. Vide *Daniel.* 7. 1. & 8 27. 1 *Reg* 3: 15. quamvis Auctor *Seder olam Rabba*, & alii, eum inter Prophetas recenseant.

§. III. De Prophetis sub Templo II.

III. Prophetarum ultimus sub V. Test. statuitur vulgo & a Judaeis in *Gem. Bava Bathra* 14: 2. & Christianis (quamvis nonnulli iis Zachariam Joannis Baptistae parentem accenseant *Luc.* 1: 14. quem alii Simeoni, Agabo & & reliquis N. Test. Prophetis adjiciunt) Malachias, quem R.

R Jo-

Josua Ben Korcha Ezram, alii Haggaeum, R. Nachman Mordechaeum (in *Gem. Megilla* 15:1.) alii hoc nomine dictum fuisse volunt. Verum Josephus de Juda quodam Esseno *Antiq.* XIII:19. de Pollione. *lib.* XV. 5. Manahemo, *lib.* XV. 13. Johanne Hyrcano, *lib.* XIII.18. narrat eos futura praedixisse, & alii putant credibile non esse spatio quatuor circiter saeculorum Deum hoc dono privasse populum suum, nullis novis criminibus ei invisum; quo referunt *Joh.* XI: 50. *Luc.* 2: 26, 27, 36. & argumentum *Psal.* 44. *commate* 7, ubi dicunt Israëlitae se non oblitos fuisse Dei, & *comm.* 18. quum tamen, si hoc respiciat captivitatem Babylonicam, dici nequeat; quoniam ob peccata sua traditi sunt *Nehem.* 9: 30. quare videtur ad tempora Antiochi Epiphanis referendum. Sic quoque *Ps.* 74: 9. dicitur non esse Propheta, & templum igne vastatum, *commate* 7. Concedunt tamen illi Prophetas Canonicos Veteris Testamenti post Malachiam nullos fuisse. Quamvis dici possit illos Psalmos antea compositos describere statum secuturorum temporum: sic ut Antiochi tyrannis praedicatur futura, non narretur praeterita.

IV.

IV. Quidam Prophetarum defectum Templo Secundo ſtante compenſatum volunt voce coeleſti, בת קול dicta, *Gem. Sanhedrin.* 11: 1. *Gem. Jevamoth.* 9. Notat nomen *filiae vocis* nil aliud quam vocem. Sic Syrus Interpres in principio *Pſ.* 137. voces appellet ܒܢܬ ܩܠܐ *filias vocum.* Sic Syrus *Hebr.* 3:7. & 15. modo habet ܩܠܐ modo ܒܪܬ ܩܠܐ. Confer eundem *Gal.* 4: 20. & *Rom.* 10: 16. In *Midraſch Coheleth* 120: 1. de lobis pulmonis dicitur *inde egredi filiam vocis*, id eſt, *vocem*, משם בת קול יוצאת & in Vajikra Rabba, ubi eadem repetuntur, legitur משם יוצא הקול unde videmus בת קול & קול eſſe idem. Falluntur autem qui putant Bath Kol tantum attribui Templo Secundo. Judaei etiam Abrahami Moſis aevo auditam Bath Kol ſcribunt in *Midraſch Coheleth.* 112: 1. *Gem. Horaioth.* 11: 2. Et Davidis *Gem. Moëd. Katon.* 16. 2. & Salomonis. *Gem. Rosh Haſſchana* 21: 2. & Nebucadnezaris. *Midraſch Schir Haſſchirim.* 18: 1.

§. IV. Oraculum Templi II Bath Kol.

V. Munus eorum varium erat, reſpectu rerum quas iis Deus mandaverat, Voluntatem divinam revelare, Populum monere,

§. V. Munus Prophetarum.

nere, corripere, docere, futura praedicere, operibus mirandis veram religionem confirmare, indigentibus opem ferre, de rebus gravioribus respondere (1 *Macc.* 4: 46.) aliaque hujus generis praestare, quae passim memorantur in Sacris literis, quarum consignatio etiam iis, instinctu divino actis, debetur.

§. VI. Inauguratio.

VI Huic muneri initiatos eos fuisse unctione olei, uti Reges & Sacerdotes, quidam colligunt ex *Psal.* 105: 15. & 1 *Reg.* 19: 16. Alii tamen putant in loco priori non necessario per unctos intelligendos esse Prophetas; & posteriorem conferri debere cum 1 *Reg.* 19: 20. ubi Elisam inauguratum fuisse sola pallii injectione, non unctione, legitur. Certe משח sive *ungere* pro *inaugurare* aut *promovere ad dignitatem* usurpatur aliquando, quare Chaldaeus interpres רבי ponit pro משח *Exod.* 28: 41. & 29. 7 *Levit.* 7: 35. Et Judaei משיחה notionem habere גדולה *magnitudinis* fatentur. Sic Interpres Armenus, Scholiastae Syro laudatus, *Act.* 1: 20. ἐπισκοπὴν ἀυτῆ reddit ܠܡܫܝܚܘܬܗ *unctionem ejus*, quod *Ps* 109: 8. est פקודתו. Graeci eodem modo usi sunt voce χειροτονεῖν.

τονεῖν. Ita Alexander M. (vid. *Joſeph.* XIII: 5.) ſcribit ad Jonathanem, χειροτονοῦμεν σε σήμερον Ἀρχιερέα, id eſt, *conſtituimus Pontificem.*

VII. Veſtibus eos diſtinctos fuiſſe a reliqua Hebraeorum turba videtur colligi poſſe ex *Zach.* 13: 4. ubi אדרת שער *pallium hirſutum* vel villoſum iis tribuitur, & 2 *Reg.* 1:8. ubi Elias בעל שער, *piloſus* appellatur. Huc facit quod *Hebr.* 11: 37. oberraſſe amicti pellibus caprinis & ovillis legantur. §. VII. Veſtes.

VIII. Tempore Prophetarum nefariae idololatriae ſaepius ſe reos fecerunt Iſraëlitae, (ob quam deſtructum praecipue Templum primum fuiſſe legitur, *Jerem.* 44:22. *Gem. Joma.*9:2.) & praeter infandum illud ſcelus in adoratione vituli aurei commiſſum (cujus poenam ſe in hunc uſque diem ferre exiſtimant) omnes fere gentium vicinarum Deos, Molochum, Baalem, Adrammelech, Anamelech, Kiun, Remphan, Camos, Tammuz, Aſtaroth, Baalpeor, Baalzebub, Baalberith & alios coluerunt. At nullae inter eos toto illo temporis ſpatio ſectae exortae fuiſſe leguntur. Verum poſt Prophetarum exceſſum ſollicite ſibi caverunt ab idololatria, quam §. VIII. Sectae poſt Prophetas ortae.

in hunc usque diem execrantur, & sectae inter eos exoriri coeperunt, quarum praecipuae tres sunt, Sadducaei, Pharisaei, & Essaei.

§. IX. Sadducaei.

IX. Sadducaei צדוקים, ita dicti a Sadok, discipulo Antigoni Sochaei, antiquissimam sectam Judaeorum constituunt. Nata illa dicitur ex male intellectis vel in malignum sensum detortis verbis Magistri eorum. *Pirke avoth.* 1: 3. Negabant resurrectionem mortuorum & consequens praemium poenamve post hanc vitam, uti & existentiam Angelorum & Spirituum. *Act.* 23: 8. Rejiciebant praeterea traditiones & explicationes Pharisaïcas Sacri Codicis. Ex quo fonte manarunt plurima in quibus abeunt a Pharisaeis, quaeque in Sacro Codice longe aliter ac illi interpretantur, quale est quod falsum testem non occidendum dicant antequam reus occisus sit, quod gallinas non comedant, putantes esse animal immundum, דוכיפת dictum *Lev.* 11: 19. quod libamen aquae rejiciant, quodque circa suffitum die expiationis adolendum, vaccam rufam, aliaque diversum sentirent a Pharisaeis. Cum Sadducaeis convenisse in nonnullis saltem capitibus Herodianos (de quibus vide supra *pag.* 243.) colligitur ex

Matth.

Matth. 16: 6. ubi ζύμη Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων nuncupatur, quae *Marc.* 8: 15. Ζύμη Φαρισαίων καὶ Ἡρώδου.

X. Sunt qui eos ſolum Pentateuchum pro verbo Dei habuiſſe ſcribant, ſed idoneis teſtimoniis deſtituti: quae opinio ex eo nata videtur, quod Joſephus eos ſoli Legi ſcriptae Moſis adhaerere tradat (*Antiq.* 13: 18.) oppoſite ſc. ad traditiones, quodque Chriſtus *Matth.* 22: 31. reſurrectionem mortuorum ex Pentateucho demonſtraverit contra Sadducaeos, quum ex aliis libris Sacri Codicis clariora teſtimonia mutuari potuiſſe videretur. Denique nata eſt haec opinio aut firmata ex eo quod Sadducaei communi cum Samaritanis nomine כותיים *Cuthaei* appellentur, Samaritani autem ſolum Pentateuchum pro libris divinis agnoſcant. §. X. Num ſolum Pentateuchum pro S.S. habuerint.

XI. Condiſcipulus Sadoci, ביתוס *Baithos*, nomen dedit ſectae Baithoſaeorum, quos male nonnulli cum Eſſaeis confundunt, ac ſi ביתוסים componeretur ex בית אוסים *ſecta Eſſaeorum*, quum *Baithos* nomen ſit ſatis notum, *Avoda Zara.* v: 2. *Bava Mezia.* v: 3. *Gem. Hier. Ketuvoth.* 30. 2. *Gem. Bava Bathra* 13: 2. *Gem. Hier. Eruvin.* 23: 3. *Gem. Gittin.* 56: 1. *Gem.* §. XI. Baithoſaei.

Pesachim. 37: 1. Videtur natum ex Graeco Βοηθὸς aut Πιαῖτος. Non satis distincte liquet qua in re a Sadducaeis diversi fuerint, quibuscum in eo convenerunt, quod resurrectionem negaverint, ex male detortis Antigoni verbis, quod crimen utrique & Sadoco & Baithoso tribuitur. Quidam putant Sadducaeos fuisse iis pejores: Sed quum Judaei nomina Sadducaeorum, Cuthaeorum, מינים, *haereticorum*, Baithosaeorum, Epicuraeorum, & Karaeorum saepe confundant, & vere in iis ludant, tanquam synonymis, vix aliquid certi de Baithosaeis statui posse videtur. In *Gem. Hier. Joma* 39: 1. quaedam narrantur singularia de Baithosaeis, uti quod libationem aquae rejicerent, & quod suffitum incendendum esse extra Sanctum Sanctorum & deinde inferendum dicerent: sed haec etiam Sadducaei dicebant, sic ut credibile sit aut eosdem fuisse Baithosaeos cum Sadducaeis aut certe haud multum diversos.

§. XII. Karaei.

XII. Karaei, קראים & בני מקרא, *scripturarii* ita dicti quod rejectis traditionibus plurimis Pharisaeorum sensum literalem פשוט Sacri Codicis observent, & hac parte oppositi τοῖς רבנים, quando

ita

ita appellari coeperint vix conſtat. Memoratur in Miſna Eliezer quidam הקראי *Karaeus*. Et alibi quoque in Baſileenſi & Amſtelodamenſi Talmudis editione in Miſna *Megilla* קראים Karaei memorantur, ſed quum in prima quae Veneta eſt, pro ea vox מינות legatur, quas voces confundere Judaei ſolent, vix inde certo colligas Karaeos proprie dictos ibi innui; nec ſolet nomen ſectae nominibus Rabbinorum unquam addi. Non ſunt habendi pro Sadducaeis aut eorum propagine, licet cum iis in rejectione Legis ore propagatae ſive traditionum conveniant. Praeterea ab aliis Judaeis diſcrepabant in die feſti Novilunii, quem non ex calculo Aſtronomico ſed apparitione Lunae figendum autumabant; in tempore mactandi agnum Paſchalem, quod אחר שקיעת השמש *poſt ſolis occaſum* ſtatuunt; & perſonis ad Paſcha edendum idoneis, quas Karaei ſolos mares eſſe dicunt; in tempore quo reliquiae coenae Paſchalis comburi debebant, quod ipſo die 15 fieri debuiſſe contendunt; quum Rabbanitae non die 15, qui eſt יום טוב, ſed die 16; aut ſi dies 16 ſit Sabbathum, die 17 id fieri oportere ſtatuant; in tempore oblationis ma-

nipuli Paſchalis quem illi מחרת השבת *craſtina Sabbathi* hebdomadalis, non Sabbathi, ſive diei primi feſti azymorum, putant offerendum fuiſſe, unde & Pentecoſte in alia tempora incidit; in cerimoniis feſti Tabernaculorum, geſtatione mali citrei & לולב, ac libatione aquarum, quos ritus Karaei negligebant.

§. XIII. Phariſaei, & eorum inſtituta theoretica.

XIII. Phariſaei, פרישים, ἀφωρισμένοι, interpretibus Epiphanio & Suida (quo Pauli verba ſpectant *Rom.* 1: 1.) ita dicti quod vitae ſanctimonia, ſive vera ſive ficta, ſe ab aliis ſepararent, creduntur propago fuiſſe τῶν חסידים Chaſidaeorum, quos generis nobilitas, & ſtudium pietatis, ac ardor pro religione, commendabant; quique ἀγαθοὶ Graeci dicuntur *Joh.* 7: 12. *Rom.* 5: 7. A tempore Simeonis Ben Shetah & deinceps fit eorum mentio in ſcriptis Hebraeorum. At non ſimul orta eſt haec ſecta, ſed lapſu temporis incrementa cepit, prout traditiones magis magiſque in honore eſſe coeperunt, & סיג *ſepes* Legi facta eſt. Quod ſingulare huic ſectae erat, verſabatur circa res credendas vel faciendas. Ad prius genus pertinet, quod jactarent ſe prae aliis notitiam Legis habere & Traditiones πατροπαραδότους magni face-

facerent, atque instituta humana populo obtruderent pro divinis *Matth.* 15: 9. *Marc.* 7: 8, 13. quod fato & providentia Dei res omnes regi asseverent, contra ac Sadducaei; licet Josephus modo scribat illos εἱμαρμένῃ καὶ Θεῷ προσάπτειν πάντα, & λέγειν τινὰ καὶ οὐ πάντα εἱμαρμένης εἶναι, modo illos credere πράσσεσθαι εἱμαρμένῃ πάντα.

§. XIV. Num metempsychosis dogma sit Pharisaicum.

XIV. Sunt qui dogmatibus Pharisaïcis μετεμψύχωσιν annumerent, quod Josephus scribat eos credere animas piorum in aliud corpus migrare, μεταβαίνειν εἰς ἕτερον σῶμα; alii vero putant hac phrasi tantum innui animarum immortalitatem, ita ut hoc corpore relicto, in aliud gloriosum, non substantia sed qualitate diversum (confer *Luc.* 9: 29. εἶδος ἕτερον) transeant: ut ita de Sadducaeis tradat, eos negare animarum praemia aut poenas post hanc vitam; de Essaeis, animas sine corporibus permansuras; de Pharisaeis, mansuras quidem animas sed ita ut in alterum corpus migrent, uti *lib.* III. *de Bell.* 14. dicit de animabus in coelo ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. Huc quoque trahunt nonnulli *Matth.* 16: 14. ac si credidissent Pharisaei animam Eliae in Christum

ſtum migraſſe: ſed ita Chriſtus Elias dici non potuiſſet, non magis quam ille in quo animae Eliae ante Eliam fuit; & probabilius eſt eos credidiſſe Chriſtum ipſum Eliam fuiſſe, vel Prophetam alium ex mortuis reſuſcitatum *Luc.* 9:7,8.

§. XV. Inſtituta practica.

XV. In praxi opera eorum ad inanem oſtentationem erant comparata, ut ab hominibus conſpicerentur, & famam pietatis ſibi acquirerent. Huc ſpectant frequentes luſtrationes *Marc.* 7:3,4. jejunia *Luc.* 5:33. & 18.12. *Matth.* 19:14. decimarum exacta ſolutio etiam de rebus minimis *Matth.* 23:23 preces longae & in locis publicis ac frequenter peractae *Matth.* 6:5. *Luc.* 5:33. obſervatio Sabbathi eo uſque, ut geſtationem lecti, ſpicarum evulſionem ad ſedandam famem, ſanationem aegrorum, eo die prohibitam cenſerent *Matth.* 12:2. *Luc.* 6:7 *Joan* 9:16. vitatio conſortii aliorum hominum, quos ne tangere quidem audebant. Dicuntur etiam Phariſaei dilataſſe phylacteria ſua. *Matth.* 23:5. Per quae intelliguntur תפילין compoſita ex certis Sacrae Legis pericopis, quae thecis incluſae capiti & manui ſiniſtrae adaptatae a Judaeis geſtabantur: alii tamen dubitant an illorum phylacte-

 89

lacteriorum dilatatio, quae ea illegitima fuisse reddituram videtur, ibi intelligatur: quamvis certum sit aliquas partes phylacteriorum potuisse dilatari, veluti קְצִיצָה *nodum*, vasculumve in quo membranae includuntur, & cujus magnitudo definita non est, sic ut vel majus sit vel minus pro arbitrio dominorum. Epiphanius in ἀνακεφ. pag. 134. φυλακτήρια scribit fuisse clavos sive segmenta purpurae, σήματα πορφύρα. vestibus intexta idemque *lib.* 1. *contra haereses*, *pag.* 33. Τὰ δὲ σήματα τῆς πορφύρας φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἠκριβωμένοι μετονομάζειν. Scilicet ne quis eos tangeret, ἵνα μηδεὶς ἅψηται, gessisse eos & haec φυλακτήρια & fimbrias in oris vestium majores & quatuor corymbos malorum Punicorum specie e pallio pendentes ibidem legitur: sic ut illa φυλακτήρια dicta credi possit, quod eorum ope tuti praestarentur a contactu hominum aliorum. Confer *Chagiga*. II. 7. *Mikvaoth*. IX. 6. Fimbriis quoque vestium longioribus usi sunt, quae cum φυλακτηρίοις junguntur *Matth*. 23: 5. uti Judaei quoque תפילין & ציצית jungunt (vid. supra *p*.131.) de quibus *Num*. 15: 38.

XVI. Essaei, Ἐσσαῖοι, ita dicti sunt, §. XVI. uti Essaei.

uti quidam volunt, per apocopen a חסידים *Chasidaeis*, vel ab אסא quod multi ex iis medicinam exercerent, vel חסה, quod ad loca deserta confugerent, vel verosimilius a Graeco ὅσιοι. Philo ipse eos dictos παρὰ τὴν ὁσιότητα scribit. Chrysostomus *hom.* 47. in Acta *cap.* 22. Essaeos ὁσίους appellari notat: & nomen θεραπευτῶν ipsis datum non ad medicinam corporis, sed animi, poenitentiam scilicet, referendum est. Origo eorum non arcessenda est a Rechabitis, *Jerem.* 35: 2. quod non sectae sed familiae nomen est, ortae non e populo Dei sed Kenitis (הַקֵּינִים uti 1 *Chron.* 2: 55. in libris accuratis se invenisse Judaei testantur, non הַקִּינִים) quique alia instituta servabant; verum a temporibus Antiochi Epiphanis, quum plurimi ad loca deserta fugerent, licet demum Hyrcano imperante expressa eorum mentio fiat. Quidam ex iis erant κοινόβιοι, alii μόναχοι: utrique abstemii vitam agebant a voluptatibus remotam, plerumque coelibes, bona privata non habentes, a juramentis alieni, nec ementes nec vendentes, in martyriis constantissimi, loca deserta sectantes (unde in N. T. altum de iis silentium) & dantes operam pietati.

Quare

Quare cum Pythagoreis in multis conveniebant, uti Sadducaei cum Epicureis, Pharisaei cum Stoïcis.

XVII. Solent sectis Judaeorum accenseri Scribae, Γραμματεῖς. Nomen quidem Scribarum apud Judaeos late patet, & eos nonnunquam notat, qui praefecti aut שטרים nuncupantur. Ita *Deut.* 20: 5, 9. Versio Samaritana habet ספרים, Graeca Γραμματεῖς, quam & confer *Ex.* 5: 6, 10. Aliquando vox Scribae Prophetam indicat. Vide Targum *Ps.* 62: 12. & Targum *Hier. Num.* 11: 26. Pro מחוקק *Deut.* 33: 21. ספרא in Targum legitur. Judaei Doctores suos סופרין appellant, uti quum dicunt חביבין דברי סופרין מדברי תורה *amabiliora esse verba scribarum quam verba Legis divinae*, in *Midrasch Schir Haschirim.* 6: 2. & Christus quidem hos doctores fuisse indicat, quum eos in cathedra Mosis sedere cum Pharisaeis affirmat *Matth.* 23: 2. & quumque *Marc.* 1: 22. populum docuisse leguntur: Confer *Matth.* 17:10. Multa eos cum Pharisaeis communia habuisse liquet non ex eo tantum quod passim in Euangeliis jungantur: vide *Matth.* 23: 13. *& seqq.* sed quod diserte *Luc.* 20: 46. Scribis tribuantur

§. XVII. Scribae.

tur quae alias Pharisaeis. Vid. *Matth.* 23: 6. & *Marc.* 12: 39. Fuisse tamen etiam inter eos, qui cum Pharisaeis non facerent colligitur ex *Act.* 23: 9. & *Luc.* 11: 44. Auctoritate illos valuisse inter Judaeos patet ex eo quod Christum examinarint & eorum jussu captus & iis traditus fuerit. *Marc.* 10: 33. *Luc.* 22: 2. Commemoratur denique 1 *Macc.* 7:12. Synagoga Scribarum Συναγωγὴ γραμματέων: & gradus quosdam dignitatis inter eos fuisse patet ex eo quod 2 *Macc.* 6. 18. legitur τὶς τῶν πρωτευόντων γραμματέων.

§. XVIII. Legis doctores.

XVIII. Νομικοὶ denique aut νομοδιδάσκαλοι creduntur sectam singularem constituisse: suntque qui eos Karaeos fuisse putent, qui Legem scriptam, מקרא, neglecta orali docerent. A Pharisaeis distingui videntur *Luc.* 11: 44. sed multa tamen cum iis habebant communia. Vid. *Luc.* 5: 17. & 7. 30. & 14. 3. Sic ut eosdem fuisse illos cum Scribis probabile sit, quod & Epiphanius ἐν ἀνακεφαλ. *p.* 133. scribit, & quo facit *Luc.* 11: 4. dictum Νομικȣ̃ ad Christum Scribas corripientem, *etiam nos afficis injuria.* Sed quibus in rebus aut hi Νομικοὶ aut Scribae cum Pharisaeis convenerint, & quibus dissenserint, vix reor accurate explicari posse.

CAP.

CAP. X.

De Naziraeis.

NAziraei, נזירים, Ναζιραῖοι, vel Ναζειραῖοι, ut est in onomastico Origenis, Ναζηραῖοι, Ναζαραῖοι, uti *Jud.* 13: 5, 7. 1 *Macc.* 3: 49. *Thren.* 4: 7. appellantur, distinguendi sunt a Ναζωραίοις, quod patriam & sectam indicat. Incolae scilicet urbis Nazareth Ναζωραῖοι appellantur locis 10 in Novo Testamento, & in 4 Ναζαρηνοί: idemque esse Ναζωραῖος & Ναζαρηνὸς liquet ex collatione *Marc.* 14: 67. & *Matth.* 26: 31. Secta quoque Ναζωραίων memoratur ab Epiphanio, & Hieronymo. Ita dicuntur quasi *separati* ab aliis certo vivendi genere ex voto, omnium maximo, quo quis non res suas sed se ipsum Deo sacrat: quare Μεγάλην εὐχὴν dici Philo tradit: vel quod נזר *coronam* Dei, promissos capillos, gererent. *Num.* 6: 7. §. I. Nomen.

II. Dividuntur in species duas. I. Naziraeos qui in perpetuum se devoverunt, & dividebantur iterum in נזירי עולם *Naziraeos perpetuos*, ἁπλῶς ita dictos qui ad haec duo tenebantur, alendos capillos (quos tamen si incommodo iis essent se- §. II Species.

mel quotannis tondere licebat, quod exemplo Abſchalomi probant *Gem. Nazir*.4:2.) & abſtinentiam a vino, qui ſi polluuntur tres pecudes offerunt & tondentur, & in נזירי שמשון *Naziraeos Schimſchonaeos* quibus tondere capillos nunquam licuit, quique polluti nihil offerunt. *Nazir*. I:2. II. נזירי זמן קצוב *Naziraeos ad tempus devotos*, id eſt, minimum ad 30 dies, qui non tantum capillos alere, a vino abſtinere, ſed puros ſe ſervare a mortuis debebant. *Nazir*. I: 3. Confer *Eduioth*. IV: II. & VII. 5.

§. III. Leges Naziraeatus temporarii.

III. Poſterioris Naziraeatus Leges *Num*. 6: 2. & *ſeqq*. enarrantur. In *Nazir*. VI: I. ea quae Naziraeis prohibita ſunt tria eſſe dicuntur. 1. Immunditics. 2. Tonſura. 3. Quicquid a vite proficiſcitur: alias ſolent Leges Naziraeatus ad haec 10 capita referre, 2 praecepta ſcilicet & 8 interdicta. Quae in catalogo praeceptorum & interdictorum ſunt 365-374. Horum etiam Hieronymus meminit in *Comm. ad Amos*. II. *pag*. 1386.

1. Ut comam alat.
2. Se non radat.
3. Abſtineat vino, aceto, & omni potu inebriante.

4. Ne

6 lo

4. Ne uvas recentes comedat.
5. Ne passas. Confer Hieronymum in *Jes.* VI. *pag.* 55.
6. Ne acinorum nucleos comedat.
7. Ne corticem uvarum edat.
8. Ne domum mortui ingrediatur.
9. Ne polluatur a mortuis, exceptis 6 propinquis *Levit.* 21:2. memoratis, & mortuo praecepti, מת מצוה: sic ut Sanctitas eorum conveniat hac parte cum Sanctitate Sacerdotum.
10. Ut finito tempore Naziraeatus offerat ea quae a Deo praescripta sunt; quemadmodum & si casu pollutus sit, id est, si quis ad latus ejus mortuus fuerit, quo in casu prius 7 dies immundus esse, se radere die septimo & capillos sepelire, cinere vaccae rufae aspergi die tertio & septimo, & die octavo munus suum afferre, *Num.* 6:10. & denuo tot dies, quot ante voverat, in Naziraeatu transigere debuit. *Nazir.* III:3.

IV. Ea autem quae exacto tempore Naziraeatus peragenda fuere sex sunt. §. IV. Voti solutio.

1. Ut agnus offeratur in holocaustum.
2. Agna in sacrificium piaculare.
3. Aries in sacrificium salutare.

Haec & praecedentia solent שלש בהמות *tres pecudes* Naziraeorum appellari. Vid. *Gem. Hier. Nazir.* 54: 2. *Midrasch Coheleth.* 107: 3. ubi historia 300 Naziraeorum, quibus 900 pecudes partim Rex Jannaeus partim Schimeon Ben Schetach ad hunc usum donabat.

4. Simila infermentata oleo mixta, & רקיקי מצות oleo uncta, cum ferto & libaminibus eorum offerantur.
5. Capillos radat ad ostium Tabernaculi, vel stante Templo in conclavi Naziraeorum, & eos conjiciat in ignem sub olla in qua Sacrificium salutare coquitur.
6. Armus coctus arietis, placenta azyma & רקיקין sive lagana, azyma quoque (sed quibus pro pane azymo in Paschate uti non licuit. *Pesachim.* 11: 5.) oleo uncta a sacerdote agitentur una cum pectore & armo crudo, ut sit תנופה *Num.* 6: 20.

§. V. De

V. Votum Pauli *Act.* 18: 18. se tondentis

dentis Cenchreis, non erat votum Naziraeatus: sed longe diversum. Nam non fuit *tonsura munditiei*, תגלחת טהרה uti Judaei loquuntur, id est, tonsura Naziraei voto suo soluti, quoniam illa non alibi quam in Templo fieri debuit: nec fuit *tonsura immunditiei* תגלחת טומאה, id est, tonsura Naziraei, qui ante dies Naziraeatus sui impletos polluitur, quoniam illa tonsura fieri debuit in terra Israëlitica, vel in tali loco unde spatio diurno ad Templum aliquis pervenire potest; nam die septimo jubetur tonderi & octavo afferre Sacrificium. Nec licebat Naziraeo esse extra terram Israëliticam. *Nazir.* III: 6. Si quis vovisset Naziraeatum extra terram, proficisci debuit in terram & illic votum implere. *Eduioth.* IV: 11. Sic Helena Regina Adiabenorum Naziraea fuit per 21 annos, quamvis modo septennii Naziraeatum vovisset, quia extra terram voverat, & circa finem alterius septennii polluebatur. Sic quoque Naziraeatus locum non habuit, nisi stante Tabernaculo & Templo; quoniam voto solvi non potuere, nisi ad Tabernaculum vel Templum accessissent. Hinc 1 *Macc.* 3: 50. Naziraei voto solvi non poterant Templo partim polluto partim destructo.

voto Pauli num fuerit Naziraeatus.

 PARS

PARS III.

DE

REBUS SACRIS.

CAP. I.

De Sacrificiis generatim, & ritibus ad Sacrificia spectantibus.

§. I. Nomen Sacrificiorum.

I. Mnes Oblationes, quae secundum voluntatem Dei certis ritibus ei sacratae consumebantur, generali nomine קרבנות appellantur. Dicuntur etiam *Dona* מתנות *Ex.* 28: 38. *Ez.*20: 26, 39. & Δῶρα *Matth* 5: 23. & 23. 18. & κορβᾶν idem est quod δῶρον *Marc.* 7: 11. uti & Josephus *Ant.* IV. 4. Κορβᾶν δῶρον σημαίνει. Hae quum vel ex animalibus constent, vel ex farina oleove vino & thure, in duas species dispescuntur, quarum illa, scilicet cruentae oblationes, *Sacrificiorum* nomen vulgo accepit, haec vero, scilicet incruentae, *Fertorum* & *libaminum*. Quae fere conveniunt cum nomine זבחים, quod

quod prioribus, & מנחות ac נסכים, quod posterioribus datur: quamvis זבח de holocausto avium recte dici negent Judaei, quod קרבן est, & זבח proprie id est quod mactatur.

II. Quum vero plurium Sacrificiorum §. II. Spe-
in Sacro Codice fiat mentio, ad certas cies diver-
species referenda sunt, ut distinctius de sae.
iis agi possit. Sunt qui in tres species ea dividant, unam eorum quae Deo cedebant, ut holocausta, alteram, quae Deo & sacerdotibus veluti piacularia, tertiam quae dominis, uti Pascha. Sed Judaei in *Gem. Rosch Hasschana.* 4: 1. & alibi vulgo quatuor recensent tam publica quam privata עולה חטאת ואשם ושלמים. 1. Holocausta. 2. Sacrificia piacularia. 3. Sacrificia pro delicto, & 4. Salutaria. Quibus addunt tria privata, דומים לשלמים, quae similia sunt salutaribus, בכור מעשר ופסח 5. Primogenita animantium. 6. Decimas eorundem. & 7. Agnum Paschalem. Quem ordinem nos quoque in eorum descriptione servabimus, ubi prius illa quae pluribus Sacrificiis communia sunt hoc Capite breviter indicaverimus.

§. III. Qualia publica.

III. Solent praeterea Judaei dispescere Sacrificia in quatuor alias species. I. In Publica. II. Privata. III. Publica privatis similia & IV. Privata similia publicis. Publica *pellunt Sabbathum & immunditiem*, דוחין טומאה ושבת, sed privata nequaquam. Publicis nihil addendum erat nec de illis detrahendum. In Publicis, a Deo jussis, nunquam animal sexus foeminei oblatum fuit. *Temura.* 11: 1. Praeterea hirci erant in omnibus Sacrificiis publicis catalogi mox dandi §. IV. excepto primo, secundo, & quinto. Erantque *hi hirci Sacrificia piacularia* שעירי חטאת. In *Midrasch Schir Hasschirim.* 24: 3. legitur ubique in Lege Dei de hircis dici quod fuerint לחטאת *piaculares*, excepto hirco offerendo die festo Pentecostes בעצרת אין כתיב חטאת, *de Azereth haud scriptum est*, חטאת, quia scilicet Israëlitae illo die Legem accipientes ab omni peccato erant puri. Fateor illud חטאת omitti *Num.* 28: 30. ubi legitur שעיר עזים אחד לכפר עליכם, sed notatu dignum est Interpretes Alexandrinos illic vocem לחטאת legisse, reddentes χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν. Et fuisse hir-

hircum hunc piacularem patet ex adjecta voce לכפר *ad expiandum*, & loco parallelo *Levit.* 23: 17. ubi diserte legitur fuisse חטאת.

IV. Undecim Publica enumerantur. I. Agni duo in Sacrificio jugi sive quotidiano. *Exod.* 29. 38. *Num.* 28. 3. 8. *Ezr.* 3. 5. *Neh.* 10. 33. *Eccles. Siracid.* 45. 17. II. Additamentum Sabbathicum, quum duo agni praeterea offerebantur *Num.* 28. 10. III. Additamentum novilunii, duo juvenci, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.* 28. 11. IV. Oblatio festi Azymorum: quum per 7 dies quotidie idem quod in Novilunio offertur. *Num.* 28. 16. 25. *Deut.* 16. 2. V. Agnus in holocaustum die oblationis manipuli. VI. Additamentum diei עצרת festi Pentecostes, quod idem erat ac in Novilunio. *Levit.* 23. 17. *Num.* 28. 27. VII. Oblatio ejusdem diei, scilicet cum panibus duobus, juvencus, arietes duo, 7 agni in holocausta, hircus in Sacrificium piaculare, & 2 agni in salutare. *Lev.* 23. 18. VIII. Additamentum novi anni, quum praeter Sacrificia jugia & addititia novilunii offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in Sacrificium

§. IV. Quot publica.

piaculare. *Num.* 29. 2. IX. Oblatio diei Expiationis, juvencus, aries, & 7 agni in holocausta, hircus in Sacrificium piaculare. Praeterea hircus, emissarii socius, in Sacrificium piaculare, aries in holocaustum. *Num.* 29. 8. X. Oblatio primo die festi Tabernaculorum, 13 juvenci, arietes 2, 14 agni, & hircus in Sacrificium piaculare. Ex arietibus, agnis, & hircis numerus idem per omnes dies hujus festi offerebatur, sed juvencorum numerus decrescebat indies, sic ut septimo die 7 essent offerendi juvenci, duo arietes, 14 agni & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.*29. 12. XI. Oblatio diei octavi עצרת festi Tabernaculorum, juvencus, aries, 7 agni in holocausta, & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.* 29. 36.

§. V. Quae privata.

V. Privata (id est יחיד, unius hominis sive sit persona publica sive privata, sive Pontifex Max. sive alius) sunt quinque, scilicet. I. Offerenda ob peccatum dicto vel facto commissum. II. Ob aliquid quod corpus tangit, quales oblationes 6 sunt, 1. Maris aut faeminae fluxu laborantis. 2. Leprosi. 3. Menstruatae. 4. Puerperae. 5. Polluti a mortuo. 6. Proselyti. III. Ob aliquid, quod bona tangit,

git, ut si quis haberet primogenita animantium, decima &c. IV. Ob certum tempus quod advenit, uti עולת ראיה *holocaustum praesentiae* in 3 festis majoribus, קרבן חגיגה *oblatio celebritatis*, & שלמי שמחה *salutaria laeta.* V. Ob votum vel promissum, uti oblatio Naziraei.

VI. Publica, sed privatis similia, qualia ob errorem a populo commissum &c. *Lev.* 4: 13. *Num.* 15: 24, 25, 26. Privata, sed quae speciem habebant publicorum, quod a stato tempore nec ob Sabbathum nec immunditiem dimoveri nequiverint, sunt agnus Paschalis, juvencus in Sacrificium piaculare & aries in holocaustum, quos P. M. die expiationis offerebat, & propterea haec pellebant Sabbathum. *Temura.* II: I. §. VI. Publica quasi privata, & vice versa.

VII. Distinguunt Judaei inter קדשי קדשים *Sacrificia Sanctissima*, & קדשים קלים *minus Sancta. Zevachim.* V: I, 7. *Gittin.* II: 8. *Eduioth.* VIII: 6. Sacer Codex hanc distinctionem confirmat, & quemadmodum *Sancta Sanctorum*, id est, *Sanctissima* nuncupat altare exterius *Exod.* 29: 37. & 40. 10. & interius *Exod.* 30. 10. suffitum *Exod.* 30. 36. vasa Tabernaculi interiora *Num.* 4: 19. reliquias fertorum §. VII. Quae Sanctissima & minus Sancta.

post

post pugillationem comedendas a Sacerdotibus *Lev.* 2. 3. & 10. 12. & 24. 9. *Num.* 18. 9. res devotas per חרם *Lev.* 27. 28. ita quoque ex Sacrificiis *Piacularia* קדש קדשים, id est, *Sanctissima* appellantur *Lev.* 6. 18. & *Sacrificia pro delicto Lev.* 7. 1. & 14. 13. Quibuscum quoniam holocausta conveniebant, mactanda scilicet jussu Dei *Lev.* 14. 13. eodem loco sanctiore, id est, ad septentrionem altaris, & Deo tota consecrata in altari exteriori, cumque iis etiam salutaria publica comedenda a Sacerdotibus ephemeriae ministrantis in Atrio, loco Sancto, ideo quatuor species Sacrificiorum Sanctissimorum statuuntur. 1. Holocausta omnia. 2. Sacrificia piacularia omnia. 3. Sacrificia pro delicto omnia. 4. Sacrificia salutaria publica. Reliqua, sc. salutaria privatorum hominum, Primogenita animantium, Decima eorundem, & Agnus Paschalis minus Sancta appellantur. Sacrificia Sanctissima mactabantur ad septentrionem altaris. *Levit.* 14. 13. *Lev.* 6. 18. 22. & 10. 17. Sacrificia minus Sancta ad ortum vel austrum. Sacrorum Sanctissimorum, sive ea publica sive privata essent, pelles erant Sacerdotum, exceptis illis victimis piacularibus quae in-

tegrae

tegrae comburi debuerunt *Lev.* 27. at Sanctorum levium, sive minus Sanctorum, redibant ad dominos. *Zevachim* XI: 3. Sanctissimis quoque aut vesci omnino non licuit, aut solis sacerdotibus masculis, & quidem in loco Sancto, id est, in Atrio magno: verum Sanctis levibus & viri & faeminae vescebantur, etiam in urbe Hierosolymitana, exceptis Sacrificiis primogenitorum animantium, quibus soli vescebantur sacerdotes. *Levit.* 6: 11. *Sota.* 11: 7.

VIII. Gradus Sanctitatis in Sacrificiis varii a Judaeis statuuntur in *Zevachim*. X: 2. §. VIII. Gradus 10 Sanctitatis in Sacrificiis.

1. Sacrificii piacularis sanguis, quia expiat, est sanctissimus שהוא מרצה, & sanguine holocausti sanctior.
2. Membra holocausti sanctiora sunt ablegminibus Sacrificii piacularis, quia omnia cedunt in אשים *ignita*.
3. Sacrificium piaculare sanctius est Sacrificio pro delicto, quia sanguis adspergitur 4 cornibus, & infunditur fundamento altaris.

4. Sa-

4. Sacrificium pro delicto ſanctius eſt Sacrificio תורה & ariete Naziraei, quia eſt e numero Sanctiſſimorum.
5. Sacrificium תורה & aries Naziraei ſanctiora ſunt τοῖς שלמים Sacrificiis ſalutaribus, quia eduntur die uno & requirunt panem.
6. Sacrificia ſalutaria ſanctiora ſunt Primogenitis, quia requirunt 4 ſparſiones ſanguinis, impoſitionem manuum, libamina & agitationem חזה ושוק pectoris atque armi.
7. Primogenitum ſanctius eſt Decicimis animantium, quia Sanctitas ejus incipit ab nativitate, & a Sacerdotibus comeditur.
8. Decimae pecudum ſanctiores avibus oblatis, quia ſunt veri nominis זבח Sacrificium ſc. cultro mactatum, & ſanguis earum ac adipes ſunt Sancta Sanctorum, & ſemper altari cedunt, quod non ita eſt in Sacrificiis avium.
9. Avium oblationes ſanctiores fertis, quia ſanguine conſtant.
10. Fertum peccatoris ſanctius ferto נדבה, quia pro peccato eſt.

IX.

61

§. IX. Locus Sacrificiorum peragendorum.

IX. Sanctissima mactabantur, & sanguis eorum excipiebatur, ad septentrionem altaris *Lev.* 1:11. *Lev.* 6:25. *Lev.* 7:2. *Lev.* 23:19. sed minus Sancta sive Sacra levia mactari poterant in omni loco atrii, excepta parte ad septentrionem & occidentem altaris. *Lev.* 3:2, 8. ubi plaga septentrionalis non est definita ut in Sanctissimis: & quia ibidem dicitur ad introitum Tabernaculi debuisse offerri, colligunt inde Judaei non ante reseratas Templi fores jugulari licuisse. *Zevachim.* v: 6. Ceterum non nisi in loco quem Deus elegit, *Deut.* 12:14. Templo sc. Hierosolymitano, sacrificare licuit, postquam id exstructum fuit; & eo loco quem designavimus: secus qui faceret, diceretur שוחט או מעלה בחוץ *mactans vel offerens extra.* Victima loco illegitimo mactata comburebatur; quod Judaei colligunt ex *Lev.* 6:23. *Temura.* VII: 6. & qui hoc prudens faceret, poenam כרת *Excidii* meruerat, qui imprudens, חטאת קבועה *Sacrificium piaculare statum* offerre debuit. Quod si victimae ab eo mactatae aptae non essent ut offerrentur in altari, poenae hujus reus non habebatur. Hodie si quis extra locum Atrii victimas sacrificaret, quae idoneae

idoneae essent, ut intra Atrium sacrificarentur, licet Templum non sit, reus tamen esset.

§. X. Tempus Sacrificiorum.

X. Lex communis omnia Sacrificia tangebat, quod interdiu debuerint offerri; id Judaei colligunt ex *Lev.* 7: 38. adeoque de die mactari victima & sanguis ejus adspergi debuit. Quod si de die victima altari fuisset admota, exta noctu in altari adolere licuit, uti & membra holocaustorum, usque ad auroram diei sequentis. *Megilla* 11: 6. quamvis usque ad mediam modo noctem ea adolere consuevissent, & quantum poterant operam darent, ut de die forent consumta.

§. XI. Animalia Sacrificiis apta quot & qualia.

XI. Quinque sunt species animalium, quas sibi offerri Deus jussit, tres ex genere quadrupedum, quae distinguebantur in minores, quae annum aetate non superabant, & majores quae omnino, duas ex avibus, הבקר כבשים עזים תורים ובני יונה; boves, oves, capras, turtures, & pullos columbae: ita quidem ut voce פר indicetur juvencus infra triennium aetatis, עגל infra primum aetatis annum, כבש agnus infra primum aetatis annum, ab octavo sc. die nativitatis *Levit.* 22: 27. איל mas ovium & caprarum intra primum

&

& secundum aetatis annum, & שעיר עזים *hircus caprarum* supra annum aetatis primum, infra secundum. *Para.* I. 3. *Gem. Rosch hasschana.* 10. I. Tres autem hae species animalium respectu aetatis & sexus evadunt duodecim, his nominibus in sacris literis distinctae: vide *Menachoth.* VIII. 7.

Sexus masculini.	Sexus faeminini.
1. פר, *juvencus.*	1. פרה, *vacca.*
2. עגל, *vitulus.*	2. עגלה, *vitula.*
3. איל, *aries.*	3. רחל, *ovis.*
4. טלה, *agnus.*	4. טלייה, *agna.*
5. שעיר, *caper.*	5. שעירה, *capra.*
6. גדי, *hoedus.*	6. גדייה, *hoeda.*

Turtures autem debebant esse adulti, & ex columbis non nisi pulli. Nam principium splendoris in utrisque est illegitimum *Chullin.* I. 5. id est, turtures tum demum legitimi sunt quum incipiunt splendere: sed pulli columbae tum fiunt legitimi. Ad holocaustum nonnisi animalia sexus masculini admittebantur ex quadrupedum speciebus modo memoratis, sed ex turturibus & pullis columbarum tam mares quam faeminae: *Gem. Temura.* 114. I.

ad Sacrum piaculare eaedem 5 species animalium, mares aeque ac faeminae: ad Sacrificium pro delicto soli agni mares: ad Sacrificia salutaria mares & faeminae ex tribus speciebus quadrupedum, nullae autem aves. Haec autem debebant esse תמימים *perfecta*, *non* בעלי מומין *vitiata*. *Malach.* 1: 8. Erantque ad examinandas victimas constituti מבקרי מומי קדשים qui ex Teruma Conclavis mercedem percipiebant: vide supra. *Lev.* 22: 20. Vitia ejusmodi, quae hominem aeque ac pecudem polluebant, 50 Judaei recensent, quae pecudi propria erant 23. Praeterea permutare illa animalia Deo sacrata non licebat *Levit.* 27: 10. quod si factum esset, utrumque animal Deo sacrum erat. Vide Codicem *Temura*, qui de hoc argumento agit.

§. XII. Munda animalia sacrificanda.

XII. Munda haec esse animalia debuerunt & quidem ex domesticis. Sunt enim בהמות *animalia domestica* & חיות *fera*. Ex domesticis tria sunt genera animalium mundorum, quae comedere Judaeis licebat eademque sacrificare, *bos* scilicet, *ovis*, & *capra*. Ex feris septem sunt munda. 1. cervus, 2. caprea. 3. יחמור. 4. אקו. 5. דישון. 6. תאו. 7. זמר. vide de his *Tanchuma*.

chuma 55. 3. ubi voce בהמות latius ſumta dicitur eſſe non niſi עשר בהמות טהרות בעולם *decem animalia munda in orbe. Deut.* 14: 4.

XIII. Diſtinctio animalium in munda & immunda jam ante diluvium fuit *Gen.* 7: 2. quumque & ſacrificia celebrata ſint, & paſtae legantur oves, & pelles animalium uſum amictus praebuerint, probabile eſt etiam carne uſos ad alimentum Patres ante diluvium. Accedit carnium uſum poſt diluvium fuiſſe licitum, nec uſpiam legi antea licitum non fuiſſe, nec rationem ullam eſſe diſcriminis hac parte temporum ante diluvium & poſt diluvium. Praeterea dominium hominis in animantia conceſſum id ſuadet, quum v. g. piſces certe uſui ſint hominibus fere nulla alia ratione quam alimentum praebendo: & poſt diluvium illud hominis privilegium latius quam antea patuiſſe non ſit veroſimile: quod tamen fuiſſet, ſi tum demum creophagia generi humano eſſet conceſſa.

§. XIII. Inde argumentum pro creophagia ante diluvium.

XIV. Varii ritus fuere, quibus victimae Deo offerri conſuevere. In his autem partes aliae Sacerdotum erant, aliae dominorum offerentium. Judaei vulgo haec

§. XIV. Diſtinctio rituum ad Sacrificia pertinentium.

haec quinque 1. Manuum impositionem. 2. Mactationem 3. Excoriationem. 4. Dissectionem. 5. Lotionem viscerum, a dominis peragi potuisse tradunt; at quinque alia. 1. Sanguinis exceptionem. 2. Sparsionem 3 Ignis accensionem. 4. Lignorum dispositionem in altari. 5. Delationem membrorum ad altare, & quodcumque in altari peragendum erat, ad functiones Sacerdotales pertinuisse. Cujus distinctionis fundamentum est in descriptione rituum ad Sacrificia pertinentium *Lev.* 1. 3, 4. & *seqq.* ubi quaedam praestare jubetur dominus victimae, quaedam Sacerdos. Nos & hos ipsos ritus, quales fuerint, lustrabimus, & alios, qui sub his continentur, vel praeter hos in Sacris literis & scriptis Judaeorum memorantur, suis locis inseremus.

§. XV. Constitutio victimae ante faciem Dei.

XV. Requiritur ante omnia ut victima adducatur a domino qui eam Deo offert, & constituatur ante faciem Dei: olim quidem ante ostium Tabernaculi, id est, in atrio *Levit.* 1: 3. postea in atrio interiori Templi לִפְנֵי יְהוָה *coram facie Dei*, uti & de ipsis Levitis, qui agitandi fuere ut Sacrificium תְנוּפָה *agitationis*, & quibus manus imponebantur, bis dicitur הִקְרַבְתָּ לִפְנֵי

לפני יהוה *duces eos in conſpectum Dei. Num.* 8. 9. Ad quem ritum alludere videtur Paulus *Rom.* 12: 1. voce παραςῆσαι, quum vult nos *Conſtituere* corpora noſtra in Sacrificium vivum, ſanctum, & gratum Deo. Sacrificia autem Sanctiſſima eo ducebantur per portam atrii Septentrionalem, quae oblationis dicitur, minus Sancta per meridionalem: quod ſi victimae tenerae eſſent, pedibus ligatis portabantur a dominis. Vide *Malach.* 1:13.

§. XVI: Impoſitio manuum.

XVI. Hanc ſequebatur impoſitio manuum, vel manus, ut quidam volunt, licet probabilius ſit utramque manum victimis fuiſſe impoſitam, quae per enallagen numeri ſaepe per ידו indicatur. Confer *Num.* 27: 18. & 23. Haec autem in eo conſiſtebat, quod dominus vel domini, ſi plures eſſent, unus poſt alium, manus ſuas antea lotas maximo niſu (בכל כוחו) imponeret capiti victimae occidentem ſpectantis. Debebat illa fieri ab ipſo domino non ejus vicario: nec ea legitime peragebatur a muliere, alienigena, ſtulto, minorenni, ſervo, ſurdo, aut coeco. Victimis privatis omnibus imponebantur manus, excepto Sacrificio primogenitorum ex animantibus, decimis, atque agno Pa-

 ſchali,

ſchali, argumento loci *Levit.* 3: 2. quibus addi debent oblationes ex avibus. Victimis publicis non imponebantur manus, niſi his duabus, hirco dimittendo die Expiationis, *Levit.* 16: 21. & juvenco ob peccatum ignorantiae, quibus tria membra Synedrii manus imponebant. *Levit.* 4: 15. Ita quidem Judaei tradunt in *Menachoth.* IX. 7. licet 2 *Chron*: 29: 23. hircis piacularibus, pro toto populo oblatis, manus impoſitae legantur, & hinc alii colligant victimis omnibus piacularibus iiſque publicis, quarum ſanguis Templo inferri debuit, manus impoſitas fuiſſe. Eodem tempore quo manus imponebantur, dominus peccata ſua confitebatur, aut transferebat in victimam: quod ſi Sacrificium ſalutare eſſet, Deum laudabat.

§. XVII. Agitatio.

XVII. Erant tamen victimae quaedam, quibus non ſtatim manus imponebantur, poſtquam eſſent adductae, ſed quae agitandae fuere coram facie Dei *Lev.* 14- 12. & 23. 20. Haec actio תנופה appellatur, & non victimas tantum vivas, ſed & membra quaedam earum & ferta nonnulla ſpectat. *Exod.* 29: 27. *Lev.* 7. 34. & 8: 27. *Num.* 5: 25. *Menachot.* V. 7. Sed diſtinguenda eſt illa agitatio, qua mem-

 67.

membra mactatae victimae agitabantur, uti pectus & armus dexter victimarum ſalutarium cum אימורים *ablegminibus*, ab hac agitatione vivarum victimarum quam hic explicamus, & quae mactationem praeceſſit. Conſiſtebat autem in eo (vide *Gem. Kidduſchin.* 36. 2. *Gem. Succa.* 37. 2.) quod victimam impoſitam manibus domini Sacerdos manibus ſuis, quas ſupponebat manibus domini, agitaret verſus quatuor oras 1. Promovendo eam 2. Reducendo, 3. Surſum elevando quod תרומה proprie dicitur & cum תנופה jungitur *Exod.* 29: 27. & 4. deorſum ducendo: quae his verbis in *Menachoth.* v. 6. notantur מוליך ומביא מעלה ומוריד. Eadem phraſi utuntur in *Roſch haſchana* 11. 2. ubi de facibus in monte oliveti accenſis agunt, quae his 4 modis quatiebantur, ut aliis innoteſceret conſecratio novilunii. Sunt qui qui ſex motus in hoc ritu diſtinguunt, antrorſum, retrorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum & deorſum. Si plures Sacrificium ſalutare offerrent, quod agitandum erat, eo modo & tempore quo poſt dicetur, poterat unus omnium nomine agitare, ſecus ac in impoſitione manuum fieri ſolebat. Mulieres nunquam

agitabant, nisi suspecta adulterii & Naziraea. *Num.* 5: 18. *Num.* 6: 2. & 19. *Kiddushin.* 1. 8. Ceterum in *Menachoth.* v. 7. tres species rerum agitandarum ita recensentur.

1. שלמי יחיד Sacrificia salutaria privata agitantur mactata, non viva: & iis imponuntur manus.

2. שלמי ציבור Sacrificia salutaria publica agitantur & mactata & viva: nec iis imponuntur manus.

3. אשם מצורע Sacrificium pro delicto leprosi agitatur non mactatum sed vivum. Ei imponuntur manus.

§. XVIII. Mactatio.

XVIII. Eodem loco, quo manus impositae erant, victima mactabatur: & quidem nulla mora interposita. *Gem. Beracoth.* 42. 1. quum scilicet illi (constrictae ad annulos in loco mactationis ad Septentrionem altaris, si essent Sacrificia Sanctissima, quorum erat שחיטת צפון, at si minus Sancta, in quovis loco atrii, vulgo tamen ad orientem) oesophagus & arteria aspera, quae Judaei שתי הסימנין *duo signa* vocant, manu prehensa, cultro, plerumque sacro dicto סכין, inciduntur, ut

ut ſanguis in vas המזרק influat. Peragi mactatio potuit etiam ab Iſraëlita *Levit.* 1: 5. licet eſſent victimae Sanctiſſimae, & mactans mulier, ſervus, vel immundus eſſet, ſic ut atrium ei intrare non liceret; ſi ſcilicet ipſe extra atrium conſtitutus cultro in atrium porrecto mactaſſet. *Zevachim.* III. I. *Gem. Hier. Joma* 39. 2. *Midraſch Schemuel.* 52. 1. ſcilicet שחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים אפילו בקדשי קדשים : atque ita omnes hujus ritus periti mactare poterant, excepto ſurdo, ſtulto, & minorenni, qui animum advertere ad actum ſacrum non poterant. *Chullin.* 1. 1. Sacerdotes tamen has partes plerumque in ſe ſuſcepiſſe videntur, aut, ſi hi non ſufficerent, Levitae 2 *Chron.* 29. 24. 34. quod etiam ex ſortibus aliquo modo liquet, de quibus ſupra.

§. XIX. Quibus rebus vitiaretur.

XIX. Quinque autem res mactationem reddebant illegitimam. I. שהייה, *Mora*, ſi quis in actu mactationis cultrum ad tempus retraheret ante perfectam mactationem. II. דרסה, *Preſſio*, ſi quis ſine משיחה ductione & teductione cultri mactaret, & guttur perrumperet premens illud acie cultri. III. חלדה, *Occultatio*, ſi culter in mactatione abſconderetur.

IV. גרמה, *Aberratio*, si culter supra *annulum* הטבעת aberraverit. *Chullin.* I. 3. V. עיקור *Eradicatio*, si totum guttur abscinderet. Ad haec bene attendere debuit, quicunque victimam jugularet, & aliquoties se exercere in hoc actu coram sapientibus antequam solus mactaret.

§. XX. Unguelectio avium.

XX. Necabantur quidem aves, (vid. *Chullin.* II. I.) sed alio modo: מליקה dicitur hic ritus: nec dicuntur זובחין *sacrificantes* sed חונקין *strangulantes* eas. שחט tamen de avibus usurpatur in *Midrasch schir hasschirim*, יונה פושטה צוארה לשחיטה *columba collum extendit ut mactetur* & in *Chullin.* II. I. Sacerdos duos pedes avis apprehendebat duobus digitis manus sinistrae, minimo scilicet & qui ei proximus erat, alas vero duobus aliis, atque ita inter pollicem & indicem collum retortum ungue secabat. Quae inter functiones Sacerdotales difficillima fuisse dicitur. vide *Gem. Joma.* 47. 2. & 49. 2. *Gem. Zevachim.* 64. 2. Judaei volunt in holocaustis avium caput a corpore plane fuisse separatum, sed in Sacrificiis piacularibus incisum quidem, sed non penitus ablatum. *Zevachim.* VI. 4. 5. Confer *Levit.* I: 16, 17. & 5. 8. Poterat

rat illa peragi in quavis parte altaris: at ſanguis exprimebatur ad altare, ſi holocauſtum eſſet, ſupra filum rubrum; ſi piaculare Sacrum, infra. *Zevachim.* VI. 2.

XXI. Sanguis victimarum vaſe argenteo, מזרק dicto, (*αἱμνιον* Graeci vocant & *σφαγεῖον*, Philo *φιάλην*) eoque ſat magnam ſanguinis copiam continente, quo facit phraſis *Zach.* 9: 15. מלאו כמזרק, excipiebatur. Haec actio לקיחה dicitur. Philo *lib. de victimis*, *p* 838. alium fuiſſe ſcribit qui mactaret, alium qui ſanguinem exciperet. Aliquando tamen manu, non vaſe, ſanguis excipi ſolebat: veluti quum vacca rufa mactabatur, manu ſiniſtra Sacerdos ſanguinem excipiebat & digitum manus dextrae immittens in ſanguinem ſiniſtra contentum eum ſpargebat verſus Aedem ſacram. Illegitimum enim eſſe ſanguinem vaccae rufae, niſi exceptum manu, דם פרה לא היה כשר אלא ביד legitur in *Siphre.* 20. 3. Ita quoque quum leproſus in porta Nicanoris conſtitutus ſanguine victimae mactatae adſpergi debuit, duo Sacerdotes ſanguinem excipiebant, unus vaſe, aliter manu. Qui vaſe exceperat, ſanguinem ad altare ſpargebat, qui manu, ibat ad leproſum & illum tingebat. *Negaim.*

§. XXI. Sanguinis exceptio.

gaim. XIV. 8. *Gem. Zevachim.* 47. 2. Confer *Lev.* 4: 25.

§. XXII. Varii modi spargendi sanguinem.

XXII. Sequitur sparsio sanguinis זריקה & נתינה dicta, (uti apud Fabium Pictorem, *lib.* XVI. *Juris Pontificii* legitur, *aquam manibus dato*) vel הזייה: secundum illud Talmudicum in *Gem. Hier. Terumoth.* 45. 2. מקבל ואח״כ זורק *excipit sanguinem & dein spargit.* Quatuor diversis modis sanguis victimarum, a Sacerdote agitatus aliquando ne concresceret, spargebatur, 1. Ad cornua altaris exterioris. 2. In Sancto & Sancto S. 3. Ad angulos 4 altaris exterioris: 4. Ad basin altaris. Hic ritus ex praecipuis est, qui ad Sacrificia requiritur, עיקר הקרבן, quum ipsam expiationem peccati tum demum factam esse Judaei tradant, quando victimarum sanguis altare humectabat: secundum verba Gemarae *Zevachim.* 26. 2. כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים *quum sanguis attingit altare, expiantur peccata offerentium*: quo & illud *Hebr.* 9: 22. facit, χωρὶς αἱματεκχυσίας ἐ γίνεται ἄφεσις, *sine effusione sanguinis* (non illa effusione, qua ex corpore victimae effluit, sed illa qua effunditur in altari) *non fit remissio peccatorum.* Sic ante sparsionem san-

ſanguinis, jus non habebant Sacerdotes in pelles victimarum: nec ante illam licuit Naziraeo vinum bibere, aut pollui mortuis. *Nazir.* VI. 9.

§. XXIII. Adſperſio ſanguinis ad 4 cornua altaris.

XXIII. Ut autem diſtinctius intelligatur ritus adſperſionis ſanguinis ad quatuor cornua altaris, quae propria eſt victimis piacularibus quae comedebantur, *Lev.* 4: 7. (quae ſparſiones 4 מתנות nuncupantur) notandum eſt Sacerdotem ſanguinem vaſe exceptum detuliſſe ad altare, & conſcenſo clivo qui ad orientem clivi maximi erat, in circuitu medio ad cornu altaris quod inter orientem & auſtrum erat ſubſtitiſſe. Hoc loco digitum indicem manus dextrae in ſanguinem intingebat, & illum exemtum admoto ungue pollicis ita premebat, ut ſanguis angulum illius cornu humectaret. *Gem. Zevachim.* 53. 1. Αἵματι δεύει τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχὰς, ſcribit de hac ſparſione Joſephus *Antiq.* III. 10. Reliquias ſanguinis, digito adhaerentes, quibus aliud cornu adſpergere non licuit, (ad unamquamque enim ſparſionem intingere denuo digitum in ſanguinem debuit, ſecundum canonem Judaeorum על כל הזייה טבילה) ad marginem vaſis abſtergebat: dein ad cornu alterum perrexit, repeti-

petito eodem ritu; tum ad tertium, denique ad quartum, ſive notozephyrinum, in quo omnes ſanguinum adſperſiones & effuſiones deſinebant, & ad cujus baſin in foramen meridionale reliquiae ſanguinis effundebantur, ad rivum Kedron deferendae. *Meila*. III. 2. non ſine reſpectu, ut videtur, ſanguinis Chriſti ante quidem in Gethſemane circa rivum Kedron, & ultimo ad occidentem Hieroſolymae effuſi.

§. XXIV. Sparſio in Aede Sacra.

XXIV. Illarum autem victimarum piacularium, quae comburebantur, ſanguis inferebatur in Aedem Sacram, ubi ſparſiones vel in Sancto Sanctorum vel ad cornua altaris ſuffitus fiebant, & reliquum ad baſin altaris exterioris in foramen occidentale effundebatur. vid. *Lev.* 4: 7. & 8. 15. Vacca quidem rufa comburebatur, ſed uti multa habebat ſingularia, ita non tantum cum pelle & fimo ſed & ablegminibus (quae alias in altari adolebantur *Lev.* 8: 16.) tanta quanta igne conſumebatur: nec ſanguis in aedem Sacram inferebatur, ſed quicquid ſupererat praeter ſanguinem manu Sacerdotis ſparſum verſus aedem ſacram, igni cedebat.

§ XXV. Sparſio

XXV. Sanguis holocauſtorum, uti & Sacrificiorum pro delicto & ſalutarium,

tam

tam privatorum quam publicorum, adſpergebatur altari hac ratione quae multum diverſa eſt ab adſperſione ſanguinis Sacrificiorum piacularium. Sacerdos ſanguinem vaſe exceptum deferebat ad angulum altaris, qui orientem & aquilonem interjacet, & ibi ſanguinem ex vaſe ſpargebat in ipſum angulum, infra filum rubrum, ita ut ſanguis hac & illac inſtar Graeci Γ diffuſus latus orientale & boreale (זוית המזבח, *Zach.* 9: 15.) humectaret. Hoc appellant Talmudici ſparſiones duas quae efficiunt quatuor. Deinde ad angulum notozephyrinum pergens eodem ritu duo latera altaris occidentale & auſtrale adſpergebat & reliquias ſanguinis effundebat ad baſin. ſanguinis ad 4 latera altaris.

XXVI. Denique in Sacrificiis primogenitorum ex animantibus, decimis eorundem, & agno Paſchali ſufficiebat, uti Hebraei tradunt, ſanguinem effundi ad fundamentum altaris: quo cum caruerit angulus altaris Euro auſtralis, uni ex reliquis tribus ille affundi debuit: ſolebat autem fieri ad angulum altaris notozephyrinum: ſic ut hic unica tantum ſparſio requiratur. *Num.* 18: 17. *Zevachim.* v. 8. §. XXVI. Effuſio ſanguinis ad baſin.

XXVII. Nonnunquam ſanguis effundebatur in canalem Templi אמה dictum, §. XXVII. Effuſio

per

sanguinis in canalem Templi. per quem in torrentem Kedron deferebatur. Id fiebat in sacrificiis pro delicto dubio: si post mactationem ejus intelligatur offerentem non peccasse. Tunc scilicet caro in בית שרפה, *loco combustionis*, cremabatur & sanguis infundebatur in canalem Templi. Ita quidem R. Eliezer opinabatur, secundum cujus tamen opinionem הלכה non est. *Kerituth.* VI. I.

§. XXVIII. Excoriatio. XXVIII. Excoriatio, ad quam non requirebatur (poterat tamen adhiberi, 2 *Chron.* 29: 34.) opera Sacerdotis, fiebat, post sparsionem sanguinis. Ut autem haec commodius peragi posset, octo columnae lapideae ad septentrionem altaris erant collocatae, quibus imposita erant ligna cedrina, quae transtra appellari possunt. *Middoth.* III. 5. Hinc suspendebantur victimae, ita ut pedes posteriores perforarentur.

§. XXIX. Dissectio. XXIX. Hanc sequebatur dissectio victimae in partes, *Lev* 1:6. caput, crura, armos, atque ita porro decenti ordine, ad quem creditur spectare τὸ ὀρθοτομεῖν 2 *Tim.* 2: 15. Viscera autem & crura eruta lavabantur *Lev.* 1: 6.) in conclavi lavantium, stante scilicet Templo II. & dein referebantur ad mensas marmoreas positas inter

inter columnas, ubi eadem accuratius lavabantur, excepto ſtomacho, &, ut quidam volunt, inteſtinis, bile, liene, & ſi quid aliud hominum alimento minus conveniens eſt; quum ob eandem rationem etiam pellis in altari offerri non conſueverit, aut menſae Deo (quo nomine altare *Malach.* I: 7. nuncupatur) imponi. Haec omnia videntur, antequam ad altare deferrentur, ſpongia ſiccata fuiſſe, ut flammam citius conciperent, cujus ritus Hebraei meminerunt in enarrando holocauſto arietis ab Abrahamo oblati, loco Iſaaci *Gen.* 22. Vide *Tanchuma.* 78: 4. *Schekalim.* VI: 4. Poteſt & hoc ſub καθαροποιεῖν comprehendi, quam vocem de Sacerdotibus circa victimas occupatis Joſephus uſurpat, *Antiq.* III: 10.

§. XXX. Delatio ad altare.

XXX. His peractis deferebantur membra victimae a loco mactationis, per ſpatium inter altare & aedem Sacram, uſque ad menſam marmoream ad occidentem clivi altaris, & inde ad altare, ſi holocauſtum eſſet, & quidem ſi ex minori pecore, per ſex ſacerdotes. *Schekalim.* VIII: 8. Quid ſinguli tulerint, dictum eſt ſupra, *pag.* 193. Quod ſi non eſſet ovis vel capra, ſed aries, duo Sacerdotes inteſtina portabant.

V His

His si addamus unum qui fertum, alterum qui libamen, portabat, intelligitur ad Sacrificium ovis & caprae 8 Sacerdotes pertinuisse, ad arietis 11, (nam duo fertum, duo libamen portabant) ad bovis 24, quia majores partes erant & per plures portandae. Ita legitur in *Echa rabbati*. 62: 1. Diversis quoque locis in altari reponebantur partes victimarum offerendarum antequam in ignem altaris conjicerentur. Vide *Schekalim*. VIII: 8. *Gem. Succa*. 54: 2. חלבי התמיד, *membra* (nam nomine חלבי omnia membra victimae intelligi כל איברי דעולה קרי חלבי Judaei monent) *Sacrificii jugis* collocabantur in clivo altaris medio ad ortum מחצי כבש ולמטה *infra partem clivi mediam*. Sacrificia addititia, מוספין, ad occasum infra partem clivi mediam. Sacrificia noviluniorum infra כרכוב, ambitum altaris supremum.

§. XXXI. Salitio. XXXI. Deinde saliebantur partes victimarum in ipso clivo על גבי הכבש *Gem. Menachot*. 21: 2. At in summo altaris, בראשו של מזבח saliebantur pugillus farinae, thus, pulvis suffitus, fertum Sacerdotum, fertum Pontificis Maximi, ferta libaminum, & holocausta avium. Adhibebant plerumque ad hunc usum Sal So-

do-

domiticum, petitum ex lacu Asphaltite; quod si illud haberi non posset, licebat uti מלח איסתרוקנית, id est, sale Ostracinensi. Urbs Ostracine vicina fuit Rhinoculuris & lacui Sirbonis, cujus aquae forsitan huic sali conficiendo fuere adhibitae.

§. XXXII. Comestio.

XXXII. Quaedam sacra comedebantur ex parte, uti victimae piaculares & pro delicto (si sc. non essent totius populi vel Pontificis Maximi; eae enim extra castra comburebantur) uti & quaedam ex fertis. Haec autem tria, ut & salutaria publica, nonnisi a sacerdotibus familiae ministrantis iisque maribus & quidem in Atrio magno comedebantur. *Num.* 18:10. Sed salutarium privatorum pectus & armus comedebantur a faeminis aeque ac maribus mundis *Num.* 18: 11. (Confer *v.* 18.) per totam urbem. *Lev.* 10: 14. Ita quoque se res habebat cum decimis & agno Paschali. Primogenitis vero soli Sacerdotes vescebantur. Sorte autem distribuebantur sancta edenda inter Sacerdotes. Vid. *Schabbath.* XXIII: 2. licebatque iis ea assata, elixa, cocta, pro arbitrio comedere. *Zevachim.* X: 7.

§. XXXIII De פגול

XXXIII. In quatuor actibus scilicet 1. mactatione, 2. exceptione sanguinis 3. sparsione

 vel

five profanato Sacrificio.

vel 4. oblatione victimae, poterat Sacrificium fieri פִּגּוּל *profanum*, sic ut nec Sacerdoti nec Israëlitae, cujuscunque sexus foret, id comedere liceret, secundum Legem *Deut.* 14: 3. Quando, verbi gratia, Sacerdos, dum victimam mactat, vel sanguinem excipit, aut spargit, aut victimae partes in altari offert, profanas intentiones circa illam concipit, & sibi proponit illam edere extra tempus a Deo comestioni destinatum. Illae autem cogitationes ad tria referri possunt מחשבת שנוי השם מחשבת המקום, ומחשבת זמן, id est, 1. nomen Sacrificii non suum sive illegitimum, si sc. holocaustum offerre proponat nomine Sacrificii piacularis;, 2. locum illegitimum, 3. tempus. Hujus mali propositi & inde ortae pollutionis poena solum Sacerdotem sequitur, & illum qui sciens de illo sacrificio comederit. Si quis autem inscius de eo comedisset, offerebat חטאת קבועה *Sacrificium piaculare fixum*. Ne autem profanum redderetur hoc modo Sacrificium, aderant mactationi qui Sacerdotes admonerent, ne committerent ejusmodi facinus היו מזהירין אותם בעת ששוחטים שלא יפגל אחד מהזבחים *Schir Hasschirim Rabba fol.* 22: 1.

XXXIV.

XXXIV. Tempus comestioni destinatum in Sacrificiis piacularibus, pro delicto, ac salutaribus publicis (quibus additur hoc respectu Sacrificium תודה, & aries Naziraei) erat dies mactationis & nox sequens *Lev.* 7: 15. sed in reliquis Sacrificiis salutaribus privatis, primogenitis animantium, & decimis, erat dies mactationis, nox, & dies sequens usque ad occasum solis. Agni Paschalis comestio usque ad mediam noctem erat permissa, non ulterius: quod constituerunt Judaeorum Doctores, ut eo longius a peccato homines arcerentur, sepem Legi circumdantes, uti loquuntur Gemarici, licet secundum mandatum Dei tota nox apta esset ad comestionem, & qui modo ante ortum aurorae comedisset, officio suo satisfecerat, quod Hebraei dicunt, יצא ידי חובתו. Quod autem extra tempus comestioni destinatum supererat, igne cremari, & quidem interdiu, debuit. *Levit.* 7: 17. §. XXXIV. Tempus comestionis.

XXXV. In Atrio igitur, vel intra vela, stante Tabernaculo, nonnulla comedi a Sacerdotibus debuere, nonnulla extra Atrium fuere licita. Quum Schilunte esset Tabernaculum, Sanctissima quidem intra vela comedebantur, sed minus Sancta in §. XXXV Comestionis locus.

omni loco unde Schilo videri poterat. *Megilla*. 1: 11. Ut autem diſtinctius intelligatur, quae extra Atrium comedenda a ſacerdotibus fuerint, examinanda ſunt 24 מתנות, ſive *dona*, quae ad ſacerdotes pertinebant, & partim ex animantibus, partim e rebus inanimatis conſtabant; quaeque reſpectu comeſtionis aut uſus diſtinguuntur. Vide ſupra, *pag*. 186.

§. XXXVI. Perſonae comedentes.

XXXVI. Ad Sacrificiorum quorundam comeſtionem ipſi domini admittebantur, uti agnum Paſchalem, decima, & ſalutaria: ad Sanctiſſima autem, & ad omnes illas decem res, quas *pag*. 186. recenſuimus, nomine קדשי המקדש ſoli ſacerdotes, quos liquido conſtabat eſſe ex poſteris Aaronis *Nehem*. 7: 65. & quidem mundi, iique mares. *Levit*. 6: 22. Ad illa quae Hieroſolymis comedi debuere, ſacerdotes eorumque uxores & filiae, ac filii apti erant. *Num*. 18: 11. etiam ſervi & ancillae: non tamen illa tradebantur, niſi ſacerdotibus ephemeriae miniſtrantis, qui ex 24 donis modo recenſitis 19 accipiebant. Sed ad omnes promiſcue ſacerdotes pertinebant, & dari poterant cui aliquis vellet. 1. Primitiae. 2. Decimae e decimis. 3. Placenta, חלה, 4. Armus, ma-

 62

maxillae, & ventriculus ex animantibus profanis. 5. Primitiae lanae tonſae. Alii tamen paulo aliter ea diſtinguunt. Vide ſupra. *pag.* 187.

§. XXXVII. Combuſtio.

XXXVII. Nonnullae erant victimae, quae comburebantur, vel in altari exteriori, uti holocauſta; vel extra Urbem, qui locus בית הדשן, quod cineres altaris eo deferrentur. *Meila.* II:4. vel בית שרפה dicitur. *Joma.* VI:7. *Kerituth.* VI:4. uti illae quarum ſanguis in Aedem Sacram fuerat illatus; vel in monte Templi ad locum לפני הבירה, ſi hoſtiae piaculares cremandae fuiſſent, & poſtquam elatae fuerant ex Atrio vitium contraxiſſent; vel denique in ipſo Atrio, ubi omnes victimae temeratae comburebantur. *Temura.* VII:6. Prima combuſtio a ſacerdote fieri debuit, ad reliquas alii quoque erant donei. Erant praeterea victimae, quarum אימורים, *ablegmina*, comburebantur in altari exteriori, & quidem e tribus ſanctioribus Sacrificiorum ſpeciebus, Sacrificiis piacularibus, Sacrificiis pro delicto, & ſalutaribus publicis, quae אימורי קדשי קדשים *ablegmina ſacrificiorum ſanctiſſimorum* nuncupantur, diſtincta ab אימורי קדשים קלים *ablegminibus ſacrificiorum*

minus Sanctorum, sc. 1. Sacrificiorum salutarium privatorum, 2. Primogenitorum animantium. 3. Decimorum animantium & 4. Agni Paschalis. Vide *Echa Rabbati.* 54: 3. *Midrasch Esther* 127: 2. *Seder olam rabba cap.* 7.

§. XXXVIII. Series rerum comburendarum.

XXXVIII. Non videtur inconveniens huic loco, dum de combustione agimus, seriem exhibere rerum illarum, quas Judaei comburendas fuisse tradunt, quasque sepeliendas; quum natura Sacrificiorum hinc lucem accipiat, & omnes illae res Sacrae dici possint. Comburenda haec sunt 1. Omnia Sacra, tempore aut loco non suo mactata, & ferta contaminata. 2. Sacrificium pro delicto dubio, si ante sparsionem sanguinis domino innotuerit se nihil deliquisse. 3. Sacrificium ex ave pro delicto dubio. 4. תרומות sive primitiae pollutae. 5. Miscella vineae *Deut.* 22: 9. 6. Praeputium arborum, ערלה. *Levit.* 19: 23. Confer codicem *Orla.* 7. Capilli Naziraei mundati *Num.* 6: 18. R. Juda his addit fermentum tempore Paschatis. *Temura.* VII: 5.

§. XXXIX. Series rerum seperendarum.

XXXIX. Sepelienda vero haec sunt. 1. Victimae vel altari sacratae vel reficiendo Templo, quae mortuae sunt. 2. Quae

Quae abortum fecere: quod ſi ſecundinas enixae fuiſſent, ſolae ſecundinae comburebantur. 3. Bos lapidandus. *Exod.* 21:28. &c, quae illo nomine continentur, ferae & aves quae nocere poſſunt. 4. Vitula decollanda, *Deut.* 21:23. 5. Avis leproſi. *Levit.* 14: 7. 6. Capilli Naziraei immundi. 7. Primogenitus aſinus. 8. Caro lacte condita *Deut.* 14: 21. *Exod.* 23: 19. & 34: 26. (Quae tria loca indicantur in *Gem. Kidduſchin.* 57: 2. notaturque eſſe ad interdictum. 1. אכילה. *edere.* 2. בשול, *coquere.* 3. הנאה, *fructum inde percipere*) & 9. Beſtiae profanae aut ferae in atrio mactatae. *Temura.* VII: 4. Nunquam illa quae comburenda erant, licebat ſepelire, aut comburere ſepelienda.

CAP. II.

De Holocauſtis.

I. DE ſeptem generibus Sacrificiorum §. I. Nomen.
ante memoratis acturi ab Holocauſtis initium facimus. Appellantur ea עולות, Graecis interpretibus καρπώματα *Exod.* 30:9. ὁλοκαυτώματα *Exod.* 10: 25. Philoni & aliis ὁλόκαυστα, & Latine *ſolida*,

quod tota, paucis exceptis quae mox indicabuntur, igne consumerentur: unde & nomen כליל *Psal.* 51:21. & גמירא iis tribuitur.

§. II. Distinctio ab aliis Sacrificiis.

II. Hieronymus ad *Ezech.* 45: *p.* 1042. scribit, *Holocaustum esse quod totum offertur Deo & sacro igne consumitur*, idemque ad *Jes.* 56. *pag.* 411. *Holocausta sunt, quae super altare integra concremantur. Victimae & hostiae, quarum pars offertur altari, pars Sacerdotibus traditur.* Heic distinguuntur holocausta a reliquis Sacrificiis, veluti *Exod.* 18:12. Jethro obtulisse legitur עולה וזבחים, quod Hieronymus reddit, *holocausta & hostias.* Josephus etiam *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. ubi distinxisset ἱερυργίας omnes in duo, publicas scilicet ac privatas, subjungit utramque κατὰ δύο τρόπυς *duobus modis* fieri, aut enim ὁλοκαύτωμα esse, quod totum igne consumitur, vel esse χαριςήριον & in epulum offerentium cedere: subditque χαριςηρίοις sive Sacrificiis salutaribus piacularia & pro delicto, quia modo non multum diverso a salutaribus, ὁμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τῶν χαριςηρίων ἱερυργίας, illa offeruntur.

§. III. Praestantia.

III. Holocausta dignitate excellunt prae aliis Sacrificiis, quod tota Deo cederent,

rent, flammis in altari exteriori comburenda, quum reliquorum portio ad Sacertes aut dominos offerentes rediret. Philo propterea *lib. de victimis*, *pag* 838. ab holocaustis initium se facere describendorum Sacrificiorum scribit, quod illa essent praestantissima, *τὴν ἀρχὴν ποιησαμένους ἀπὸ τῆς ἀρίστης· ἀρίστη δέ ἐστιν ἡ ὁλόκαυτος*. Moses etiam *Levit.* 1:3. ab holocaustis exordium ducit Legum a Deo de Sacrificiis latarum.

IV. Creduntur vulgo omnium Sacrificiorum antiquissima, quod Jobus, Abrahamus *Gen.* 22:13. & ipse Noachus *Gen.* 8:20 עולה Deo obtulisse legantur. An vero Sacrificium Abelis, qui מבכורות צאנו ומחלביהן *de primogenitis pecudum suarum & adipe earum* Deo munus obtulit, ad holocausta potius referri debeat, quam ad Sacrificiorum speciem quintam sc. primogenitorum animantium, multi dubitant; licet respectu rituum magnam differentiam fuisse concedant inter Abelis Sacrificium primogenitorum & illud quod stante republica Judaica offerebatur. Porro oblatio Caini, quae ante Sacrificium Abelis describitur *Gen.* 4:3. & appellatur מנחה מפרי האדמה *munus e fructu terrae*, a nonnullis in censum *τῶν* שלמים sive

§. IV. Antiquitas.

ſive Sacrificiorum ſalutarium referri ſolet, quum frugum primitiae una cum agnis duobus Sacrificium ſalutare conſtituentibus oblatae legantur *Lev.* 23: 17. & 19. ſed praeſtat eam *Fertis* מנחות annumerare. Diſputatum fuit olim de hac re inter R. Lazarum & R. Joſen filium Chaninae in *Gem. Hier Megilla.* 72: 1. & in *Schir haſchirim rabba.* 29: 4. R. Lazar dicebat Abelem & alios ante Moſen, quos בני נוח appellant, obtuliſſe שלמים, quia legitur *Gen.* 4: 4. מחלביהן: ſed R. Joſe dicebat fuiſſe עולות; ideoque, quum in Levitico legitur, haec eſt Lex τῶν שלמים, addi אשר יקריבו, *quod offerent*, deinceps ſcilicet, quoniam holocauſta jam olim obtulerant. Verum & de holocauſtis legitur יקריבו aeque ac de ſalutaribus.

§. V. Diviſio. V. Erant illa duorum generum: Publica, qualia agni Sacrificii jugis, & Privata, qualis agnus leproſi Praeterea diſpeſci poſſunt in illa quae Iſraëlitae offerebant, & quae a Gentibus offerebantur: ſola enim inter omnes Sacrificiorum ſpecies holocauſta tam avium quam quadrupedum fuerunt, quae Gentes offerre Deo poterant: nec tamen licebat Judaeo hoſtias

ſtias earum extra atrium Sacrificare. Quum ſub Romanis eſſent Judaei, hoſtias ab iis datas ſacrificabant : unde Tertullianus in *Apolog. Cujus & Deum victimis, & templum donis, & gentem foederibus aliquamdiu Romani honoraſtis.* Vid. Joſephum de *Bell.* II: 30. Eleazar autem filius Ananiae perſuaſit Sacerdotibus miniſtrantibus ne holocauſtum ab Ethnicis acciperent : & hinc origo tumultuum contra Romanos. Hebraei ſcriptores narrant hoſtias a Romanis miſſas ad templum Hieroſolymitanum a Bar Kamza, ſcelerato homine, clam mutilatas vitiataſque fuiſſe ut evaderent בעלי מומין, & quum propterea illas offerre recuſarent Judaei, Romanis id ſignificaſſe homines alios, Praefecto, ſive השולטון, dicentes אילין קורבנייא דאת משלח ליהודאי למיקרבינהו אינון אכלין להון ומקרבין אוהרינן בהילופייהו *Hoſtiis, quas mittis Judaeis ut eas offerant, non utuntur : ſed alias earum loco offerunt.* Ita legitur in *Echa Rabbati.* 82. 3. Imperator Auguſtus juſſerat quotidie in Templo holocauſta, agnos duos ſcilicet, & taurum, offerri pro ſe, διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλο-

ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ Θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται. Ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφαίδρυνε τὸν βωμόν. Sunt verba Regis Agrippæ in epiſtola ad Cajum, quae leguntur apud Philonem, *Legatione ad Cajum. pag.* 1036. Si cum his holocauſtis Gentes *ferta & libamina*, נסכים, miſiſſent, offerebantur: ſi non, aere publico emta holocauſtis addebantur. Huc referunt Judaei verba *Deut.* 7: 16 ואכלת את כל העמים quia ſcilicet Iſraelitae edunt נסכיהם של אומות העולם *ferta Gentium.* vide *Midraſch ſchir haſſchirim.* 36. 3. Ceterum in his Gentium holocauſtis multa erant ſingularia: manus iis non imponebantur, leges de פגול & מותר in iis locum non habebant, id eſt, non profanabantur mala intentione Sacerdotis, nec neceſſe erat ut reliquiae poſt tempus comeſtioni deſtinatum comburerentur.

§. VI. Animalia & eorum oblatio.

VI. Quinque erant animalium ſpecies, e quibus holocauſta parari poterant, Boves, oves, caprae, turtures, & pulli columbarum: quorum tria priora ſexus maſculini eſſe debuerunt. *Levit.* 1: 3. 10. Joſephus, *Antiq.* III. 10. Ἄρρενα ὁλοκαυτοῦται τὰ πάντα. Atque ita Hebraei, אין עולה

עולה נקבה. Cui legi contraria non eſt oblatio vaccarum a Bethſemitis in holocauſtum, 1 *Sam.* 6: 14. qui caſus plane erat extraordinarius: vel combuſtio vaccae rufae, quod Sacrificium proprie non erat. Haec ſi integra eſſent & immaculata nec morbo aut ſenio confecta (id eſt, bos ſupra triennium aetatis, agnus ſupra biennium) in Tabernaculum aut Templum deducta, & quo dictum eſt modo ſupra *cap.* 1. mactata, pelle nudata, ad altare delata, in altari conflagrabant, & quidem omnes omnino animalium partes excepto ſtomacho, &, ut quidam volunt, inteſtinis, liene, & folliculo fellis. Eximebatur etiam ex victima גיד הנשה, *nervus luxationis*, & in pomum cineris, quod erat ſupra altare, conjiciebatur. vide *Chullin.* VII. 1. & *Gen.* 32: 33. Nervus hic e ſanctis aeque ac profanis animalibus, quum mactantur, eximi debet, tam intra quam extra terram, ſive ſtante Templo ſive non. Licitum quoque erat ex ave holocauſtum facere. *Levit.* 1: 14. quod non זבח ſed קרבן appellatur, quum ſanguine ad altare expreſſo (*Kinnim.* 1. 1.) & ingluvie ad locum cineris ad orientem altaris rejecta, corpus ſalitum igne cremabatur. Pelles ho-

holocaustorum cedebant sacerdotibus, qui inde quaestum percipiebant uberrimum: ita Philo notat *lib. de Sacerdotum honoribus. pag.* 833. Δορὰς προςάττει τὰς ὑπηρετοῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, οὐ βραχεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα πολυχρήματον, δωρεάν.

§. VII. Holocaustum avis.

VII. Si aut turtures aut pulli columbarum in holocaustum offerrentur, eo modo, quo Capite primo indicavimus, sacerdos avem ungue secuit in quavis parte altaris, & sanguine omni expresso ad latus altaris supra filum rubrum (quum sanguis holocaustorum e quadrupedibus infra illud spargeretur) caput a corpore separatum & in summo altaris salitum in ignem injecit: dein ingluvie & extis minus aptis ad hominis alimentum, &, ut quidam volunt, etiam plumis, in locum cineris ad orientem altaris abjectis, alis nequaquam avulsis, corpus ipsum avis salitum igni tradidit. *Levit.* 1: 14-17.

CAP. III.

De Sacrificiis piacularibus.

§. I. Nomen.

I. SEcunda Sacrificiorum species חטאת appellatur, Graecis Interpretibus

περὶ

περὶ ἁμαρτίας, Josepho περὶ ἁμαρτάδων, Latine vulgo Sacrificium piaculare, vel pro peccato. Vocem חטאת explicant in *Gem. Hier. Joma.* 40. 4. per שגגות *errores*, veluti פשע per מרדים *rebelliones* & עונות per זדונות *commissa de industria.* In Targum חטאתם *Gen.* 18: 20. redditur חובתהון *debitum eorum*, uti & *Math.* 6: 12. ὀφειλήματα appellantur peccata, & *remittere debitum* ibidem, quod Chaldaei dicunt שבק חובין. vide Targum, *Exod.* 32: 32. Certe qui non per errorem, sed sciens prudensque peccaverat, ἑκουσίως ἁμαρτάνων, non expiabatur culpa ejus ullo sacrificio piaculari, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. *Hebr.* 10: 28. Debet etiam animus adesse erroris sui conscius cum dolore: &, uti Philo fatetur *lib.* III. *de vita Mosis*, sacrificia ab hominibus pravis, qui se non corrigunt, oblata nil promovent, quoniam sacrificia *nequaquam abolent ipsa peccata, sed in memoriam revocant*, οὐ λύσιν ἁμαρτημάτων ἀλλ' ὑπόμνησιν ἐργάζονται. Paulus quoque in Epist. ad Hebraeos *cap.* 10: 3. in sacrificiis factam ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν, *commemorationem peccatorum* agnoscit. Haec sunt sacrificia stultorum, *Ecclesiast.* 4. *ult.* quae

ab iis offeruntur qui non resipiscunt, דמקרבין קרבניא על חובידון ולא תיבין מן עובדיהון. Ita est in Targum eo loco. *Si enim in sceleribus permanentes putaverimus votis atque sacrificiis redimere nos, vehementer erramus*, sunt verba Hieronymi ad *Jerem.* 14 *pag.* 597.

§. II. Distinctio a Sacrificiis pro delicto.

II. Sunt inter Judaeos & Christianos qui Sacrificia haec sub uno genere & nomine ἱλαστικῶν cum אשמות, Sacrificiis pro delicto (quae nobis tertia species est) comprehendant, quod utraque pro culpis commissis eodem nomine חטאת (vide *Zevachim.* IV. 6.) offerrentur, & neutris ferta aut libamina addi consueverint, quae holocaustis & Sacrificiis salutaribus addebantur; quod neutra fierent ex voto vel promisso; quodque nihil ex his duobus Sacrificiis domini comederent, sed pars altari, pars Sacerdotibus, cederet. Nos tamen, quum haec duo Sacrificia habeant distincta nomina, culpae quoque quae unum & alterum postularunt, & animalia ad oblationem idonea, & ritus diversi sint, separatim ea exponi debere arbitramur. Adde quod nomen ἱλαστικῶν non his tantum sed & aliis Sacrificiis conveniat. Noachus holocausto ἱλαστικῷ Deum pla-

placavit. *Gen.* 8: 21. & in *Tanchuma* 52. 4. holocaustum scribunt esse ἱλαστικὸν, עולה מכפרת על עונותיהם של ישראל *Holocaustum expiat peccata Israëlis.*

III. Erant ea vel publica vel privata, uti superius Cap. 1. videri potest. Inter illa autem magna intercedebat distinctio. Ex Publicis nulla comburebantur praeter 1. שעיר יום הכיפ׳ hircum die Expiationis offerendum, socium hirci emissarii, & 2. שעירי ע״ז hircos ob idololatriam, & 3. פר עלם juvencum ob errorem: *Lev.* 4: 13. cetera enim a Sacerdotibus comedebantur. Publica omnia masculis, privata constabant animalibus faeminis, excepto hirco Principis, juvenco ob errorem Pontificis uncti, על כל המצות, (*Levit.* 4: 2.) & ejusdem juvenco die Expiationis offerendo. *Gem. Temura.* 116. 1. Privata nulla comburebantur praeter 1. פר הבא על כל מצות *Lev.* 4: 2. juvencum ob errorem P. M. 2. פר יום הכיפור׳, & ejudem juvencum die expiationis offerendum, quem statim memoravimus, sed comedebantur.

§. III. Publica & privata, qua in re diversa.

IV. Dividuntur quoque Sacrificia piacularia I. In *stata* & *non variantia*, quae sive a divite sive a paupere offerrentur, eandem

§. IV. Piacularia fixa.

dem oblationem postulabant; quum sc. ut Judaei volunt, peccatum erat 1. Per errorem. 2. Contra praeceptum negativum, sive *interdictum*, מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, qualia sunt 365, uti praecepta affirmativa sive mandata, מִצְוֹת עֲשֵׂה sunt 248, quae juncta 613 efficiunt. 3. Opere, non verbo. 4. Quod si data opera admissum fuisset, poenam *excidii* כרת meruisset, quae poena a Deo infligitur, כרת בידו שמים dicta *Gem. Kidduschin.* 74. 2. *Gem. Schabbath.* 69. 2. & quidem ob sex & triginta res, quae recensentur in *Kerituth.* 1. 1 veluti 1. si quis rem habuerit cum matre. 2. cum noverca. 3. cum sponsa; atque ita porro. & II. In *Sacrificia variantia*, quae plus a divite quam a paupere offerri jubebant. Illam speciem קבוע Judaei appellant, quasi Sacrificium *fixum* aut definitum, hanc עולה ויורד *crescens & decrescens* (*Kerituth* 11. 3. *Gem. Horaioth.* 8. 2.) sive *majus & minus*, quod pro facultatibus hominum offerentium augeretur vel minueretur.

§ V. Gradata.

V. Sacrificia posterioris generis, sive variabilia a sex hominibus offerri poterant. I. Leproso, qui a lepra mundatus agnum unum ad holocaustum, alterum ad Sacrificium

ficium pro delicto, & agnam ad Sacrificium piaculare afferebat: quod si facultates ejus id non paterentur, turtures duos, aut pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad Sacrificium piaculare & agnum ad Sacrificium pro delicto. *Levit.* 14: 21. II. Puerpera, quae agnum anniculum ad holocaustum & pullum columbae vel turturem ad Sacrificium piaculare, offerebat die 41. a puerperio, si masculum; die 81, si faeminam peperisset Quod si pauper esset, turtures aut pullos columbae duos, unum ad holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare, uti Maria, obtulit *Luc.* 2: 24. Confer *Levit.* 12: 4. III. Qui rem sibi cognitam celaverat, de qua *Levit.* 5: 1. id est, si testimonium ab eo requiratur, & juret se id praebere non posse. IV. Qui inscius falso juraverat. V. Qui quum pollutus esset, inscius rem sacram comederat. VI. Qui pollutus existens Templum intraverat. Hi quatuor agnam aut capram ad Sacrificium piaculare offerebant: quod si pauperes essent, turtures duos vel pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare. *Lev.* 5: 2. 3. &c. Quod si ne hoc quidem prae paupertate sibi com-

parare possent, decimam partem ephae similaginis, sine oleo & thure, in Sacrum piaculare offerebant, quod *fertum peccatoris* appellatur. In *Kerituth.* 11.4. & in Gemara ejusdem tractatus, 37. 2. quinque tantum recenseri videntur, qui Sacrum hujusmodi gradatum afferunt, sed hoc inde est quod quem nos quinto & sexto loco memoravimus, pro uno censeant, aut ita jungant על טומאת מקדש וקדשיו, qui tamen *capite* 1. *Kerituth. m.* 1. distinguuntur uti duo טמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא *immundus qui sacra comedit, & qui in Templum (id est, in atrium magnum) ingreditur.*

§. VI. Sacrificia quae comedebantur.

VI. Quaedam Sacrificia piacularia comedebantur a Sacerdotibus, quaedam comburebantur. Illorum, quae ex priori genere erant, sanguis 4 cornibus altaris exterioris adspergebatur a Sacerdote, altare a dextra circumeunte, *Zevachim.* v. 3. אימורים Deo dabantur in altare, & in focum quidem majorem, ubi adolebantur. Haec *ablegmina*, *interanea*, vel *adipes* appellari solent. In Codice sacro *Lev.* 4: 8. quinque res distinctae nomine ablegminum recensentur.

1. כל חלב המכסה על הקרב, id est, omnis adeps tegens intestina.
2. Adeps qui est על הקרב.
3. Renes duo.
4. Adeps qui est על הכסלים,
5. יותרת על הכבד על הכליות. Ἐπίπλοον, *omentum supra jecur, juxta renes.*

יותרת reddunt Judaei per טרפש, τράπεζαν. Est τράπεζα, uti & ὄνυξ, μάχαιρα, πύλαι, κάνεον, pars hepatis ita dicta. Vide scholiasten Nicandri *pag.* 27. & Rufum Ephesium *de nominibus partium corporis humani*, *cap.* 28. Solebat autem hepar, quum apponitur in cibis (uti altare erat mensa Dei) involvi omento. Athenaeus, *lib.* III. Δειπνοσοφ. *cap.* 25. ἥπατα περιειλημμένα τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ. Philo, *lib. de victimis*, ad tria haec refert 1. *adipem*; 2. *lobum hepatis.* 3. *renes duos*, τὸ στέαρ, λόβον ἥπατος, καὶ νεφροὺς δύο. Josephus autem *Antiq.* III. 10. *renes, omentum, & omnem adipem cum lobo hepatis*, τοὺς νεφροὺς, καὶ τὸν ἐπίπλουν καὶ πάντα τὰ πιμελῆ σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος, addens, si agni sint victimae, caudam. Nota hunc quoque adipem triplicem, intestinorum, renum, & iliorum, esu interdictum

fuisse Judaeis *Lev.* 7: 13. Caro ipsa victimae comedebatur a Sacerdotibus *Lev.* 6: 19. intra vela, stante Tabernaculo, at in atrio magno, stante Templo, & quidem eo die, & nocte sequenti, non tamen integra, ut sapientes constituerunt, sed usque ad medium. Si vero ex avibus Sacrificium piaculare fieret, nil praeter sanguinem infra filum rubrum, סקרא, expressum, quod plerumque fiebat ad angulum notozephyrinum (*Zevachim.* VI. 2.) altari cedebat, caput non avellebatur: *Lev.* 5: 8 & vel gula vel arteria aspera secabatur: nam in mactatione quadrupedum & gula & arteria asperia שני סימנין perrumpebantur, sed in ave altera tantum, בהמה ניתרת בשני סימנין ועוף ניתר בסימן אחד. *Midras Coheleth.* 109. 2. Ipso corpore vescebantur Sacerdotes. *Zevachim* VI. 4.

§. VII. Quae comburebantur.

VII. Quae ex posteriori genere erant, non in altari ut holocausta, sed extra castra, in loco cineris, vel stante Templo, extra urbem, ἐν προαστείοις, uti Josephus scribit, dissecta in partes, comburebantur. Haec erant omnia illa, quorum sanguis inferebatur in Aedem Sacram, ubi spargebatur coram velo & ad cornua altaris

ris interioris, at reliquum effundebatur ad basin altaris exterioris. *Levit.* 4: 3. 12. *Hebr.* 13: 11. ita tamen ut אימורים eorum ex corpore extracta in altari exteriori adolerentur. Pellis ipsa non detrahebatur his victimis. *Lev.* 1: 17. & quum altare carnem non nancisceretur, etiam Sacerdotes jus in pellem non habebant. *Zevach.* XII. 2. Confer *Levit.* 10: 16. ubi Moses indignabatur hircum piacularem pro peccato populi combustum fuisse, quum comedendus fuisset: *Quare*, inquit, ***non comedistis illum in loco Sancto? Nam sanguis ejus non est illatus in sanctuarium interius***, id est, in Sanctum. ***Omnino comedendus fuisset in loco Sancto, quemadmodum praecepi.***

VIII. Inter illa quae Sacrificio piaculari propria sunt hoc est, quod quum in reliquis Sacrificiis nihil interesset, sive a Principe sive ab homine privato offerrentur, sed idem omnium jus esset, in hoc Sacrificio differentia esset inter personas offerentes. Ita si Sacerdos unctus vel P. M. peccasset, juvencum dabat in Sacrificium piaculare, qui comburebatur extra castra vel urbem, quum exta in altari essent oblata. Ita quoque se res habet cum coe-

§ VIII. Distinctio personarum hoc Sacrificium offerentium.

tu qui per imprudentiam erraverat. Si Princeps peccaverat vel judex, hircum caprarum offerebat, cujus ablegminibus in altari adolitis ipse comedebatur. Si privatus peccaverat, faeminam ovem vel capram debebat offerre.

§. IX. Rigor in hoc Sacrificio singularis.

IX. Magnus erat rigor, חומר, in offerendo Sacrificio piaculari, major quam in aliis Sanctissimis. Omne quod attigerat carnem victimae illius, יקדש *Levit.* 6: 19. quicquid sanguine ejus (antequam altari adspersus esset) inficiebatur erat pollutum: & vestimentum sanguine ejus infectum, lavari debuit in loco Sancto sive Atrio; vas testaceum in quo coctum fuit Sacrificium piaculare, in Atrio quoque confringi debuit, vas aeneum ibidem mundari & immergi. *Levit.* 6: 20. *Zevachim.* 11. 4. Huc spectat, quod in *Chagiga.* 11. 7. legitur בגדי קדש מדרס לחטאת *vestes sacras esse instar strati ab homine fluxum passo conculcati respectu sacrificii piacularis.* Aberat quoque εὐωδία (quae Sacrificio piaculari Christi *Eph.* 5: 2. adscribitur) nec oleum aut thus huic Sacrificio addebatur, nullum fertum, nulla libamina.

CAP.

CAP. IV.

De Sacrificiis pro delicto.

I. SUccedit Sacrificium quod אשם Hebraeis, Graecis τῆς πλημμελείας, (πλημμελεῖν Suidas reddit per ἀτακτεῖν, ὑβρίζειν καὶ ῥαθυμεῖν. Glossae πλημμελέω, *delinquo*) Latinis dici solet Sacrificium pro reatu, vel delicto: quod nomen licet id a Sacrificio pro peccato non ita videatur distinguere, uti nomina Hebraea postulant, quia tamen aptius aliquod non occurrit, & usu haec appellatio invaluit, nos quoque Hieronymum & alios secuti τὸ אשם *Sacrificium pro delicto* nuncupabimus. §. I. Nomen.

II. Mire se torserunt tum Judaei tum Christiani in distinctione invenienda inter Sacrificium pro delicto sive אשם & piaculare sive חטאה vel potius inter culpas ipsas, aut peccata quae hoc & quae illud Sacrificium postulabant. Quidam putant חטאה esse peccatum, quod se commisisse certo aliquis novit, אשם de quo dubitat. Alii putant אשם esse culpam talem, quae non Deum modo sed & proximum §. II. Sententiae variae de differentia Sacrificiorum חטאות & אשמות.

ximum laedebat, & hoc convenire tribus prioribus peccatis ex quinque mox recensendis existimant, duorum vero posteriorum hic nullam esse rationem habendam, quia non tantum Sacrificium אשם sed & חטאה offerre debebant. Ita tamen illis in hoc argumento aqua haeret, ut nihil sibi, licet diu multumque de ea re cogitaverint, certi occurrere fateantur, quo culpae liquido internosci queant.

§. III. Difficultas in quo sita.

III. Difficultas maxime in peccatis tribus prioribus consistit, qua ratione illa a reliquis peccatis distinguantur, & peculiarem speciem constituant, ita ut singulari ritu Sacrificia pro iis offerri debuerint. Nam duo posteriora constat in eo convenire quod hominem reum faciant ob contractam immunditiem ex casu, quem evitare non erat in ejus potestate, uti si ad latus Naziraei homo moreretur, vel lepra quispiam infectus fuisset. Illa non satis apte videntur peccata חטאות dici posse: quia tamen hominem reum constituebant, & peccata ejus meruerant, ut is casus ei eveniret, pro contracta immunditie אשם offerre debuit.

§. IV. Collatio S. S. Josephi & Philonis ad

IV. Tria igitur priora peccata qua in re a peccatis aliis distingui dicemus? Forte ex collatione Sacri Codicis, Josephi, ac Phi-

Philonis, quorum uterque ex genere Sacerdotali ortum traxit, lux aliqua his tenebris affulgebit. Pro his peccatis tribus aries offerri debuit, uti Moſes teſtatur. Joſephus autem *Antiq.* III. 10. ait arietem fuiſſe oblatum ab homine qui peccaverat, ita ut ſibi quidem conſcius eſſet ſe peccaſſe, ſed a nullo alio redargui poſſet aut criminis convinci, ὁ δὲ ἁμαρτῶν μὲν, ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδένα ἔχων τὸν ἐλέγχοντα κριὸν θύει. Philo quoque de victimis agens ſcribit, *pag.* 844. ſi quis arguente conſcientia ſua crimen commiſſum confeſſus fuerit, eum Sacrificium pro delicto obtuliſſe, ἐάν τις δόξας ἐκπεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν ἔλεγχον αὐτὸς ἑαυτοῦ γένηται κατήγορος ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθείς. Unde ſuſpicari licet tria illa peccata clam ſine teſte commiſſa fuiſſe, ſic ut per alios teſtes non potuerint illum ejus criminis convincere. Hinc culpa minor erat hujus, qui non per teſtes, ſed vim conſcientiae, convictus crimen erat confeſſus. Nam & qui convincitur de rapina per alios ſolvebat duplum *Exod.* 22:9. ſed ſi ipſe ſponte fateatur, non ſolvebat. *Levit.* VI: 2. Confer *Bava Kama.* IX:8. Huc facit quod ob peccatum idem

eam tollendam.

64

idem אשם ob quod חטאת offerri debuerit, ita tamen ut Scriptor ſacer, quando ob id vult offerri חטאת, addat plerumque poſt indicatum peccatum ipſum, ut *Levit.* 4: 28. או הודע אליו חטאתו *Et ſi indicatum fuerit ipſi peccatum*, quod commiſit, offeret חטאת. Verum *Lev.* 5: 17. ubi idem peccatum deſcribitur, dicitur, ſi hoc commiſerit quiſpiam, afferet אשם, nec additur, *ſi quiſpiam id ei indicaverit.* Hinc quoque videtur eſſe quod pro toto coetu ſi aberraverit, & peccatum id ei indicatum fuerit, offeratur חטאת non vero אשם, quod publicum non fuit; quia nunquam in totum coetum cadit Sacrificium pro delicto dubio; aut pro certo, quod ſine teſte committi debuit. *Lev.* 4: 14. Confer *Lev.* 4: 23. & *Pſalm.* 69: 6. אשמותי *delicta mea* (quae ſcilicet clam ſine teſte commiſi) *tibi non ſunt abſcondita*, quamvis alios lateant.

§. V. Sacrificium pro delicto dubio.

V. Dividi ſolent illa in duas ſpecies, reſpectu cauſarum quae eorum oblationem requirunt. Harum prima eſt אשם תלוי *Sacrificium pro delicto dubio*, *Levit.* 5: 18. ſi quis dubitet an illa commiſerit peccata, quae ſi ex induſtria eſſent commiſſa excidio teneretur, ſi ex errore, Sacrificio

pro

ro peccato fixo; quod quidem esse propie dictum Sacrificium pro delicto plurimi contendunt, quodque Hebraei volunt obligare privatum quemlibet & Principem, non vero Pont. Max. aut Senatum, secundum *Lev.* 4: 14 qui non tenentur Sacrificare nisi ob peccatum notum. Tale Chasidaei quotidie offerebant & id אשם חסידים nuncupatur. *Kerituth.* VI: 3. In *Gem. Hieros. Jevamoth.* 5: 3. culpa, ob quam Sacrificium pro delicto dubio offerri debet, ita illustratur. Si quis ex duabus portionibus, quarum una est adeps esu interdictus, id est, חלב, a carne separabilis, alteram comederit, nec scit comederitne cibum interdictum an licitum, tenebetur offerre Sacrificium pro delicto dubio: vel si certo sciat se adipem, cibum interdictum, comedisse, at de quantitate dubitet, num tantum comederit, quantum olivae quantitatem aequat, offert אשם תלוי sive *Sacrificium pro delicto dubio.* Sed si una sit in mensa patina vel portio, & dubitet an sit cibus licitus vel illicitus, non tenetur ad Sacrificium. Scilicet, quandocunque comedens potest eadem actione peccare & non peccare (uti in duobus prioribus exemplis) tenetur ad Sacrificium

hoc:

hoc: ſed quando non poteſt ſimul peccare & non peccare (ut in poſteriori exemplo, ubi neceſſarium eſt ut vel peccet vel non peccet) non tenetur. Sic in *Gem. Hier. Beracoth.* 2: 2. legitur: qui die Veneris circa initium Sabbathi viderit tres ſtellas mediocris magnitudinis & operatus fuerit, tenetur offerre Sacrificium piaculare, חטאת, quia peccavit. Qui viderit unam, & operatus fuerit, liber eſt a Sacrificio. Qui viderit duas ſtellas & fuerit operatus, quia dubium eſt an ſit dies vel nox, adeoque an peccaverit, nec ne, tenetur offerre Sacrificium pro delicto dubio. Sic quoque qui circa finem Sabbathi conſpectis duabus ſtellis opus fecerit, tenetur ad hoc Sacrificium pro delicto dubio.

§. VI. Sacrificium pro delicto certo.

VI. Altera ſpecies אשם ודאי *Sacrificium pro delicto certo*, ſecundum doctrinam Hebraeorum privatum, Principem, & Pont. Max. obligat, non vero Senatum, quod ſecundum 5 caſus, in Lege definitos & hoc ordine in *Maſſechet Zevachim c.* 5. *m.* 5. memoratos, quintuplex eſt.

1. אשם גזילות, ob rapinam. *Levit.* 6: 2.
2. אשם מעילות, ob res ſacras inſcienter

ſcienter in uſum ſuum converſas.
Levit. 5: 15.

3. אשם שפחה הרופה, ob concubitum cum ſerva deſpecta Domino. *Lev.* 19: 20.

4. אשם נזיר, ob immunditiem contractam ex repentina cujuſdam morte ad latus Naziraei. *Num.* 6: 10. Ex eo nihil unquam ſe comediſſe, niſi ſemel quum ex *Daroma*, דרום, aliquis ad eum veniſſet, Simeon juſtus profitetur *Gem. Hier. Nazir.* 51: 3. Et de eodem ibidem legitur quod nec de Sacrificio piaculari unquam comederit לא אכל חטאת מימיו.

5. אשם מצורע, ob purgationem a lepra. *Lev.* 14: 12.

VII. Tria priora Sacrificia arietem (איל) requirunt offerendum, quartum & quintum agnum, כבש, ſic ut nonniſi maſculi huic Sacrificio inſerviant (unde ſimul colligunt Judaei culpam אשם eſſe leviorem τῇ חטאת) & oblatio caprae, de qua *Lev.* 5: 6. non in אשם proprie dictum ſed חטאת Sacrificium pro peccato ceſſerit:

§. VII. Animalia offerenda.

rit: nec turturum aut pullorum columbae ſubſtitutio locum hic habuerit. Arietis vel agni mactati ſanguis ad ſpergebatur e vaſe סביב, id eſt, *duabus adſperſionibus quae erant quatuor*, שתי מתנות שהן ארבע, ut loquuntur Judaei, infra filum rubrum altaris. Ablegmina cremabantur in altari; reliqua, caro & pelles, pertinuerunt ad Sacerdotes, qui ea comedebant.

CAP. V.

De Sacrificiis ſalutaribus.

§. I. Nomen.

I. QUarta ſpecies Sacrificiorum eſt illorum quae שלמים Hebraeis, Graecis Σωτήρια, εἰρηνικὰ, χαριςήρια, Εὐχαριςικὰ, Latinis *Pacifica* & *Salutaria* dicuntur. Sunt qui illa *Completoria* nuncupent, quia in oblatione plurium Sacrificiorum hoc genus nunquam primo, ſed contra ultimo offerri ſolebat, & inde putant שלמים eſſe appellata.

§. II. Sacrificia Privata quae.

II. Sacrificia ſalutaria in duas ſpecies dividi queunt, Privata & publica. Privata iterum ſunt I. תודה *Confeſſionis*, τῆς αἰνέσεως Aquilae, pro accepto beneficio ſin-

ſingulari, quod proprie ἐυχαριϛικὸν erat. Hujus victimae carnes ab offerente & familia ejus comedebantur, ne quid remaneret in craſtinum mane. *Levit.* 7: 12. II. Votiva & quidem generalia, ad impetrandum beneficium aliquod, ex voto, נדר, ut ſi quis dixerit; ſancte promitto me oblaturum Sacrificium ſalutare. Et III. נדבה, Vota ſpecialia, ut ſi quis dixerit; ſancte promitto me hanc pecudem Deo oblaturum in Sacrificium ſalutare. Haec duo quoque comedebantur ab offerente & familia ejus, ſed longius tempus iis conceſſum fuit. *Lev.* 7: 16.

§. III. Publica.

III. Publica ſunt vel neceſſaria vel voluntaria. Neceſſarium fuit Sacrificium, idque unicum, duorum agnorum maſculorum die Pentecoſtes *Levit.* 23: 19. Sacerdotes ephemeriae miniſtrantis eos comedebant, exceptis tamen ablegminibus, quae in altari erant comburenda. Voluntaria ſunt quae in ſolemnitatibus publicis oblata fuerunt, uti quum foedus inter Deum & Iſraëlem ſanciretur. *Exod.* 24: 5. quum arca foederis Hieroſolymas a Davide transferretur. 2 *Sam.* 6: 19. & Templum dedicaretur. 1 *Reg.* 6: 3. & in Paſchate 2 *Chr.* 30: 31. & 31. 7. Judaei ſolent Sacrificia

haec ſalutaria quoque diſtinguere in 1. illa quae שׁלמים *ἁπλῶς* appellantur, & ſine מצות placentis offeruntur, uti ſalutaria חגיגה & שמחה, quae ſunt שלמים בלא לחם *ſalutaria pane deſtituta.* Et 2. illa, quibus placentae addebantur, הבאים עם הלחם ut Sacrificium confeſſionis & aries Naziraei *Num.* 6: 17.

§. IV. Oblatio Sacrificii publici.

IV. Publicum erat quod pro toto populo offerebatur, ſc. agni duo maſculi in feſto Pentecoſtes. Hoc accenſetur Sanctiſſimis, ideoque victima ad ſeptentrionem altaris mactari debuit, & ablegminibus altari exteriori impoſitis caro ipſa comedebatur a Sacerdotibus maſculis in atrio. Agitabantur autem bis, tum ante tum poſt mactationem. *Menachot.* v: 7.

§. V. Oblatio privatorum.

V. Privata offerri poterant ex bubus, ovibus, capris, tam faeminis quam maſculis *Lev.* 3: 1. modo ſine foetu eſſent. *Lev.* 22: 28. Aves vero non licebat offerre. Victima mactabatur ad meridiem altaris, & nonnunquam ad ortum. Sanguis exceptus a Sacerdote ſpargebatur ad latera altaris infra filum rubrum, & reliquum ad baſin effundebatur. Dein diſſectae victimae ablegmina eadem ſcilicet, quae in Sacrificiis piacularibus (*λωβὸς ἥπατος, ςέαρ*

καὶ

καὶ νεφροὶ, *lobus hepatis*, *adeps & renes*, uti Philo *lib. de victimis pag.* 845. loquitur: *στέαρ ἀφωρισμένον*, כרום, *ἀπὸ σωτηρίας* ſolum memorat *Eccleſ. Siracid. cap.* 47: 2.) in patina collocata & una cum pectore & armo dextro manibus offerentis impoſita agitabantur, & ablegmina quidem in altari exteriori comburebantur. Cetera dividebantur inter Sacerdotes & perſonas offerentes, ita ut Sacerdotes partes optimas nanciſcerentur, ſc. pectus rite agitandum, armum dextrum, rite elevandum, maxillas, & linguam & *ἔνυστρον* ſive ventriculum: ex munere farinaceo autem placentam at rite elevatam: reliqua excepto pugillo, & thure altari ſacro, tradebantur offerentibus. *Lev.* 7: 14.

§. VI. Comeſtio.

VI. Carnes hae Sacerdotum coctae, quod non adeo ſanctae eſſent ac carnes Sacrificiorum piacularium & pro delicto, a ſacerdotibus puris, non tantum maſculis, ſed & faeminis, ipſiſque ſervis & vernis emtis, comedebantur vel in atrio vel extra Templum in aedibus privatis, modo extra moenia Hieroſolymae non efferrentur. *Lev.* 22: 11. *Deut.* 12: 18. Carnes autem, quae ad dominos pertinebant, in Templo coctae, vel in eo vel in urbe comedebantur

ab ipſis & domeſticis eorum, & convivis, ſive Levitis, ſive aliis, at puris, habita ratione carnium ne polluantur, & quidem eo ipſo die vel ſequenti. *Lev.* 7: 17. id eſt, per dies duos & noctem unam, uti Judaei loquuntur. His autem, ſi in atrio Templi carnes ſuas comedere vellent, etiam vinum modice bibere permiſſum erat, nequaquam vero ſacerdotibus.

CAP. VI.

De Primogenitis animantium, Decimis eorundem, & agno Paſchali.

§. I. De tribus reliquis Sacrificiorum generibus.

I. POſtquam de quatuor ſummis generibus Sacrificiorum egimus, ad reliqua tria tranſitum facimus, quae non recenſentur in enumeratione praecipuorum Sacrificiorum *Lev.* 7: 37, 38. quaeque privata tantum erant, & a quibusdam annumerantur Sacrificiis ſalutaribus privatis, quia cum iis conveniunt in loco mactationis, combuſtione ablegminum, & perſonis comedentibus quae vel faeminae vel ſervi ſunt, & tempore comeſtionis, excepto agno Paſchali.

II.

§. II. Lex de primogenitis.

II. Omnes primogenitos ſibi ſacros eſſe Deus juſſit, ſed alia ratione filios primogenitos, alia pecudes mundas, alia denique immundas. Voluntas haec Dei revelata extat *Exod.* 13: 2. *Num.* 3: 13. Et Lex quidem de primogenitis hominum & animalium immundorum Sacerdotes & Levitas non obligabat, *Num.* 3: 45. & 18. 15. ſed de primogenitis pecudum mundarum, id eſt boum, ovium & caprarum, quas aeque offerre tenebantur ac reliqui Iſraëlitae. *Becoroth.* 11: 1. Nunc Templo deſtructo primogenita *paſcunt donec labem contrahant*, ירעו עד שיסתאבו & tunc a dominis comeduntur.

§. III. Locus, unde adducuntur.

III. E terra Iſraëlitica adduci debuere primogenita animantium: quod ex *Deut.* 14: 23. Judaei colligunt, ubi primogenita cum decimis frugum conjunguntur, quae non niſi e terra Iſraëlis adferri ſolebant. *Temura.* III: 5. Quod ſi aliquis illa ex regionibus extra terram in terram Iſraëlis adduxiſſet, offerri debebant, ſi integra & legitima eſſent: ſi non, comedebantur cum vitiis, ac ſi ex terra Iſraëlis veniſſent.

§. IV. Primogeniti hominum.

IV. Hominum quidem primogeniti reſpectu matrum redimebantur die 30 aeta-

tis quinque ſiclis, quos ſacerdos accipiebat. *Num.* 18: 16. quorum ſinguli argentei ſtante Templo II dicuntur aequaſſe pondus 384 granorum hordeaceorum. Excipiebantur, qui e tribu Levitica erant: illi enim omnes Deo ſacri erant. Inter Iſmaëlitas ἀπογόνους τοῦ Ἰσμαὴλ etiam hunc morem viguiſſe, οἱ ἀντιλαντεύουσι τοῖς ἐυθυγενέσι βρέφεσιν ἄργυρον, καὶ τοῦτον προσκομίζουσι τῷ Θεῷ notat Theodoretus, *quaeſtione* 38 *in Leviticum.*

§. V. Primogeniti aſinorum.

V. Primogenitus aſini, animalis immundi ipſe quoque redimi ſubſtituta ove (aut ſi ovis ad manum non ſit, pretio ejus, quod סלע eſt) vel capite truncari *Ex.* 13: 13. & quidem בקופיץ *copide*, non alio inſtrumento, uti Judaei volunt, & dein ſepeliri debuit, iſque, ſi Judaeis credimus, ſolus; quia equi, cameli, aliaeve ſpecies animalium immundorum apud Iſraëlitas in Aegypto habitantes non erant. Quamvis *Num.* 18: 15. redemtionem animalis immundi ἁπλῶς Lex divina juſſerit. Confer caput primum Codicis *Becoroth.*

§. VI. Primogenita animantium mundorum.

VI. At primogenita pecudum mundarum intra primum aetatis annum (ſc. ab octavo aetatis die numerandum niſi cum vitio natum eſſet) adducta ad Sacerdotes in

in Templo ministrantes (vide *Nehem.* 10: 36. & *Gem. Hier. Challa* 60: 2.) & Deo consecrata hac formula הרי זה קדש *Sacrum hoc esto*, mactari in Atrio debuerunt, sanguis adspergi adspersione una ad basin, ablegmina Deo dari in altare & adoleri admixto sale, & caro reliqua sacerdotibus comedi per totam urbem Hierosolymitanam, quocunque modo in cibum praeparata, sive tosta, sive cocta, sive condita, secus ac cum agno Paschali fiebat, qui nonnisi assatus comedebatur. *Zevachim*. v. 8.

VII. Quod si primogenitum vitio affectum esset, sive ab ipsa nativitate sive postea labem contraxisset, mactari quidem non poterat, sed sacrum tamen erat, & dandum sacerdotibus, qui id comedere poterant ubicunque vellent, aut vendere aut Gentibus in cibum dare *Deut* 15: 21. *Maaser schebi*. 1: 1, 2. Si labem contraxerat intra intra annum, usque ad finem ejus anni dominus id retinere potuit, & post annum nonnisi ultra triginta dies, *Becoroth* IV.

§. VII. Vitia primogenitorum.

VIII. Ceterum comedenda erant primogenita quae labem contraxerant, nec commercium iis exercere licebat, אסור לסחור בהן. Res quas emere aut vendere non

§. VIII. Primogenita quae commercio sunt interdicta.

non licet, octo recensent Judaei. Huarum quatuor priores a commercio excluduntur ob excellentiam suam, quatuor posteriores ob vilitatem. Sunt autem hae.

1. הקדש וצדקה *Sancta & eleemosynae*: non licet ad lucrum percipiendum aliis ea mutuo dare, aut ex vasis nummisve sacris destinatis לבדק הבית *reparationi Templi* licet τῷ נזבר utilitatem capere.
2. בכור *primogenita animantium*, quae ob vitium in Atrio mactari nequeunt.
3. מעשר *decima animantium*, si & haec vitio contracto inepta essent mactationi.
4. פירות שביעית *fructus anni Sabbathici*: sunt לאכלה *Lev.* 25:6.
5. נבלות *cadavera.*
6. טרפה *discerptum.*
7. שקצים *pisces immundi*, qui pinnas & squammas non habent. *Deut.* 14: 9. 10.
8. רמשים *reptilia.*

Vendere quidem nonnulla ex his licebat, sed

ſed non ultra commercium exercere. Sic primogenita vitiata dabantur Sacerdoti, qui ea comedere poterat ubicunque locorum, aut vendere aliis. *Maaſer Scheni.* 1: 2. Sic cadaver venditur. *Deut.* 14: 21. Ceterum quaedam ex hiſce rebus octo mox recenſitis ſunt *uſu quoque prohibita*, id eſt אסורים הנאה & quaedam *eſu* אסורים לאכלה. Eſu prohibita ſunt reptilia, piſces immundi, uti & omnia animalia immunda, ſanguis, adeps חלב, &c. Uſu prohibita ſunt omnia quae ſunt eſu prohibita exceptis hiſce ſeptem, e quibus duo priora per Legem Dei prohibita, quinque reliqua per conſtitutiones Doctorum.

1. Cadaver.
2. Adeps.
3. Piſces immundi.
4. Reptilia.
5. Membra vivi animalis.
6. Nervus luxationis.
7. Sanguis.

IX. De vitiis autem primogenitorum, ſive manifeſta eſſent & in oculos omnium incurrerent, ſive dubium eſſet forent ne קבועות *perduratura*, an vero עוברות *peri-* §.IX. Quis de iis judicaret.

peritura brevi tempore, judicare nonnisi illorum hominum erat, quibus a Praeside Synedrii in terra Ifraëlitica (quod proprie בית דין appellatur) haec poteſtas data erat, quique כמהי בית דין dicuntur: quorum ſapientia inde colligi poteſt, quod ſi in urbe aliqua ſapiens non eſſet, qui quaeſtionem de votis נדרים motam decidere poſſet, tres idiotae viri pii id praeſtarent: ſed de primogenitis non ita niſi vitium eſſet manifeſtiſſimum uti auris ablata, oculus effoſſus, &c. Vide, quae habet auctor libri Juchaſin in vita ſapientis אילא *Ila*, qui habitabat in urbe Jafne, & pro inſpectione pecudis primogenitae tam perfectae quam vitioſae quatuor איסרות aſſarios accipiebat, ſi ex genere parvorum pecorum eſſent, ſi ex magnis, ſex. De vitiis iis agitur in *Becoroth. cap.* VI. uti & de vitiis hominum *cap.* VII.

§. X. Decima ex animantibus, Deo Sacra.

X. Voluit Deus decimam pecudem ex bubus, ovibus & capris ſibi ſacrum eſſe, ita ut non ſeligeretur ab ipſo domino, ſed nulla habita ratione praeſtantiae illud animal quod decimo loco ſub virga tranſiret, ei ſacraretur. *Lev.* 27: 32. Quod ſi illud Sacrificio aptum erat ſine impoſitione manuum mactabatur in Atrio, ſanguis adſpergebatur altari adſperſione una, uti Primogeniti

mogeniti & agni Paschalis (*Zevachim*. v. 8.) excoriabatur, & ablegmina in altari offerebantur: caro ipsa a dominis offerentibus Hierosolymis comedebatur, uti decimae secundae: quod si temerata esset victima, etiam extra urbem comedi poterat. Debuerunt enim decima animantium comedi, qualiacunque essent, sive perfecta essent & viva, sive vitiata & viva, sive mactata; non vendi. *Maaser Scheni*. 1: 2.

§. XI. Modus decimandi.

XI. Hebraei ita describunt modum decimas pecudes legendi in *Becoroth*. IX: 7. Cogebantur omnes in caulam, cui erat exiguum ostium per quod nonnisi una simul ovis vel capra transire posset. Tum exeuntes dominus virga instructus numerabat & quae decima egrediebatur, virga minio infecta notabat, dicebatque הרי זה מעשר *hoc decimum sacrum esto*. *Gem. Becoroth*. 58: 2. ad hunc morem respici *Jer*. 33: 13. *transibunt pecudes* על ידי מונה *sub manu numerantis*, multi putant: alii tamen existimant iis verbis indicari numerationem a villico praesente domino institutam, quum pecudes caulam ingrediuntur.

§. XII. Tempus.

XII. Tria tempora sunt decimationi pecorum destinata, quae Hebraeis גרנות *areae* appellantur, dies decimus quintus ante

ante festum Paschatis, dies 15 ante Pentecosten, & dies 15 ante festum Tabernaculorum. *Becoroth.* IX: 5. Haec autem tempora constituerunt, ut pecudum copia esset in usum eorum qui ad solennia illa festa quotannis adscenderent: quia vendere aut mactare illas ante decimationem non solebant, (quamvis liceret: vide *Gem.Hier. Rosch hasschana.* 56: 4.) quia plerique malebant praeceptis Dei satisfacere, quamprimum tempus advenerat, maxime quum id sine damno fieri poterat: ipse enim dominus has decimas comedebat. *Gem. Becoroth.* 58: 1. Ceterum novilunium mensis Elul est initium anni pro decimandis pecudibus: sic ut ovis eo anno nata diceretur quae inter initium unius Elul & initium alterius nata esset. *Rosch hasschana.* I: I.

§. XIII. Quae decimanda sint.

XIII. Nata debuerunt esse haec animalia decimanda eo anno in grege domini sui, non emta vel dono data, quae Legi decimarum non adstringuntur. *Becoroth.* IX: 3. & nisi 10 talia fuerint, non decimantur. Praeterea, quum Lex dicat non esse distinguendum inter bonum & malum, tradunt Hebraei omne genus pecudum aptum decimationi esse, licet ineptum

ptum ſit Sacrificiis, uti deſtinatum cultui idolorum, hermaphroditum, &c. Exceptis tamen diſcerptis, morbo confectis, miſcellis, orphanis, e latere materno exciſis & מחוסרי זמן quorum tempus decimandi nondum advenit. *Becoroth.* IX: 4.

XIV. Ultimum ex ſeptem Sacrificiis ante recenſitis fiebat Agno, quem quotannis die decimo quarto menſis Niſan inter duas veſperas ſibi offerri Deus voluit. Appellatur autem hoc זבח *Num.* 9: 7. θυσία Joſepho. Graeci dicunt, διαβατήρια θύειν, & πάσχα θύειν. *Marc.* 14:12. Verum & θύειν uſurpant Graeci etiam de iis quae proprie ſacrificia dici nequeunt, uti Xenophon ἀναβασ. Κυρ. *lib.* I. τὰ Λύκαια ἔθυσε, ad quae Ariſtides notat τῷ ὀνόματι τῆς ἑορτῆς ὅτω κέχρηται ὡς αὐτῷ τῷ θυομένῳ. Dicitur etiam ποιεῖν Πάσχα, *Matth.* 26: 18. Et quamvis ποιεῖν, uti & ῥέξαι, id eſt, ποῖησαι (vide Suidam ad hanc vocem) & *facere* apud Romanos idem ſit quod θύειν & ſacrificare, quia tamen etiam de feſtis legitur ποιεῖν, uti ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια apud Xenophontem *lib.* VII. ἱςορ. hoc ſolo argumento non liqueret agnum Paſchalem eſſe verum Sacrificium.

§. XIV. Sacrificium agni Paſchalis.

XV.

§. XV. Agnus qualis esse debeat.

XV. Ad hoc Sacrificium requirebatur שה *Pecus*, quae ex duabus speciebus מן הכבשים ומן העזים *ex agnis aut hoedis* eligi debuit *Exod.* 12: 5. eaque immaculata, sexus masculini, & בן שנה quae annum aetatis implevit. Agnus talis decimo mensis Nisan separari debuit a reliquo grege & servari diligenter ab omni macula, *Exod.* 12. 6. quem in finem lectis suis agnos alligare consueverant. *Kelim.* XIX: 2. & hinc Clemens Alexandrinus στρωμάτων *lib.* II. *pag.* 280. Ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο. Voluntque in *Pesachim* IX. 5. illam separationem a decimo die spectasse singulari ratione ad Pascha Aegyptiacum, non ad Paschata deinceps celebranda, פסחי דורות: & constat ex historiis posteriorum temporum agno snon decimo die, sed biduo, triduove demum postea a dominis acceptos fuisse & sacrificio Paschali destinatos.

§. XVI. Mactationis tempus, inter duas vesperas.

XVI. Agnus ille die decimo quarto mensis Nisan mactari debuit, *Exod.* 12.6. post peractum Sacrificium juge vespertinum, sed ante adolitum suffitum & accensos lychnos, ut Judaei tradunt, in *Gem. Pesachim.* 58: 1. תנו רבנן תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטורת קטורת קודם

קודמת לנרות *Tradiderunt Rabbini. Sacrificium juge praecedit Sacrificium agni Paschalis. Agnus Paschalis praecedit suffitum. Suffitus accensionem lychnorum.* Comedebatur autem nocte sequente, quae partem faciebat diei decimi quinti, *Exod* 12:7. 8. Sacer codex tempus mactationis *Exod.* 12: 6. definivit, בין הערבים *inter duas vesperas*: per quae verba Judaei Rabbanitae (Karaei enim dissentiunt) intelligere solent maximam, & tantum non omnem, temporis postmeridiani partem, sic ut innuatur spatium diei omne quod ab hora sexta, id est, meridie protenditur usque ad solis occasum. Alii vero putant proprie innui tempus proximum occasui solis, quod alias ἁπλῶς ערב *vespera* appellatur, etiam quum de Paschate mactando agitur, uti *Jos.* 5: 10. dicitur בערב esse mactatum, quod *Num.* 9: 5. & alibi בין הערבים factum legitur. Ita quoque בערב *Exod.* 16.8. legitur, & commate 12 idem tempus בין הערבים appellatur. Sic ut existiment tempus vespertinum, id est, quod proxime antecedit occasum solis, proprie a Deo esse destinatum mactationi Paschatis; sed quum id spatium non sufficeret postea mactationi omnium agno-

rum florente republica Judaïca, potuisse imo debuisse, partem magnam inclina jam in postmeridianum tempus diei mactationi agnorum tribui. Huc facit quod i *Negaim.* 11. 2. legitur: *non lustrant plagas mane nec* בין הערבים *inter duas vesperas: Quando igitur? hora tertia, quarta, quinta, septima, octava & nona.* Ub opponuntur mane & τὸ inter duas vespe ras, uti tempora obscuriora & lustratior non opportuna: & post nonam innuitu incepisse proprie τὸ בין הערבים. Ita & Josephus *lib.* VII. 45. *de bell. Jud. a non ad undecimam*, ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρι ἑν δεκάτης Pascha mactari consuevisse scribit quo tempore etiam Christus, verus agnu Paschalis, exspiravit. *Matth.* 27: 46. 50

§. XVII. Ritus mactationis.

XVII. Mactatio peragebatur, interd dum Sacerdotes tubas inflarent, licet lib mina hic nulla essent (vid. *Gem. Hier. P sachim.* 32. 3.), & Levitae Hymnum can rent, sive *Psalm.* 113-118. in atrio ab Isra litis, qui in tres catervas divisi per vices atrium intromittebantur, ita ut Atrii for mox clauderentur. *Eduioth.* v.6. *Gem. Ber coth.* 19.1. Non enim tunc, ut alias, Israe tae victimas ad altare adducunt quas Sace dotes mactant, sed quisque Sacerdotis

ces gerit & mactat, ἐν ᾗ (ἑορτῇ) οὐχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προστάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, uti Philo ſcribit *de vita Moſis, pag.* 686. Sacerdotes quidem ſeriatim conſtituti ſanguinem ab uno ex ſocietate ſua exceptum vaſe בזיך de manu in manum tranſmittebant, donec ſacerdos altari proximus eum ad baſin altaris effunderet. *Peſachim.* v. 6. Excoriationi autem tot agnorum quum non ſufficerent unci & columnae quae in atrio erant, dicuntur *baculos tenues* מקלות דקים humeris ſuis ſuſtinuiſſe, unde agnos ſuſpenſos excoriabant: dein ſiſſo agni ventre educebantur ablegmina ejus, & patinae (מגים) impoſita comburebantur in altari. *Exod.* 23: 18. *Gem. Peſachim.* 65. 2. Ex numero renum (qui inter ablegmina ſunt) Rex Agrippas legitur edoctus fuiſſe numerum Iſraëlitarum. vide *Gem. Peſachim.* 64. 2. & *Echa rabbati.* 62. 1.

§. XVIII. Aſſatio & comeſtio.

XVIII. Agnum ſibi redditum dominus portabat ad locum deſtinatum comeſtioni. Debuit autem ille aſſari, non coqui; צלי אש *igne aſſatum* comedetis

Z 2 illud

illud *Ex.*12: 9.quod 2 *Chron.*35.13. dicitur כבשל באש. Confer *Gem. Nedarim.* 49. 1. *Gem. Hier. Nazir.* 55. 3. & *Gem. Hier. Eruvin.* 20. 4. Dicunt autem Judaei veru ex ligno malogranati ori agni infixum ipsum totum penetrasse. *Pesachim.* VII. 1. & suspensum eum fuisse in furno, ita tamen ut ignis in furno remaneret (debuit enim *ipso igne*, באש, assari) & viscera ejus extra corpus agni in furno suspensa fuisse, ne si intra agnum mansissent speciem elixationis haberent. Furni hi Paschales lateritii erant, formam habentes ollae sine fundo, foramine instructi עין dicto (uti & Graeci ὀφθαλμὸν vocant foramen per quod remi triremium mittebantur) perquod ignis immitti solebat & cineres educi. פרח autem foramen erat in summo, per quod agnus Paschalis demittebatur in furnum, sic ut agnus esset in medio furni & ignis infra eum. vide *Schabbath.* I. 11. *Kelim.* IX. 8 *Eduioth.* VII. 7. *Taanith.* III. 8. *Moëd katon.* I. 9. *Bava bathra.* IV. 3. Ita vero assabatur agnus ut ligna agnum penetrantia formam crucis Christi repraesentaverint, quoniam lignum unum ab inferioribus agni partibus ad caput usque se extendebat, & aliud

trans-

tranſverſum armos ipſos ſuſtineret, quod Juſtinus Martyr, Sichemis in terra Sancta natus & patre Samaritano, ipſe rituum Judaïcorum gnarus, teſtatur *in dialogo cum Tryphone Judaeo.* Oſſa autem confringi non debuere, & ipſe agnus cum pane azymo & oleribus amaris comedi a domino & convivis ejus, quibuſcum *ſocietatem* quandam, חבורה, inivit, quique non infra decem nec ſupra viginti eſſe ſolebant. Hinc eſt quod Chriſtus Judam חבר, ἑταῖρον, appellat *Matth.* 26. 15. quia in eadem ſocietate cum eo agnum comederat, niſi forſan ad munus Apoſtolatus, quo eum promoverat, reſpiciat, quia erat חבר τῦ Ιησῦ. Nihil ex eo ſuperſtes manere debuit uſque ad mane: ſed eadem nocte comedi, nec ultra mediam noctem, uti ſciſcunt Doctores. *Gem. Beracoth.* 9. 1. quod ſi tamen fuiſſet, igne comburendum erat; nec aliquid ex domo foras educendum.

CAP. VII.

De Fertis & Libaminibus.

§. I. Nomen.

I. PRaeter oblationes e pecudibus fieri ſolitas erant & oblationes e rebus inanimatis, ſimila, oleo, &c. quae *Ferta* appellantur, vel Sacrificia muneris, Hebraice מנחות a מנח منح *donavit*, & libamina. Nonnunquam vox נסכים & ferta & libamina ſimul notat, uti quum Praefectum Libaminibus dicimus, qui & ferta & libamina offerentibus ſuppeditabat. *Schekalim*. v. 4. Quum Judaei ferta ipſa, ſive farinam, diſtinctam a libaminibus ſive vino indicare volunt, nuncupant illa מנחות נסכים.

§. II. Ferta Libaminum nomine dicta quae.

II. Fertorum alia erant נסכים *libamina* dicta, vel נסכים הבאים עם הזבח, uti appellantur in *Gem. Temura*. 1 14. 2. vel הבאים עם הבהמה, uti in *Zevachim* IV. 3. id eſt, quae ſacrificiis quadrupedum junguntur, & quibus ſemper libamina ex vino juncta erant, quaeque quaſi appendices addi ſolebant לעולות בהמה ושלמים, id eſt, holocauſtis quadrupedum (non avium) & Sacrificiis ſalutaribus, non autem pia-

placularibus & pro delicto, nisi solius leprosi. *Menachoth.* IX. 6. Haec autem constabant e סלת simila triticea, oleo, sale & vino: & nihil horum sacerdoti, omnia altari cedebant. *Menachot.* VI. 2. Alia erant ferta נסכים הבאין בפני עצמן *Libamina* dicta *per se*, sive *sola*, quae separatim offerebantur sine Sacrificiis quadrupedum. Illa constabant ex simila triticea, &c. excepto manipulo עמר & ferto zelotypiae, quae hordeacea erant; *Sota.* II. I. ille quidem, quia hordeum tritico citius maturescebat; hoc autem, quia quo peccatum gravius erat, oblatio erat vilior, uti Judaei tradunt: & quia hordeum *vita damnavit quadrupedumque tradidit refectibus*, uti Plinius loquitur *lib.* XVIII. 7. & κτηνοπρεπὴς est vita adulterae κτηνοπρεπὲς ἔδεσμα esse debuit ejus oblatio, uti & Cyrillus in *Hos. pag.* 61. & Judaei observant. Omnis autem farina erat sine fermento in omnibus fertis, exceptis panibus Pentecostalibus *Lev.* 24: 17. & fermentato Sacrificii salutaris *Levit* 7: 13. *Amos* 4: 5. quorum proinde nihil altari inferebatur. *Levit.* 2. 11. *Menachot.* V. I. His addunt nonnulli panes duos fermentatos, שני הודות dictos, qui quum locus esset

ſacrandus, aut amplianda urbs, ad finem loci ſacrandi deferebantur, ita ut unus combureretur alter comederetur. vide *Nehem.* 12: 31.

§. III. Ferta ſola: quae Publica erant.

III. Secunda haec ſpecies Fertorum dividitur in מנחת צבור Fertum publico nomine oblatum, & מנחת יחיד Fertum hominis privati. Fertum publico nomine oblatum triplex eſt. I. עמר ſive manipulus agitationis, conſtans hordeo, oleo & thure mixto, offerendus ſecundo die feſti Paſchalis, e quo pugillus exemtus adolebatur, ita tamen ut omne thus cum pugillo hordei ſimul adoleretur, quod erat אשה *igne conſumendum Lev.* 23. reliqua a ſacerdotibus comedebantur. II. Panes duo ex tritico offerendi in feſto Pentecoſtes & a ſacerdotibus comedendi, dicti vulgo שתי הלחם. III. Panes propoſitionis, quos ſacerdotes quoque ſingulis ſabbathis comedebant. Tribus his fertis nonniſi Sacerdotes mundi veſcebantur. *Peſachim.* VII. 4. Quinque enim haec 1. manipulus Paſchalis. 2. Panes duo Pentecoſtales. 3. Panes propoſitionis. 4. Salutaria publica. & 5. hirci noviluniorum non niſi a mundis edi debuerunt, uti Judaei notant. Nec unquam aliquid פסול pollutum in his fer-

fertis repertum fuiſſe traditur in *Pirke avoth.* v. 5.

IV. Ferta privata ſunt vel a Deo juſſa, vel ex voto offerenda. A Deo juſſa ſunt quatuor. I. מנחת חוטא *fertum peccatoris*, qui ſc. unius ex 4. peccatis recenſitis *Levit.* 5: 1-4. reus eſt, idemque pauperior, quam ut hoſtiam ſolvere poſſet. II. מנחת סוטא vel קנאות *fertum mulieris declinantis*, aut *zelotypiae. Num.* 5: 15. 26. III. מנחת חינוך *fertum initiationis* ſc. ſacerdotis gregarii, offerendum eo die quo primum munus ſuum aggrederetur. *Lev* 6: 20. cum Sacrificio jugi. IV. מנחת חביתין, *fertum cruſtulorum* Pont. Max. quod mane & veſperi offerebat. Τήγανον τȣ̃ μεγάλȣ ἱερέως. 1 *Chron.* 9: 31. Ferta בנדר ובנדבה ex voto offerenda ſunt quinque. 1. מנחת הסלת *fertum ſimilae*, conſtans e ſimila oleo ſubacta. *Levit.* 2: 1 2. מנחת מאפה תנור, *fertum in clibano coctum*, conſtans e placentis. 3. מנחת מאפה רקיקין *fertum laganorum coctorum Lev.* 2. 4. & unctorum oleo. Sunt רקיקין tenuia, ſed חלות craſſa. 4. מנחת על המחבת *fertum in patina* frictum, aut vaſe plano ſine margine, ita ut quod in eo paratur durum ſit

§. IV. Et privata.

& consistens. 5. מנחת על המרחשת *fertum in aheno* paratum, quod vas profundum est, & quod in eo coquitur tenue & fluidum est. *Menachot.* v. 8. Novem hae fertorum species eodem ritu offerebantur, sic ut quum pugillus inde exemtus in altari combureretur, reliquiae eorum a Sacerdotibus comederentur, quae שירי מנחות ישראל *reliquiae fertorum Israëlis* nuncupantur. Excipiuntur ferta sacerdotum masculorum, quae tota ignis sibi vindicabat *Lev.* 6: 23. qualia sunt ferta initiationis Sacerdotalis & crustula Pontif. Maximi, quae similia erant fertis quae נסכים sive Libamina appellantur, juncta scilicet Sacrificiis. Solebant autem singulis vesperis haec inter se dividere ברמשא יהוון כהניא מפלגין קורבניא דבני ישראל uti legitur in Targum Hierosolymitano *Gen.* 49: 27. Pugillatio, dicta קמיצה, ita fiebat a sacerdote, ut tribus mediis digitis ad volam manus incurvatis farinam acciperet, & pollice ac minimo digito superfluum abraderet.

§. V. Fertorum quantitas.

V. Ferta privata nunquam excedebant 60 decimas. *Menachot.* XIII. I. & XII. 4. quia publica non erant plura quam 61, scilicet die primo festi tabernaculorum, si

fi in Sabbatum incideret, nempe decimae tres pro quolibet juvenco, secundum hanc tabellam.

13	Juvenci	decimae	39
14	Agni		14
2	Arietes		2
2	Agni Tamid		4
2	Agni Sabbathi		2
			61

Aequum vero erat privatum fertum esse pnblico minus. Nunquam autem fertum erat minus una decima.

§. VI. Ferторum adductio & agitatio.

VI. Quaedam ex iis agitari debebant, uti fertum pro delicto leprosi, & panes Pentecostales, quaedam adduci ad cornu altaris notozephyrinum & non agitari, uti ferta quinque privata ex voto, & ferta sacerdotum. Ferta Zelotypiae & manipulus Paschalis agitabantur & adducebantur. Ferta libaminum & panes propositionis nec agitationem, nec adductionem requirebant, quae ex hac tabella melius intelligentur. Confer *Menachot*. v. 5.

Debuerunt

Ferta Libaminum. Nec agitari nec adduci.

Mani-

Manipulus Paſchalis.	Agitari & adduci.
Panes Pentecoſtales.	Agitari, non adduci.
Panes propoſitionis.	Nec agitari nec adduci.
Fertum peccatoris.	Adduci, non agitari.
Fertum zelotypiae.	Agitari & adduci.
Fertum initiationis.	Adduci, non agitari.
Fertum cruſtulorum P. M.	Adduci, non agitari.
Quinque ferta ſpontanea.	Adduci, non agitari.
Log olei Leproſi, & pro delicto ejus.	Agitari non adduci.

§. VII. Oleum & thus. VII. Quibuſdam fertis addebatur oleum & thus, ita ut ex hac tabella videri poteſt. *Menachot.* v. 3.

	Requirebant
Oleum & thus.	Ferta quinque privata ſc. *fertum ſimilae* & 4 conſequentia, fertum Sacerdotum & Pontificis Maximi, fertum Gentium & mulierum, & manipulus Paſchalis.

Oleum,

Oleum, non thus.	Ferta libaminum, מנחות נסכים
Thus, non oleum.	Panes propositionis
Nec oleum, nec thus.	Panes duo Pentecostales, fertum peccatoris & Zelotypiae.

Sola lagana sive רקיקין ungebantur oleo, ad formam Graeci X, ut quidam volunt, quum reliquis, quae oleum requirebant, oleum immisceretur.

VIII. Tradunt Judaei in praeparatione fertorum quae parantur in vase requiri tres מתנות השמן *effusiones olei*. I. Oleum inditur vasi ministerii sive sacro, tum oleo additur simila. II. Oleum superfunditur & miscetur simila. Haec actio est בלילה. Tum sequitur לישה *subactio* deinde coctio. Post comminutio in frusta, dicta פתיתה. vid. *Levit.* 2: 6. & *Menachoth.* VI. 4. III. Oleum tertio affunditur. Haec est יציקה. Denique pugillus eximitur & adoletur: reliquum comeditur a Sacerdotibus. Ceterum רקיקין *Lagana* oleo unguebantur, §. VIII. Modus affusionis olei, & unctionis.

tur (erant משוחים non בלולים) & reliquum oleum quod a laganis non imbibebatur, effundi debuit super ignem. Huc facit dictum R. Simeonis; si videris oleum quod partiuntur inter se Sacerdotes in atrio, ne quaere quid sit: est enim Log olei leprosi vel *reliquiae laganorum ex fertis Israëlis* מותר רקיקי מנחות ישראל, quae ungebantur & reliquum comedebant Sacerdotes. Si videris oleum effundi super ignem ne quaere quid sit: est enim reliquum ex laganis fertorum Sacerdotum, מנחות כוהנים רקיקי vel מנחת כהן משיח ferti Sacerdotis uncti. *Menachot.* XII. 5. & VI. 3. *Zevachim.* X 8.

§.IX. Mensurae fertorum & libaminum diversae.

IX. Quatuor erant mensurae diversae fertorum ac libaminum, quae tesseris 4, quarum usus in Templo erat, fuere distinctae. *Schekalim.* V. 3. Primae tesserae inscripta erat vox גדי *hircus*, sacrificia omnia notans ex genere caprino & parva generis ovini. Illa requirebat decimam Ephae similae & quartam partem Hin olei & 4 partem Hin vini. Alteri tesserae inscriptum erat זכר *masculus*, sc. aries, sacrificia notans ex genere ovium majora, & requirebat duas decimas similae cum tertia parte Hin olei & pari quantitate vini. Tertiae tesserae in-

scriptio

ſcriptio erat עגל *vitulus*, ſacrificia notans ex genere boum. Ad hanc requirebantur tres decimae ſimilæ & dimidium Hin olei ac par quantitas vini. Quarta teſſera erat חוטא *peccatoris*, ſc. leproſi divitis, qui tres decimas ſimilae oleo mixtas offerebat, & Log olei. Si pauper eſſet, offerebat cum agno decimam ſimilae. Hinc videmus libamina agnorum & caprarum, ſive holocauſta ſive Sacra ſalutaria fuerint, fuiſſe trium Logorum, arietum quatuor, boum ſex: 12 logi autem faciunt unum Hin. Excipiebatur tamen a communi regula agnus die primo Paſchatis ſive 15 Niſan, in holocauſtum Deo offerendus cum manipulo hordeaceo: ei enim addebantur 2. decimae ſimilae, quum alias una decima ſufficeret tertia pars Hin olei & quarta pars Hin vini.

X. Quod ut diſtinctius intelligatur, ttrademus hoc loco tabellam menſurarum ſacrarum, quibus in fertis dimetiendis & aliis rebus utebantur, ad quantitatem ovorum gallinaceorum a Judaeis redactas. L praefixum notat menſuras Liquidorum, A, Aridorum. §. X. Tabella menſurarum Sacrarum.

Liq.

Liq. רביעית *Quartarius*, ſive quarta pars Logi, continet ova $1\frac{1}{2}$

Haec erat menſura poculi Paſchalis, nec licebat Sacerdoti ſacris operaturo plus vini bibere.

{ L. לוג. 6
{ A. רובע. *Quadrans*, ſive quarta pars Cabi. 6

A. קב. *Cabus*. 24

A. עומר. *Omer*. $43\frac{1}{5}$

L. הין. *Hin*. 72

A. סאה. *Satum*. 144

{ L. בת. *Bathus*. 432
{ A. איפה. *Epha*. 432

A. כור. *Corus*. 4320

Ejus dimidium in aridis quoque לתך dicitur.

Atque ita liquet decimam partem Ephae aequalem eſſe quantitati ovorum 43 & quintae parti ovi, quam menſuram Joſephus vocat *ἀσσάρωνα*, עשרון, Moſes עומר *Exod.* 16: 36. & tertiam partem Hin eſſe 4 Logos ſeu 24 ova, quartam partem Hin, 3 Logos, ſive 18 ova, atque ita porro.

§. XI. Libamen vini.

XI. Vinum quum libaretur, id על גבי המזבח in ſummo altari fiebat, in alterum

cx

ex duobus ſimpulis ad angulum altaris notozephyrinum conſtitutis. *Eduioth.* VI: 1. *Succa.* IV: 7. ita quidem ut inde verſus inferiora altaris, לשיתין, deſcenderet: & hoc modo videntur debere intelligi qui ſcribunt vinum effuſum fuiſſe in fundamentum altaris, uti in *Eccleſiaſt. Siracid.* 50: 18. legitur ἐξέχεεν εἰς θεμέλια θυσιαστηρίου ὀσμὴν εὐωδίας. Scilicet angulus altaris notozephyrinus tribus rebus inſerviit parte ſui ſuperiore, 1. Libamini aquae. 2. Libamini vini. 3. Holocauſtis avium; ſi ab ortu altaris ſpatium non eſſet. Parte autem ſui inferiore tribus his rebus inſerviit. 1. Sacrificiis piacularibus avium. 2. Adductioni fertorum 3. Excipiendis reliquiis ſanguinis. Vide *Zevachim.* VI: 2.

CAP. VIII.

De Primitivis & Primitiis.

I. QUae Hebraei בכורים appellabant, vulgo *Primitiva* dicimus, ad diſtinctionem τῶν תרומות, ſive *Primitiarum*, de quibus poſtea agetur: quamvis non deſint inter Chriſtianos qui nullam §. I. Primitiva quae.

inter haec duo diſtinctionem agnoſcant; quum tamen & ex ipſo Sacro Codice *Num.* 18: 12. & 13. & *Nehem.* 10: 35. ubi de בכורים ſive *Primitivis* agitur & commate 37, ubi de Primitiis, uti & ex traditionibus Judaeorum appareat ea fuiſſe diverſiſſima. Graecis πρωτογεννήματα appellantur *Num.* 18: 13. 1 *Macc.* 3: 50. at Primitiae ἀπαρχαὶ τῶν γεννημάτων. *Tob.* 1: 6.

§. II. Quando & unde afferenda.

II. Lex de afferendis Primitivis non obligabat Judaeos, (ita ipſi contendunt) niſi ſtante Templo vel Tabernaculo Schilunte exſtructo, quia Deus ea ad בית *Aedem Sacram* afferri juſſit. *Ex* 23: 19. *Deut.* 26: 2. *Nehem.* 10: 35. *Schekalim.* VIII: 8. Atqui aedes Schiluntica בית appellatur. 1 *Sam.* 1: 24. Verum ego quidem exiſtimarem Primitiva deferenda fuiſſe ad Tabernaculum, ubicunque locorum eſſet, non ad ſolum Schilunticum. Fuit enim revera בית, quamvis hoc nomen in emphaſi ſua Templo magis conveniat: nam Deus 2 *Sam.* 7. 6. negat ſe ab exitu ex Aegypto uſque ad tempora Salomonis habitaſſe in בית. Atque ita nec Tabernaculum Schilunticum בית fuit, aut certe Tabernaculum alibi fixum, aeque ac Schilunte, בית dici poterit. Eaque ex terra Canaan afferri debuere, cu

cui accenſentur regiones Sichonis & Ogi, ac Syria a Davide ſubjugata. Aegyptus autem, Babylonia, Ammonitis & Moabitis, terrae Iſraëlitis propinquae, ad Decimas & Primitias tenebantur, ſecundum traditiones Judaeorum, neutiquam vero ad Primitiva.

III. Ex ſeptem rerum generibus Primitiva adducebantur, tritico, hordeo, uvis, ficubus, malogranatis, olivis & dactylis: non ex aliis, ſi Judaeis credimus: *Biccurim.* 1: 2. *Gem. Beracoth.* 35: 1. quia hae ſpecies tantum recenſentur *Deut.* 8: 8. & in Pentateucho aliorum fructuum illius terrae non fit mentio. Deus autem juſſerat ex omni fructu terrae illa adferri. *Deut.* 26: 2. Atque ita etiam *Nehem.* 10: 35. legimus eos attuliſſe ביכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל ע׳ *primitiva terrae suae & primitiva omnium fructuum arborum eorum ad Templum.* Debuerunt haec omnia eſſe optima & ſelecta. Quod ſi viae longinquitas non pateretur ea recentia adduci, uti uvas aut ficus, ſiccatas eas aut paſſas afferebant. Si autem hae 7 ſpecies uni corbi eſſent imponendae, infimum erat hordeum, ſupra id triticum, dein olivae, dactyli, malogranata, ficus, & circa illas vel ſupra uvae.

§. III. Species eorum ſeptem.

§. IV. Primitivorum quantitas.

IV. Lex divina non definivit quae quantitas in Primitiva adduci debuerit, uti in Decimis, ſic ut quiſpiam omnem agri proventum in Primitiva conſecrare poſſit: *Biccurim.* 11: 4. At ſi quis totius agri proventum in תרומות ſive *primitias* ſacrare voluiſſet, non licebat, quia ſcriptum eſt non omne ראשית ſed aliquid de eo, מראשית, eſſe dandum. *Gem. Hier. Pea.* 15: 1. *Gem. Hier. Terumoth.* 42: 4. Recenſentur ſcilicet primitiva inter ſex res, quibus in Lege Dei nulla menſura eſt ſtatuta. Vid. *Pea.* 1: 1. Sunt autem hae

1. פאה, angulus agri demeſſi pauperibus reliquendus.
2. Primitiva.
3. Sacrificia praeſentiae, ראייה, in feſtis.
4. Sacrificia ſolennitatis, חגיגה.
5. Officia pia, גמילות חסידים, ſc. mortuos ſepelire, aegrotos viſitare: quod corpore praeſtatur: ſed ſi nummis alios juvet, quinta pars bonorum eſt menſura, quam non transgrediuntur: erant enim Jeſchubab & alii qui omnia bona ſua erogabant in pauperes. Sapientes itaqu

itaque in Usha constituerunt, ne quis ultra quintam bonorum partem daret.

6. Studium Legis. *Jos.* 1: 8.

Addunt in *Gemara Hierosol. Pea.* 16: 1.

7. עפר סוטה, pulverem mixtum aquis Sotae.

8. רוק יבמה, sputum fratriae a leviro repudiatae.

9. אפר פרה, cinerem vaccae rufae.

10. דם צפור של מצורע sanguinem avis leprosi.

Sed ex decreto sapientum unum de 60 dari debet, אחד משישים *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 3. cujus numeri memoriale est in voce טנא, *canistrum.*

V. Non ante Pentecosten licuisse ea Hierosolymas afferre colligunt Judaei ex *Exod.* 23: 16. *Levit.* 23: 16, 17. nec post festum Encoeniorum, 25 diem mensis Cisleu; quia viles illi fructus erant, qui post hoc tempus maturescebant. *Biccurim.* 1 6. *Challa.* IV: 10. §. V. Tempus.

VI. Nonnunquam dominus fructus primos ante maturitatem in ipsa arbore nodabat & destinabat primitivis. *Biccurim.* III: 1, aliquando ex fructibus decerptis & simul §. VI. Modus ea separandi & offerendi.

mul collectis primitiva separabat, ita tamen ut separatio primitivorum praecedat primitias & decimas. *Terumoth.* III: 7. Dein vel ipse, vel alius ejus nomine, ea imposita canistro (cui turtures plerumque vel pulli columbarum appensi erant) afferebat ad Atrium (quod maxima pompa fieri solebat, uti videre est *Biccurim.* III: 2.) & tradebat, recitata confessione (*Deut.* 26: 3-10.) Sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ea inter se dividebant & Hierosolymis comedebant, ipsi & uxores & servi & pecora, dum dominus ipse Hierosolymis pernoctabat. Est enim hoc quoque unum e 7 requisitis Primitivorum, quae hoc ordine Judaei recensent. 1. Requiritur eorum adductio Hierosolymas, quam Primitiae & decimae non requirebant. 2. Vasi debent indi, quod si metallicum esset sacerdotes domino reddebant, si junceum, servabant. 3. Confessio הגדה super iis recitanda est, a qua tamen liberae sunt mulieres, tutores, servi. *Biccurim.* 1: 5. quaeque tantum recitabatur inter Pentecosten & festum Tabernaculorum. Quae postea afferebantur, confessione carebant. *Biccurim.* 1: 6. 4. Sacrificium requiritur; id colligunt ex *Deut.* 16:

16: 14. 5. Canticum, quod Levitae canebant. *Psal.* 30: 2. 6. Agitatio & collocatio eorum ad angulum altaris notozephyrinum. Vid. *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 4. Contra ſtare videtur Miſna *Menachot.* v: 6. 7. Pernoctatio dominorum in urbe. *Deut.* 16: 2. *Biccurim.* 11: 2, 3, 4.

§. VII. Primitiarum nomen & diſtinctio a Primitivis.

VII. Primitias nuncupamus, quas Hebraei תרומות dicunt & תרומת כהנים *Nehem.* 13: 5. (licet Primitiva *Deut.* 12: 17. dici תרומות fateantur) Graeci ἀφαιρέματα & ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων, vel πρωτογεννημάτων *Eccleſ. Sirac.* 46: 28. (quae una cum πρωτοκουρίαις, primitiis lanae detonſae, Tobias ſacerdotibus dare ſolebat, *Tob.* 1: 6.) alii delibationes, ablationes, vel oblationes primas. Hoc nomine intelligimus dona, quae Iſraëlitae ſacerdotibus dabant e fructibus terrae Iſraëliticae (e vicinis quatuor, Babylonia, Aegypto, Ammonitide & Moabitide uti & e Syria dabantur, ſed eas inferre in terram Iſraëliticam non licuit. *Schevüth.* vi: 6.) jam ad uſum humanum praeparatis, פירות הנגמרים qua ratione a בכורים ſive Primitivis diſtinguuntur, quae conſtant ex fructibus non elaboratis, *Deut.* 18: 4. Appellatur hoc ipſum תרומה גדולה *Ab-*

latio magna, ἀφορισμὸς μέγας, & sequitur illa separationem Primitivorum. *Terumoth.* III: 7. *Gem Betza.* 13: 2.

§. VIII. Quantitas Primitiarum.

VIII. Quantitas non erat a Deo definita: verum Judaei tradunt vulgo unum ex 50 pro Primitiis datum fuisse: si liberalis quispiam esset, unum ex 40 dabat; (ita Hilleliani statuunt) vel secundum Schammaeanos, 30: quo refertur *Ezech.* 45:13. si avarus, unum ex 60. Ipsam vocem תרומה volunt innuere תרי ממאה *duo de centum*: & hujus traditionis Judaeorum meminit Hieronymus ad *Ezech.* 45. *p.* 1040. qui tamen has תרומות appellat *Primitiva*, quae nunc vulgo, ut a בכורים distinguantur, *Primitias* nuncupamus.

§. IX. Cui dandae.

IX. Dabantur hae Sacerdoti, cuicunque dominus vellet. In *Nehemiae cap.* 10: 37. Primitiae leguntur datae fuisse sacerdotibus in Templo ministrantibus & delatae ad conclavia domus Dei (confer *Nehem.* 13: 5.) quod eo tempore factum fuisse videtur ut major frequentia Sacerdotum ad Templum conflueret. Simile quid & eodem scopo videtur factum 2 *Chron.* 31: 4. In Apocrypho libro Judith legitur quoque ἀπαρχὰς τȣ͂ σίτȣ, scilicet has primitias, destinatas fuisse Sacer-

dotibus

dotibus miniſtrantibus Hieroſolymis.

X. Comedi debuere in terra Sancta a Sacerdotibus mundis, *Num.* 18. 11. *Terumoth.* ix: 3. Nec illi tantum tam adulti quam impuberes, ſed & uxores, liberi, ſervi eorum & pecudes (*Terumoth.* xi: 9.) ad harum Primitiarum comeſtionem admittebantur. Scilicet Primitiae erant intermediae ſanctitatis inter decimas & קדש, cibos ſacros. Decimae, חולין ſive *res profanae* appellantur reſpectu primitiarum: & primitiae reſpectu קדש, ſive ciborum ſacrorum quaſi profanae cenſentur. Ita homo leproſus die ſeptimo raſus, & corpore ac veſtibus lotus, mundus eſt nec alios polluit, & טבול יום exiſtens edit illo die de decimis. Poſtquam ſol ejus diei occidit, edit de primitiis. Denique quum obtulit Sacrificium ſuum, admittitur ad קדש ſive edendos cibos ſacros. *Chagiga.* iii: 3. *Kelim* i: 5. Ceterum filiae Sacerdotis nuptae Iſraëlitae non licebat comedere de primitiis. *Jevamoth.* ix: 6. nec ſervis ejus. *Ibid.* vii: 2. ſed filia Iſraëlitae nupta ſacerdoti comedit de primitiis. *Ibid.* ix: 5. etiam ſervi ejus. *Ibid.* vii: 2. ſed mortuo marito non. *Gittin.* iii: 4. Praeterea in *Sota.* i: 3. recenſentur quinque uxores Sacerdo-

§. X. Quomodo comedendae.

cerdotum quae, etiamſi filiae eſſent Sacerdotum, prohibentur in perpetuum edere primitias. Non licebat autem ex dactylis mel, e pomis vinum, acetum ex uvis hyemalibus conficere, vel ullos fructus coctione vel mixtione ita permutare ut aliam naturam induant, & ex cibo convertantur in liquores, exceptis ſolis olivis & uvis, e quibus vinum & oleum parare licitum erat. *Num.* 18: 12. *Terumoth.* xi: 3. *Schevüth.* viii: 4.

CAP. IX.

De Decimis.

§. I. Decimarum nomina & ſpecies 4.

I. ABlatis Primitiis reliquum acervum fructuum luſtrabat dominus, & decimam partem inde decerptam Levitis dabat quibus vellet. *Num.* 18: 21. Haec מעשר *Decimae*, & מעשר ראשון ſive δεκάτη πρώτη *Decimae primae* nuncupabatur, reſpectu decimarum ſecundarum quas ipſi domini comedebant. Ex his decimis primis Levitae decimam partem pendebant ſacerdotibus, quae תרומת מעשר ſive מעשר מן המעשר *Ablatio decimarum* vel *Decimae e decimis*, dicebantur. Tum do-

dominus ex reliqua massa alias decimas separare debebat easque Hierosolymis comedere, quae sunt מעשר שני *Decimae secundae.* Hac quum anno tertio & sexto ab anno Sabbathico non comederentur Hierosolymis, pauperibus eorum loco dari solebant, dictae מעשר עני *Decimae pauperum.* Sic ut quatuor hinc nascantur species decimarum. 1. *Decimae primae.* 2. *Decimae e decimis.* 3. *Decimae secundae.* 4. *Decimae pauperum.*

§. II. Decimae primae, quae.

II. Singulis annis, excepto anno Sabbathico Decimae primae solvebantur de omni proventu terrae, scilicet Israëliticae, & 4 regionum vicinarum, Babyloniae, Aegypti, Ammon & Moab, secundum scilicet constitutiones Doctorum: alias enim חוצה לארץ extra terram נפטרו מן המעשרות *liberi sunt a decimis. Echa Rabbati.* 57: 3. *Midrasch Ruth.* 47:4. Proventum intellige qui in escam cedit & custoditur *Maaseroth.* 1: 1. etiam siliquis, oryza, cumino, ex institutis scribarum. *Demai.* 11: 1. *Matth.* 23: 23. De tribus fructibus praecipuis nuncupantur *Nehem.* 13: 5, 12. decimae frumenti, musti, & olei.

§. III. Quibus dandae.

III. Levitis dabantur *Num.* 18. 21. *Nehem.* 13: 5, 10. qui eas comedebant nec ii tantum sed & uxores eorum ac liberi. Tobias

bias ſcribit *cap.* 1. 7. ſe πρώτην δεκάτην dediſſe ſacerdotibus τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Quod non convenit cum prima Dei inſtitutione, qua Levitis decimae primae aſſignatae ſunt. Sed in Hebraeo libro Tobiae dicitur, מעשרות *decimas* & primogenita (animantum, ut videtur) ad ſacerdotes detuliſſe, & frumentum, vinum &c. ad Levitas, ac decimas ſecundas tertiaſque dediſſe peregrinis & pupillis. Quia autem hae decimae חולין, non ſanctae, habebantur, negligentiores fuere in his ſolvendis Judaei, & licet primitias, תרומות, ſtudioſe ſolverent, quarum neglectus poenam כרת, ſive Excidii, mereretur, vendebant ſaepe fruges non decimatas pro decimatis. *Gem. Hier. Maaſer Scheni.* 56.

§. IV. Illuſtratur *Hebr.* 7:5.

IV. Quaeri hoc loco poteſt de ſenſu verborum Pauli *Hebr.* 7:5. Οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες *mandatum habent accipiendarum decimarum a populo.* Ubi non Levitis ſed ſacerdotibus decimae videntur tribui. Dici poſſet reſpici hic ad decimas, quas Levitae dabant Sacerdotibus, ita ut populus Sacerdotibus per Levitas decimas ſolveret, quemadmodum Deus ipſe primitias accipere dicitur,

quae

quae Sacerdotibus dabantur, in *Gem. Sanhedrin.* 39: 1. At videtur potius hic agi de Levitis ipsis, sic ut illi qui *Jerem.* 33: 21. appellantur הלוים הכהנים hic nuncupentur *illi qui ex filiis Levi sunt*, id est Levitae *quorum tribui jura Sacerdotii concessa sunt*, sive τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, illi jus habent ad decimas. Nam commate 14 tribui Leviticae Sacerdotium a Mose tributum memorat, & commate 9 *Levi* scribit *decimas accipere*. Ita in Targum *Hieros. Gen.* 25: 31. legitur Pontificatum Maximum datum tribui Levi איתיהיבת כהונתא רבתא לשיבתא לוי & *Jos.* 8: 7. Sacerdotium esse haereditatem Levitarum. Nec dubium esse potest, quin Levitae illi fuerint, quibus Deus mandaverit decimas a populo accipere, non sacerdotes: etiamsi, ut Judaei tradunt, in *Gem. Ketuvoth.* 26: 1. stante Templo II, decimas Levitis aliquando non dederint, vetante hoc Ezra, sed Sacerdotibus. Hic autem agit Paulus non de consuetudine, sed de mandato Dei, quo certe Levitae ad decimas jus acceperunt.

V. Ex his decimis Levitae sacerdotibus decimas pendebant, juxta mandatum Dei *Num.* 18: 26. *Nehem.* 10: 38. ubi illae ad Tem- §. V. Decimae e decimis.

Templum delatae fuisse dicuntur (uti & in libro Tobiae *c.* 5: 19. legitur δεκάτας τῶν γεννημάτων Hierosolymas fuisse delatas) quam tamen Judaei velint licuisse eas dare cuicunque Sacerdoti aliquis vellet, quod ad consuetudinem, non jus, referri debet,¡& ad illa tempora referendum videtur ad augendam Sacerdotum in Templo frequentiam, utque eo magis Templo adhaererent, uti commate ultimo ejus capitis monetur. Solebant enim a Templo aufugere quod illuc debita munera non afferrentur: id de Levitis notatur *Nehem.* 13. 10. Saepe enim cibus deerat sacerdotibus atque ideo decimae jubentur afferri ad Templum ut sacerdotes haberent quod ederent. *Maleach.* 3.10. Et Chizkias conclavia paravit ad eundem usum in Templo. 2 *Chr.* 31: 11. Has Hieronymus *Comment. ad Ezech.* 45. *p.* 1040. δευτεροδεκάδας appellat, sive *Decimas secundas*: quo nomine Judaei aliter utuntur, uti §. sequenti videre est. Nec tamen erat necessarium ut Levita has decimas ipse sacerdoti daret: poterat id Israëlita facere & portionem Levitis dandam ea parte imminuere. Sic David legitur dedisse sacerdoti Irae Jairitae decimas, quapropter volunt 2 *Sam.* 20: 26. dici

 69

dici illum fuiſſe לו, Davidi, Sacerdotem, cui David dona daret, non aliis.

VI. Decimae autem ſecundae Hieroſolymis a domino (cui licebat ſacerdotes & Levitas in convivium adſciſcere) debuerunt comedi, nec in luctu nec immunditie. *Deut.* 12. 17. & 14. 27. vel dum Tabernaculum Schilunte fuit, in omni loco unde Schilo conſpici potuit. *Megilla.* I. II. Non licuit pretium earum aliis rebus impendere quam cibo, potui, vel unctioni. *Schevüth.* VIII. 2. Tobias teſtatur ſe decimas ſecundas vendere conſuevisse, & pretium earum Hieroſolymis quotannis impendiſſe. *Tob.* I. 7. *Maaſer ſcheni.* I. 7. & II. in quo codice hoc argumentum copioſe illuſtratur. Decimis his accenſetur fructus plantae quarti anni, Hieroſolymis uti decimae ſecundae comedendus. *Lev.* 19:24. *Maaſer ſcheni* V. I. *Gem. Hier. Pea.* 20. 3.

§. VI. Decimae ſecundae.

VII. Ad decimas pauperum, πτωχοδεκάδας dictas Hieronymo, non tantum Iſraëlitae ſed Sacerdotes & Levitae tenebantur, quia ſcilicet urbes ſuas ערי מגרש habebant. Quod unum erat ex quinque privilegiis quae Deus pauperibus conceſſerat, quorum primum hoc erat, alterum

§. VII. Decimae pauperum, & eorum privilegia.

פאה

פאה, *angulus* agri non metendus sed relinquendus iis. *Lev.* 19 9. (confer *Massechet Pea.*) tertium, spicae decidentes, לקט *Levit.* 29.9. quartum, uvae cadentes *ibid.* vers 10. quintum, manipulus per oblivionem in agro relictus. *Deut.* 24. 19. Confer *Pirke Avoth.* v. 9.

§. VIII. Confessio decimarum.

VIII. Omnibus his rite & legitime ablatis confessionem Decimarum הדיית המעשר edebat Dominus, quae extat *Deut.* 26. 13. quamque abrogavit Jochanan P. M. *Sota* IX. 10. *Maaser scheni.* v. 15. quia in illa occurrunt haec verba, *dedi Levitis*..... & *secundum omnia quae praecepisti mihi*: quod vere dicere non poterant, quia Ezras constituerat (ita Judaei scribunt, sed alii negant) ne Levitis decimae darentur sed Sacerdotibus, quia recusabant cum ipso Hierosolymas adscendere. *Ezr.* 8. 5.

CAP. X.

De Votis.

§ I. Vota quae.

I. POterat aliquis res profanas Sacras facere suscepto voto, & vel personas, se & alios qui sub potestate ejus erant,

erant, vel res, Deo ſacrare. Vota haec נדרים appellantur: de quibus agitur *Num.* 30. & per totum Codicem Talmudicum *Nedarim*.

§. II. Perſonae & res devotae quae.

II. Perſonae ſecundum aeſtimationem ſuam Deo conſecratae ἁπλῶς redimi poterant, *Levit.* 27: 3. & Sacerdotum erat eas aeſtimare, uti jam ante indicatum fuit. Maris ערך ſive aeſtimatio, a nato 20 annos uſque ad 60, erat 50 ſiclorum argenteorum. Faeminae, 30 ſiclorum. Maris a nato 5 annos uſque ad 20, ſiclorum 20, faeminae 10 ſiclorum. Maris a nato menſem unum, 5 ſiclorum, faeminae trium. Maris ſupra aetatis annum 60, ſiclorum 15, faeminae ſiclorum 10. Qui victimam Deo ſacraverat altari idoneam: offerre eam debuit: nec redimere nec commutare eam licuit. *Levit.* 27: 10. Beſtiae immundae redimebantur addita quinta parte pretii. *Ibid. comm.* 13. Primogenita animantium, & ſi quae etiam ſine votis Deo ſacra erant, denuo voveri non poterant. Domum Deo devotam & agros haereditarios aeſtimabat Sacerdos & vendebat: quae ſi ipſe dominus non redimeret, etiam in Jubilaeo ad eum non redibant. Quod autem per חרם erat devotum redimi non

poterat ſive eſſet homo, ſive beſtia, ſive ager poſſeſſionis לא יגאל *non redimetur*; ſed erit קדש קדשים ליהוה res ſanctiſſima, Deo Sacra. Homines per חרם devoti mortem ſubibant. *Levit.* 27: 29. Confer *Erachin* VIII: 6.

§. III. Vota prohibentia quae.

III. Judaei diſpeſcunt vota in ſpecies duas, quarum priorem conſtituunt נדרי אסור *vota prohibentia*, poſteriorem נדרי הקדש *vota conſecrantia*. *Vota prohibentia* illa nuncupantur, quum aliquis vovet abſtinentiam a re licita, veluti ſi cibis, veſtibus, actionibus his aut illis ſe non uſurum promittat. Formula horum votorum erat: *haec res ſit mihi* כקרבן *ſicut res Deo ſacra*: & per illam interdicebat ſibi illius rei uſum. Aliquando per compendium hae formulae pronunciabantur, verbi gratia, שאני אוכל *me non comeſturum*: talesque Judaeis ידות, quaſi *anſas* dicas, appellantur, quas qui habet, reliquum vaſis facili negotio adſequetur.

§. IV. Vota conſecrantia quae.

IV. *Vota conſecrantia*, ſive נדרי הקדש ſunt illa per quae aliquid vovetur in uſus ſacros, dividunturque & ipſa in ſpecies I. קדשי המזבח *ſacra altari* & II. קדשי בדק הבית *ſacra reparationi Templi*. *Sacra altari* diſtinguuntur in נדרים, *vota*

ge-

generalia, veluti si quis dicat, *voveo holocaustum*, & נדבות, *vota specialia*, ut si quis dicat, *voveo hoc animal in holocaustum.* Confer *Lev.* 23: 38. Quod si essent animalia immunda consecrata altari, veluti equi, habebantur ac si consecrata non essent: at si quis ea holocausta voverat, vendi debuere & pretium in holocausta impendi. Animalia munda offerebantur: sed si vitium contraxissent ante votum sive consecrationem, ipsa a sacerdote aestimabantur & communi usui permittebantur, ita tamen ut eorum pretium simili victimae esset impendendum. *Sacra* autem *reparationi Templi* spectabant vel personas vel res. Poterat aliquis pretium aestimationis sui vovere. *Lev.* 27: 2. vel res, animalia scilicet, domos, agros, aut res mobiles.

§. V. Votum Jephtae erat bipartitum.

V. De voto Jephtae, quo illud devovit quod sibi reduci primum occurreret, disputari solet, quomodo intellexerit ipse haec verba והיה ליהוה והעליתיהו לעולה quae nos, existimantes Jephtam non immolasse filiam suam, reddimus, *erit illud Deo sacrum, aut in holocaustum id offeram.* Quandoquidem enim constat ex *Exod.* 21: 15, & aliunde, literam Vav per *aut* aeque ac *et* posse verti, hunc sensum

 fuisse

fuiſſe verborum ejus ſuſpicamur, quia de eo agens quod egrediens ex domo ſibi occurreret, de ſolis hominibus cogitare non potuit, quod illos in holocauſtum Deo offerre nec licitum nec Deo gratum eſſe ſciret: & de ſolis animantibus brutis cogitare non potuit, quod homines magis quam bruta animantia ei occurſuros eſſet probabile, nec omnia animantia Deo in holocauſtum offerri poſſent. Videtur itaque ipſa rei natura flagitare ut bipartitum concipiatur votum: ſic ut vel generatim Deo ſacrum eſſet, quo poterat modo; & ſpeciatim ſi animal eſſet ſacrificiis aptum quod Divina providentia ei in occurſum mitteret, holocauſtum eſſet. Oblatio quidem animalis mundi in holocauſtum res tanti momenti non erat, ut ea ſola in ſignum grati animi pro reportata victoria Deo voveri debuerit: ſed nec hoc ſolum vovit Jephta, & ſe in illo diſcrimine conſtituit, ut non animantibus, ſed rebus cariſſimis, privari poſſet.

§. VI. Illuſtratur idem.

VI. Ad voti hujus illuſtrationem ſequentia notari merentur. Primo quidem, votum hoc ita debere explicari, ut Jephta credere potuerit rem quam vovebat fore Deo gratam. Ideo enim vovit ut a Deo vi-

victoriam consequeretur, aut certe grati animi signum ederet. Non potuit itaque vovere, se unumquemque domesticorum qui ei occurreret, interfecturum. Id gratum esse Deo non poterat. Secundo: res omnes posse sacrari Deo, licet modis diversis: & de mulieribus ipsis legi *Num.* 31: 35. quae concubitum maris non cognoverant, eas Deo datas, id est, sacras fuisse. Tertio. Per *Cherem* non licuisse devovere homini Israëlitae domesticos suos Israëlitas, qua data licentia caedibus lata porta fuisset aperta. Hominem immolans Deo erat abominatio. *Jes.* 66: 3. Servos ipsos non licuit laedere, oculisque aut dentibus privare. *Lev.* 21: 26. Quid? quod nullum proximum laedere licuerit. *Lev.* 24.20. Adeoque devoti per *Cherem* fuere ex Cananaeis, captivis &c. *Num.* 31: 7. 1 *Sam.* 15: 33. Quarto. De immolatione filiae Jephtae, ubi, quando, & per quos illa peracta sit nihil in Sacro codice legitur. Fuissent autem sine dubio hac circumstantiae notabiles: e contrario status innuptus filiae deploratur, nuspiam mors: ne jam dicam de itinere puellarum ad filiam Jephtae *commate* 40: & pietate ejus *Hebr.* 11: 32. celebrata, quacum immane hoc facinus parum convenit.

§. VII. Formula voti temerarii ex N. T.

VII. Mentio fit in N. T. alterius voti temerarii, quo se Pharisaei subtrahere solebant officiis quae parentibus debebant, dicendo Κορβᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. *Matth.* 15: 5. quod Hebraïce esset קרבן שאתה נהנה לי: nam נהנה est *utilitatem percipiens*, ut in *Midrasch schir haſschirim fol.* 7. 1. מריח נהנה אתרוג לא חסר, *utilitatem percipit qui odoratur, & pomum ipsum non minuitur.* Quales formulae in codice *Nedarim.* VIII. 7. XI. 11. & alibi plures inveniuntur, uti קרבן שאני נהנה לך vel קונם.

PARS

PARS IV.

DE TEMPORIBUS SACRIS.

CAP. I.

De Annis.

I. ANni Initium quadruplex ab Hebraeis ſtatuitur in *Roſch haſchana* 1.4. I. A menſe Niſan incipit Annus Sacer, ſecundum quem feſta diſponuntur, quae ſi celebranda eſſent menſe primo, vel tertio, a Niſan anni initium capiebatur *Exod.* 12: 2. Inde etiam anni Regum Hebraeorum ſupputabantur, ita ut ſi quis Rex in Adar regnaret, a Niſan alter annus imperii ejus inciperet: & hinc quoque annos tum ante tum poſt diluvium videntur Patriarchae fuiſſe exorſi. II. A menſe Tiſri incipit annus Civilis, quo in contractibus, ſupputandis Jubilaeis & annis Sabbathicis utebantur, uti & in annis plantarum, quae ſi modo 30 dies ante primum diem

§. I. Annorum initium quadruplex.

Tisri fuissent plantatae, anno scilicet decimo, censebatur id spatium pro anno primo: dein manebat in praeputio anno undecimo, duodecimo & decimo tertio usque ad diem 15 mensis Schebet. *Gem. Rosch hasschana.* 10. 1. III. A mense Elul incipit annus pecorum decimandorum, sic ut quae inter initium unius & alterius Elul nata essent, ejusdem anni foetus censerentur. IV. A die 15 Schebet initium capiebat annus fructuum ex arboribus decimandorum.

§. II. Annorum inaequalitas.

II. Anni omnes veterum Hebraeorum non uno eodemque modo se habuerunt, sed alter altero longior fuit, quum illi quidem secundum cursum Solis essent dispositi, menses vero secundum cursum Lunae (unde differentia dierum undecim nascitur inter dies 354 & 365) & nonnunquam mensis integer intersereretur. Annum quidem Solarem 365 dies complecti scribunt in *Gem. Hier. Nazir.* 51. 3. *Gem. Beracoth.* 32. *Gem. Rosch hasschana.* 6. 2. vel, ut alii distinctius notant, dies 365, horas 5, minuta 817. Lunarem vero dies 354, horae 8, minuta 777. Annus *Communis*, שנה פשוטה appellabatur, alter vero *intercalaris*, שנה מעוברת. Ille complecte-

plectebatur aliquando dies 352, si menses plenos 4, cavos 8 contineret; 353, si plenos 5 cavos 7; 354 si plenos 6 & cavos 6, (qualis hic annus est in quo Judaei nunc versantur) 355 si plenos 7, cavos 5, & 356 si plenos 8, cavos 4. Hic autem annus sive intercalaris, auctus mense cavo, sive 29 dierum, modo erat 381, modo 382, 383, 384, & 385 dierum: si vero augeretur mense pleno, annus minimum erat 382 dierum, atque ita porro. Sic ut *in anno communi inter Pentecosten unam & alteram, aut inter festum novi anni unum & alterum, esset tantum 4 dierum differentia, & in anno intercalari dierum quinque* אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר׳ השנה לר׳ השנה אלא ד׳ ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה׳ הוה uti legitur in *Gem. Schabbath.* 87. 2. *Gem. Eraclhin.* 9. 2. *Gem. Rosh hasschana.* 6. 2. & 20. 1. *Gem. Succa.* 5. 4. Confer *Erachin.* III. 2.

III. Anni intercalatio fiebat inserto inter Adar & Nisan mense uno, ואדר appellato, & אדר בתראה *Gem. Rosh hasschana.* 6. 2. & אדר שני *ibid.* 19. 2. (de quo disputant an ille, an vero praece- §. III. Anni Intercalares qui.

dens Adar ſit inſititius in *Gem. Hier. Megilla* 71.1.) quaſi alterum Adar dicas. Haec erat neceſſaria, quia ſine illa feſtum Paſchatis, quod in tempus matureſcentis hordei incidere debuit, in ipſam hyemem incurriſſet: eaque fiebat, uti Talmudici tradunt, per Praeſidem Synedrii & nonnullos ex collegis ejus qui ad hanc rem electi erant *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. Erant autem ad minimum tres, ſed ad ſeptem augeri poterant: inter quos ſumma erat auctoritas Praeſidis Synedrii, ſine cujus voluntate annus intercalari non poterat, & cujus nomine literae ad Judaeos procul degentes ſcribebantur, ut annum intercalatum eſſe, & quas ob cauſas, noſcerent. Formula earum legitur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. & in *Gem. Hier. Maaſer sheni.* 56. 3. Tradunt Judaei in *Gem. Sanhedrin.* 18. 2. inter illos, qui de Intercalatione deliberarent, nunquam fuiſſe Pontificem Maximum, quippe cui intercalatio anni non placebat, quod per eam dies expiationis (quo ſe lavare aliquoties debuit & diu inſiſtere ſolo frigido) in tempora hyemi propiora incideret; aut Regem, cui intercalatio anni placebat, quod ita ſtipendium anni communis extendere ad 13 menſes poſſet.

possit. Karaei autem intercalationem stante Templo a Pontifice Maximo & reliquis Sacerdotibus, aut Propheta, factam fuisse existimant.

IV. Tres causae praecipuae intercalandi annum recensentur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. תקופה *Aequinoctium* (quam vocem nonnulli volunt aequinoctium autumnale semper indicare, uti *Exod.* 34. 22. sed obstat 2 *Chron.* 24. 23. coll. cum 2 *Sam.* 11. 1.) si ex tabulis Astronomicis Synedrium deprehenderet aequinoctium vernum futurum esse die 16 Nisan, aut postea, annum intercalabant. Sunt autem 4 Tekuphae, Nisan, Tammuz, Tisri, & Tebeth. Inter unamquamque erant 91 dies, 7 horae & dimidia. *Gem. Eruvin.* 56. 1. II. על האביב. Si seges hordeacea tardius proveniret, quam ut die secundo Paschatis, id est, 16 Nisan, meti posset. III. על פירות האילן. Si arbores, quarum בכורים in Pentecoste offerri debuere, baccas suas nondum, ut solebant, profudissent. Praeter has erant aliae causae intercalandi, in *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. memoratae, sc. 1. מפני הדרכים si viae per quas proficisci Hierosolymas debebant, refici deberent; vel 2. מפני הגשרים si pontes de-

§. IV. Causae intercalationis.

deberent restaurari, vel 3. מפני תנורי פסחים furnos, in quibus agni Paschales assabantur, imber ita vitiasset, ut inepti essent ad usum; vel denique 4. מפני גליות ישראל, si Judaei procul in exilio degentes in itinere haererent nec stato tempore Hierosolymis adesse possent; vel si ante initium anni instantis Sabbathici vindemia sperari non posset.

§. V. Tempus. V. Non ante festum novi anni intercalare licuit, & plerumque exspectabatur mensis Adar. Toto autem mense Adar labente, usque ad diem 29, poterat annus intercalari, & Senatus dicere; mensis, qui cras initium capiet erit ואדר *Adar secundus. Eduioth* VII. 7. *Gem. Rosh haschana.* 7. 1. *Gem. Hier. Sanhedrin.* 18.4. & pro arbitrio illum Veadar plenum aut cavum statuebat. Non autem licuisse annum intercalare die 30 Adar, tradunt Judaei, quia si Nisan sequeretur, is dies ad Nisan pertineret: at quum sunt duo Adar, prior 30, posterior 29, dies complectitur. Hinc sapientes Chiskiae vitio verterunt quod עיבר ניסן בניסן *intercalarit Nisan in Nisan. Pesachim.* IV. 9 *Gem. Sanhedrin.* 12.2. *Gem. Hier. Nedarim.* 40.1. *Gem. Beracoth.* 10.2. *Gem. Hier. Sanhedrin.* 18.4.

VI.

62.

V I. De initio anni Politici, ſive primo die menſis Tiſri, obſervandus eſt Canon Judaeorum לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח *Nunquam* Adu *caput anni eſt*, *nec* Badu *Paſcha.* Id eſt, primum diem Tiſri, ſi incideret in diem hebdomadis primum, quartum, aut ſextum, non ab illo ſed ſequenti demum menſis initium eſſe faciendum; ad vitandum concurſum duorum feſtorum ſe conſequentium, uti Sabbathii & feſti Tabernaculorum, ſi in diem primum hebdomadae incidat, diei Expiationis & Sabbathi ſi in quartum diem incidat., feſti Tabernaculorum & Sabbathi ſi in ſextum. Hanc trajectionem dierum vocamt דחיית: at ea uſitata ſemper apud Hebraeos non fuit, quum ex ipſa Miſna probari poſſit diem expiationis proxime Sabbathum praeceſſiſſe. Vide *Menachoth* XI. 7.

§. VI. De vario initio anni Politici.

V II. Olim quidem anni ſupputati fuere initio ducto a vitis Prophetarum aut clarorum hominum, uti *Gen.* 7. 11. vel exitu ex Aegypto *Exod*: 19 1. *Num.* 33. 38. 1 *Reg.* 6. 1. vel exſtructione Templi 2 *Chr.* 8. 1. & annis Regum. Poſtea ab initio captivitatis Babylonicae epocham duxerunt. *Ezech.* 33. 22. & 40. 1. & quum in patriam

§. VII. Annorum aerae antiquae.

triam rediissent, a condito Templo Secundo. Verum anno quadragesimo hujus epochae, quum Alexander Macedo Urbi Hierosolymitanae pepercisset, ab eo tempore aeram novam inchoarunt, qua ultra mille annos usi sunt, quaeque מנין שטרות *Aera contractuum*, dicitur, vel ut aliis placet, Aera *Principatuum*, a 4 imperiis, in quae scissum fuit Alexandri regnum post ejus obitum. *Avoda zara*. 1. Annus labens est secundum hanc aeram contractuum ex mente Judaeorum 2020.

§. VIII. Aera hodierna.

VIII. Hac aera abolita aut neglecta post Gemarae obsignationem coeperunt annos numerare a creatione mundi, quem morem nunc quoque habent; ita ut hic annus qui nobis est 1708, ipsis sit 5468, si scilicet addamus partem aliquam anni 1707: nam Annus Judaïcus 5468 incepit a die 27 Septembris anni nostri 1707, qui ipsis erat primus dies Tisri, & desinet in 14 diem Septembris anni labentis 1708, qui ipsis erit ultimus sive 29 Elul. Compendii causa solent millenarios numeros abjicere, & annum תסח לפ׳ק׳, secundum aeram minorem scribere, id est, 468; cui numero si addamus 1240, resultabit annus labens aerae Christianae.

IX.

67.

IX. Dividitur annus in sex tempestates a Judaeis in *Gem. Bava mezia.* 106: 2. Quarum singulae duos menses integros complectuntur.

§. IX. Sex tempestates annis.

זרע *Sementis.*	Dimidium Tisri. Marchesvan. Dimidium Cisleu.
חורף *Hyems.*	Dimidium Cisleu. Tebeth. Dimidium Schebat.
קור *Frigus.*	Dimidium Schebat. Adar. Dimidium Nisan.
קציר *Messis.*	Dimidium Nisan. Ijar. Dimidium Sivan.
קייץ *Aestas.*	Dimidium Sivan. Tammuz. Dimidium Ab.
חום *Calor.*	Dimidium Ab. Elul. Dimidium Tisri.

X. Hinc illustrantur multa tum in Sacro Codice tum scriptis Judaïcis. *Joh.* 10: 22. hyems fuisse dicitur in festo Encoeniorum sc. 25 Cisleu. Scil. tunc erat חורף.

§. X. Usus hujus divisionis.

Dies

Dies quinquagesimus post חג, id est, festum Tabernaculorum, incidit in חורף. Vide *Schir Hasschirim Rabba*. 36. 1. Mense nono rex sedebat ad ignem. *Jer*. 36. 22. Die vigesimo mensis noni, sc. Cisleu, erat tempus pluviarum. *Ezr*. 10.13. Nota tria fuisse potissima pluviarum tempora *Gem. Nedarim*. 63. Pluvia prima descendit die 17 mensis Marchesvan. Tunc armenta redibant domum: nec pastores in tuguriis amplius habitabant in agris ut pecora observarent: sed circa Pascha iterum pecora educebant. Pluvia secunda die 23 ejusdem mensis. Pluvia tertia primo die mensis Cisleu: atque hinc aestas nomine ימות החמה hiems vero ימות הגשמים nuncupari solet. Sic in *Gem. Joma*. 15.2. dicitur fuisse תקופה טבת & nix Hierosolymis descendisse super Hillelem in fenestris auditorii sedentem. Et in Targum Coheleth, *da partem* 7 *& da partem* 8, ita redditur; partem seminis optimam terrae manda in Tisri mense septimo, sed & ne neglige mensem octavum. In *Nedarim* VIII. 4. קייץ id tempus esse legitur quo ficus maturae in corbes colliguntur. Haec & similia ex tabella modo exhibita haud parum lucis accipiunt.

XI.

XI. Menses, חדשים, in anno Hebraicorum sunt duodecim, nisi annus esset intercalaris, quo tredecim erant. Solebant autem olim nominari ab ordine quem in anno obtinebant, unde primus, secundus, &c. dicebantur. *Gen.* 8: 13. *Num.* 9: 11. 2 *Chron.* 15: 10. Postea his Chaldaicis nominibus insigniti sunt, quibus nuncupantur in *Gem. Pesachim.* 94. 2. &c.

§. XI. Mensium nomina.

I. ניסן Nisan. *Nehem.* 2: 1.
II. אייר Ijar.
III. סיון Sivan. *Esth.* 8: 9.
IV. תמוז Tammuz.
V. אב Ab.
VI. אלול Elul. *Neh.* 16: 15.
VII. תשרי Tisri.
VIII. מרחשון Marchesvan.
IX. כסלו Cisleu. *Zach.* 7: 1. χασλεῦ 1 *Macc.* 1: 57.
X. טבת Tebet.
XI. שבט Schebat. *Zach.* 1: 7.
XII. אדר Adar. *Esth.* 3: 7. ita dictus Συριακῇ φωνῇ. 2 *Macc.* 15: 37.

Nomina alia mensium, ut זיו, mensis secundi 1 *Reg.* 6: 1. & בול octavi 1 *Reg.* 6: 38. & mensis 7, ירח האתנים 1 *Reg.* 8: 2.

aut אביב mensis 1, *Exod.* 13: 4. creduntur nomina non esse propria. Veluti de אתנים legitur, quia eo mense nati sunt Patriarchae איתני עולם, hoc nomen tulisse, in *Gem. Rosh hasschana.* 11.1. (quo faciunt haec Hieronymi ad *Mich.* 6. *pag.* 1538. *Sunt qui fortia fundamenta terrae Abrahamum Isaacum & Jacob & Patriarchas reliquos interpretentur*) & ibidem de זיו, quia venit זיוא דאילני, vel quod eo nati sint זיותני עולם. Eademque fere de mensibus אתנים, בול, & זיו in *Gem. Hierosol. Rosh hasschana.* 56. 4. leguntur.

§. XII. Convenientia cum nostris.

XII. Certo dici nequit quis horum mensium cum mensibus nostrorum annorum conveniat, siquidem anni Judaeorum & menses inaequalis mensurae sunt. Plerumque *Nisan* cum nostro Martio, *Ijar* cum Aprili, convenire dicitur: atque ita etiam in *Midrasch Megillath Esther.* 132. 2. dicitur מזל טלה משמש בחדש ניסן, *signum arietis convenire mensi Nisan*, tauri τῷ Ijar, atque ita porro, ut signum piscium mensi Adar tribuatur. Sed nonnunquam dies mensis Nisan in Majum incidunt, uti anno elapso, aerae scilicet Judaicae 5467, quum dies 30 mensis Nisan idem esset cum 2 Maji, anni aerae nostrae

nostrae 1707, propter insertum mensem ואדר. Atque ita Josephus *l.* VII. *de bell.* 12. diem festum azymorum scribit fuisse nonum Aprilis. Quomodo autem menses Judaici hoc anno conveniant cum nostris hinc colligitur.

Anno Judaico 5468.	*Anno aerae Christianae* 1707.
Primus dies Tisri est	Dies 27 Septembr. 1707.
1. Marchesvan.	27 Octobris. 1707.
Casleu.	25 Novembr. 1707.
Thebet.	25 Decembr. 1707.
Schebat.	23 Januar. 1708.
Adar.	22 Februar. 1708.
Nisan.	22 Mart. 1708.
Ijar.	21 April. 1708.
Sivan.	20 Maj. 1708.
Tammuz.	19 Jun. 1708.
Ab.	18 Jul. 1708.
Elul.	17 August. 1708.

XIII. Menses Judaici sunt vel *pleni* מלאים sive 30 dierum (quales omnes fuisse viventibus primis Patriarchis vulgo colligitur ex collatione *Gen.* 7: 11. & 8. 4.) vel *cavi* חסרים dierum 29, *Gem.* §. XIII. Distinctio in plenos & cavos.

Beracoth. 30.2. Olim quidem ſtante Templo id a Lunae phaſi plurimum dependebat, nunc a ſolo calculo aſtronomico: ſic ut aliquando 8 cavi vel e contrario totidem pleni in anno inveniantur. Nunquam fuere plures pleni quam octo & pauciores quam quatuor. *Erachin.* 11.2. Ita in anno 5467 proxime elapſo *Tiſri* erat menſis plenus, *Marcheſvan* cavus, *Ciſleu* cavus, *Tebet* cavus, *Schebat* plenus, *Adar* plenus, *Veadar* cavus, *Niſan* plenus, *Ijar* cavus, *Sivan* plenus, *Tammuz* cavus, *Ab* plenus, *Elul* cavus. Hoc autem anno 5468 alternatim menſes pleni ſunt & cavi, Tiſri plenus, Marcheſvan cavus &c. Tradunt Talmudici in *Gemara Hieroſ. Megilla.* 71. 1. ſemper menſem illum Adar cavum fuiſſe qui praecedebat menſem Niſan, ſive *Veadar* eſſet, ſive alius (לעולם אדר סמוך לניסן חסר) & in *Gem Betza.* 6. 1. & 22. 1. uti & *Gem. Rosh haſſchana.* 19. 2. Elul plerumque fuiſſe cavum, nec a diebus Ezrae ullum Elul plenum fuiſſe: quapropter ſi Synedrium Judaeis procul habitantibus per legatos non ſignificaſſet, Elul eſſe plenum, Judaei eum pro cavo habebant & poſt diem 29 Elul novum annum ordiebantur. Nunc ceſſat deſtructo

Sy-

Synedrio inter Rabbanitas consuetudo menses plenos cavosque pronunciandi secundum phasin Lunae, sed secundum Cyclum Hillelianum novendecim annorum annos suos mensesque disposuerunt inde ab anno 670 aerae Contractuum, ita ut non dependeat anni intercalatio, mensiumque quantitas & numerus, a causis incertis, ut olim, sed certissimis. In cyclo hoc Hilleliano anni intercalares sunt 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19.

§. XIV. Consecratio eorum an semper a phasi dependerit.

XIV. Menses stante Templo & sedente in Palaestina Synedrio consecrari solebant non secundum solas rationes Astronomicas, sed phasin Lunae, a Praeside Synedirii, & quidem interdiu, hac formula, מקודש, *consecratus est*: quum per testes fide dignos (vid. *Rosh haschana.* 11. 6.) & a Synedrio examinatos constaret novam Lunam conspectam esse: sed postea everso Synedrio phasin Lunae neglexerunt Judaei Rabbanitae, a quibus hac in parte Karaei abeunt, qui semper a ראיה *apparitione* Lunae, non חשבון *calculo* astronomico, menses metiuntur. Urgent illi II *Sam.* 20: 6. ubi David ait cras fore novillunium, quod si a Lunae phasi dependiisset, scire David non potuisset, & I *Chron.* 12: 32. ubi scientia rerum Astro-

nomicarum tribuitur filiis Isaschar, unde Israelitae scirent quid sibi faciendum esset: quod plus arguit requiri ad figenda tempora quam conspectum Lunae. Quibus addunt ex *Nehem.* 9: 19. totis 40 annis in deserto Lunae conspectu destitutos fuisse majores suos, quum columna ignis noctu illustrarentur: & etiamsi Luna die 31 non appareret tamen alterius mensis initium eo die constitutum esse stante Templo, quia ex calculo Astronomico notum est mensem longiorem esse non posse 30 diebus.

§. XV. Dies.

XV. Dies vel spatium νυχθημερινὸν indicat, adeoque 24 horas complectitur, uti *Ps.* 88. 2. vel spatium quod ab ortu ad occasum solis protenditur, & opponitur nocti. Illum naturalem, hunc civilem appellare possumus. Diem naturalem inchoant Judaei ab ortu stellarum, quando nempe tres stellae mediocres apparent, quia *Nehem.* 4. 21. 22. finis diei statuitur בצאת הככבים *in ortu stellarum.* In *Gem. Schabbath.* 35: 2. dicitur, si una stella appareat, esse adhuc diem; si duae, esse tempus quod בין שמשות *inter soles* appellatur; si tres, esse noctem. Adeoque diem inchoant, uti Athenienses, de quibus ex Varrone Gellius Noctium Attica-

rum

rum. III. 2. *eos a sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere.* Tempus nocturnum diurno praemittunt, quum tenebrae priores luce fuerint *Gen.* 1: 3. (quo loco Judaei jam olim coram Alexandro Macedone ad hanc rem probandam usi fuisse leguntur in *Gem. Tamid.* 66. 1.) & integri diei spatium primo per vesperam deinde per mane deducatur *Gen.* 1: 5. In sacrificiis tamen comedendis dies praecedit noctem: בקרבנות הלילה הולך אחר יום, uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 38. 2. & *Gem. Chullin.* 83. 1. quod colligunt Talmudici ex *Lev.* 7: 15. *ipso die sacrificii comedetur, nil remanebit usque ad mane.* Confer *Berachot.* I. 1. *Menachot.* XI. 9. & *Chullin.* V. 5.

§. XVI. Horae majores, & minores.

XVI. In 12 horas minores & vulgo ita dictas dies dispescitur *Johan.* 10: 9. יב' שעות הוי היום 12 *horae sunt diei.* *Gem. Sanhedrin.* 1. 4. quae καιρικαὶ vel longiores erant vel breviores pro mensura diei. Porro Dies, quatenus nocti opponitur, dividitur in 4 quadrantes. *Nehem.* 9: 3. רביעית היום *Quadrans diei* unus & alter memorantur. Et per haec quoque intervalla operae hominum conductorum ad

vineam colendam fuere distributae *Matth.* 20. 1-5. summo mane, hora tertia, sexta & nona. Patitur autem linguae Graecae genius spatium ejusmodi ὥραν dici, uti quadrantes anni ὥρας vocant. Quapropter hinc conciliatio a multis petitur locorum *Marc.* 15: 25. & *Johann.* 12: 14. ubi ille Christum hora *tertia* crucifixum, hic *sexta* traditum scribit a Pilato ut crucifigeretur. Nam Marcum volunt horam tertiam majorem intellexisse, id est, tertium diei quadrantem, Johannem vero horam sextam minorem.

§. XVII. Num per illas conciliari queant dicta Marci & Johannis.

XVII. Sed nobis haec conciliatio non probatur, quod horarum illarum majorum nulla plane in scriptis Judaicis fiat mentio, & Marcus ipse, quemadmodum & omnes scriptores sacri, de horis loquentes, soleant horas ordinarias, id est, particulas diei duodecimas, intelligere. Quid? quod Marcus in hoc ipso capite, commate 33 & 34 scribat *hora sexta* tenebras esse obortas, *hora nona* exclamasse Jesum: quibus ostendit se horas ordinarias intelligere. Voluisse autem illum in eodem hoc capite, commate 25, per *horam tertiam* indicare tertium diei quadrantem, & voci ὥρας, non admonito lectore, aliam notio-

 62.

tionem dare quam semper consuevit, ego mihi non persuadeo: hoc enim esset, si quid judico, de industria obscuritatem sectari. Crediderim itaque illa Marci, *erat hora tertia & crucifixerunt eum*, referenda ad divisionem vestium Christi, quae facta sit hora tertia postquam Christum crucifixissent: uti *Nehem.* 8: 1. legitur Καὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν. Vel, si hora tertia crucifixionis actus potest dici cepisse initium, legendum esset *Johann.* 19: 14. τρίτη pro ἕκτη. Extatque haec scriptura in variis codicibus MSS. tis, & ita jam olim in antiquissimo codice Ephesino, qui ipsius Johannis αὐτόγραφον putabatur, lectum fuisse Petrus Alexandrinus testatur, cujus haec verba in Chronico, quod vulgo Alexandrinum dicitur, leguntur, *pag.* 5. & 219. Ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη καθὼς τὰ ἀκριβῆ βίβλια περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Quod si olim notis expresserint numeros, facile ς pro Γ scribi potuit, id est, ἕκτη pro τρίτη.

XVIII. Nox dividitur quoque in Quadrantes, dictos אשמורות, vigilias, Grae- cis §. XVIII. Vigiliae noctis.

cis φυλακάς. *Luc.* 12: 38. *Matth.* 14: 25. Saepe quidem apud Judaeos אשמורה sive vigilia tertiam partem noctis significat, & propterea quidam putant divisionem noctis in quatuor vigilias a Romanis profectam esse, cujus meminit Censorinus *de die natali*, *cap.* 21. verum in ipso initio Gemarae *Beracoth.* 3. 2. & *Echa rabbati* 78. 2. ubi sententia R. Eliezeris refertur, dicentis tres esse noctis vigilias, scriptum est תנו רבנן ד׳משמרות הוי הלילה *tradidisse Doctores*, 4 *esse vigilias noctis*, & testimoniis Sacri Codicis eas firmare satagunt.

§. XIX. Horarum partes 1080.

XIX. Dividuntur horae in minuta vel חלקים 1080, quod is numerus commodissime per 2, 4, 8. & 3, 6, 9. & 5, 10 & plurimos alios numeros dividi possit. Sic mensem verum Lunarem Synodicum terminant diebus 29, horis 12 & minutis 793: & annum Lunarem 354 diebus, horis 8, & 876 minutis: solarem Lunari majorem statuunt diebus 10, horis 21, & & minutis 204. Habent quoque illorum minutorum rationem in figendo initio mensis veri Lunaris, seu nativitate Lunae, ut loqui amant, vel המולד: & nostram divisionem horae in 60 minuta negligunt, quod

quod per 8 & 9 dividi nequeat. Denique Judaei memorant minimam horae & temporis particulam, רגע, *momentum*, ἄτομον χρόνε, quales in unaquaque hora sint 56848. uti legitur in *Gem. Hier. Beraconth.* 2. 4. & in *Echa rabbathi.* 78. 2.

§. XX. Pars horum omnium pro toto accipitur.

XX. Denique obſervandum eſt partem horum omnium, ſcilicet anni, menſis, diei, & horae accipi nonnunquam pro toto, & partem anni annum nuncupari. Diſertis verbis hoc monetur in *Gem. Rosh haſſchana.* 2. 2. & 7. 2. & *Gem. Nidda.* 48. 1. יום אחד בשנה חשוב שנה *unus dies in anno habetur pro anno.* Ita tres menſes dicuntur interceſſiſſe inter Paſcha & Pentecoſten, quae tamen feſta dierum modo quinquaginta, adeoque ne duorum quidem menſium, ſpatio diſtabant: & Deus in *Schir haſſchirim rabba fol.* 15. 4. & 5, ita loquens introducitur de Iſraëlitis ex Aegypto egreſſis יתעדנו בני עד שלושה חדשים, & mox, יתעדנו בני כשלושה חדשים *delicientur filii mei uſque ad tres menſes*, antequam nempe Legem in Sinai accipiant. Sic in *Seder olam rabba c.* 5. legitur שלשום ג׳ ימים *nudius tertius eſſe tres dies*. Nam Hebraeis idem eſt לשלשת ימים & ביום השלישי, ſignificatque diem ter-

tertium, uti liquet ex collatione *Exod* 19: 15. & 11. & hinc Graeci illud τρεῖς ἡμέρας, Vulgatus interpres *in diem tertium* reddiderunt.

§. XXI. Hinc illustratur tempus resurrectionis Christi.

XXI. Hunc morem loquendi imitatus etiam Christus est, quum se resurrecturum ex mortuis dixit μετὰ τρεῖς ἡμέρας *Matt.* 28. 36. ἐν τρισὶν ἡμέραις *Matth.* 28. 40. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. *Matt.* 16. 21. & 17. 23. & 20. 19. Illud *post tres dies*, idem est ac *tertio die*, uti *Deut.* 14. 28. μετὰ τρία ἔτη exponitur *cap.* 26. 12. ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, & apud Josephum, *Ant.* 1: 12. μετ' ὀγδόην ἡμέραν, id est, *octavo die*, circumcidi infantes leguntur. Quod si quem male habeat nihilominus Christum *Matth.* 12: 40. dixisse se tres dies & tres noctes fore in sepulcro, quum non nisi noctes duas fuerit, die Veneris nempe sepultus, & die Solis resurgens, sciat genium linguae Hebraeae id pati, ut dies tres & noctes duae appellentur dies tres & noctes tres, quoniam partes sunt integri νυχθημερίου: quare etiam Graeci Interpretes *Gen.* 7: 17. pro *diebus* 40 reddiderunt 40 dies & 40 noctes Et illa verba Christi hanc interpretationem pati, nec abhorruisse ab usu sermonis eo tempore inter Judaeos usitati, abunde liquet

queet ex eo quod nunquam Christo aut Apoostolis controversia mota fuerit a Judaciris de spatio hoc dierum trium & noctium quoo se Christus in sepulcro mansurum esse praeedixerat.

CAP. II.

De Diebus festis.

§. I. Festa majora tria.

I. TEr quotannis Hierosolymas adscendere unumquemque marem inter Israëlilitas Deus jusserat, ut se coram facie Dei sisterrent, tribus festis majoribus, רגלים, quaee & כנפיא nuncupantur, *Paschate*, *Pentecostste*, & *festo Tabernaculorum*. *Exod.* 23: 17. institutis in memoriam trium beneficiorurum insignium, quae Deus in populum Israëlitarum contulit, egressum ex Aegyypto, lationem Legis, & possessionem terraae. Mulieres itaque, surdi, coeci, stultiti, infirmi, pueri, senes, & quiscunque tandem foret, qui pedibus proficisci Hierrosolymas non poterat, eo non obligabanntur. Et quamvis nunc Templum destructtum sit, tamen tenentur haec festa aliqua ratione ubivis terrarum celebrare. *Midrascsch Schir haſschirim.* 13: 2. Olim tamen major

major erat illorum festorum celebritas, quod Sacrificia peragi possent & Templum staret: solebant enim puerperae, fluxu seminis laborantes, & alii differre oblationes suas usque ad haec festa, (confer *Joh.* 11: 55.) & rei plectendi ad festa haec servabantur, quia tunc magna vis populi congregata erat Hierosolymis, secundum dictum *Deut.* 17: 13. *ut omnis Israël videat & timeat.*

§. II. Requisita horum festorum.

II. Tria in illo praecepto contineri tradunt Judaei in *Gem. Chagiga.* 2: 1. & 6. 2. ad quae obligantur, I. ראיה *Praesentiam*, ut unus quisque se sistat in Templi atrio, & primo die festi, si possit, alias sex sequentibus, holocaustum sive ex quadrupedibus sive ex avibus adducat, quod inde holocaustum ראייה sive Praesentiae appellatur. *Exod.* 23: 15. *Deut.* 16: 16. & ex חולין *profanis* debebat adduci, non ex decimis animantium, &c. II. חגיגה *Celebritatem*, ut unusquisque Sacrificium salutare offerat primo die festi. Quod constabat ex quadrupedum generibus, tam masculis quam faeminis, comedebaturque per duos dies & noctem unam. Hoc quoque e profanis adduci debuit. Notandum omnino hic intelligi חובת חגיגה sive

Sa-

Sacrificia celebritatis a Deo mandata, quae erant ex חולין, nam in festo Paschatis erat duplex Sacrificium Chagigae, sc. Chagiga diei decimi quarti, quod est Sacrificium quod comedi poterat ante agnum Paschalem, & *liberum* erat, sive רשות, comedebaturque ut omnia alia Sacrificia salutaria intra duo dies & noctem unam. *Pesachim.* VI: 4, poteratque e Sacris, uti e decimis animantium, desumi. Sed Chagiga diei decimi quinti est hoc Sacrificium, quod erat חובה *praeceptum*: nec ex rebus Deo sacris offerri poterat. *Levit.* 23: 41. III. שמחה *Laetitiam Deut.* 27: 7. sive *Hilaria*, ut voce utar Lampridii, aut *laetam cellebritatem feriarum*, uti *Gellius* XVI: 10. ut sc. praeter illud Sacrificium modo memoratum, alia offerat Sactificia salutaria quae a laetitia nomen haberit. Haec poterant ex rebus votis & decimis animantium offerri. Ad postremum etiam obligantur mulieres, quod Judaei colligunt ex *Deut.* 27: 7. Si quis autem neglexisset holocaustum illlud aut Sacrificium salutare offerre die primo festi, poterat offerre sequentibus sex usque ad finem festi: & quum festum Pentecostes unum modo diem habeat, septem tamen habere censebatur, quibus

quibus aliquis illa Sacrificia offerre poterat, *Moed katon.* III: 6. *Chagiga.* I: 6. Nulla menſura his Sacrificiis erat praeſcripta. *Deut.* 16: 17. *Pea.* I: I.

§. III. Dies in his minus feſti.

III. Erant in his feſtis quidam dies *minus feſti*, ſcilicet inter primum & ultimum intermedii, quorum tanta non erat ſanctitas, quanta aliorum, quique nomine מועד קטון & חול מועד, ἑορτῆς μεσούσης *Joh.* 7: 24. veniunt. His offerebantur Sacrificia נדרים & נדבה. *Chagiga.* I: 3. Nonnulla opera quae incepta erant & vitium contraherent, ni perficerentur, iis licuit abſolvere. *Sota.* IX: 10. Licebat etiam opera facere, quorum omiſſio damnum inferret, & quae ad publicam utilitatem ſpectant, uti ſepulcra calce ſignare, ne quis inſcius iis pollueretur (quae *Matth.* 23: 27. τάφοι κεκονιαμένοι appellantur, quaeque, calce deleta per ſuccreſcens gramen aut alio modo, apparent inſtar terrae purae, quum ſepulcra ſint transeuntes contaminantia) irrigare agrum ſiticuloſum, ſi abſque magno labore fieri poſſit, & ſimilia, de quibus vide *Moed katon.* At dies *maxime feſti* erant ſex, quibus omne opus, excepto illo quod ad cibi praeparationem pertinet, erat interdictum, ſecundum *Exod.*

12:

12: 16. Nam si instituta esset עירוב תבשילין *mixtura ciborum* die festum antecedente, id est, בערב יום טוב, tunc licebat die festo coquere & assare: qua in re ימים טובים a Sabbatho distinguebantur. vid. *Gem. Hier. Jevamoth.* 8. 4. Hi dies sex erant primus dies Paschatis & septimus: primus festi Tabernaculorum & octavus, dies Pentecostes, & primus dies mensis Tisri. Hi appellantur proprie ימים טובים *dies boni*, id est, *festi*, uti apud Plautum *dies bonus*, & *bona verba* & *καλαὶ ἡμέραι* pro festis, & de his agitur in Codice *Betza*. Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet, uti quum in *Gem. Schabbath.* 21. 2. octo dies Encoeniorum ita appellantur, & in *Gem. Pesachim.* 47. & *Echa rabbati* 60. 1. שני י'ט'של ר'ה' duo dies festi novi anni. Confer *Taanith.* IV. 8. ubi legitur non fuisse ימים טובים Israëlitis, quales dies 15 Ab & dies expiationis.

IV. Graeci festos dies ἑορτὰς dixerunt, ἡμέρας πανηγύρεως, & κλητὰς ἁγίας: quae tamen nomina modo latius, modo minus late, patent. Nonnunquam vero vox ἑορτὴ diem 15 Nisan notat, qui חג dicitur. *Num.* 28: 16. 17. *die* 14 *primi mensis erit* πάσχα κυρίῳ, *&* *die* 15 ἑορτή. Quare §. IV. Graeca festorum nomina.

 dies

dies 14 Nifan, quo Pafcha mactabatur a Chrifto comedendum, erat hoc fenfu πρὸ τῆς ἑορτῆς ante feftum. *Joh.* 13: 1. id eft, ante diem 15: & coena Pafchali peracta, ac Juda abeunte, putabant Chriftum ei dixiffe, *Eme, quae nobis neceffaria funt ad feftum*, εἰς τὴν ἑορτήν. fc. ad folemnitatem diei 15, qui חג, ἑορτή, erat. Aliquando & illos dies, qui fefti ipfis habebantur, ἡμέρας μεγάλας appellabant. Ita *Johan* 7: 37. poftremus dies fefti Tabernaculorum magnus dicitur ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς & *Joan.* 19: 31. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου, quia incidebat in diem 16 menfis Nifan (quod Judaei dicerent חל ששה עשר להיות בשבת. vide *Pefachim.* VII. 10.) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies jura Sabbathi pellebat. Vide *Menachot.* x. 1. Fiebat autem id magna cum folemnitate, & publice rogabatur שבת זו *an hoc Sabbatho?* fc. metam, & refpondebant: *hoc Sabbatho.* ibid. x. 3. Praeterea ab hoc die fupputatio Pentecoftes fumebat exordium.

§. V. Portiones Ephemeriarum in tri- V. Tribus hifce feftis majoribus aequalis portio ex Sacris ad omnes Ephemerias 24 perveniebat, ex Sacrificiis feftorum &

62.

& panibus facierum. At ephemeria ministrans, cujus vices erant ea hebdomade sacris operari, offerebat Sacrificia coetus, uti juvencum a coetu ob errorem offerendum. *Succa.* v. 8. Quod si יום טוב Sabbathum proxime antecederet vel sequeretur, in distributione panum facierum omnes ephemeriae quoque aequales erant. Alias panes dividebant inter se ephemeriae accedens & recedens, illa ad septentrionem, haec ad meridiem atrii, excepta sola ephemeriae Bilgae, (quae 1 *Chron.* 24: 14. ordine quinta & decima numeratur) ob facinus Mariae filiae Bilgae, quod narratur in *Gem. Succa* 56. 2. cujus proinde annulus etiam fixus in loco mactationis ab utraque parte manebat, sic ut ea mactatura aliarum ephemeriarum annulis uti debuerit, & cista vestium fuerit occlusa. | bus festis majoribus.

VI. Mensis, qui proxime praecedebat unumquodque ex tribus his festis, dicitur a Judaeis destinatus fuisse exponendis festi secuturi ritibus. *Gem. Megilla.* 29. 2. *Gem. Schekalim.* 5. 1. *Gem. Becoroth.* 58. 1. *Gem. Rosch hasschana.* 7. 1. Praeterea solebant die 15 Adar, id est, spatio menstruo ante Pascha, pontes, plateas, vias alia- | §. VI. Mensis tria festa praecedens.

aliaque restituere in usum adscendentium ad Pascha, potare mulieres adulterii suspectas, vaccam rufam comburere, aures servorum terebrare, saxa a puteis amovere, & sepulcra calce pingere. Sepulcra talia calce superfusa notata τάφοι κεκονιαμένοι in sacris literis appellantur: quod si calx non appareret iis qui illac iter facerent, homines, ignorantes ibi sepulcrum esse, & transeuntes quasi per locum purum, polluebantur. Coemiteria quidem erant cadaveribus condendis extra urbes destinata: poterant tamen etiam alibi cadavera esse sepulta. Hanc enim unam ferunt ex decem constitutionibus Josuae, ut מת מצוה, id est, cadaver hominis insepultum, in agro conspectum, sepeliretur vel eo loco quo jaceret. vide *Gem. Bava kama.* 79. 2. Dies hujus mensis medius, sive decimus quintus ante festum, si Pascha sequeretur, פרוס הפסח dicebatur, si festum Pentecostes פרוס עצרת, si festum Tabernaculorum פרוס החג. Qui tres dies quotannis insignes erant decimatione pecudum tunc instituenda & collectione Siclorum, de qua vide *Schekalim.* III. i.

§. VII. Di- VII. Praeter haec tria Festa majora dicta

dicta רגלים alia erant, quorum nonnulla sunt ab ipso Deo instituta, uti dies Expiationis, Festum novi anni, Novilunium, Sabbathum, Anni Sabbathici & Jubilaei; aliqua a Judaeis, uti festum Purim, Encoeniorum, &c. de quibus nos suo loco breviter agemus. visio festorum in species.

CAP. IV. 63.

De Paschate & festo Azymorum.

I. PAscha, פסחא, vel פסח, Graecis Διαβατήρια & Ὑπερβάσια, transitum notat, & nonnunquam festum in memoriam transitus Angeli *Exod.* 12. institutum, aut quandoque ipsum agnum, die 14 mensis Nisan mactandum. *Ezr.* 6: 20. פסוח הוא *Exod.* 12: 11. 1 *Cor.* 5: 7. Simili loquendi modo utuntur hodieque Judaei patres familias in coena Paschali de pane azymo, quem elevant, dicentes הא לחמא דעניא די אכלו אובהתנו בארעא דמצרים *Hic est panis afflictionis, quem comederunt patres nostri in Aegypto:* unde illustratur formula coenae Dominicae. *Matth.* 26: 26. §. I. Pascha, quid.

II. Pascha quoque ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, vel §. II. Fe-

stum Azymorum. vel Ἀζυμοφαγιῶν, חג המצות *festum Azymorum* dicitur, quia ei quasi immixtum est, (συνάπτει τοῖς διαβατηρίοις ἑορτὴ, Ἄζυμα, uti Philo loquitur *lib. de festis pag.* 1190.) & cum agno Paschali panes azymos comedebant, *Luc.* 22: 1. *Marc.* 14: 12. quamvis nonnulli id distinguant, uti & distinguitur *Ezr.* 6: 20. & 22. & in Chronico Alexandrino *pag.* 227. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν μόνην Πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσηγόρευον, τὴν δὲ ιέ καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ϛ' ἡμέρας ἑορτὴν Ἀζύμων, quia *Levit.* 23: 5. & 6 legitur: *die* 14 *inter duas vesperas est Pascha Domino: Et die* 15 *est festum azymorum.* Hoc nomen autem convenit huic festo, quod per septem dies (*Deut.* 16: 8. est sex, omisso primo quem Hierosolymis transigebant *comm.* 7. vel quo ex proventu anni elapsi comedebant, reliquis sex diebus comesturi de proventu novo anni hujus) panibus infermentatis vesci deberent, a die 14 Nisan usque ad 21. *Exod.* 12: 18. *Num.* 28: 17. sic ut dies 15 Nisan fuerit primus azymorum, in cujus nocte agnum Paschalem & panes azymos comederunt.

§. III. An dies 14 III. Quum autem *Matth.* 26: 17. & *Marc.* 14: 12. ipse dies 14 Nisan appellatur

tur primus dies azymorum, intelligendum id est secundum canonem Judaeorum mox traditum, scilicet in Sacris comedendis diem praecedere noctem; sic ut tempus vespertinum dici 14 & nox subsequens hoc modo dici 14 accenseantur. Vel dies 14 appellatur πρώτη τῶν ἀζύμων, id est, πρωλέρα, dies scilicet antecedens τὰ ἄζυμα (nam τὰ ἄζυμα hoc festum nuncupatur *Marc.* 14: 1.) uti *Joh.* 1: 30: πρῶτος μȣ est πρώτερος, & *Luc.* 2:2. πρώτη ἡγεμογεύοντος, id est, antequam Quirinius praeesset. Quomodo & ראשון Hebraeis accipitur pro die qui est לפני השבע *ante septem.* vid. & *Job.* 15: 7. Nam alias certum est diem 15 Nisan primum azymorum a Judaeis appellari. Sic olim Josephus, δευτέραν τῶν ἀζύμων esse ἕκτην καὶ δεκάτην, diem 16 Nisan. *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. & ibidem. Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τȣ̃ Πάσχα, ἡ τῶν Ἀζύμων ἑορτή. *Dies* 15, *scilicet festum azymorum sequitur diem Paschatis.* Hodie quoque in Ephemeridibus suis Judaei notant ad diem 14 Nisan, esse ערב הפסח *vesperam Paschatis*, (ערובת פיסחא appellatur in *Midras Ruth* 46. 4.) ad diem 15, יום א׳ דפסח *diem primum Paschatis*: *ad* 16, יום

Nisan sit primus azymorum.

יום שביעי של פסח, & 21, יום ב׳ דפסח diem ſeptimum Paſchatis. Sic in *Midraſch Coheleth, fol.* 118. 3. ז׳ ימי הפסח ſeptem dies Paſchatis.

§. IV. Diviſio Paſchatis in ſpecies.

IV. Paſcha diſtinguitur in Primum, die 14 Niſan celebrandum, & Secundum quod & Parvum dicitur. *Challa* I. II. *Midraſch Megillath Eſther*. 132. 2. quodique in diem 14 menſis ſequentis, Ijar ſcilicet, incidit. In utroque agnus aſſatus cum oleribus amaris & pane azymo comedebatur: in utroque ad pernoctationem Hieroſolymis tenebantur (diſputatur tamen ſitne ea nox qua agnus comeditur, an vero ſequens) utrumque pellebat jura Sabbathi: in utriuſque immolatione cantabatur hymnus: ſed inter comedendum non canebatur hymnus in ſecundo; & omne fermentum aboleri non debuit antea, & aliquam partem agni ex ſocietate efferre licuit, nec conjunctum habebat Sacrificium חגיגה. Secus itaque ſe res habebat ac in Paſchate primo, ut Rabbanitae tradunt. Karaei has differentias ignorant. *Num.* 9: 12. *Peſachim*. IX. 3. Porro aliud eſt Paſcha Aegyptiacum, celebratum I. ita ut agnus die 10 ſepararetur. 2. Sanguis ejus faſciculo hyſſopi limini & duobus poſtibus ab-

adſpergeretur, ſic ut quaſi trium altarium ſpeciem haberent (ג' מזבחות היו במצרים על המשכוף ועל שתי מזוזות) *Gem. Peſachim.* 96. 3. Adeps in altari non combureretur. 4. Puri & impuri eo veſcerentur. 5. In feſtinatione 6. Sine hymno. 7. Sine panegyri, 8. In loco profano. Haec aliter ſe habuerunt in Paſchate Hieroſolymitano, uti ſc. ſtante Templo celebratum fuit. Praeterea Hieroſolymitanum differt ab eo, quod nunc, everſa Urbe, celebrant, quod olim I. captivus dimitteretur in memoriam exitus e ſervitute Aegyptiaca *Matth.* 27: 26. quem morem alii a Lectiſterniis Romanorum derivant. Verum id minus probabile eſt I. quod Judaei illo tempore ritus hos idololatricos non admiſiſſent. II. quod Pilatus Chriſtum cum Barabba ſimul dimiſiſſet liberum, quoniam non unum ſed omnes captivos e carcere dimittere ſolebant in Lectiſterniis Romani: certe hoc feciſſet Pilatus, qui ſtudebat Chriſtum dimittere. 3. quia Pilatus dicit, *vos habetis conſuetudinem*, non nos, aut Romani. III. quod Agnus mactaretur comederetur que.

V. An Paſcha pelleret Sabbatum, דוחה §. 5. Num
השבת, uti Judaei loquuntur, id eſt, an Paſcha ce-

dat Sabbatho.

ceremoniae Paſchales rite peragi deberent etiamſi dies mactandi agni, id eſt, dies 14 Niſan, incideret in Sabbathum, diſputatum olim fuit inter Judaeos. Verior ſententia & recepta quoque in populo Judaïco eſt quae affirmat, quum Paſcha ſit feſtum alligatum a Deo tempori ſuo, במועדו, qualia feſta a tempore ſuo dimoveri non potuerunt. Sic circumciſio pellit Sabbathum, quia die octavo peragi debuit: ſi itaque die nono fuiſſet peracta ob Sabbathum quod erat die octavo, ſatis factum haud fuiſſet mandato Dei, qui die octavo, non nono aliove, eam inſtitui juſſerat. Sic ſacrificium juge pellebat Sabbathum, & hac argumentatione olim uſus fuiſſe Hillel dicitur, quum filii Betirae de hac re dubitarent, qui praeterea auctoritate magiſtrorum ſuorum Schemaiae & Abtalionis, a quibus ita fieri oportere acceperat, confirmavit hanc veritatem, Paſcha pellere Sabbathum. *Gem. Peſachim.* 33. 1. & 66. 1.

§. VI. Comeſtio panum azymorum.

VI. Ad tria praecipue capita referri ea poſſunt quae in hoc feſto obſervanda ſunt, panes ſcilicet azymos, agnum Paſchalem, & manipulum hordeaceum. Panes azymi juſſu Dei comedendi fuere per ſeptem dies

dies a die 14 Nisan usque ad 21. Fermentum omne debuit summa cura aboleri (in cujus inquisitionis tempore, modo, & personarum ad hanc rem delectu multi sunt Judaei. Vide *Pesachim.* 1. & 11.) ante diem 15 Nisan, nec a meridie diei 14 (ita definiverunt sapientes: confer Suidam ad vocem Ζύμη) deinceps comedere fermentatum licuit. Vide *Deut.* 16: 4. *Exod.* 12: 19. Hinc lucem accipit 1 *Cor.* 5: 7. Nocte autem diei 15 Nisan (quae dicitur ליל יום טוב הראשין של פסח in *Echa rabbati.* 55. 4.) panis azymus comedendus erat, etiamsi tantum quantitate olivae. *Challa.* 1. 2. & memorari a Patre familias exitus ex Aegypto, quatuorque pocula vini (dicta ארבעה כסי דפסחא in *Gem. Nedarim* 49. 2.) ebibi ab unoque, etiamsi esset Israelitarum pauperrimus, & ea quidem, aqua mixta, quorum tertium כסא דבורכה *calix benedictionis*, (confer 1 *Cor.* 10: 16.) dicitur, & inter quae והלל sive *Hymnus Psal.* 113-118. recitatur. Hymnus ille canitur 18 diebus in anno & nocte una, scilicet 8 diebus festi Tabernaculorum, 8 diebus Encoeniorum & יום ט׳ Pentecostes, & primo יום טוב Paschatis, & nocte ejus. *Gem. Hier. Succa.*

Succa. 54. 3. Post illa quintum bibi poterat, si quis Hymnum majorem recitare vellet, id est, *Psal*. 120-137. uti dicitur *Gem. Pesachim*. 118. 1. Cum pane azymo etiam olim ut nunc חרסת pulmentum in memoriam luti Aegyptiaci apppositum fuisse volunt.

§. VII. Agni Paschalis.

VII. Leges autem quae agnum Paschalem spectant, a Judaeis ad haec 16 capita referuntur, quae nos singula eo ordine quo nobis praeeunt, prosequemur (licet ad pauciora referri commode potuissent) ut eo facilior sit scriptorum Judaïcorum intellectus, in quibus hic ordo observatur, quoniam ii singula praecepta & interdicta (מצות עשה & לא תעשה) diligenter solent distinguere, & certum eorum numerum jam olim constituerunt, qui nunc haud ita facile mutari posset, auctoritate magnorum nominum & longo saeculorum intervallo stabilitus.

I. Agnus Paschalis suo tempore mactetur, sc. die 14 Nisan, inter vesperas duas post sacrificium juge. Vide quae nos de illo diximus Part. III. Cap. 6.

II. Ne mactetur ab eo, in cujus aedi-

aedibus aliquid fermenti invenitur *Exod.* 23: 18.

III. Ne ablegmina ejus pernoctent ſemota ab altari. *Exod.* 23: 18.

IV. Paſcha ſecundum celebretur menſe ſecundo, quod eſt inſtitutionis Divinae *Num.* 9: 10 propter pollutos aut illos qui ob viae longinquitatem primo Paſchati intereſſe non poterant. Hoc פסח קטן & פסח שני appellatur. Differentias, quae inter hoc ſunt & Paſcha primum, vide *Peſachim.* IX. 3. Ad hoc non obligari mulieres volunt Rabbanitae, nec pueros. *Challa.* IV. 11.

V. Caro agni vel *corpus*, uti Judaei loquuntur, (גופו של פסח, *Peſachim.* X. 3.) nocte 15 Niſan comedatur cum pane azymo & oleribus amaris *Exod.* 12: 8. *Peſachim.* V. 6. Mulieres aeque ac viros ad hoc admittunt Rabbanitae. *Peſachim.* VIII. ſed viri tenentur, (eſt חובה) mulieres non tenentur, (eſt רשות) ſi velint licet iis adſcendere Hieroſolymas & Paſcha celebrare. *Gem.* *Pe-*

Pesachim. 91. 2. *Gem. Hier. Kidduschin.* 61. 3. Karaei solos admittunt viros adultos.

VI. Pascha secundum quoque cum pane azymo & oleribus amaris comedatur. *Num.* 9:. 11.

VII. Ne subcruda vel elixa sed assata caro comedatur. *Exod.* 12: 9.

VIII. Ne quicquam carnis agni extra societatem convivarum sive חבורה deportetur. *Exod.* 12: 46. Nam Pascha κατὰ Φρατρίας celebratur, uti Josephus loquitur *Antiq. lib.* III. 10.

IX. Ne de ea quicquam comedat Apostata. *Exod.* 12: 45.

X. Ne proselytus inquilinus aut mercenarius. *Exod* 12: 45. Nam proselytus justitiae eodem die quo factus erat proselytus, secundum Schammaeanos טובל ואוכל את פסחו לערב *lavat se & comedit Pascha vesperi:* sed Hilleliani dicebant, qui se a praeputio separat, est ac si a sepulcro se separaret. *Pesachim.* VIII.

XI. Ne incircumcisus. *Exod.* 12: 48.

XII. Ne os agni aliquod frangatur. *Exod.*

Exod. 12: 46. *Joh.* 19: 33.

XIII. Nec in Paſchate ſecundo. *Num.* 9: 12.

XIV. Ne quicquam agni relinquatur ad craſtinum mane. *Exod.* 12: 10.

XV. Nec in Paſchate ſecundo. *Num.* 9: 12.

XVI. Ne quid ſuperſit ad mane de carne Sacrificii die 14 oblati. *Deut.* 16: 4. id eſt, uti quidam explicant, ad mane diei decimi ſexti: nam quia erat ſacrificium ſalutare, comedebatur intra dies duos & noctem unam.

VIII. Manipulus ex hordeo עומר dictus imetebatur die 16 menſis, qui inde יום הנף *dies agitationis* ſc. manipuli dicitur, *Succa*.III. 12. יום קציר העומר & *Midraſch Ruth*.. 47. 1. πανήγυρις ἐπὶ τῷ δράγματι Philoni, vel potius ipſa nocte, ineunte ſc. die 16. Ideo in *Gem. Roſch haſſchana.* 7. 2. dicitur diem 16 Niſan eſſe initium anni reſpectu manipuli ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר: atque uti עומר ſive manipulus Paſchalis permittebat novum proventum ad uſum במדינה, ita duo panes Pentecoſtales במקדש in Templo — §. VIII. Oblatio manipuli.

plo permittebant, ut scilicet ferta ex novo illius anni proventu offerrentur. Et hinc est quod Josephus narrat *Ant.* 1 11. *ult.* fame urgente maxima, licet cori. septuaginta farinae allati essent, neminem sacerdotum micam comedisse quia panes Pentecostales demum proventum ejus anni permittebant in Templo. Utrumque & manipulus Paschalis & panes Pentecostales, ex proventu novo illius anni & quidem ex terra Sancta offerri debuere. *Gem. Hier. Schekalim.* 6 2. Hae erant: primitiae messis, רשית קציר *Lev.* 23. 11. *Challa.* 1. 1. ante quarum agitationem solennem & oblationem falx in segetem quinque rerum tritici, hordei, speltae, avenae, & secalis (vid. *Challa.* 1. 1) immitti non debuit. Jerichuntini tamen leguntur messuisse ante oblatum manipulum, & sapientes hoc improbasse. Fiebat illud maxima cum solemnitate, & cerrimoniae ipsae, Christum captum & patientem clarissime adumbrantes, merentur breviter notari ex *Menachot.* x. 3. Delegabantur circa finem diei 15 Nisan aliiqui a Synedrio Magno, qui Hierosolymis egressi cum corbe & falce, trajecto torrentte Kedron, in agro vicino, & Hierosollymis, quan-

quantum fieri poterat, proximo partem hordei, aere publico emtam (*Schekalim* IV. I.) demeterent. Nocte ipsa ingruente, a qua dies 16 initium capit, aliquis ex iis rogabat, בא השמש *occiditne Sol?* cui alii respondebant הין *ita est.* Atque ita ter rogabat, ter responsum tulit. Dein ter, מגל זו *an hac falce?* Responderunt הין *Ita*: quae cum ter rogata essent, ter ad ea responsum, pergebat, קופה זו *an hoc corbe?* & dein אקצור *Metamne?* ad quae singula quum הין respondissent, metebatur manipulus & ad Sacerdotes deferebatur in atrium, qui illum igne tostum, in vase undique perforato, אבוב dicto, vento expositum in Atrio, & mola contusum cribarunt 13 vicibus, donec decima pars Ephae floris farinae inde educeretur (*Menachot.* VI.6.) quae oleo & thure addito rite agitata & adducta, pugillo inde exemto & combusto in altari, comedebatur a Sacerdotibus. Confer *Joseph. Antiq.* III:10 Simul cum eo agnus offerebatur in holocaustum, addito ferto & libamine suo *Lev.* 23: 10.

IX. His omnibus constitutis sequitur, statuum fuisse diem 14 mensis Nisan, praeter quem Pascha immolari nec debuit, §.IX. Christus eodem die Pascha

edit cum Judaeis.

nec potuit; Quid? quod in Atrio Templi, non alibi, agnum Paschalem mactari potuisse Judaei Rabbanitae omnes uno ore tradant, & Karaei hoc ipsum confirment. Sic ut omnino Christus Paschatis tempus non anticipaverit, sed Pascha suum ultimum eodem die cum Judaeis comederit, (adeoque usus fuerit in S. Coenae celebratione pane azymo, quod & ecclesia Romana contra Graecam tuetur) id est, die incunte 15, & eodem crucifixus sit, qui erat simul προσάββατον, quum dies 16 Nisan Sabbathum fuerit, quem diem Christus in sepulcro transegit. Quod si Christus contra communem morem Judaeorum agnum suum aut mactasset aut comedisset illo tempore quo reliqui Judaei Pascha non celebrabant, quis dubitat quin Judaei hoc ipsum ei vitio vertissent, & inter alia tanquam praecipuum hoc objecissent quod ea ipsa nocte contra Legem Mosis (quam utique se sequi credebant) Pascha cum discipulis suis celebrasset? Atqui ne γρῦ quidem coram Pilato hac de re memorant, quum tamen speciosum hoc fuisset, & ipsi caussas Christum accusandi undique conquirerent. Conferantur in hanc rem *Matth.* 26. 17. *Marc.* 14. 12. *Luc.* 22. 7. ubi

63.

ubi Paſcha Chriſti praeparatum dicitur die illo, quo Paſcha mactari ſolebat & debuit, id eſt, die 14; πρώτη τῶν ἀζύμων, ὅτε Πάσχα ἔθυον, & ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. Heic pars diei 14 appellatur primus dies azymorum, quia in ſacris comedendis, ut ante monuimus, dies praecedit noctem; quum alias a nocte diem 14 ſequente proprie dies primus azymorum incipiat. Vel πρώτη dicitur veluti προτέρα. vide ſupra.

§. X. Et quidem die Jovis.

X. Atque ita Chriſti Paſcha mactatum eſt eodem die hebdomadis, id eſt, die quinto (quem Latini diem Jovis dicunt) id eſt, die 14 Niſan, quo olim Iſraëlitae ex Aegypto egreſſi ſunt, qui die 14 Niſan Paſcha mactarunt, die 15 comederunt & egreſſi ſunt ex Aegypto, qui dies erat dies hebdomadis ſextus, ſive dies Veneris, ſecundum Judaeorum teſtimonium, in *Gem. Schabbath* 88. 1. *Seder olam rabba c.* 8. בחמשה עשר יצאו ואותו היום ערב שבת היה Atque eodem illo die 15 Niſan, quo Chriſtus mortuus eſt, Deum foedus pepigiſſe cum Abrahamo inter caeſas victimas, Angelos nunciaſſe Abrahamo Iſaaci conceptum, natum eſſe Iſaacum, & Iſraëlitas egreſſos eſſe ex Aegypto, tradunt Judaei, *ibid.* in *Seder olam rabba.*

§. XI. Objectiones repelluntur.

XI. Tria tamen ſunt quibus huic ſententiae praecipue occurrunt, ex Euangelio Johannis petita. Primo, quod *Johann.* 13. 1. coena Chriſti Paſchalis dicatur celebrata πρὸ τῆς ἑορτῆς *ante feſtum*, vel *ante diem feſtum Paſchae*, uti Interpres vulgatus reddit. Quidam reſpondent, non dici, Chriſtum ante feſtum ediſſe Paſcha, ſed ſciviſſe horam ſuam prope eſſe; alii ἑορτὴν *feſtum* Paſchatis proprie circa mediam noctem diei 15 demum incepiſſe, quando Angelus פסח *tranſiit* aedes Iſraëlitarum *Exod.* XI. 4. & hanc coenam ante illud tempus celebratam fuiſſe, tempore tamen legitimo & eodem cum Judaeis. Alii negant illic de coena Paſchali agi, ſed eandem innui volunt quae Bethaniae habita fuit, jubentque conferri *Luc.* 23. 3. & *Joh.* 13. 27. Alii denique dicunt πρὸ τῆς ἑορτῆς ita feſtum praeceſſiſſe ut ſimul pars feſti eſſet, uti πρεγλωσσις dicitur pars linguae anterior. Sed nos per ἑορτὴν intelligimus ſolennitatem diei 15, חג dictam, *Num.* 28. 17. ubi Graeci Interpretes habent ἑορτή. Ita quoque in *Gem. Roſch haſſchana* 4. 1. legitur die 15 Niſan eſſe feſtum, בט״ו בניסן הוא, ſcilicet רגל unum e tribus, quod *Deut.* 16. 16. חג המצות

המצות nuncupatur. Atque ita פסח five Pascha septiduum durare dicitur. *Pesachim.* IX. 5. Secundo, quod *Johann.* 18. 28. post coenam Paschalem Christi nocte praecedente habitam Judaei dicant, se debere comedere Pascha. Verum Pascha non semper agnum Paschalem notat, sed sacrificia solennitatis *Deut.* 16. 2. 3. & 2 *Chron.* 35.8.9. Ita in *Gem. Zevachim.* 99. 2. & in *Gem. Rosh haschana.* 5.1. rogant, quid appelletur *Pascha*, מאי פסח & respondent שלמי פסח *Sacrificia salutaria Paschatis*, id est, Sacrificia Chagigae diei decimi quarti, quae si numerosa esset societas illorum qui agnum Paschalem simul edere constituerant edebantur, & quidem spatio duorum dierum & noctis unius, ut omnia salutaria. *Pesachim.* VI. 4. Qui panem azymum comedit, dicitur illa comestione Pascha celebrare, & ita invitant convivas hodie ad panem, *edat quisque panem, veniat,* ויפסח *& Pascha celebret.* Tertio urgent diem crucifixionis Christi dici παρρασκευὴν τοῦ Πάσχα, *Joh.* 19. 14. praeparationem Paschatis, sive diem antecedentem Pascha: sed παρασκευὴ tantum respectu Sabbathi dicitur: quapropter *Marc.* 15. 42. explicatur vox illa per προσάββατον,

τον, eaque appellatur παρασκευὴ Paſchatis, quod in diem primum feſti Paſchatis incideret, uti eadem παρασκευὴ τῶν Ἰουδαίων *Joh.* 19: 42. dicitur, (quod Judaeorum traditiones huic diei ob incidens Sabbathum aliam formam darent, permittendo ea coquere in hoc יום טוב quae ſequenti die, Sabbatho ſcilicet, erant comedenda, quum alias in יום טוב edenda illo die, non ſequenti, comedere liceret) & παρασκευὴ nulla voce addita, vel παρασκευὴ Sabbathi. *Joh.* 19. 31. *Luc.* 23. 54. *Matth.* 27. 62. Quod ſi notetur vocem παρασκευὴ uſurpari veluti nomen proprium diei ſexti, ſive Veneris, quemadmodum עירובתא in Talmude, facile intelligetur cur dicatur vel τοῦ Πάσχα, quum in Paſcha incidat, vel τῶν Ἰουδαίων.

CAP. IV.

De Feſto Pentecoſtes.

§. I. Nomina.

I. FEſtum alterum ex tribus majoribus, inſtitutum in memoriam datae Legis, & oblationem Primitivorum, appellatur חג השבועות *feſtum hebdomadum*, quia ſeptem hebdomades numerandae

randlae erant a die oblationis manipuli Paschallis ad hunc diem festum, חג הקציר *festum messis*, scilicet triticariae, quae serior erat messe hordearia, & messis ἁπλῶς dici solet (*Nedarim*. VIII. 4. Sed R. Samuell bar Nachman in *Midrasch Ruth* 47. 2. putat tam de messe hordearia quam de triticaria accipi posse, קציר סתם משמש לכאן ולכאן) finemque habebat circa diem 15 mensis *Tammuz*. *Midrasch Ruth*. 49. 4. & יום הבכורים *dies primitivorum*. ἑορτὴ πρωτογεννημάτων Philoni, *lib. de festis*, pag. 1192.

II. In Misna *Erachin*. II. 3. & nunc vulgo nomine עצרת indicatur, quod in Sacro Codice de die 7 Festi Paschatis & octavo Tabernaculorum, nunquam de Pentecoste, usurpatur, *Deut*. 16. 8. *Levit*. 23. 36. & apud Josephum Ἀσαρθὰ (עצרתא, in *Midrasch Coheleth*. 110. 2.) ὃ σημαίνει Πεντεκοστήν. Sunt qui rationem nominis עצרת petant a convocatione solenni, vel interdictis operibus ordinariis, vel retentione fructuum: sed videtur potius ita dici quasi *clausula* vel *conclusio*, respectu scilicet Paschatis, a cujus die secundo, id est, die sexto & decimo mensis Nisan usque ad Pentecostern jubentur numerari dies 49, sic ut

§. II. Cur dicatur *Atzereth*.

ea quae ad Pascha pertinent hoc demum die finem omnino adipiscantur. Hinc est quod Pentecoste appelletur עצרת של פסח *Azereth Paschatis*, uti dies octavus festi Tabernaculorum עצרת של חג *Azereth festi tabernaculorum*, in *Midras schir haschirim.* 36. 1. ubi etiam disputatur quam ob rem עצרת של פסח absit a Paschate 50 dies, עצרת של חג vero cum ipso festo tabernaculorum arcte conjungatur; ne scilicet, si hoc quoque per 50 dies differretur, incommodum esset iter hyemali tempestate. Huc etiam facit quod Philo Pascha & Pentecosten ita jungat, *lib. de festis*, ut *pag.* 1129. scribat diem secundum Paschatis, sive diem manipuli, προέορτον esse ἑτέρας ἑορτῆς μείζονος, id est, praecedere alium diem festum majorem, nempe Pentecosten, quae, numero ducto a secundo die Paschatis, die 50 post illum celebratur: 49 dierum numerum obsignante unitate, ἐπισφραγιζομένης μονάδος. Scilicet hic dies unus obsignat & claudit illorum 49 dierum numerum, qui a secundo die Paschatis effluxerunt. Sic עצרת של חג claudit & obsignat omnes dies festos totius anni, quoniam ἡ τῶν σκηνῶν ἑορτὴ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα

πέρασμα ἐστι, uti Philo ſcribit *lib. de feſtis. pag.* 1174. & dies octavus feſti Tabernaculorum ἐξόδιον, id eſt, עצרת appellatur non tantum illius feſti ſed omnium totius anni οὐκ ἐκείνης μόνον τῆς ἑορτῆς ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων. Idem *ibid pag.* 1196.

§. III. Tempus ſecundum Rabbanitas.

III. Incidebat illud in diem quinquageſimum a die 16 Niſan, uti Rabbanitae volunt, id eſt, *ſeptem hebdomades integrae*, שבע שבתות תמימות intercedere debebant inter Paſcha & Pentecoſten, nec vices ephemeriae nonae aut decimae, ſive *Jeſchua & Schecanja, inter haec* eſſe debebant בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם, uti traditur in *Midraſch Coheleth.* 87. 2. Ab hoc die 16 Niſan, ſic ut ille eſſet primus dierum ſupputandorum, dies numerare jubentur Judaei, quem in finem formulas habent typis expreſſas, dictas סדרי הספירה פסח quibus ſinguiis diebus in precibus veſpertinis utuntur, diem illum qui incipit ita numerantes, verbi cauſa, diem 40 ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים בעומר *dies 40 ſunt, ita ut 5 hebdomades & 5 dies elapſi ſint poſt oblationem manipuli.* Atque adeo hoc anno 16 Niſan nobis eſt 6 Aprilis, & prior dies Pentecoſtes 6 *Sivan*, & 25

 Maji.

Maji. Nec tamen ſemper in ſextum Sivan incidit: nam ſi Niſan & Ijar ſint pleni, incidit in quintum menſis Sivan, ſi uterque cavus in ſeptimam, ſi alteruter, in ſextum. *Gem. Rosh haſſchana*. 6. 2. Cavent autem ne hoc feſtum incidat in גהז *Gabaz*, id eſt, tertium, quintum, aut ſeptimum diem hebdomadae.

§. IV. Secundum Karaeos.

IV. Quum vero diſſentiant cum Rabbanitis Karaei in eo quod intelligi debet per Sabbathum in mandato Dei ממחרת השבת *a craſtina Sabbathi* numerandas eſſe hebdomades ſeptem; & illi quidem per שבת diem feſtum, primum ſc. Paſchatis, intelligant; hi vero Sabbathum hebdomadale, ſive creationis, ut vocant, facile deprehendimus alio tempore Pentecoſten a Rabbanitis, alio a Karaeis, celebrari; niſi forte Sabbathum & is dies coincidant. Atque ita ſecundum Karaeos Pentecoſte ſemper incidebat in diem primum hebdomadis. *Chagiga*. 11. 4. Sed ſecundum Rabbanitas in quemvis diem hebdomadis poterat incidere. Sic in *Midraſch Ruth*. 46. 3. legitur Pentecoſten in diem Sabbathi incidiſſe, עצרת שחל להיות בשבת, alibi in alios. Accedit, quod Rabbanitae initium numerandi faciant a ve-

64

a wespera & nocte, Karaei a die.

V. Unius tantum diei festum est, quamvis nunc, dum in exilio & locis extra Cananaeam agunt, per biduum id celebrent, uti hoc anno sextus dies mensis Sivan est יום א׳דשבועות *dies prior festi hebdomadum*, & septimus יום ב׳ *dies posterior*, qui in Sabbathum incidit: & in Gemara *Pesachin* 52. 1. memoratur יום טוב שני של עצרת. Adde *Gem. Rosch hasschana* 5: 1. Et olim quidem cum Sacrificiis (vide supra *c*.1.) *Panes duo*, שתי הלחם κατ᾽ ἐξοχὴν dicti, ex novo proventu tritici illius anni offerebantur, fermentati, non velut ante ex hordeo, quum Aegypto primum egressi sine cognitione & Lege essent instar pecudum, (uti scribunt Judaei) sed postea Lege & scientia a Deo donati. His oblatis licebat demum ferta ex proventu illius anni in Templum adducere. *Menachot*.x: 6. Quantitas horum panum in *Menachot*. xi: 4. ita describitur, quod longi fuerint 7 palmos, lati 4,& cornua habuerint 4 digitorum, cujus rei memoriale est ז׳ד׳ד׳ id est, 7. 4. 4. Una decima farinae adhibebatur ad panem unum. *Levit*. 23: 17. Comedebantur autem die secundo vel tertio a coctione. *Menachot*.xi. 9. & *Erachin*. §. V. Celebratio ejus.

11:

11. 2. Josephus *Antiq.* III: 10. nihil ex iis in crastinum diem εἰς τὴν ἐπιοῦσαν remanere debuisse scribit. Maximo denique gaudio hoc festum agere oportuit *Deut.* 16: 11.

CAP. V.

De Festo Tabernaculorum.

§. I. Nomen. I. IN Codice Sacro festum hoc חג הסכות & Σκηνοπηγίας appellatur, in Talmude saepe חג ἁπλῶς, Philoni ἑορτὴ σκηνῶν, (quod Hebraeum סכות exprimit) nobis vulgo festum Tabernaculorum vel umbraculorum, quod ex praecepto Dei per septem dies in Tabernaculis habitare quotannis deberent Israëlitae. *Levit.* 23: 33.

§. II. Celebritas. II. Vix aliqui dies festi tanta cum solennitate & gaudio acti fuere, unde & חג κατ' ἐξοχὴν dicti & Philo ἑορτῶν μεγίστην omnium festorum maximum nuncupat *lib. de festis*, *pag.* 1183. Quare ad Gentium notitiam prae reliquis pervenerunt eosque in illa opinione confirmarunt Bacchum praecipue a Judaeis coli. Plutarchus *lib.* IV. Συμποσιακῶν *cap.* 5. hoc ita describit

scribit, esse μεγίστην καὶ τελειοτάτην παρ' αὐτοῖς ἑορτὴν, celebrari tempore vindemiae, ἀκμάζοντι τρυγητῷ, sub tabernaculis eos considere ἐκ κλημάτων καὶ κιττȣ͂ potissimum textis, & in mensis varias fruges esse expositas. Tum etiam κρατηροφόρια & θυρσοφόρια celebrari paucis diebus post: id respicit libamen aquae & לולבים: & σάλπιγξι μικραῖς eos uti aliosque citharis: id ad חלילין pertinet: de quibus supra. At quod ait festum hoc νηστείαν appellari, falsum est, nisi scripserit forte μετὰ τὴν νηστείαν, quoniam quinto die post νηστείαν hoc festum inchoatur: & primum diem σκηνὴν dici, quum continens septiduum סוכות sive σκηνῶν nomen habeat.

III. Primus dies hujus festi incidebat in diem quintum & decimum mensis Tisri, quo die erat מקרא קדש *convocatio sancta*. Licet autem Deus praecipue hoc festum instituerit in memoriam commorationis Israëlitarum in tentoriis, quae diu ante mensem Tisri exordium cepit, videtur tamen differre voluisse hoc festum in haec anni tempora frigidiora, quae habitationi in tentoriis minus apta erant, ne quis hos dies in tentoriis voluptatis modo & umbrae capiendae gratia celebrari crederet, §. III. Tempus.

deret, & ut ſingularis Dei providentia & inſtitutum clarius in his ritibus agnoſceretur. Fateor aliquando aeſtum inſignem in Tiſri fuiſſe, quod Judaei ipſi non negant: ſed plerumque tamen jam a die 15 menſis Ab calor ſolis imminuebatur ſic ut poſtea ligna caedere ad uſum altaris non licuerit, quia ſiccari non poterant, שהגיע חמשה עשר באב תשש כוחה של חמה ולא היו כוראין עצים למערכה uti legitur in *Gem. Bava Bathra.* 121: 2. Poſtea tamen aeſtus aliquando urit inter frigora, uti Ovidius canit,

Saepe ſub autumnum, quum formoſiſſimus annus,
Plenaque purpureo ſubrubet uva mero,
Quum modo frigoribus premimur, modo ſolvimur aeſtu,
Aëre non certo corpora languor habet.

§. IV. Ratio inſtitutionis.

IV. Deus ipſe hanc rationem reddit inſtituti feſti *Lev.* 23.43 ut aetates ſecuturae ſcirent Deum feciſſe ut Iſraëlitae habitarent in tentoriis quum ex Aegypto educerentur: & ideo die 15 menſis inſtitutum eſt, quia die 15 Niſan Aegypto egreſſi ſunt, uti Hieronymus notat ad *Hoſ.* 12. *pag.* 1321. Alii addunt, quod Succoth, סכות, primus locus dictus fuerit, adquem poſt

post fugam suam appulerunt, & ubi struxerunt tentoria: nec desunt qui putent in memoriam quoque Divini mandati de exstruendo Tabernaculo conventus hos dies fuisse institutos, quod tempus utriusque rei conveniat.

§. V. Sacrificia offerenda.

V. Ritus praecipuus, qui hoc festum ab aliis distinguebat, erant Sacrificia offerenda, *Levit.* 23: 23, 33. & habitatio in Tabernaculis *Num.* 29: 12. Illa quidem erant, primo die festi (qui in *Menachot* appellatur יום הכרובה quod nullo die anni tot sacrificia publico nomine offerentur) 13 juvenci, 2 arietes, 14 agni in hollocausta, & hircus in sacrum piaculare comedendum. Atque tot singulis diebus festi, id est, septem, sacrificia offerebantur, nisi quod juvencorum numerus uno minueretur, sic ut septimo die festi offerentur juvenci 7, 2 arietes, 14 agni, & hircus in sacrum piaculare. In his offerendis omnes ephemeriae occupabantur, sic ut die primo 13 juvenci, 2 agni & unus hircus, quae sunt 16 victimae, a 16 ephemeriis offerrentur; octo reliquae ephemeriae 14 agnos offerrent, sc. sex ita, ut quaelibet duos, duae reliquae, ut singula unum offerret. Secundo die 5 ephemeriae,

meriae, quaelibet duos, reliquarum quaelibet unum. Tertio die quatuor &c.. Vide *Succa cap.* v. *misna* 6.

§. VI. Habitatio in Tabernaculis.

VI. De Tabernaculis eorumque figura & magnitudine fuse disputatur in *Succa*, *c.* I. &c. Verum Karaei eorum constructionem cujusvis arbitrio permittunt, quod in Lege scripta non sit definita mensura Tabernaculorum.

§. VII. Libatio aquae.

VII. Praeter hos ritus a Deo praeceptos, alios adjecerunt Rabbanitae, quos inter eminet ניסוך המים *Libamen aquae*, 7 diebus hujus festi, institutum, quo facit *Joh.* 7: 37. Sunt tamen qui velint jam a Davide hunc ritum observatum fuisse 2 *Sam.* 23: 16. In *Midrasch Ruth.* 48: 3: dicit Bar Caphra tunc fuisse festum tabernaculorum, & quia excelsa tunc erant licita Davidem aquam in excelso libasse. Confer *Gem. Hier. Scheviith.* 33: 2. ubi hic ritus a priorum Prophetarum temporibus deducitur, & *Gem. Hier. Succa.* 54: 2. ubi dicitur esse הלכה Mosis a Sinai, sed quum neglectui esset data, a Prophetis post secutis revocata in usum. Sacerdos libaturus ampullam auream, צלוחית, capacem logorum trium, implebat aqua fontis Siloë. Quaerere solent Judaei (vide *Tosephot ad*

Succa

Succa 48: 1.) quum canon ſit in ſanctis adſcendendum eſſe ſemper, non deſcendendum, quo jure ex ampulla aurea in ſimpula altaris argentea aquam effuderint. Reſpondent 1. etiam thus panibus propoſitionis adpoſitum quod in vaſe aureo fuerat effundi in altare. 2. Simpula non eſſe vaſa ſeparata ſed partem altaris. 3. Locum in quo ſimpula erant, ſcilicet altare, eſſe ſanctiorem omnibus aliis locis in quibus ampulla fuerat. Repleta itaque ampulla per portam aquae atrium ingreſſus adſcendebat per clivum medium ad altare, & illic ſe ſtatim convertens ad ſiniſtram foraminii vel ſimpulo occidentaliori tempore libaminis Sacrificii jugis matutini aquam infundebat. Poſtquam vero ſacerdos Sadducaeus, cui hic ritus nulla lege Dei praeceptus diſplicebat, aquam non ſimpulis ſed pedibus ſuis affudiſſet, ipſe quidem malis citreis impetebatur, & cornu altaris frangebatur, ita ut ſalis quadratam molem בול של מלח (in *Gem. Hier. Joma* 39: 1. eſt גוש של מלח) loco cornu ſubſtituerint, ne mutilum altare appareret, ac poſtea clamare conſuevit populus הגבה ידיך *attolle manum*, ſcilicet שנראה אם תתן מים בספל *ut videa-*

 mus

mus an aquam infundas simpulo. Succa. IV: 9. & in *Gem. Joma, fol.* 26. *fac.* 2. Hunc ritum Rabbanitae volunt innui *Jes.* 12:13. *Gem. Succa.* 50. 2. *Midrasch Ruth.* 48: 2. & potissimum spectare ad eliciendas a Divina gratia pluvias in annum sequentem, quum tempus sementis instaret. Uti manipulus Paschalis offerebatur ad impetrandum favorem Dei circa fructus agrestes, בשדות, & panes Pentecostales ad impetrandum Numinis favorem circa fructus arboreos, פירות האילן *Gem. Rosh hasschana* 16: 1.

§. VIII. Laetitia nocturna.

VIII. In Atrio quoque mulierum (alii dicunt in Atrio magno. vid. *Gem. Hier. Succa* 55: 2.) lychnuchi aurei alti 50 cubitos (*Gem. Succa.* 52: 2.) accendebantur die primo festi post Sacrificium juge vespertinum & 6 diebus sequentibus, quibus 4 ספילים sive pelves erant impositae ad recipiendum oleum & ellychnia facta ex detritis sacerdotum braccis. Quaelibet pelvis capiebat olei logos 120, unde mirum non est quod Judaei narrant, omni atria urbis Hierosolymitanae hac luce perfusa fuisse, *Succa.*v. 2. 3. quae appellatur, אור בית השואבה *Gem. Hier. Succa.* 55. 2. quamvis alii velint unamquamque pelvin 30 logos, atque ita quatuor 120, cepisse. *Gem.*

Succa.

Succa. 52: 2. Saltabant quoque illic viri faces accensas manibus tenentes, canentes & alia edentes signa laetitiae, quae in proverbium abiit. *Succa.* v: 1. dum mulieres ex Podio suo desuper spectabant.

IX. Huc quoque pertinet gestatio אתרוג *mali citrei* sinistra, & לולב *fasciculi ramorum* dextra, ex spatha palmarum una, ramis 2 salicum, & 3 myrti, confecti de quibus vide 2 *Macc.* 10: 7. Aliquando malum citreum uti pars לולב censetur. *Menachot.* 111: 6. aliquando distinguitur. Vide *Succa.* 111: 4. & *Gem. Succa.* 31: 2. Gestationem hujus לולב & agitationem Rabbanitae juberi volunt *Lev.* 23: 40. Verum Karaei putant ea non manibus gestanda, sed ad constructionem Tabernaculorum esse adhibenda. Confer *Nehem.* 8: 16. Quovis die cum Lulaf semel altare circumibant, at extra Hierosolymas uno tantum die לולב gestabant (*Rosh hassschana* iv: 3.) clamantes הושענא. (Ὡσαννὰ *Matth.* 21: 8. *Joh.* 12: 13.) at septimo die septies, in memoriam obsidionis Jerichuntinae in *Gem. Hier. Succa.* 54: 3. Unde dies הושענא רבא dicitur, & magnus dies *Joh.* 7: 37.

§ IX. Mali citrei & ramorum gestatio.

§. X. Tempus horum omnium.

X. Non eodem tempore haec omnia usurpabantur: sed in *Succa cap.* IV. & V. docemur ita se haec habuisse.

לולב, *fascem ramorum*, in usu fuisse per septem dies: si scilicet dies primus festi sit Sabbathum: nam, quia est יום טוב, ideo pellit Sabbathum.

ערבה, *salicem* (non illam quae erat in לולב, sed qua altare circumdabant, qui rami dicuntur alti fuisse undecim cubitos, ארוכות וגבוהות י"א אמה. *Gem. Succa.*45: 1.) septem dies in usu fuisse: si dies septimus sit Sabbathum, pellit Sabbathum; at si alius dies sit Sabbathum non pellit, & 6 dies tantum in usu est. Hinc legitur in *Gem. Succa.*43: 2. לולב דוחה את השבת בתחילתו וערבה בסופו *Fascem ramorum pellere Sabbathum in initio, sed salicem in fine.*

הלל ושמחה, *Hymnum & laetitiam* dies octo.

סוכה וניסוך המים, *Habitationem in tentoriis & libamen aquae* dies septem.

החליל,

החליל, *tibiam* dies sex, si Sabbathum in diem primum festi incideret, dies 5, si non: nam tibia nec Sabbathum pellebat nec diem festum.

XI. Exacto primo die festi Tabernaculorum, incunte novo septennio heptaeteridos Sabbathicae (מקץ שבע שנים *a fine 7 annorum*, uti est *Deut.* 31: 10.) praelegebat Rex in Atrio mulierum sedens in suggesto ligneo, quod ad hunc usum parari solebat, pericopas quasdam Deuteronomii, quae recensentur in *Sota* VI. 8. sc. ab initio Deuteronomii usque ad *Deut.* VI: 4. dein transiliit ad *cap.* XI. 13. & inde *cap.* XIV: 22. tum ad *cap.* XXVI: 22. postea ad *c.* XXVII: 14. quae est Parascha de Rege. Denique vota & diras quae habentur *Deut.* 27. & 28. §.XI. Praelectio Legis singulo septennio.

XII. Octavus dies, עצרת dictus, *Lev.* 23: 36. sive ἐξόδιον in versione Graeca, *Lev.* 23: 36. & in Chronico Alexandrino: unde *Hieron. ad Zachar.* I. Σκηνοπηγίας *extrema dies egressionis appellatur & terminus.* Nam Ἐξόδιον τέλος σημαίνει τῶν ἑορτῶν uti Theodoretus scribit *Quaest.* 32. *in Leviticum.* Atque ita Philo *lib. de festis* p. 1196. scribit ἐξόδιον dici octavum diem §. XII. Dies octavus festus.

festi Tabernaculorum. Accenseri solet festo Tabernaculorum veluti dies ejus octavus, quare in *Gem. Eruvin.* 40. 2. *Midrasch Coheleth.* 118: 3. legitur esse שמונה ימי החג *octo dies festi Tabernaculorum*, & 2 *Macc.* 10:5. & 1. 18. octo dies celebrati dicuntur secundum consuetudinem festi Tabernaculorum.

§. XIII. Estque festum singulare.

XIII. A quibusdam ut festum singulare consideratur, quia *Nehem.* 8: 19. distinguitur a festo Tabernaculorum, nec habitabant eo die in Tabernaculis & illo offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocaustum, & hircus in Sacrum piiaculare. Non autem Ephemeriae eo ordine victimas offerebant, quo in festo Tabernaculorum, sed ad sortes redibant, ut in reliquis רגלים, sive festis majoribus. *Succa.* v: 6. Et hoc ipsum a quibusdam רגל appellatur, בפני עצמו & quidem ab aliis diversum ob sex res, quae id distinguunt a festo Tabernaculorum & indicantur his litteris פז"ר קש"ב. *Gem. Rosch haschana.* 4: 2. & *Gem. Chagiga.* 17: 1. quae sunt initiales totidem vocum, uti id expliicatur in *Gem. Succa.* 47: 1.

1. פיס *sors.* Quod sc. operae sacerdotales sorte distinguerentur.

2. זמן

 65

2. זמן. *Tempus*. Quod singulari ברכה gratias Deo agant se vixisse usque ad tempus illud. Ita solent Deum laudare שהחיינו לזמן הזה *qui vitam nostram producit usque ad tempus hoc. Gem. Beracoth.* 14: 1. & 59. 2. atque ita in libellis τῶν התחינות frequentes sunt formulae ברוך &c. שהחיינו ..... והגיעו לזמן הזה *Laudatus sis, o Deus, ... qui vitam nobis concessisti ...... ut perveniremus ad tempus hoc.*

3. רגל, *Festum* est, & hoc nomine dictum, ab aliis distinctum.

4. קרבן. *Sacrificia*, diversa sunt ab iis, quae 7 diebus Tabernaculorum offeruntur, quaeque Judaei oblata fuisse volunt non pro Israëlitis, sed gentibus, על שאר עמין, uti est in libro *Zohar ad Leviticum, pag.* 198. & *Echa Rabbati fol.* 66. *col.* 3. Ideo 70 juvenci fuere sacrificati secundum numerum 70 gentium, אותם שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שעים אומות הן. Ita etiam legitur in *Midrasch*

schir hasschirim fol. 13. *col.* 2.

5. שיר. *Canticum Levitarum.*

6. ברכה. *Benedictio.* Formula precum, ברוך &c.

§. XIV. Tibiae sonus per octo hos dies.

XIV. Non parum ad solennitatem hujus festi faciebat חליל *tibia* cani coram altari per octo dies hujus festi בשמיני ימי החג uti legitur in *Erachin.* 11. 3. Tibia autem non laetitiae modo sed & tristitiae tempore in usu erat, חלילין לכלה ולמת

Cantabat templis, cantabat tibia ludis,
Cantabat moestis tibia funeribus..

vide *Bava mezia.* VI. 1 Erant duodecim modo dies quotannis, quibus tibia coram altari inflabatur; praeter hos sc. octo, dies quo mactabatur Pascha primum, dies quo mactabatur secundum, dies primus festi Paschatis, & dies Pentecostes. Alias tria erant quotidiana instrumenta Musica, *nablia*, *cytharae* & *cymbalum*, נבלים, כנורות וצלצל, quibus canebant Levitae, uti Sacerdotes clangebant *tubis*, sive חצוצרות & *buccinis* שופרות.

CAP.

66.

CAP. VI.

De Die Expiationis.

I. DIes decimus mensis Tisri, sive Dies Expiationis κατ' ἐξοχὴν יומא a Talmudicis appellatur, aut יום סליחה, ומחילה *dies placationis. Gem. Bava bathra* 121. 1. ἡμέρα ἐξιλασμοῦ Interpretibus Alexandrinis, alias & יום הכפורים dies expiationum, quod non pro singulari quoddam peccato sed pro peccatis totius anni expiatio fiat: quare & illo die Satanae nullam potestatem in gentem Judaicam esse volunt, uti reliquis diebus 364 totius anni, quem numerum per Gematriam efficit vox השטן *Gem. Joma, fol.* 20. *fac.* 1. Quo spectant ea quae leguntur in *Midrasch schir hasschirim.* 9. 1. ad illustrationem verborum quae scripta sunt *Cant.* 1. 5. שחורה אני כל ימי השנה ונאוה אני ביום הכיפפורים *Nigra sum, scilicet omnibus diebus anni, at pulcra sum, scilicet die Expiationis.* Appellatur צומא רבא *jejunium magnum* in *Midrasch Ruth.* 46. 4. & *Echa Rabbati.* 80. 1. Graecis Νηστεία *Jejunium*, uti *Act.* 27. 9. & in §. I. Nomen.

ſcriptis Joſephi & Philonis: atque ita *je-junium* nuncupatur a Tertulliano, *lib. adverſus Judaeos; duorum hircorum qui jejunio offerebantur*. Erat יום טוב, atque ita appellatur in *Taanith*. iv. 8. at in *Gem. Peſachim*. 50. 2. videtur diſtingui ערב י״ט a ערב יום הכיפר׳. Cavebant autem ne hic dies incideret in אגו *Agu*, i. e. primum, tertium, & ſextum diem hebdomadae.

§. II. Antecedentes dies novem quales.

II. Dies qui inter initium novi anni, id eſt, primum Tiſri & diem hunc expiationis intercedunt, appellantur ימי תשובה *dies converſionis*, animorum ſcilicet ad Deum, ita ut dies Expiationis ultimus ſit, atque ita decem ejuſmodi dies numerentur. *Gem. Roſch haſſchana*. 18. 1. & in *Gem. Hier. Roſch haſſchana*. 57. 1. *Gem. Hier. Biccurim*. 64. 4. & hos indicari volunt per כעשרת *dies*, 1 *Sam*. 25. 38. poſt quos Nabal, non acta poenitentia, mortuus eſt. Dies autem duo praecedentes diem Expiationis ימים נוראים *dies terribiles*, appellantur: & jam tum cilicium, כרגנס, induunt.

§. III. Sanctitas.

III. Summa erat hujus diei ſanctitas, & cum Jejunio, ac omiſſione operum ab unoquoque celebrari debuit. *Le-*

vii.

vit. 23. 27. Ita quidem ut ipſo die nono praecipiti in occaſum jam inceperit jejunii & quietis obſervatio, duraveritque paulo ultra finem diei decimi: quo ſenſu dici volunt *Levit.* 23. 32. *nono die menſis veſperi, a veſpera ad veſperam, Sabbathum veſtrum in ceſſatione ab opere tranſigetis.* In Judaea certe non niſi aves & piſces edebant die nono, ſed in Galilaea etiam carnem. Exacto autem die veſperam & noctem cum amicis hilarem agebant & Pontifex M. & alii: quo referenda reor verba Theodoreti, quaeſt. 22. in Leviticum, *ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν οὐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ πράγμασι κέχρηνται, ἄντικρυς τῷ νόμῳ μαχόμενοι.* Ipſo enim die decimo ante ſolis occaſum haec a Judaeis non patrari certum eſt.

IV. Cur dies decimus menſis Tiſri a Deo deſtinatus ſit ſolenni huic expiationi inter Judaeos non convenit. Quidam volunt Adamum a peccato ſuo reſipuiſſe hoc die, alii Abrahamum eo circumciſum, alii denique Moſen tertia vice de monte Sinai deſcendiſſe poſt 40 dierum jejunium, ter repetitum *Deut.* 9. 10. 18. & §. IV. Tempus.

86.

& cap. 10: 10. & Deum cum populo suo reconciliatum nunciavisse. *Gem. Bava bathra.* 121. 1.

§. V. Praeparatio ante hunc diem.

V. Quibus ritibus celebrari solere: stante Templo II. solennis hic dies, copiose traditur in Codice *Joma*, unde primum illa quae hunc diem antecedebant, & praeparationis locum tenebant, notabimus, & deinde illa quae ipso illo die erant peragenda. Septem diebus ante diem Expiationis secedebat Pontifex M. aedibus suis relictis in Conclave Parhedrin, & singulis his diebus, ut se cultui Sacro assuefaceret, sanguinem sacrificii jugis spargebat, adolebat suffitum, aptabat lychnos, & caput pedemque agni offerebat. Die tertio & septimo hujus septidui Pontifex vaccae rufae cinere adspergebatur. Seniores Synedrii legebant coram eo Sacrum Codicem & exponebant ritus diei Expiationis. Tradebant quoque cum Senioribus Sacerdotum, qui eum adjurabant, ne mores Sadducaeorum in adolendo suffitu imitaretur. Ipsa autem nocte diei decimi parce coenare debuit & a cibis Venerem irritantibus (Menander βρώματα ὑποβινητιῶντα diceret) abstinere, ne in somnum incideret, quem juniores Sa-

sacerdotes ab eo arcebant, ne pollueretur.

VI. A media nocte ministerium hujus diei cepit exordium, in quo praecipuae fuere partes Pontificis M. qui quinquies corpus suum, manus ac pedes decies & sexies, ac toties mutare vestes debuit, quae, uti & ipso ordo Sacrorum peragendorum, ex hac tabella perspicue intelligentur. §. VI. Ordo sacrorum ipso die expiationis.

1. Exuit Pontifex M. vestes communes, & *corpus* lavit.
2. Induit vestes aureas & lavit *manus ac pedes*.
3. Mactavit agnum sacrificii jugis, adolevit suffitum, aptavit lychnos, obtulit sacrificium juge, crustula & libamina: dein juvencum & 7 agnos diei festi, & lavit *manus ac pedes*.
4. Exuit vestes aureas & *corpus* lavit.
5. Induit vestes albas & lavit *manus ac pedes*.
6. Peregit cultum illi diei proprium, initium ducens a confessione pro se & familia, & impositione manuum in juvencum suum, sortitione de hirco utroque, reditu ad juvencum ac confessione pro fratribus suis sacerdotibus, &

postea

poſtea ejus mactatione. Deinde in Sanctum Sanctorum ingreſſus prima vice adolevit ſuffitum, ſecunda ſanguinem juvenci ſparſit, tertia hirci a ſe mactati ſanguinem ſparſit, & Sancto Sanctorum egreſſus dimiſſo hirco altero redit ad juvencum & hircum, quorum ſanguinem in aede ſacra ſparſerat, & ablegmina tum juvenci tum hirci cremandi exemit, & lavit *manus ac pedes.*

7. Veſtes albas exuit, & *corpus* abluit.
8. Induit veſtes aureas & lavit *manus ac pedes.*
9. Obtulit hircum piacularem, arietem pro ſe, & arietem pro populo in holocauſta: tum ablegmina juvenci & hirci comburendi obtulit, & juvencum ipſum hircumque, pelle ſua haud nudatos, aliis comburendos dabat extra urbem, ἐν τοῖς προαστέιοις ἐν τόπῳ καθαροτάτῳ ut Joſephus loquitur *Antiq.* III. 10. Deinde Sacrificium juge veſpertinum fecit, & lavit *manus ac pedes.*
10. Exuit veſtes aureas & *corpus* lavit.
11. Induit veſtes albas & lavit *manus ac pedes.*

12.

12 Intravit in Sanctum Sanctorum, ut acerram & πυρεῖον repeteret, & lavit *manus ac pedes.*

13. Veſtes albas exuit & *corpus* lavit.

14. Veſtes aureas induit & lavit *manus ac pedes.*

15. Adolevit ſuffitum veſpertinum, lychnos accendit, & lavit *manus ac pedes.*

16. Exuit veſtes aureas & communes induit.

VIII. Quindecim erant victimae quas hoc die offerebant, duodecim holocauſta & tria ſacrificia piacularia. In his publica erant tredecim; privata, Pontificis ſcilicet, duo tantum, aries in holocauſtum & juvencus in ſacrificium piaculare פר חטאת ואיל לעולה, quae tamen, privata licet, publicis erant ſimilia quod Sabbathum & immunditiem pellerent. Sunt autem haec: duo agni Sacrificii jugis; juvencus, aries, & agni 7 in holocauſtum, diei feſti cauſa; recenſiti *Num.* 29: 8. & 11. aries Pontificis in holocauſtum, hirci duo piaculares, quorum alter veſperi comedebatur & ſanguis ejus adſpergebatur altari exteriori, alter comburebatur & ſanguis ejus inferebatur Sancto.

§. VII. Sacrificia illius diei 15.

cto. Denique erat juvencus piacularis Pontificis M. qui comburebatur; ſic ut eſſent agni 9, arietes 2, hirci 2, & juvenci 2. Sunt qui duos arietes inter ſacrificia publica hujus diei numerent, ſic ut unus fuerit diei feſti cauſa oblatus, alter ille, qui *Levit.* 16: 2. memoratur. Joſephus etiam *Antiq.* III. 10. recenſens ſacrificia hujus diei numerat duos arietes publicos, & unum privatum Pontificis.

Ταῦρον.	1
Κριὺς δύο.	2
Ἄρνας ἑπτά.	7
Ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.	1
Ἔριφον ὃν καίουσι ἐν προαστείοις.	1
Ταῦρον Ἀρχιερέως.	1
Κριὸν Ἀρχιερέως, ὁλοκαύτωμα.	1
addc ſacrificia jugia, agnos duo: fient	16

Sed notandum eſt pro κριὺς δύο (quod in Graecis Joſephi codicibus nunc legitur) legiſſe veterem interpretem Epiphanium κριὸν, quia reddit *arietem*, ſic ut 15 victimae fuerint. Sed alii eundem fuiſſe putant arietem feſti cauſa oblatum, & pro populo; cui ſi addatur aries Pontificis Maximi, ſacrificium

cium privatum, duo tantum arietes hoc die oblati fuerunt..

§. VIII. P. M. introitus in S. Sanctorum.

VIII. Praecipua hujus diei solennitas consistebat in eo quod hoc die solo in Sanctum Sanctorum Pontifex Max. introiret. Tum quidem Pontifex M. summum gradum honoris adipiscebatur quum in Sancto Sanctorum esset. Philo *lib. de somniis pag.* 1134. non dubitat ei dignitatem inter Deum & reliquos homines mediam tribuere illo tempore, & *μεθόριον τȣ͂ θεȣ͂ φύσιν, τȣ͂ μὲν ἐλάττονα, ἀνθρώπȣ δὲ κρείττονα.* Verum male id confirmat verbis sacri codicis, in quo scriptum sit, *ὅταν εἰσίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς ἄνθρωπος ȣ̓κ ἔϛαι*, *quum ingredietur P. M. in Sanctum Sanctorum, homo non erit. Levit.* 16: 17. ita non legitur, sed, *homo non erit in Tabernaculo quum P. M. ingredietur in Sanctum Sanctorum.* Intrabat autem Pont. M. in hunc locum illo die quatuor vicibus. *Primo* quidem post mactatum juvencum suum, & sanguinem ejus sacerdoti traditum ne concresceret, prunas ab altari exteriori desumtas, & vasi aureo המחתה impositas, una cum vasculo aureo הכף suffitus intulit in Sanctum Sanctorum, & deposito vase המחתה

 inter

inter vectes arcae, vel ſtante Templo II ſupra lapidem fundationis, ſuffitum ſuper prunas congeſtum adolevit & exivit. *Secundo* intravit in Sanctum Sanctorum cum ſanguine juvenci ſui, ut antequam pro populo intercederet ſe expiaret, & inter vectes arcae conſtitutus ſemel ſurſum ſupra operculum, ſepties deorſium, digito ſanguinem ſparſit, & vaſculum in Sancto depoſuit. *Tertio* cum ſanguine hirci, unius ex duobus piacularibus, quorum alter, hic ſcilicet, ſorte לשם *Deo* erat deſignatus, alter לעזאזל, لعزازل *ſeceſſioni*, ἀποπομπαῖος, & in deſertum emittendus. Locus, quo pellebatur, erat 90 ſtadiis ab urbe צוק dictus in ὑπερφορίῳ ἐρημίᾳ. Ex Talmudicis, & Joſepho id diſcimus. Poſtquam igitur juvenci ſui ſanguinem in Sanctum Sanctorum intuliſſet, mactavit hircum & ſanguinem illius eo quoque tulit & ſimiles octo ſparſiones peregit. Dein regreſſus in Sanctum juvenci ſanguinem accipiebat & contra velum octies eum ſparſit: atque ita ſimiliter ſanguinem hirci. Poſtea ſanguine hirci & juvenci commixto cornua altaris interioris adſperſit, initium ducens a cornu euroboreali (*Gem. Joma.* 42. 4) & partem ipſius ſuperficiei

alta-

66.

altarris in summo ad latus meridionale septiess; reliquumque sanguinis effudit ad basinn altaris exterioris, & manibus impositis hirco emissario, editaque confessione, illum emisit in desertum: quo cum perveenisse ex lingua coccinea in Templo portaae Pronai affixa didicisse dicuntur quae tum solebat albescere, exceptis annis 40 ante Templi II. excidium, uti Judaei traduunt in *Gem. Joma.* 39. 2. id est, circa termpus passionis Christi. Confer de lingua ccoccinea *Schabbath.* IX. 4. *Joma.* VI. 8. Pears altera linguae coccineae inter hirci emnissarii cornua erat ligata, quem Tertulliannus *lib.* III. *c.* 3. *adv. Judaeos*, *hircunm coccino circumdatum* nuncupat, & *maleddictum convulsumque a toto populo*: vellicabaant enim illi pilos, clamantes טול וצא *vade & exi*: confer quod Christo ad suppplicium damnato & exeunti accidit. Deinde Pontifex Max in Atrio mulierum partenm Legis divinae populo praelegit. *Quartto* in S. Sanctorum intravit ad repetendunm thuribulum.

IX. Sunt qui putent quatuor hosce introitusis Pontificis M. in Sanctum Sanctorum aadversari verbis Mosis *Levit.* 16: 34. *Exod.* 30: 10. ubi אחת בשנה *semel quotan-*

§. IX. An quatuor hi introitus repugnent dicto Mosis & Pauli.

tannis, non quater, ingredi S. S. Pontifex jubetur, & *Hebr.* 9: 7. ubi semel tantum in anno ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν legitur Pontifex ingressus fuisse, & non licuisse illi sine sanguine eo intrare. Pro iis quoque faciunt verba Regis Agrippae in epistola ad Cajum Imperatorem, quae leguntur apud Philonem *in legatione ad Cajum*, *p.* 1035. ubi semel tantum intrasse in adytum quotannis Pontificem maximum scribit, & si eodem die ter vel quater intrasset, mortem meruisse, κἂν αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τοῦ ἔτους, ἢ καὶ αὐτῇ τρὶς ἢ τετράκις εἰσφοιτήσῃ θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει. Addunt rationem typi & antitypi hoc postulare, quum semel tantum Christus in coelum adscenderit. Verum vix uno introitu omnia peragi potuere, quae *Levit.* 16. peragi in S. Sanctorum jubentur; & post sparsum in Sancto Sanctorum juvenci sanguinem legitur, & mactabit hircum & sanguinem ejus inferet in Sanctum S. & sparget uti sparsit sanguinem juvenci, videnturque distincti introitus commemorari *Lev.* 16: 12, 15. 18. nec similitudo inter typum & antitypum se ad omnia plane extendit; nec repugnat, si quis dicat semel in anno tantum ingressum in S. S. Pontificem

tificem, licet vel decies eo die ingressus fuisset. Nam & ipsi Judaei, qui quater Pontificem illo die intrasse volunt, ita loquuntur, נכנס בו פעם אחת בשנה semel in anno Pontificem ingressum fuisse in Sanctum Sanctorum, in Gem. Hier. Joma. 43. 1. Gem. Pesachim. 86. 1. Ita & Josephus, & scriptor lib. III. Maccab. I. 12. testantur ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν in S. S. illum intro ivisse. Ita Israelitae se ter quotannis in Templo stitisse dicuntur, licet vel sexies uno die Templum intrassent. Sic semel baptizatus aliquis esse dicitur, licet ter immersus sit, quod hi actus continuati pro uno habeantur. Quod autem ad verba Agrippae attinet, majorem fidem merentur Doctores Talmudici de ritibus patriis testantes quam Rex Agrippa, qui in eadem epistola de hoc ipso introitu Pontificis in adytum agens scribit, solum ad incendendos odores & preces fundendas illum eo intrasse μόνον ἐπιθυμιάσαν καὶ κατὰ πάτρια εὐξάμενος φορὰν ἀγαθῶν, quum expiatio peccatorum & sparsio sanguinis juvenci & hirci primaria causa hujus introitus fuerit, & incensio odorum quasi praeparatio.

X. Frequens est mentio in scriptis Tal- §. X. Sparmu-

sionum sanguinis in aede sacra numerus.

mudicis trium & quadraginta sparsionum sanguinis, quae intus sive in aede sacra fiunt die Expiationis. vide *Gem. Zevachim.* 42. 1. Sunt autem hae

Una sparsio sursum & septem deorsum inter vectes arcae ex sanguine juvenci, quae efficiunt	8
Tot ibidem ex sanguine hirci.	8
Tot contra velum.	16
Quatuor ad cornua altaris interioris ex sanguine hirci & juvenci commixto.	4
Septem super ipsum altare.	7
	43

§. XI. Et modus.

XI. De modo spargendi ambigitur. Quidam putant sparsionem quae facta dicitur על הכפרת non pertigisse usque ad ipsum arcae operculum, nisi aliquando per accidens. vid. *Gem. Hier. Joma.* 42. 4. Videtur tamen probabilius sanguinem ipsum operculum arcae semper tetigisse, quod inde ἱλαστήριον dictum est. Certe distinguitur una haec sparsio facienda על הכפרת, vel uti *Levit.* 19: 15. legitur על פני הכפרת, a reliquis septem quae לפני

לפני הכפרת, id eſt, *coram operculo* faciendae erant. Eadem quoque loquendi ratione dicitur *Levit.* 16: 19. de ſparſione ſanguinis ſuper altare interius הזה עליו מן הדם *ſparget ſuper illud ſanguinem*, qua commate 16 dicitur הזה אותו על הכפרת *ſparget eum ſuper operculum.* At dubium non eſt quin ſanguis ipſum altare tetigerit: adeoque quum idem ſit loquendi modus nil vetat credere etiam ad operculum arcae ſanguinem pertigiſſe. Praeterea ſparſiones ad cornua altaris interioris fiebant superne deorſum verſus, excepto iſto cornu quod erat proximum Pontifici ſpargenti: ad quod ſanguinem ſpargebat ſurſum verſus, ne veſtes ſuas ſanguine inficeret. *Gem. Hier. Joma.* 42. 4.

CAP. VII.

De Feſto novi anni, & Noviluniis.

I. DIem qui novo anno civili praebet initium, & primus eſt menſis Tiſri, יום תרועה *diem clangoris* appellatum legimus *Num.* 29: 1. זכרון תרועה *memoriam clangoris Lev.* 23: 24. Judaeis vulgo ראש השנה *initium anni*, quo titulo

§. I. Feſtum Novi anni.

tulo Codex Misnicus extat. Ἱερομηνία & σαλπίγγων ἑορτὴ Philoni *lib. de festis pag.* 1193. Sunt autem duo dies hujus festi שני ימים טובים של ראש השנה uti liquet ex *Schabbath*. XIX. 5. &. *Gem. Pesackim.* 47: 1. etiam in terra Canaam celebrati: quos observandos esse secumdum placita *Prophetarum priorum* נביאים הראשונים scribitur in *Gem. Hier. Eruvin.* 21: 3. Sunt duo hi dies ejusdem sanctitatis, quum in noviluniis dies posterior non adeo sanctus sit ac prior. *Gem. Betza.* 6.1. *Gem. Eruvin.* 39: 2.

§. II. Clangor buccinae & Sacrificia.

II. Clangebatur eo die in Templo a mane ad vesperam *buccina* שופר, sive *cornu arietino incurvo*, קרן הכבשים דכפוף, quum in aliis noviluniis tantum uterentur *tubis* sive חצוצרות uti *Num.* 10: 10. praecipitur (licet enim id in Sacro Codice diserte non extet שופר *buccinam* fuisse adhibitam, colligunt tamen Judaei ex *Levit.* 25: 9. & antiqua traditione) vide *Rosh hasschana.* III: 2. Quamobrem *Psal.* 81: 4. *buccinate in Novilunio* בשופר de solo novilunio Tisri, id est, festo novi anni, intelligendum docent in *Gem. Rosch hasschana.* 8: 2. Nunc autem Templo diruto nunquam buccina & tubis simul

ſimul utuntur: id tantum in Templo licuit *Pſ.* 98: 7. atque initio novi anni ſola buccina, in jejuniis ſolis tubis, utuntur. Buccina qua nunc utuntur, tum in Synagoga hujus urbis Trajectinae, tum alibi in Belgio, conſtat ex cornu arietis, quod planum eſt ab hoc & illo latere, & ab eo foramine, quod ori clangentis admovetur, recta protenſum eſt fere ad ſpatium pollicum quindecim, & inde inflectitur, fere ad angulum rectum (uti Mathematici loquuntur) per ſpatium pollicum quinque uſque ad foramen latius per quod ſonus exit. Quod ſi dies novi anni in Sabbathum incideret, Hieroſolymis clangebant non alibi. *Rosh haſſchan.* IV: 1. Praeterea offerebantur Sacrificia quaedam ſingularia, quae recenſuimus *Part.* III. *cap.* I.

III. Quam ob rem clangor buccinae hoc feſto inſtitutus ſit diſputant Judaei. Volunt reſpici eo ad libertatem populi, quum in fine Jubilaeorum clangore buccinae libertas publicaretur, vel ad liberationem Iſaaci & ſubſtitutionem arietis, *Gem. Rosh haſſchana.* 16. 1. vel Legis lationem, vel Dei Regis imperium in eos, vel futuram liberationem per Meſſiam *Gem. Roſch haſſchana.* 11: 2. vel futuram re-

§. III. Ratio clangoris.

resurrectionem. Alii buccina figuram Lunae falcatae indicari existimant. Confer Philonem *de festis pag.* 1193.

§. IV. De Noviluniis.

IV. Novilunia quomodo a calculo Astronomico & phasi dependerint supra *cap.* 1. diximus. Celebratur Hierosolymis unus modo dies hujus festi, at in locis remotis duo ob incertam mensis consecrationem; non enim per nuncios rescicere poterant sat mature, quo die Hierosolymis novilunium esset indictum: sed in iis locis, ad quae tempestive nuncii appellere poterant, unus modo dies celebrabatur. quem morem hodieque servant, licet solum calculum astronomicum sequantur, ultimum diem unius & primum alterius festum habentes: qui secundus dies יום שני של גליות dicitur, in *Gem. Pesachim.* 52. *Gem. Betza.* 4. 2. Sunt qui olim quoque biduum celebratum putent ob 1 *Sam.* 20:27. Hanc consecrationem olim per ignes accensos significare consueverunt: sed postea, fraude Samaritanorum detecta, per nuncios. *Rosch hasschana.* 11: 2, 4. *Gem. Betza.* 4:2. Canebant Sacerdotes *tubis* חצוצרות in festo novilunii *Num.* 10: 10. & offerebantur sacrificia superius *cap.* 1. recensita, undecim sc. victimae, quod annus Lunaris minor

nor esset per spatium undecim dierum auno sollari. In *Gem. Chullin.* 60. 2. fingitur Deus dixisse *offerte sacrificium, quod minorem fecerim Lunam Sole*, אמר הקב״ה הביאו קרבן שמיעטתי את הירח & mox: *hircus hic* (in Noviluniis offerendus, expiat peccatum hominis mundi, qui comedit cibum immundum, uti est in *Schevuoth.* 1. 4.) *sit in memoriam hujus rei, quod Lunam fecerim minorem Sole*, שעיר זה יהא זכרון על שמיעטתי את הירח וכו׳

CAP. VIII.

De Sabbatho, annis Sabbathicis, & Jubilaeis.

I. SAbbathi nomen in Sacro Codice nonnunquam latius, nonnunquam minus late, sumitur; & praeter diem septimum hebdomadis, aliis diebus festis tribuitur, *Lev.* 25: 4. & 23. 32. & integris hebdomadibus *Luc.* 18: 12. illud vero & *Levit.* 23: 16. hebdomadem notare quidam existimant. Certe totam hebdomadem שבת Judaei nuncupant in *Cetuvoth.* 1.1. perinde

§. 1. Nomen שבת.

rinde ac שבוע atque ita ἑβδομὰς pro Sabbatho accipitur 2 *Macc.* 6: 11. Hic vero per Sabbathum diem ſeptimum hebdomadis intelligimus quieti & cultui Divino ſingulari ratione conſecratum, qui יום השבת & ἡμέρα τῦ Σαββάτυ oppoſite ad ששה ימי המעשה *ſex dies operum*, & ἡ τῶν Σαββάτων ἑορτὴ Plutarcho *lib.* IV. Συμπος. ἡμέρα τῶν σαββάτων, 1 *Macc.* 2. 32. 41. & 9. 34. dicitur.

§. II. Nomen שבתון quid.

II. Appellatur idem ille dies שבתון, quod tribus diverſis modis voci שבת conjunctum legitur שבתון שבת קדש *Exod.* 16: 23. שבת שבתון קדש *Exod* 31. 15. & קדש שבת שבתון *Exod.* 35: 2. Quae perperam Origenes *in homil.* 1. *ad Canticum Canticorum* dicta eſſe credidit uti *Sancta Sanctorum*, *Canticum Canticorum*, ac ſi Σάββατα Σαββάτων uti ἅγια ἁγίων diceretur. Ita tamen & Hilarius, *in prologo ad Pſalmos*, Theodoretus, *quaeſt.* 22. *in Leviticum*, & Philo ipſe *de feſtis. pag.* 1194. reddens σάββατον σαββάτων per ἑβδομάδες ἑβδομάδων. Quia ſcilicet Interpretes Graeci *Lev.* 23: 32. שבת שבתון reddiderant per Σάββατα σαββάτων. Nec tamen de ſolo Sabbatho haec vox שבתון uſurpatur, ſed & de die Expiationis, *Lev.* 16:

16:31. primo & octavo festi Tabernaculorum, *Lev.* 23:24. & anno Sabbathico. *Lev.* 25:4. Adeoque nullis aliis festis datur nisi quae in mensem Tisri incidunt, qui mensis in anno Sacro septimus ac quasi Sabbathicus erat, & quieti destinatus, peracta messe & collectione fructuum istius anni. Quare & Philo *lib. de festis, p.* 1183. huic mensi tributum festorum maximum scribitt. Nec ullus erat mensis anni in quo tot dies festi agebantur, quos Chronicon, vulgo Alexandrinum dictum, ita recenset *pag.* 196.

diie 1. Ἑορτὴ σαλπίγγων.
8.. Ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ.
10.. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ.
15.. Σκηνοπηγιῶν.
22.. Ἐξόδιον, id est, מוצאות vel עצרת, dies octavus festi tabernaculorum. Alii perperam hoc de exitu ex Aegypto acceperunt.

Adde diem 23. שמחת תורה, *Gaudium Legis*, quo ultimam lectionem Pentateuchi publice legunt.

§. III. Σάββατα in N. T.

III.. In N. T. hic dies nomine Σαββάτων saepe innuitur, uti *Matth.* 12: 1. *Marc.* 1: 21 Τοῖς Σάββασιν, atque ita ὀψὲ Σαββάτων, idem est quod ὀψὲ Σαββάτου.

Si-

Similiter quia שבת aliquando totam hebdomadem notat, inde in Nov. Test. μία Σαββάτων idem est quod μία Σαββάτȣ חד בשבתא primus dies hebdomadis, in *Gem. Schabbath.* 156. 1. & חד בשבא. *Gem. Maccoth.* 5. 1. *Gem. Nedarim.* 12. 1. & sunt qui putent μία Σαββατῶν olim dictum fuisse ex Hebraeo שבתון, quod deinde in terminationem Graecam pluralem abiit, Σαββάτων, uti χείμαῤῥον τῶν Κεδρῶν formarunt ex נחל קדרון 1 *Reg.* 15 13. *Joh.* 18. 1. Alii vero suspicantur plurale Σάββατα formatum esse ex eo, quod sono conveniret cum שבתא vel ܫܒܬܐ, uti & Horatio, *lib.* 11. *Sat.* 9. unicus dies *tricesima Sabbatha* dicitur, & Josephus *Antiq.* 111. 10. ἑβδόμην ἡμέραν scribit, ἥτις σάββατα καλεῖται, & *lib.* 111. 8. τὴν ἑβδόμην ἡμέραν Σάββατα καλȣ̃μεν. Ita quoque Philo *de confusione linguarum*, ἑβδόμην οἱ Ἑβραῖοι σάββατα καλȣ̃σιν.

§. IV. Quid Sabbathum δευτερόπρωτον.

IV. Quid in N. T. intelligi debeat per Σάββατον δευτερόπρωτον *Luc.* 6: 1. non minus exercuit ingenia Interpretum. Priscis doctoribus Christianis aqua hic haesit, uti liquet ex diversis sententiis, in quas abeunt, & lepido responso Gregorii Nazian-

ianzeni, quod ab illo accepit Hieronymus, & narrat *Epistola 24. ad Nepotianum. Rogatus, inquit, a me ut exponeret quid sibi vellet in Luca Sabbathum* δευτεροπρῶτον *id est, secundo primum, eleganter lusit; docebo, te, inquiens, super hac re in ecclesia, in qua mihi omni populo acclamante cogeris invitus scire quod nescis, aut certe si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiae condemnaberis. Nihil tam facile quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguae volubilitate decipere, quae quicquid non intellegit plus miratur.* Sunt qui putent duo fuisse Sabbatha in quolibet anno πρῶτα dicta, respectu duplicis initii anni Sacri & Civilis, sic ut primum Sabbathum in Tisri appelletur שבת ראשון הראשו Σάββατον πρωτοπρῶτον, primum in Nisan שבת ראשון השני Σάββατον δευτεροπρῶτον. Judaeos certe olim peculiarem primi Sabbathi in anno rationem habuisse constat quoque ex Clemente Alexandrino *Strom.* l. VI. ἐὰν μὴ σελήνη φανῇ Σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, *nisi Luna apparuerit, Sabbathum non celebrant quod* Primum *dicitur.* Plurimis recentiorum sententia illa probatur, quae Sabbathum primum a collectione manipulii die secundo festi Paschatis ita dictum

ctum esse vult quasi πρῶτον μετὰ τῆς δευ-
τέρας τῦ Πάσχα, quia dies omnes, tam Sabbatha quam alios numerant & appellant primos, secundos, &c. לעומר, id est ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων, uti Josephus diem 16 Nisan nuncupat, quo manipulus offerebatur. Sane videtur illud Sabbathum posterius fuisse die 16 mensis Nisan. Si enim Sabbatum hoc ante diem 16 Nisan, id est, diem manipuli fuisset, non modo dixissent, *discipuli tui faciunt quod non licet* ἐν τοῖς σάββασιν, sed, *faciunt quod omnino non licet*, sive Sabbatho sive alio die, quoniam nondum est oblatus manipulus, qui die 16 Nisan offerri solebat: ante quod tempus metere, aut evellere spicas, illicitum esse Judaei credebant. Nam spicas vellere est species messis. Ita Philo lib. de vita Mosis *pag.* 657. scribit Sabbatho ne folium quidem aut fructum decerpere ab arbore fas esse, ὐ γὰρ ἔρνος ὐ κλάδον, ἀλλ' ὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὅντινα ὖν δρέψασθαι.

§. V. Observatio Sabbathi in quibus sita.

V. Ad legitimam Sabbathi observationem requiri quietem, & sanctificationem ejus diei, sic ut publice Deus singulari ratione colatur eo die per preces, lectio-

lectionem Sacri Codicis, atque alia exercitia pia, & ab omni opere cessandum esse, nec iter peragendum, colligitur ex *Exod.* 16:29. & 23. 12. & 31. 14. Quum vero Judaei multa subtiliter de his rebus disputare soleant, nos pauca tantum ex iis delibabimus, acturi de observatione quietis & iis operibus, quae Judaei prohibita esse hoc die censent, de celebratione hujus diei cum laetitia, & itinere Sabbathico.

§. VI. Quies quousque olim jussa crederetur.

VI. Olim quidem hanc quietem adeo sollicite observabant, ut a defensione sui & rerum suarum abstinerent: quare saepius ab hostibus eo die capti sunt; maxime quum Antiochi Epiphanis tyrannide premerentur. Postea vero Mattathias defensionem corporis sui contra hostes ipso Sabbatho licitam esse pronuntiavit. Joseph. *lib.* XII. 8. Nec tamen fas esse putant hostem ipsum Sabbatho aggredi, aut munimenta ab eo structa demoliri: quae res non mediocre momentum attulit ad expugnationem Urbis, ab Imperatore Tito obsessae. Et inventi fuere homines adeo superstitiosi qui salutem & vitam suam in discrimen vocaverint ob eandem caussam: qualis ille gubernator, Synesio *Epist.* 4. memoratus, qui oborta vehementi tem-

pestate circa initium Sabbathi μεθῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸ πηδάλιον *clavum e manibus dimisit*, nec arripere voluit, etiamsi necem ei stricto gladio minarentur.

§. VII. Opera prohibita.

VII. Opus omne servile מלאכת עבודה Deus prohibuerat Judaei autem in *Schabbath* VII. 2. opera praecipua, Sabbatho prohibita, in certum ordinem redegerunt, quae אבות מלאכות *Patres operum* vocant, ἀρχηγικώτατα αἴτια Philoni dicta, *lib.* III. *de vita Mosis*, *pag.* 686. Ex his nascuntur, vel cum his aliquo modo cognationem habent תולדות sive *proles*. Uti v. g. aedificare est *Pater operis*, caseum conficere, *proles*, quia species quaedam est exstructionis. Opera praecipua, quae *Patres operum* nuncupant, recensent 39 hoc ordine. 1. Serere. 2. Arare. 3. Metere. 4. Colligere in manipulos. 5. Triturare. 6. Ventilare. 7. Purificare. 8. Molere. 9. Cribrare. 10. Pinsere. 11. Coquere. 12. Tondere lanam. 13. Dealbare eam. 14. Eam excutere. 15. Eam tingere. 16. Nere. 17. Stamen subtegere. 18. Inducere in spatium filorum. 19. Texere fila duo. 20. Rumpere fila duo. 21. Ligare. 22. Solvere. 23. Suere suturas duas. 24. Dissecare ut consuas. 25. Venari

nari e. g. capream. 26. Mactare eam. 27. Excoriare. 28. Salire. 29. Pellem parare. 30. Eam radere. 31. Discindere eam. 32. Scribere literas duas. 33. Delere, ut scribas litteras duas. 34. Aedificare. 35. Destruere. 36. Exstinguere. 37. Accendere. 38 Percutere malleo. 39. Adducere quidpiam ex רשות dominio uno in aliud, e. g. e loco privato in publicum. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 5: 10. & 9. 14. *Marc.* 3: 2. *Matth.* 12: 2.

VIII. In Templo ratio non habetur Sabbatthi in his & similibus. אין שבות במקדש dicunt Judaei, quod Christus *Matth.* 12. 5. dicit, ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοι εἰσίν. Mactabant enim, onera ferebant, aliaque faciebant sacerdotes uti diebus profestis. Ita quoque circumcisio & Pascha pellunt Sabbathum, quia haec adstricta sunt ובמועד certo tempori, quod proferre non licuit. *Joh.* 7: 22. Legitur etiam in *Gem. Joma.* 15. 2. Hillelem, quum nive tectus reperiretur, Sabbatho ablutum, unctum, & portatum in hypocaustum fuisse & dixisse Schemaiam & Abtalionem ראוי זה לחלל עליו את השבת, *dignus hic est, ob quem Sabbathum profanetur.* Sic si

§. VIII. Quando & ubi Sabbathum non ita observetur.

bestia in foveam aquae inciderit, pulvini adducendi sunt & substernuntur ei , ut possit adscendere : aut si pabulo solo ibi conservari in vita possit, pabulum ei illic datur. *Gem. Schabbath* 128. 1. confer *Luc.* 14: 5.

§. IX. Ritus antecedentes Sabbathum.

IX. Ad celebrationem Sabbathii cum gaudio pertinent ritus quidam praevii, uti clangor buccinae sexies repetitus , vid. *Gem. Schabbath.* 35. 2. ter ut cessarent homines ab operibus. 1. Ut cessarent foedientes & arantes. 2. Ut officinae clauderentur. 3. Ut ollae ab igne removerentur, & accenderentur lucernae : deinde ter ut distinguerent tempus sacrum a profano, להבדלה. In templo fiebat id ex tecto Sabbathi. 1 *Reg.* 16: 18. *Joseph de bell.* v. 9. Accensio lucernarum Sabbathiinarum faeminae mandata est, quia lucem mundi in Adamo exstinxit; & haec quoque ipsa vespera Sabbathi ערב השבת, id est, die sexto, Sabbathum antecedente, fieri debet: nam Judaeos non accendere lucernas Sabbathis ipse haud ignoravit Seneca *lib.* 15. *ep.* 95. Praeparatio ciborum fiebat etiam die sexto hebdomadis , quapropter a scholiaste epistolarum Ignatii Ἕωλα ἐσθίοντες *hesterna edentes* die Sabbathi appellantur , & *tepida bibentes* χλιαρὰ πίνοντες, quod calidis

lidis uti non possent, quia coquere non licuit. Quod vero calorem cibi & potus, olla calida cophino imposita, & foeno circumjecto, conservabant, quantum fieri poterat, ideo cophinum & foenum Judaeorum supellectilem nuncupat Juvenalis *Sat.* III. 15. & VI. 541. Quod si dies Veneris festus sit, non licet eo cibos parare in usum sequentis Sabbathi, sed facienda est die Jovis עירוב תבשילין sive *mixtura ciborum*, quam vocant. vide *Betza.* II. 1 Exstruuntur etiam mensae conquisitissimis cibis ad epulas Sabbathinas. Tria porro dicenda esse monent Judaei die Sabbathum antecedente עישרתם עירבתם הדליקו את הנר 1. *Decimastisne cibos?* 2. *Instituistisne mixturam* sc. τῶν חצרות? & 3. *accendite lucernam. Gem. Gittin.* 6. 2. Denique in initio & fine Sabbathi singularis diei consecratio per poculum vino & aqua repletum in usu est, qua separatio fit temporis sacri & profani.

X. Porro in ipso Sabbatho requiritur indutio vestium pretiosarum in honorem Sabbathi, *Gem. Schabbath.* 113. 1. & summa laetitia, cujus plurima signa edunt, epulando & indulgendo Genio, quantum res uniuscujusque patitur: quo trahunt il- §. X. Ritus in ipso Sabbatho observandi.

 lud

lud quod *Jes.* 58. 13. Sabbathum appelletur ענג *voluptas. Gem. Schabbath.* 118. 1. 2. at *non est laetitia sine epulis*, אין שמחה אלא במקום סעודה *Gem. Succa.* 25. 2. Disputant quoque an ter (quia *Exod.* 16. 26. *hodie* ter repetitur) an quater eo die sit epulandum, quia coena videtur excipi. *Gem. Ketuvoth.* 64. 2. *Pea.* VIII. 7 ubi pauperi oberranti in Sabbatho jubetur cibus trium epularum סעודות dari,

§. XI. Iter Sabbathicum.

XI. Iter, quod Sabbatho licitum erat (quamvis enim *Exod.* 16: 29. jubeantur manere loco suo *Lev.* 23: 3. tamen Sabbathum dicitur convocatio Sancta) definitur a Judaeis spatio bis mille cubitorum, & σαββάτυ ὁδὸς dicitur *Act.* 1. 12. Hoc scilicet spatium erat, quo arca & castra inter se distabant, *Jos.* 3: 4 Hinc extra urbem, sive exigua sive magna sit, spatium hoc 2000 cubitorum pro itinere licitum statuunt. Ignatius propterea, *Epistola* 3. (vel dicamus potius illa verba non ipsius Ignatii sed scholiastae esse) appellat Judaeos μεμητρημένα βαδίζοντας, & Epiphanius *haer.* 66. sex stadiis iter hoc Sabbathicum definit, ὐκ ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασιν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν ἓξ ςαδίων. Sic ut fere iter quadrantis horae fuerit iter Sabbathi-

bathicum, quoniam 24 stadia efficiunt tria milliaria Romana, sive horam unam itineris, & sex partem quartam τῶν 24 constituunt.

XIII. Et hoc ipsum extenderunt longius per עירובי תחומין *Mixturas terminorum*, vel potius *mixturas ciborum in terminis Sabbathicis*, quas ita vocant, quum quis cibum in duas epulas sufficientem (מזון שתי סעודות) die Veneris deposuit in loco aliquo extra urbem intra terminum Sabbathicum, atque illic Sabbathum agere decrevit, quamvis intra urbem redeat, licet ei per spatium 2000 cubitorum ab eo loco, quo cibos deposuit, Sabbatho proficisci. Vide totum Codicem *Eruvin*: ubi non tantum de hac *mixtura* τῶν תחומין, sed & *Atriorum* agitur, עירובי חצרות, quum die Veneris omnes incolae loci alicujus privati vel atrii cibum ad unum locum collatum simul comedentes efficiunt ex locis, quae antea diversi erant dominii (רשות dicunt) locum dominii unius, sic ut vi hujus commixtionis liceat omnibus ejus loci incolis Sabbatho aliquid educere ex una domo in aliam, quod alias non licebat. Haec mixtura si fiat ab incolis urbis, appellatur שיתוף

§. XII. Mixtura terminorum atque atriorum.

Associatio. Ceterum auctorem τῶν עירובין Salomonem Regem faciunt in *Gem. Schabbath.* 14. 2.

§. XIII. Annus Sabbathicus quis. XIII. Annus Sabbathicus dicitur quilibet annus septimus. Ita ut primus Sabbathicus fuerit septimus ab eo tempore quo terra divisa atque occupata agris colendis vacare poterant, id est, ab anno 14 post ingressum in terram Canaan, quia septennio uno terram ceperunt, altero diviserunt: vide *Gem. Kidduschin.* 40. 2. *Gem. Bava mezia* 89. 1. *Gem. Hier Pea.* 20. 3. *Gem. Hier Scheviith.* 36. 2. Dicitur & annus שמטה *Intermissionis*, vel Sabbathicus. *Levit.* 25. 2. Graecis ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως & ἀργὸν ἔτος Suidae in v. Ἰωβιλαῖος. Anno huic Sabbathico nomen שבת *Sabbathi* dari ante monuimus: & uti dies Sabbathum praecedens ערב השבת *Vespera Sabbathi* appellatur, ita annus sextus ערב שביעית quasi *vesperam anni septimi* dicas (*Scheviith.* 1. 1.) & octavus מוצא שביעית *ib.* VI. 4 appellatur. Hoc sensu, quo annus Sabbathicus Sabbatum dicitur, illud Christi *Matth.* 24. 20. intelligunt quidam, *Orate ne fuga vestra fiat hyeme vel Sabbatho*, sc. anno Sabbathico quo nullae fruges in agris inveniebantur

ut

uti & hyeme tempora ſunt fugientibus maxime incommoda. Alii volunt Chriſtum attendiſſe hoc dicto ad ſpatium itineris Sabbathici.

XIV. Annos Sabbathicos a Tiſri, non Niſan, eſſe numerandos conſtans eſt Judaeorum traditio, nec deſtituta firmamento ex Sacris literis petito. Nam *Levit.* 25: 3. dicitur, *ſex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam & colliges proventum ejus. Et ſeptimo anno erit Sabbathum* שבתון *terrae, Sabbathum Domino; agrum tuum non ſeres, nec vineam putabis. Exod.* 23: 10. Unde liquet, quum tempus agrum ſerendi ſit in Tiſri, metendi in Niſan, & ſexies ager ſeri, ſexies meti, debeat ante annum Sabbathicum, a tempore ſementis, ſc. Tiſri, ducendum eſſe initium. Quod etiam liquet ex *commate* 20. *Si dicatis quid comedemus anno illo ſeptimo?* Si enim annus ſeptimus a Niſan incipiat quum tempus meſſis eſt, fruges antea ſatas metere & comedere potuiſſent: ſed ſi annus ſeptimus incipiat a Tiſri, quum tempus ſementis eſt, juſta erat ſollicitudo quid illo anno ederent, quo nihil ſerebant nihil metere poterant.

§.XIV. Initium annorum Sabbathicorum.

XV. Ad duo capita referri ſolent ea quae

§. XV. Jura anni

Sabbathici. quae anno Sabbathico praecipiuntur, quo ſenſu duplex Schemitta ſtatuenda eſt. I. שמטת הארץ *Quies terrae Iſraëliticae* vel שמיטת קרקע in *Gem. Gittin.* 36. 1. & *Gem. Moëd katon.* 2. 2. quod ſc. non ſereretur, nec meteretur. *Exod.* 23: 10. aut alio modo tellus coleretur. Licitum tamen eſſe ſtatuerunt aliquando anno Sabbathico ſerere, tantum quantum nomine tributi debebant. Sub quo comprehenditur uſus promiſcuus ſponte natorum, *Levit.* 25: 6. quamvis Judaei ſtatuant licere ſponte nata anni ſeptimi domi recondere & iis uti, quamdiu ſimiles fructus reſtant in agro: ſi non reſtent, debere iterum palam omnibus exponi: & hoc ביעור *pollucttura* appellatur. *Scheviith.* IX. 8. cujus formula haec erat אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול *Fratres noſtri, Iſraelitae: quicunque veſtrum opus his habet, veniat & ſumat.* II. שמטת כספים *Remiſſio debitorum* ſex annis ante elapſis contractorum. *Deut.* 15. 2. & 31. 10. Diſputatur tamen an illa debita ita remiſſa fuerint, ut poſt annum Sabbathicum licuerit ea exigere, an vero omni ratione debita remiſſa fuerint & creditor nil juris in debitorem retinuerit anno Sabbathi-

barhico & poſtea. Confer *Scheviith*. x. i. & *ſeqq*.

§. XVI. Sponte nata quae & cui uſui.

XVI. Nuncupant Judaei illa quae abſque ope & cura humana proveniunt in agris ספיחים. Ea potiſſimum debent originem ſuam granis deciduis quae inter metendum ſpargebantur, & granis, quae in trituratione imprimebantur ſolo: quoniam trituratio apud veteres Judaeos ope vehiculi fiebat in ipſis agris. Relinquebantur haec ſponte nata annis Sabbathicis uſui pauperum & pecudum. *Exod*. 23: 8. quamvis enim vineae & oliveti illic tantum fiat mentio, ſub iis ut praecipuis reliquae ſpecies comprehenduntur. Aliqua tamen portio horum ſponte natorum ſervabatur ab hominibus ad id conductis ut manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales inde fierent, quos ex novo proventu illius anni Deus parari juſſerat. *Schekalim*. IV. I.

§. XVII. Num dimiſſio ſervorum huc pertineat.

XVII. Sunt qui ad jura anni Sabbathici etiam *dimiſſionem ſervorum* שמטת דרור, vel שילוח עבדים, recenſeant, putentque ſervos eo dimittendos & in libertatem reſtituendos fuiſſe. Verum videntur ſervi omnes non anno Sabbathico, ſed ſeptimo anno ſervitutis debuiſſe dimitti, uti *Exod*. 21: 2. & *Jerem*. 34: 14.

14. legitur: quae etiam Judaeorum est opinio. Dabantur servis e servitute exeuntibus triginta sicli, pretium Christi venditi. *Matth.* 26: 15. Quod si servus oblatam libertatem amplecti recusaret, aures ei perforabantur ad postes aedium Domini. *Exod.* 21: 6. at servo e familia sacerdotali id non fiebat, ne evaderet בעל מום sive *vitiatus*. *Gem. kidduschin.* 16. 2. & 21. 2. & 22. 1. 2.

§. XVIII. Jubilaei nomen.

XVIII. Annum Jubilaeum יובל quidam ita dictum autumant ab הוביל, quod praedia redirent ad pristinos dominos; alii vero a יובל cornu arietino, quo Jubilaeus publicabatur die 10 mensis Tisri. *Lev.* 25: 9. nam arietem in Arabia יובלא appellari testatur R. Levi in *Gem. Hieros. Beracoth.* 13. 3. & R. Akiba, *Gem. Rosch hasschana.* 26. 1. Quid autem proprie יובל significet disputatur, quum alii quidem eo nomine arietem dici, alii buccinam ipsam, alii denique sonum, quem buccina certo modo inflata edebat. Confer *Jos.* 6: 4. שופרות יובלים.

§. XIX. Annus Jubilaeus sitne 49, an 50.

XIX. Sitne annus Jubilaeus annus 49 an vero 50 respectu Sabbathicorum, disquirunt Interpretes. Nobis quidem videtur, post elapsos septies septem annos, id

est,

eſt, 49 integros, annum qui ſequitur eſſe Jubilaeum: & haec eſt communis Judaeorum opinio tam Rabbanitarum quam Karaeorum. Hoc Schema mentem noſtram clarius exponet, ab anno ſexto Schemittae initium capiens, qui Jubilaei praeteriti reſpectu ſimul eſt 48.

	Sabbathicus.	Jubil.		
VI.	VII.		I.	II.
Schemittae.	Schem.		Schem.	Schem.
48	49	50	51	52

Eo nos ducunt diſerta verba *Levit.* 25. 8. numerandos eſſe שבע שנים שבע פעמים ſeptem annos ſepties, qui ſint תשע וארבעים שנה, anni 49; & ubi hoc factum eſſet, die 10 menſis Tiſri buccina clangerent per totam terram, & ſanctificarent את שנת החמשים שנה *annum quinquageſimum*, proprie, *annum* 50 *annorum*, Ita *Gen.* 7. 11. שנת שש מאות שנה *eſt annus ſexcenteſimus*, & 2 *Reg.* 9: 29. שנת אחת עשרה שנה *annus undecimus*. Hinc obſervant quidam Jubilaeum nunquam שבת appellari, uti annus Sabbathicus nuncupatur. Confer. *v.* 11. & *Deut.* 16. 9. ubi 7 hebdomades numerari jubentur, & poſt eas dies 50, Pentecoſte, cele-

celebrari. Praeterea ſi annus Jubilaeus eſſet quadrageſimus nonus, cur prohibetur ſeri & meti, quod jam ante prohibitum fuerat, quum de anno Sabbathico ageretur?

§. XX. Quid toto illo biennio ederint.

XX Objicitur quidem praecipue, quod ſi annus Jubilaeus a Sabbathico diſtinctus fuerit, & per biennium agri non culti jacuerint, unde ergo victum ſibi acquirere potuerint? Reſpondemus, uti quolibet ſeptennio Deus benedicturum ſe promiſerat proventui anni ſexti, ut ſufficeret iſti anno, anno ſeptimo, & octavo, quo ſererent denuo, uſque ad ipſius anni noni initium, quo collecto anni octavi proventu frui poſſent *Lev.* 25: 20. ita etiam inſtante jubilaeo eadem ſpe ali debebant, argumento ducto a ſimili. Confer 2 *Reg.* 19: 29.

§. XXI. Num Jubilaeus primus fuerit novae Schemittae.

XXI. Porro diſquiritur; fueritne annus Jubilaeus primus novae Schemittae, an vero annus eum ſequens. Judaei, tam Rabbanitae quam Karaei, putant annum Jubilaeum non eſſe primum novae Schemittae, ſed annum ſequentem. Verum alii exiſtimant, ne ordo annorum Sabbathicorum continuo interrumpatur per Jubilaeos, qui interrupta ſerie per omnia tem-

tempora deduci poteſt, Jubilaeum fuiſſe primum Sabbathicum. Sic quidem in prima Schemitta 5 tantum annis ſereretur ac meteretur, quum Deus de 6 jubeat: *Levit.* 25: 3. verum ibi de prima Schemitta agi notant, quam nullum Jubilaeum praeceſſit, & de eo quod ſemper contingeret, excepto ſolo interventu Jubilaei.

§. XXII. Jura Jubilaei.

XXII. Tria erant Jubilaei privilegia quamdiu ſcilicet terra a tribubus 12 fuit poſſeſſa: nam quam primum tribus trans Jordanem ſitae, Gad, Ruben & dimidia Menaſſe captivae fuere abductae, ceſſarunt Jubilaei כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות. Stante Templo Secundo anni Sabbathici quidem obſervati fuerunt, ſed obſervationis Jubilaeorum poſt tempora Chaſmonaeorum nulla fit mentio. Privilegia ipſa Jubilaei haec ſunt 1. Dimiſſio ſervorum *Lev.* 25: 40. *Kiddushin.* 1: 2. 2. Terrae quies ſine cultura, & 3. agrorum venditorum reditus ad primum dominum. *Quamprimum* ſcilicet *buccina inflabatur die expiationis, ab ea hora liberi erant ſervi, & agri redibant ad priſtinos dominos* כיון שהגיע יום הכיפורים תקעו ב׳ד׳ בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהם

לבעליהם uti legitur in *Gem. Rosch haſ-ſchana.* 8. 2. Agros quidem vendere non licebat, niſi ob anguſtias rei domeſticae: quod ſi quis vendidiſſet, per biennium in emtoris poteſtate manebant, at poſt illud redimi potuere *Lev.* 25: 25. quum ſc. emtor bis proventu anni fruitus eſt: quare in horum annorum cenſum non veniunt anni ſteriles aut Sabbathici. Si agri redemti non eſſent redibant tempore Jubilaei ad priſtinum dominum, etiamſi fuiſſent venditi. Quod ſi agrum quis donaſſet alteri, recipiebat eum anno Jubilaeo. Ager ejusmodi donatus alicui vel emtus שדה מקנה dicitur, opponiturque agro haereditario שדה אחוזה. vid. *Lev.* 27: 16. Aedium in villis & pagis (כפרים) idem jus erat quod agrorum. Sed qui domum vendiderat, in urbe muro cincta (ſc. quae tempore Joſuae murum habuit) ſitam, redimere eam potuit, quam primum ei liberet, intra ſpatium anni: poſtea non *Lev.* 25: 29. 30. adeoque illa domus ipſo Jubilaeo non redibat ad priſtinum dominum, ſed emtori manebat propria. Domus autem Levitarum perpetuo redimi poterant. *Levit.* 25: 32.

CAP.

CAP. IX.

De Festo Purim, Encaeniorum, &c.

I. INter festa quae a Judaeis instituta sunt excellit festum Purim, ita dictum a voce Persica פור qua *sors* indicatur. פור הוא הגורל *Esth.* 3: 7. Hodie پور sive פור Persice notat *chalybem*, atque ideo conjectura ducimur ad suspicandum Regem Persarum σιδηρομαντείαν sive divinationem per chalybem exercuisse, vel βελομαντείαν, modum sortiendi in Oriente olim usitatum. Confer *Ezech.* 21: 26. קלקל בחצים. Festum hoc 2 *Macc.* 15: 37. nuncupatur Μαρδοχαικὴ ἡμέρα. §. I. Nomen festi Purim.

II. Celebratur festum Purim die 14 & 15 mensis Adar, *Esth.* 9: 21. & per canones translationis dierum festorum cautum est ne primus dies Purim incidat in זבד, id est septimum, secundum aut quartum hebdomadis diem. Quod si annus sit intercalaris, in primo Adar die 14 & 15 פורים קטן *parvum Purim* celebrant, in altero פורים גדול *Purim magnum*: sic ut tunc bis in anno Purim recurrat, quod iisdem ritibus agebatur nisi §. II. Tempus.

quod in lectione voluminis Esther, מגילה, & largitione donorum esset differentia. *Megilla.* 1. 4. In *Gem. Megilla*, *fol.* 6. *fac.* 2. Eliezer fil. Jose vult Megillam non legi in Veadar, si in Adar primo lecta fuerit.

§. III. Ritus antecedentes.

III. Duo sunt quae ante hoc festum observantur, tria quae in ipso festo. Illorum prius est Jejunium die 13 mensis Adar, aliquo modo ad exemplum Reginae Estherae institutum: quod si dies Purim sive 14 Adar in diem Sabbathi incideret, jejunium retrahebatur in diem quintum hebdomadis, qui יום הכניסה *dies congregationis* dicitur, uti & dies secundus. Die autem illo quinto Megilla quoque legebatur. *Megilla.* 1. 1. 2. quia Sabbatho non licebat. Posterius est cura eleemosynarum & donorum quae pauperibus mittuntur, ut ipsi quoque cum laetitia festos hos dies celebrent.

§. IV. Ritus in ipso festo.

IV. Ad tria autem referuntur illa quae in ipso festo observanda sunt. I. Lectio Megillae vel libri Esther (quem solum cum Lege Mosis non abrogandum fore per adventum Messiae credunt) quae die 14, ipsa vespera vel nocte quae huic diei initium dat instituenda in Synago-

ga,

ga, nisi is dies in Sabbathum incidat. Manc sequente Paraſcham de Amaleko legunt, ſc. *Exod.* 17: 8. *Megilla.* 111. 6. Notanda tamen eſt diſtinctio Judaeorum in כרכים urbes muro cinctas tempore Joſuae, ſive in Palaeſtina ſive extra eam, עירות urbes, quae eo tempore muris cinctae non erant, & כפרים pagos: ſic ut in כרך Megilia legatur die 15, in עיר die 14, in כפר vel ſecundo vel quinto hebdomadis die, qui feſto proximus eſt.

V. Reliqua duo ſunt otium & epulae. Quieſcere enim juſſi ſunt *Eſth.* 9. & convivia agere. Quo pertinet vulgatum illud, tantum vini bibendum eſſe ut diſtinguere nequeant inter ארור המן & ברוך מרדכי *maledictus ſit Haman & benedictus Mordechai.* §. V. Otium & epulae.

VI. Feſtum חנוכה vel ἐγκαινίων, *Joh.* 10: 22. 1 *Macc.* 4: 59. aut Dedicationis, inſtitutum eſt in memoriam Templi per Chaſmonaeos denuo dedicati poſt expulſos Syros, celebraturque per 8 dies ſc. ab 25 Caſleu. 1. voluntque id indicari *Num.* 8: 1. Jejunium & luctus eo tempore prohibita ſunt, & accenſis noctu luminibus, in memoriam inventi olei ſufficientis in §. VI. Feſtum Encaeniorum.

tot dies non ſine prodigio (quod narratur in *Gem. Schabbath.* 21. 2.) gaudia ſua teſtantur: unde quidam id Feſtum Luminum, & φῶτα ac λυχνοκαΐαν (quo nomine feſtum ſingulare ab Aegyptiis celebratum tradit Herodotus, *lib.* II. *cap.* 62.) dictum autumant. Tertullianus *lib.* I. *adverſus nationes pag.* 59. id vocat *Judaicos ritus lucernarum.*

§. VII. De Feſto ξυλοφορίας.

VII. Praeter haec erat feſtum Ξυλοφορίας, ita dictum Joſepho, quo ligna ad uſum altaris afferebantur a certis familiis per vices. *Nehem.* 10: 35. Id זמן עצי כהנים והעם *Tempus lignorum Sacerdotum & populi* dicitur *Taanith.* IV. 5. quod ſi in Sabbathum incidiſſet, differebatur in diem proximum. *Megilla.* I. 3. Erant autem novem tempora quotannis allationi horum lignorum deſtinata, 1. Primo die Niſan poſteri Arach e tribu Juda ſuam portionem afferebant, 2. Vigeſimo Tammuz, poſteri Davidis, 3. Quinto Ab poſteri Paroſch ex Juda, 4. Septimo ejuſdem, poſteri Jonadab Rechabitae. 5. Decimo ejuſdem, poſteri Senaa ex Benjamin, 6. Quinto decimo ejuſdem, poſteri Satthu (alii זתואל *Sathuel* eum vocant) ex Juda, & cum iis Sacerdotes ac Levitae

 6 lo

tate, proselyti, servi, Nethinaei, & Israelitae stirpis incertae. Hic dies in codice veteri *Megillath Taanith* dicto, *cap.* 5. appellatur זמן אעי כהניא *Tempus quo Sacerdotes ligna adferunt.* 7. Die 20 ejusdem mensis posteri Pachat Moab ex Juda. 8. Die 20 Elul posteri Adin ex Juda. 9. Die primo Tebeth posteri Parosch. Confer *Gem. Hierosol. Schekalim*, *fol.* 6. *col.* 1. & *Gem. Babyl. Taanith. fol.* 28. *fac.* 1. *Gem. Hier. Megilla.* 70. 3.

CAP. X.

De Jejuniis.

I. VOx תענית, qua *Jejunium* appellant Judaei, praecipue *afflictionem* notat; sed desumta illa notio est ex *Lev.* 16: 29. locisque similibus. Νηστεία, non addita alia voce, tum in sacris literis tum alibi diem solennem Expiationis notat. Et hinc illustranda reor verba Epiphanii *adversus haereses pag.* 159. scribentis Judaeis esse unum jejunium magnum dictum quotannis, & alterum parvum. Haec erunt יום כיפורים *dies expiationis* decimo die mensis Tisri, & יום כיפור קטון *dies ex-* §. I. Nomen.

 pia-

piationis parvus quem adhuc celebrant 30 diebus ante solennem expiationis diem.

§. II. Tempus. II. Jejunare Sabbatho non licuit, nec aliis temporibus festis, quae cum gaudio singulari transigenda erant, uti ימים טובים, Noviluniis, festo Encaeniorum, aut Purim, vel diebus festis intermediis, qui חולו של מועד appellantur. *Gem. Hier. Taanith.* 66. 1. Quare nec publica jejunia indicebantur eo tempore. *Taanith.* 11. 10. Ita de Juditha legitur, in *lib. Judith.* 8. 6. jejunare eam solitam πάσαις ταῖς ἡμέραις, χωρὶς προσαββάτων, καὶ Σαββάτων, καὶ Προνουμηνιῶν, καὶ Νουμηνιῶν, καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσυνῶν οἴκου Ἰσραήλ. Incidit tamen aliquando dies Expiationis in Sabbathum. vide *Gem. Hier. Taanith.* 69. 1. Solebant usque ad occasum solis ortum stellarum, ἕως ἑσπέρας, uti Josephus loquitur, se a cibis abstinere; & tantum quod exorientibus stellis tribus mediocribus dies jejunio sacratus praeteriisse censebatur: quo spectant haec Hieronymi *lib.* 11 *adversus Jovinianum*, *non exspectans stellam more Judaico, sed hora 6. pransurus adscendit.* Et Tertulliani *de jejuniis pag.* 713. *Judaicum certe jejunium ubique celebra-*

lebratur, quum omissis Templis per omne litus quocunque in aperto aliquando jam precem ad coelum mittunt, & licet cultu & ornatu moeroris nomen infament, tamen fidem abstinentiae affectant, & stellae auctoritatem demorantis suspirant. Fuere qui noctu quoque & interdiu per triduum jejunarunt. *Esth.* 4: 16. At jejunium trium hebdomadum *Dan.* 10: 2. videtur de jejunio a mane ad vesperum, non de abstinentia ab omni cibo tam interdiu quam noctu, intelligendum.

§. III. Species.

III. Jejunia alia erant publica תעניות הציבור jejunia coetus, alia privata תעניות היחיד jejunia hominis singularis. Illa indicebantur propter calamitates majores quibus res publica premitur, uti sunt repens adventus hostium, obsidiones urbium, pestis, animalia noxia, terrae motus, procellae, rubigo segetum, annonae caritas, defectus pluviarum, & similia. Haec vero ob calamitates privatas, uti si quis a fortuna aut spe derelictus sit, vel a re familiari destitutus, si quis amicus aegrotet, aut in carcere vinctus detineatur, aut erret in loco deserto. At nonnunquam aliqui jejunium celebrare consueverunt, solo Deum colendi & Numen sibi propi-

pitium reddendi animo, cui diem secundum & quintum hebdomadis plerumque sacrabant, quod & alii ad speciem imitabantur, quemadmodum Pharisaeus notatus idcirco, *Luc.* 18: 12. *Gem. Bava kamma.* 82. 1. Nec defuerunt, qui ut re desiderata fruerentur jejunio se afflixerunt, uti R. Ase, qui 30 dies jejunavit ut videret R. Chaiam, צם תלתין יומין למיחמי ר׳ חייא *Midrasch Coheleth.* 112. 4. & R. Zadoc qui 40 annos jejunavit, ut averteret Templi Secundi excidium. *Gem. Gittin.* 56. 1.

§. IV. Personae jejunantes.

IV. Ex his aliquo modo intelligitur qui jejunare soliti fuerint. Mulieres gravidae, lactantes, & pueri a jejunio liberi sunt, exceptis 7 jejuniis a בית דין *Consessu Judicum* indictis, de quibus in *Taanith.* 1. 6. & nono Ab

§. V. Ritus.

V. Varii fuere ritus jejunii tam publici quam privati. Ad publicum pertinuit clangor tubarum, eductio *arcae*, תיבה, ex Synagoga in plateas, convocatio populi, cineris inspersio eidem arcae, oratio habita ad populum, preces tum 18 ordinariae tum 6 superadditae, & εὐλογίαι. *Taanith.* II. 1. 2. *Rosch hasschana.* III. 4. Ceterum personae jejunantes etiam in

jeju-

jejuniis privatis se cilicio, sive sacco, induebant *Ps.* 35: 13. (non tamen semper 2 *Sam.* 12: 16. *Nehem.* 1: 4. uti & publica sine cinere & cilicio peracta leguntur *Jud.* 20: 26. 1 *Sam.* 7. 6.) quem nigrum esse debuisse multi contendunt, quique corpus ambiebat. *Job.* 16: 15. 1 *Reg.* 21: 27. 2 *Reg.* 6: 30. & capiti suo inspergebant cinerem. *Thren.* 2. 10. 2 *Sam.* 13: 19. His addi possunt scissio vestium, capillorum solutio, aliaque luctus indicia. Hieronymus Epist. 22. ad Paulam ritus jejunii Judaici ita describit. *Flent usque hodie Judaei & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant: ac ne quid desit superstitioni ex ritu vanissimo Pharisaeorum primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint.*

VI. Memorantur in Zachariae *cap.* VIII. *comm.* 19. jejunia mensis quarti, quinti, septimi & decimi. In *Gem. Hier.* *Taanith.* 68. illa ita explicantur. §. VI. Quatuor jejunia *Zach.* 8. 19. quae.

Jejunium mensis quarti est die 17 Tammuz ob fractas tabulas Legis & cessationem sacrificii jugis.

Jejunium quinti est nono die Ab.

Jejunium ſeptimi eſt tertio die Tiſri ob caedem Gedoliae.

Jejunium decimi eſt die decimo Tebeth quando urbs perrupta eſt הובקעה העיר. Alii hoc die 9 Tammuz factum contendunt.

Ita quoque in *Gem. Roſch haſſchana.* 18. 2. legitur, niſi quod die 9 Tammuz urbis moenia perrupta ſcribant. Hieronymus autem ex Hebraeis, *in commentario ad Zachariam pag.* 1752. hoc modo jejunia illa digerit.

Jejunium menſis quarti eſt die 17 menſis quarti, id eſt, Tammuz, quando deſcendens Moſes de monte Sina tabulas Legis abjecit, & juxta Jeremiam muri primum rupti ſunt civitatis.

Jejunium menſis quinti, quum propter exploratores terrae Sanctae ſeditio orta eſſet in populo, juſſi ſunt montem non adſcendere ſed per 40 annos circuire. In hoc menſe & a Nabuchodonoſor & a Tito Templum incenſum eſt, capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant

gerant Judaeorum, aratum Templum a Tito Annio Ruffo.

Jejunium mensis septimi, quum occisus est Godolias & Judae tribus ac Jerusalem reliquiae occupatae.

Jejunium mensis decimi, quum Ezechiel fuit in captivitate & populus audivit Templum esse subversum.

VII. Lubet hic subjicere brevem Indicem Jejuniorum, sive dierum quos Romani religiosos aut nefastos dicerent, secundum seriem mensium.

§. VII. Index Jejuniorum.

Nisan.

1. Die, jejunium, ob mortem filiorum Aharonis.

10. Ob mortem Mirjam.

26. Ob mortem Josuae.

Ijar.

10. Ob mortem Eli.

28. Ob mortem Samuelis.

Sivan.

23. Ob defectionem 10 tribuum ad cultum vitulorum.

25. Ob necem martyrum decem illustrium a Romanis occisorum, הרוגי מלכות.

26. Ob combuſtionem R. Chaninae ben Teradjon cum Sacro Codice.

Tammuz.

17. Ob fractas tabulas Legis & expugnationem urbis per Babylonios. Scilicet eo die muri urbis perrupti ſunt הובקעה העיר & ceſſavit ſacrificium juge. *Gem. Hier. Taanith* 68. 3. Inter hunc diem & diem 9 menſis Ab ſpatium eſt 21 dierum. Sunt autem omnino 21 dies inter illud tempus quo amygdali flores producunt & illud quo fructum perficiunt: & huc referunt verba *Jerem.* I. 11. *baculum amygdali video.* Philo *lib.* III. *de vita Moſis* notat amygdalum primam florere ex fructibus arboreis & poſtremam folia amittere. Hi dies 21 qui inter diem 17 Tammuz & 9 Ab labuntur, יומין דעקא *dies anguſtiae* nuncupantur. vid. *Echa rabbati* 57. 2. & 67. 1.

Ab.

1. Ob mortem Aharonis.
2. Ob dictum Dei de non introituris in terram Sanctam. Hoc in *Seder olam Rabba cap.* 8. ad diem 9. menſis Ab refertur.

9. Ob

9. Ob excidium Templi primi & secundi. In Babylonia nullum jejunium publicum observarunt Judaei, excepto hoc solo die nono Ab. *Gem. Pesachim.* 54. 2. Erat is dies quo Templum secundum destructum est, dies primus hebdomadis, מוצ׳ שב׳, id est, dies Dominicus, erantque vices ephemeriae Jojarib ea hebdomade, & annus erat primus Schemittae, מוצאי שביעית. *Gem. Erachin.* 11. 2.

18. Ob exstinctionem lychni occidentalis in lychnucho sacro, imperante Achaz.

Elul.

18. Ob mortem exploratorum terrae Sanctae.

Tisri.

3. Jejunium Gedoljae. Huc faciunt haec Suidae, Γοδολίας, ὄνομα κύριον καὶ μήν. Μὴν illic est ἡμέρα.

5. Ob incarcerationem R. Akibae.

7. Ob sententiam latam in cultores aurei vituli.

10. Dies expiationis.

Marchesvan.

6. Ob excoecationem Zedekiae.

Cisleu.

Ciſleu.

28. Ob Codicem Sacrum a Rege Jojakim combuſtum.

Tebeth.

8. Ob verſionem Graecam Pentateuchi factam imperante in Aegypto Ptolemaeo Philadelpho.

9. Ob mortem Ezrae.

10. Ob Urbem corona cinctam a rege Babyloniae.

Schebeth.

5. Ob mortem Seniorum. *Jud.* 2. 7.

23. Ob congregationem Iſraelitarum contra Benjaminitas. *Jud.* 18.

Adar.

7. Ob mortem Moſis. *Gem. Kidduſchin.* 38: 1. *Gem. Sota.* 12. 2. at in *Midraſch Megillat Eſther*, 132. 2. dicitur Moſes primo die Adar natus & mortuus.

9. Ob diſſenſum Hillelis & Schammai.

13. Jejunium Eſther.

FINIS.

INDEX
LOCORUM S. CODICIS

Quae aut citantur aut illustrantur.

LEVIT.

Cap.

NUMER.

(Cap.

EZRA.

Cap.

Cap.

THREN.

Cap.

INDEX.

MARC.

Cap.

Cap.

F I N I S

Indicis locorum Sacri Codicis.

INDEX

LOCORUM MISCHNICORUM.

Cap.

Cap.

Cap.

Finis Indicis Locorum Mifchnicorum.

INDEX LOCORUM GEMARICORUM EX GEMARA HIEROSOLYMITANA.

I. SEDER SERAIM.

Fol.

ROSCH

Fol.

Finis Indicis Locorum Gemaricorum ex Gemara Hierosolymitana.

INDEX LOCORUM GEMARICORUM EX GEMARA BABYLONICA.

Fol.

GITT-

GITTIN.

NEDARIN.

NAZIR.

SOTA.

IV. SEDER NESIKIN.

BAVA KAMA.

BAVA MEZIA.

BAVA BATHRA.

SANHEDRIN.

F I N I S

Indicis locorum Gemaricorum ex Gemara Babylonica.

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM.

A.

Agnus

B.

C.

Com-

De-

Ephe-

Ha-

H.

I.

K.

L.

Mes-

N.

Par-

R.

S.

Sor-

T.

Pag.

Addenda & emendanda.

Pag. 1. *lin.* 11. *lege* 1 Sam. 13: 19.
pag. 3. *lin.* 16. *lege* 1 Reg. 11: 31.
pag. 4. *lin. penult. lege* Israëliticae.
pag. 5. *l.* 16. *lege* ac si.
pag. 8. *l.* 16. *lege* Jos. 18: 28.
p. 9. *l.* 10. *lege* Jer. 37: 12.
ib. l. 21. *lege* Jos. 19: 1.
p. 14. *l.* 21. *lege* collis Golgotha.
p. 18. *l.* 17. *lege* Jes. 4: 5.
ib. l. 19. *lege* Num. 14: 14.
p. 22. *l.* 2. *lege* Jes. 22: 16. 29.
ib. l. 9. *lege* 1 Reg. 18: 19.
p. 23. *l.* 3. *lege* 2 Chron. 1: 3.
ib. l. 12. *lege* Levit. 1: 4.
ib. l. 14. *lege* 3. sparsione sanguinis.
ib. l. 15. *lege* Exod. 29: 24.
ib. l. 17. *lege* Levit. 2: 16.
ib. l. 23. *lege* Exod. 30: 21.
p. 24. *l.* 6. *lege* columnis aereis, uti Josephus *Ant.* III. 5. & alii scribunt, licet probabilior sit Philonis sententia *lib.* III. *de vita Mosis* p. 667. ligneas fuisse; quoniam bases columnarum dicuntur fuisse aeneae & capita illarum auro obducta, ipsaeque columnae totae argento fuere obductae *Exod.* 38: 17. Adde inter illa quae ex aere oblato facta leguntur *Exod.* 38: 31. non recenseri nisi bases harum columnarum & paxillos. Fuere hae columnae 5 cubitos altae, quam altitudinem &c.
p. 27. *l.* 4. *lege* ducebat.
ib l. 25. *lege* portabatur.
p. 28. *l.* 19. *lege* victimarum.
ib. l. 23. *lege* Levit 9: 24.
p. 29. *l.* 7. *lege* 1 Sam 2: 22.
p. 46. *l.* 11. *dele* appenso.
ib. l. 18. *lege* Exod. 26: 33.
p. 49. *l.* 5. *lege* Ezech. 10: 14.

p. 50. l. 8. *dele* cubitus.
p. 51. l. 7. *lege* S. Sanctorum.
p. 53. l 3. *lege* Hebr. 9: 4.
ib. l. 11. *lege* Siracid. 45: 17.
p. 54. l. 19. *lege* loco quem.
p. 55. l. 1 *lege* datum,
p. 63. l. 4. *lege* longitudinem.
p. 68. l. 13. *lege* captivum.
p. 71. l. 14. *lege* 2 Chron. 4: 20.
ib. l. penult. lege 1 Reg. 7: 48.
p. 72. l. 1. *lege* Chron. 4: 19.
ib. l. ult. post *aureis* adde. Erexit denique in Sancto Sanctorum Salomon Cherubinos duos maximos, qui alis ab uno latere conclavis ad alterum extensis arcam obumbrarent. 1 *Reg.* 6: 23. Lignei erant & auro obducti, alti autem 10 cubitos. Hos capta urbe per Babylonios ab Ammonitis & Moabitis in plateis urbis fuisse expositos, ut crederentur Judaei has imagines pro Diis coluisse, traditur in *Echa Rabbati* 54. 1. In Templo secundo hi non fuere: sic ut falsum sit quod in Chronico Alexandrino narratur *pag.* 247. Titum eos Antiochiam transtulisse, & usque ad tempora Justiniani illos ibi fuisse conspicuos. Quod affirmat Nicephorus in vita Simeonis Stylitae junioris.
p. 74. l. 1. *lege* Exod. 13: 22. 14: 19. 19: 16.
ib. l. 16. *lege* 1 Chron. 28: 12.
p. 83. l. 2. *lege* de quibus traditum est eas nunquam destruendas.
ib. l. 18. *lege* ἀλλόφυλον.
p. 94. l. 13. *lege* servabant.
p. 97. l. 6. *lege* ad orientem.
p. 98. l. 21. *lege* 1 Macc. 4.
p. 102. l. 16. *lege* בית.
ib. l. 25. *lege* quotannis
p. 112. l. 13. *lege* praefectam.
p. 118. l. 11. *dele* in basi Templi.

p. 125

p. 125. *l*. 10. *lege* ortum.
p. 126. *l*. *ult*. *lege* Hi.
p. 138. *l*. 5. *lege* addito.
p. 143. *l*. 13. *lege* Exod. 29: 21.
ib. *l*. *ult*. *lege* posteri.
p. 145. *l* 24. *lege* Pontificis.
p. 147. *l*. 21. *lege* humero connectebant, ubi &c.
p. 148 *l*. 20. 21. *lege* 35: 9. & collatis Exod. 39: 10. & Levit. 8: 8.
p. 168. *l*. 17. *lege* ineptus.
p. 171. *l*. 8. *lege* Pontifici & *l*. 20. Pontifices.
p. 184. *l*. 3. *lege* conficiendis.
p. 188. *l*. 8. *lege* Primitiae.
p. 190 *l*. 18. *lege* fertis.
p. 205. *l*. *penult*. *lege* immunditiei.
p. 209. *l*. 10. *lege* quantitate.
ib. *l*. 16. *lege* qui partim ex vivo, sed morti proximo, partim ex mortuo homine fluit. *Oholoth*. II. 2. & III. 5.
p. 215. *l*. 15. *lege* Levit. 13: 47.
p. 216. *l*. 3. *lege* Levit. 14.
p. 220. *l* 2. *lege* rufa.
p. 223. *l*. *pen*. *lege* Num. 8: 6-14.
p. 225. *l*. 5. *lege* Ezr. 3: 8.
p. 227. *l*. 5. *lege* primitiis.
p. 228. *l*. *ult*. *lege* Deut. 33: 8.
p. 229. *l*. 1. *lege* finem.
p. 231. *l* 8. *dele* sive.
p. 236. *l* 19. *lege* Synedrium.
p. 237. *l*. 13 *lege* Deut. 25: 3.
p. 238. *l*. 24. *lege* λιθοστρώτου nomen merentur.
ib. *l*. *penult*. *lege* aerae.
p. 241. *l*. 1. *lege* vivente.
p. 243. *l*. 10. *dele* quod.
p. 245. *l* 16. *lege* nocuisset.
p. 246. *l*. 10. *lege* 2. Honore & *lin*. *antep*. 48. & 19:
p. 247. *l*. 4. *lege* Joh. 3: 5. & *l*. 5. *lege* 2 Cor. 5: 17.
p. 248. *l*. 8. *lege* substituens & *l*. 23. *lege* אחינו

p. 249.

p. 249. *l.* 8. *lege* 16:13.
p. 250. *l.* 4. *lege* 2 Reg. 11: 12.
p. 254. *l.* 19. *lege* Israëlitae & *l.* 26. *lege* ex stemmatate
p. 257. *l. penult. dele* &.
p. 260. *l.* 15. *lege* 1 Reg. 19: 19.
p. 266. *l.* 17. *lege* Graece.
p. 268. *l.* 3. *lege* anima & *l.* 12. *lege* Matth. 9: 144.
p. 271. *l.* 22. *dele* &
p. 272. *l.* 19. *lege* Luc. 11: 45. & *l.* 13. πρωτευαιόντων *l.* 22. *lege* illos *l.* 24. *lege* Luc. 11: 45.
p. 273. *l.* 11. *lege* Matth. 26: 71.
p. 281. *l.* 3. *lege* Levit. 23; 19.
p. 284. *l.* 6. *lege* Lev. 6:17.
p. 293. *l.* 17. *lege* & 22.
p. 295. *l.* 21. *dele* qui
p. 297. *l.* 25. *lege* reductione
p. 299. *l.* 26. *lege* alter
p. 304. *l.* 26. *lege* Lev. 1: 9.
p. 305. *l.* 7. *lege* Dei
p. 307. *l. ultima, lege* 2. exceptione sanguinis. 3. delatione ejus ad altare. 4. sparsione (qui quuatuor actus conveniunt cum his 4, qui in ferctorum, in quibus & פגול obtinebat, oblationne adhibentur, 1. Pugillatione. 2. Impositione ppugilli in vas sacrum. 3. Adductione. 4. Incensionne thuris) poterat Sacrificium fieri פגול sive *abbominantium*, quod pejus erat quam טמא, quaod pollutum erat ipsum & alia polluebat, uti טמטא pejus erat quam פסול, quod pollutum erat, neaec alia contaminabat. Sic ut nec Sacerdoti, neaec Israëlitae &c. Vide *pagina* 308. *lin.* 2.
p. 308. *l.* 7. *dele* aut victimae partes in altari offert.t.
p. 311. *l.* 17. *lege* victimae sanctiores in Atrio temneratae.
ib. l. 19. *lege* idonei
p. 312. *l.* 26. ad marg. *lege* sepeliendarum
p. 313. *l.* 6. *lege* Deut. 21: 4. & *ibid.* leprosi
p. 315. *l.* 2. *lege* Sacerdotes

p. 316

p. 316. *l.* 26. *lege* holocausta (quamvis alii his sacra salutaria addant) tam avium &c.

p. 320. *l. ult. lege* appellatur

p. 321. *l.* 16. *lege* Hebr. 10: 26.

p. 324. *l.* 6. *lege* מצות

p. 328. *l.* 1. *lege* Lev. 7:23.

p. 337. *l.* 9. *lege* Num. 6:9.

p. 339. *l.* 4. *lege* Lev. 7: 15. & *l.* 26. *lege* 2 Sam. 6: 17. & *l.* 27. *lege* 1 Reg. 8: 63. & *l. ult.* 30: 22. & 29: 31.

p. 345. *l.* 21. *dele* intra

p. 346. *l.* 1. *lege* Harum

p. 348. *l.* 22. *lege* sacram

p. 353. *l.* 23. *lege* 12.

p. 357. *l.* 12. *lege* Matth. 26: 50.

p. 359. *l.* 23. *lege* Lev. 23: 17.

p. 361. *l.* 27. *lege* frictum

p. 363. *l.* 6. *lege* 4 pro 2, & *lin. seq.* 2. pro 4.

p. 365. *l. ult. lege* ungebantur

p. 375. *l.* 7. *lege* Deut. 26: 2.

p. 382. *l.* 4. *lege* quum

p. 384. *l.* 4. *lege* Lev. 19: 9. & *l.* 20. *lege* Ezr. 8: 15.

p. 389. *l.* 16. *lege* Exod. 21: 26.

p. 390. *l.* 1. *lege* voti

p. 396. *l.* 2. *lege* si furnos

p. 397. *l. ult. lege* Ezech. 33: 21.

p. 401. *l.* 15. *lege* Neh. 6: 15.

p. 405. *l.* 24. post *metiuntur* adde, si sc. sit dies 30: nam si dies sit 31 non est ראייה necessaria: posset enim coelo nubilo per dies plures latere Luna, & tamen novi mensis initium faciendum erat, ne confusio temporum nasceretur.

ib. l. 25. *lege* 1 Sam. 20: 5.

p. 407. *l.* 20. *lege* Johan. 11: 9.

p. 408. *l.* 7. *lege* Joh. 19: 14.

p. 412. *l.* 8. *lege* 27: 63. 27: 40.

p. 414. *lin. pen.* post *debuit*, adde, poterat tamen offerri ex argento decimarum secundarum mixto

cum

cum pecunia profana : verum ita ut tota אכילה ראשון prima comestio esset, vel censeri posset esse facta, ex חולין *profanis*.

p. 416. *l*. 10. *lege* Joh. 7: 14.

p. 421. *l*. 8. *lege* cap. 111.

p. 423. *l*. 20. *lege* hoc non improbasse.

p. 427. *l*. 18. *lege* unoquoque

p. 428. *l*. 6. *lege* appositum

p. 433. *l*. 17. *lege* cribrarunt

p. 435. *l*. 15. *lege* ex Aegypto egredi parabaant, qui &c.

ib. in lemmate §. x. *lege*. Et mactavit quidem die Jovis.

p. 436. *l*. 18. *lege* Luc. 22: 3.

p. 438. *l*. 3. *lege* τῶν

ib. *l*. 10. *lege* coquere liceret.

p. 442. *l*. 4. *lege* septimum.

p. 447. *l*. 14 *lege* offerrentur & *l*. 20. *lege* offerrentur

p. 450. *l*. 3. *lege* Jes. 12: 3. & *l*. 23. *lege* omnia

p. 454. *l*. 10. *lege* Nehem. 8: 18,

p. 459. *l*. *ult*. *lege* Deut. 9: 9, 18.

p. 461. *l*. 8. *lege* ipse

p. 462. *l*. 21. *lege* *προυσείοις*

p. 466. *l*. 24. *lege* sparsit

p. 467. *l*. 12. *lege* ix. 3.

p. 470. *l*. 27. *lege* Levit. 16: 15.

p. 472. *l*. 8. *lege* placita

p. 473. *l*. 2. *lege* Ps. 98. 6.

p. 484. *l*. 16. *lege* 2 Reg. 16:

p. 486. *l*. 6. *lege* 25.

p. 489. *l*. 17. *lege* meti debeat

p. 490. *l*. 12. *lege* 25: 5.

p. 491. *l*. 12. *lege* 23: 11.

· Lisa & Leonard Baskin ·

Richd Hatchwell
£ N.
1975

H. RELANDI
Antiquitat: sacr:
Vet: Hebræorum